

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: 811.161.1'367.625(043.3)

SOBOL ALIONA

**ECHIVALENTE ROMÂNEȘTI ALE VERBELOR
PREFIXALE ASPECTUALE DIN LIMBA RUSĂ
(STUDIU CONTRASTIV)**

**621.01 LINGVISTICĂ GENERALĂ, FILOSOFIA LIMBAJULUI,
PSIHOLINGVISTICĂ, LINGVISTICĂ INFORMATIZATĂ**

Teză de doctor în filologie

Conducător științific:

Oglindă Emilia, doctor în filologie,
conferențiar universitar

10.02.02, 10.02.01

Ciobanu Anatol, dr. hab., prof. univ., m.c. al AȘM

Autor:

Sobol Aliona

CHIȘINĂU, 2019

© Sobol Aliona, 2019

CUPRINS

CUPRINS.....	3
ADNOTARE (în limbile română, rusă și engleză).....	5
LISTA ABREVIERILOR.....	8
INTRODUCERE.....	9
1. CONCEPTUL DE ASPECTUALITATE ÎN VIZIUNEA LINGVIȘTILOR.....	15
1.1. Specificul categoriei Aktionsart.....	15
1.2. Nucleul categoriei aspectualității – aspectul verbal.....	22
1.3. Exprimarea aspectualității în unele limbi indo-europene.....	30
1.4. Concluzii la capitolul 1.....	39
2. ANALIZA LEXICO-GRAMATICALĂ A ECHIVALENTELOR ROMÂNEȘTI ALE UNOR VERBE PREFIXALE DIN LIMBA RUSĂ.....	43
2.1. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul <i>do-</i>	43
2.2. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul <i>za-</i>	53
2.3. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul <i>na-</i>	62
2.4. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul <i>om-</i>	69
2.5. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul <i>nepe-</i>	74
2.6. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul <i>no-</i>	81
2.7. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul <i>nod-</i>	89
2.8. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul <i>npo-</i>	94
2.9. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixele <i>voz-/vov-</i> , <i>npu-</i>	98
2.10. Concluzii la capitolul 2.....	104
3. MIJLOACE DE EXPRIMARE A CATEGORIEI ASPECTUALITĂȚII ÎN LIMBILE RUSĂ ȘI ROMÂNĂ, DIN PERSPECTIVA CONCEPTULUI DE ECHIVALENȚĂ.....	112
3.1. Conceptul de echivalență în teoria traducerii.....	112
3.2. Procedee de traducere, în limba română, a verbelor prefixale din limba rusă (în baza textelor literare).....	118
3.3. Diversitatea mijloacelor de exprimare a aspectualității în limba română.....	129
3.4. Concluzii la capitolul 3.....	144
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI.....	147
BIBLIOGRAFIE.....	151
ANEXE.....	165

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	180
CV-ul AUTORULUI.....	181

ADNOTARE

Sobol Aliona. Echivalente românești ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă (studiu contrastiv). Teză de doctor în filologie. Chișinău, 2019

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 193 de titluri, trei anexe, 150 de pagini ale textului de bază. Rezultatele cercetării sunt publicate în 23 de lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: Aktionsart, aspect verbal, aspectualitate, echivalent, limba română, limba rusă, model structural, prefix, procedee de traducere, tipologie, verb prefixal.

Domeniul de studiu: lingvistică contrastiv-tipologică, aspectologie, gramatică, traductologie.

Metodologia cercetării: în teză au fost utilizate: metoda confruntativ-contrastivă, procedeul de analiză contrastivă unidirecțională (limba rusă → limba română); metoda descriptivă; metoda analizei distribuționale; observația; metoda statistică.

Scopul și obiectivele lucrării: scopul îl constituie elaborarea tipologiei echivalentelor românești ale verbelor din limba rusă, derivate cu prefixe uzuale (*воз-/вос-, до-, за-, на-, от-, не-, по-, под-, при-, про-*), ce dezvăluie caracterul desfășurării acțiunii; identificarea celor mai frecvente procedee de traducere a verbelor prefixale din limba rusă; sistematizarea mijloacelor de redare a aspectualității în limba română. **Obiectivele** sunt: evidențierea semnificațiilor aspectuale ale verbelor prefixale din limba rusă; delimitarea modalităților de exprimare, în limba română, a acestor semnificații; reliefaarea diferențelor și a similitudinilor de esență structurală a tipurilor de Aktionsart în limbile rusă și română; stabilirea modelelor structurale, specifice echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării constau în elaborarea unui studiu contrastiv multiaspectual (semantic, lexico-gramatical, structural) al echivalentelor românești ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă; stabilirea procedeelelor de traducere a acestor verbe în limba română, inclusiv în operele artistice; sistematizarea mijloacelor de denotare a aspectualității în limba română.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în elaborarea tipologiei echivalentelor românești ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă, ceea ce a contribuit la relevarea trăsăturilor semantice, lexico-gramaticale și structurale ale echivalentelor românești, permițând aplicarea rezultatelor obținute în studiile ulterioare de lingvistică contrastiv-tipologică.

Semnificația teoretică a lucrării consistă în aprofundarea cercetării contrastive a limbilor rusă și română privind sfera aspectualității; în stabilirea particularităților de ordin semantic, gramatical și structural, proprii echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă; în analiza materialelor științifice, ce abordează tema aspectualității; în sistematizarea mijloacelor de exprimare a aspectualității în limba română.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în posibilitatea aplicării rezultatelor investigației la pregătirea filologilor, în cadrul cursurilor de lingvistică contrastivă și tipologie lingvistică. Acest studiu poate fi util atât în procesul de predare a limbii ruse locutorilor de limba română și viceversa, cât și în practica de traducere din limba rusă în română și invers. Rezultatele obținute în cadrul studiului pot fi folosite și în cercetarea ulterioară a caracterului funcționării Aktionsartului în limbile rusă și română.

Implementarea rezultatelor științifice: rezultatele demersului științific, expuse în cadrul a 22 manifestări științifice, pot fi incluse într-un curs opțional de gramatică contrastivă a limbilor rusă și română pentru studenții facultăților de Litere ale unor instituții de învățământ superior din Moldova.

АННОТАЦИЯ

Соболев Алёна. Румынские эквиваленты русских префиксальных глаголов (контрастивное исследование). Диссертация на соискание учёной степени кандидата филологических наук. Кишинёв, 2019

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 193 названий, три приложения, 150 страниц основного текста. Результаты исследования опубликованы в 23 научных работах.

Ключевые слова: акционсарт, вид глагола, аспектуальность, эквивалент, румынский, русский, структурная модель, префикс, приёмы перевода, типология, префиксальный глагол.

Область исследования: контрастивно-типологическая лингвистика, аспектология, грамматика, традуктология.

Методология исследования: в данной диссертации были использованы сравнительно-сопоставительный метод, в частности приём контрастивного однонаправленного анализа (русский язык → румынский язык); описательный метод; метод дистрибутивного анализа; метод наблюдения; статистический метод.

Цель и задачи диссертации: цель: разработать типологию румынских эквивалентов русских глаголов с наиболее распространёнными префиксами (*воз-/вос-, до-, за-, на-, от-, пере-, по-, под-, при-, про-*), указывающими на характер протекания действия; выявить наиболее часто используемые приёмы перевода русских префиксальных глаголов и систематизировать способы выражения аспектуальности в румынском языке. **Задачи:** выделение аспектуальных значений, свойственных русским приставочным глаголам; классификация средств перевода этих значений на румынский язык; определение сходства и различия типов акционсарта в русском и румынском языках; выявление структурных моделей румынских эквивалентов русских префиксальных глаголов.

Научная новизна и оригинальность заключается в разработке многостороннего контрастивного исследования (семантического, лексико-грамматического, структурного) румынских эквивалентов русских префиксальных глаголов, выражающих аспектуальные значения; уточнении приёмов перевода глаголов на румынский язык, в т.ч. в художественных произведениях; систематизации средств выражения аспектуальности в румынском языке.

Решаемая научная задача состоит в разработке типологии румынских эквивалентов русских префиксальных глаголов, выражающих аспектуальные значения, что способствовало уточнению их семантических, лексико-грамматических и структурных особенностей, позволяющих применять полученные результаты в будущих исследованиях по контрастивной лингвистике.

Теоретическая значимость работы заключается в углублении сопоставительного исследования русского и румынского языков в области аспектуальности; в определении семантических, грамматических и структурных особенностей румынских эквивалентов русских префиксальных глаголов; в анализе научных материалов, затрагивающих тему аспектуальности; в систематизации средств выражения аспектуальности в румынском языке.

Практическая значимость работы заключается в возможности применения результатов исследования при подготовке специалистов филологического профиля в курсах по контрастивной лингвистике, лингвистической типологии. Данная работа также может быть полезна как в процессе обучения русскому языку для румыноговорящих и наоборот, так и в практике перевода с русского языка на румынский и наоборот. Результаты, полученные в ходе исследования, могут быть использованы для дальнейшего изучения специфики функционирования акционсарта в русском и румынском языках.

Внедрение научных результатов: результаты исследования, представленные на 22 научных конференциях, могут быть включены в дополнительный курс по контрастивной грамматике русского и румынского языков для студентов филологических факультетов высших учебных заведений Молдовы.

ANNOTATION

Sobol Aliona. Romanian equivalents of the aspectual prefixal verbs from Russian (contrastive study). Ph thesis in Philology. Chisinau, 2019

Structure of Dissertation: introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, 193 titles of bibliography, 3 appendices, 150 pages of the basic text. Scientific results were published in 23 scientific works.

Key-words: Aktionsart, verbal aspect, aspectuality, equivalent, Romanian language, Russian language, structural model, prefix, translation methods, typology, prefixal verb.

Area of study: contrastive-typological linguistics, aspectology, grammar, traductology.

Research methodology: in this study the following procedures and methods were used: the confrontative-contrastive method, a process of unidirectional contrastive analysis (Russian language → Romanian language); the descriptive method; the method of the distributive analysis; the observation; the statistical method.

Purpose and objectives of the thesis: the purpose constitutes of the elaboration of the typology of the Romanian equivalents of the verbs from Russian language, derived with the most frequent prefixes (*воз-/вос-, до-, за-, на-, от-, пере-, по-, под-, при-, про-*); which indicate the development tone of actions; the identification of the most commonly utilized means of translation of the prefixal verbs from Russian language; the systematization of the means of communication of the aspectuality in Romanian language. **The objectives are:** to highlight the meanings of the prefixal verbs from Russian; to delimitate the means of expressing these meanings verbs; to point out the structural differences and similarities of the types of Aktionsart in Russian and Romanian language; to identify the structural models, specific for Romanian equivalents of the Russian prefixal verbs.

The scientific novelty and originality of the work consist of the elaboration of a multi-aspectual contrastive study (semantic, lexico-grammatical, structural) of the Romanian equivalents of the prefixed verbs from Russian language; the specification of the means of translation of these verbs in Romanian language, artistic literature inclusive; the systematization of the means of expressing the aspectuality in Romanian.

The solved scientific problem consists of the elaboration of the typology of the Romanian equivalents of the aspectual prefixal Russian verbs, this contributed to the specification of the semantic, the lexico-grammatical and the structural features of the Romanian equivalents, allowing to apply the obtained results in the further research of contrastive-typological linguistics.

The theoretical significance of the work consists of an in-depth contrastive research of the Russian and Romanian languages regarding the domain of the aspectuality; of the establishment of the semantic, grammatical and structural characteristics, specific for Romanian equivalents of the prefixal verbs from Russian; of the analysis of the scientific materials that treat the subject of aspectuality; of the sistematization of the means of expressing the aspectuality in Romanian.

The applicative value of the work resides in the application of the research results in a future preparation of philologists, during the Contrastive Linguistic and Linguistic Tipology courses. This study can be useful both in the process of teaching Russian language to native Romanians and vice-versa, and in the translation from Russian to Romanian and vice-versa. The obtained results during this scientific study can be utilized in the future research of the functioning mechanism of the Aktionsart in Russian and Romanian.

The implementation of the scientific results: the results of the scientific study, exposed within the framework of 22 scientific manifestations, can be included in an optional contrastive grammar course of Russian and Romanian languages for Philology faculty students of higher education institutions in Moldova.

LISTA ABREVIERILOR

acuz. – acuzativ	LA – locuțiune adverbială
Adj. – adjectiv	LV – locuțiune verbală
Adj. adv. – adjectiv adverbializat	nom. – nominativ
Adj. pron. neh.– adjectiv pronominal nehotărât	NDEȘL – Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului
Adv. – adverb	n.n. – nota noastră
conj. – conjunctiv	Part. subst. – participiu substantivizat
dat. – dativ	pop. – popular
DCTT – Dicționar contextual de termeni traductologici: franceză-română	Prep. – prepoziție
DELR– Dicționarul explicativ al limbii ruse	Prep. comp. – prepoziție compusă
DGȘ – Dicționar general de științe	Pron. nehot. – pronume nehotărât
DLR– Dicționarul limbii ruse	pf. – perfectiv
ELR – Enciclopedia limbii române	S – substantiv
Expr. – expresie	S adv. – substantiv adverbializat
fam. – familiar	Sadv. – semiadverb
fig. – figurat	Sub. (compl.) – subordonată completivă
ger. – gerunziu	Sub. (mod.) – subordonată modală
GLR – Gramatica limbii române	Sub. (temp.) – subordonată temporală
gr. comp. – gradul comparativ	sup. – supin
gr. sup. – gradul superlativ	V – verb
inf. – infinitiv	V asp. – verb aspectual
ipf. – imperfectiv	V pref. – verb prefixal
iron. – ironic	РГ– Русская грамматика
înv. – învechit	

INTRODUCERE

Verbul este una dintre principalele clase gramaticale și contribuie, de regulă, la exprimarea ideii de bază a celor expuse într-un enunț. Filosofii și gramaticienii antici (Platon, Aristotel ș.a.) considerau verbul și substantivul cele mai importante categorii gramaticale [121, p. 131]. În limba rusă, partea de vorbire menționată are o pondere considerabilă atât ca aspect cantitativ, cât și funcțional, reprezentând o treime din totalitatea cuvintelor fondului lexical rus.

Un loc central în sistemul gramatical al verbului, îndeosebi al celui slav, îl ocupă categoria aspectului (lat. *aspectus* < *aspicere* „a privi”). Astfel, după cum remarcă aspectologii, pentru verbul din limba rusă, aspectul este una dintre categoriile fundamentale, alături de cea a timpului. Atât aspectul verbal, cât și toată sfera aspectualității (care include și categoria lexicală *Aktionsart*) constituie obiectul de studiu al aspectologiei (lat. *aspectus* + gr. *logos*) [129, p. 47], un compartiment nou al lingvisticii, ce a început să se contureze la sfârșitul secolului al XX-lea.

Conținutul aspectualității, categorie funcțional-semantică (numită și conceptuală sau noțională), vizează caracterul desfășurării acțiunii, iar expresia cuprinde mijloacele morfologice, derivaționale și lexicale, unele elemente sintactice. Nucleul morfologic al aspectualității este categoria aspectului verbal, ce se bazează pe opoziția perfectiv/imperfectiv, și ocupă un loc central în sistemul gramatical al verbului, îndeosebi al celui slav. Astfel, după cum remarcă aspectologii, pentru verbele din limba rusă aspectul este cea mai importantă categorie gramaticală, alături de cea a timpului, și nu există vreo formă verbală care nu ar avea semnificație aspectuală, exprimată cu ajutorul unor morfeme sufixale și/sau prefixale.

Aspectualitatea include și categoria lexicală *Aktionsart* (cunoscută în literatura de specialitate și ca: *mod al acțiunii*, *aspect lexical*, *aspect obiectiv*, *mod al procesului* etc.), care, spre deosebire de aspectul verbal, este considerată universală. *Aktionsartul* înglobează grupuri semantice de verbe și, parțial, de formare a cuvintelor, demarcate pe baza comunității tipului de desfășurare a acțiunii.

Pentru a reda multiple tipuri de *Aktionsart*, limba rusă dispune, de obicei, de morfeme afixale, întrucât în limbile de origine slavă prefixele au două valori: lexicală și gramaticală, ce determină cele două funcții: derivațională și de perfectivare (de schimbare a categoriei gramaticale a aspectului verbal din imperfectiv în perfectiv). Astfel, verbele din limba rusă, atât cele prefixale, cât și cele sufixale, formează niște clase ce se referă la aspectualitatea lexicală.

Limba română exprimă numeroase tipuri de *Aktionsart*, de cele mai multe ori, prin mijloace lexicale (diverse tipuri de adverbe, locuțiuni adverbiale, prepoziții, adjective pronominale nehotărâte etc.). Asemenea diferență poate fi explicată prin deosebiri de ordin structural ale limbilor: caracterul sintetic al limbii ruse și cel analitico-sintetic al celei române.

Datorită structurii analitico-sintetice a limbii române, în majoritatea cazurilor, unui verb prefixal din limba rusă îi corespund două sau mai multe lexeme românești.

Actualitatea și importanța problemei abordate sunt condiționate de existența unor probleme teoretice și practice neelucidate privind atât structura echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă, cât și procedeele de traducere a unor asemenea lexeme verbale. Totodată, actualitatea și importanța temei de cercetare sunt justificate și de realitatea lingvistică din Republica Moldova, care se manifestă, în continuare printr-un bilingvism român-rus. Comunicarea bilingvă, ce are loc intens în diverse domenii ale vieții (social, politic, economic), în mediul academic, reclamă, inevitabil, traducerea din limba rusă în limba română și invers a unor texte din diferite stiluri funcționale ale limbii.

Demersul științific întreprins se înscrie în tendințele de dezvoltare a cercetărilor de gramatică contrastivă a limbilor rusă și română, a investigărilor aspectologice, în special, a celor de exprimare a categoriei funcțional-semantică a aspectualității în limba română, inclusiv a categoriei Aktionsart. Baza teoretico-științifică a lucrării vizează teorii și concepte din aspectologie, traductologie, discutate într-o serie de lucrări importante, ce aparțin unor notorietăți din lingvistica rusă, românească, engleză: I.S. Maslov, A.V. Bondarko, L.L. Bulanin, N.S. Avilova, M.A. Șeleakin, A. Ciobanu, A. Savin-Zgardan, I. Condrea, E. Constantinovici, C. Cemârtan, R.T. Bell, B. Comrie, J. Lyons ș.a.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul îl constituie: elaborarea tipologiei echivalentelor românești ale verbelor din limba rusă, derivate cu prefixe uzuale (*воз-/воз-*, *до-*, *за-*, *на-*, *ом-*, *неп-*, *но-*, *под-*, *пн-*, *по-*), ce indică caracterul desfășurării acțiunii; identificarea celor mai frecvente procedee de traducere a verbelor prefixale din limba rusă, ce asigură echivalența textelor artistice în limba rusă (limba-sursă în cercetarea noastră) și în cea română (limba-țintă); sistematizarea mijloacelor de redare a aspectualității în limba română. Pentru a atinge scopul enunțat, ne-am propus următoarele **obiective**:

- investigarea materialelor științifice ce abordează tema aspectualității, a categoriei Aktionsart și a nucleului morfologic al aspectualității – categoria gramaticală a aspectului verbal;
- analiza lexico-gramaticală a echivalentelor românești ale unor verbe prefixale din limba rusă, ce preconizează: evidențierea semnificațiilor aspectuale ale verbelor prefixale din limba rusă; delimitarea modalităților de exprimare, în limba română, a acestor semnificații; stabilirea tipurilor de Aktionsart în care se înscriu verbele prefixale din limba rusă, examinate în lucrare; identificarea multiplelor diferențe structurale (alomorfismul mijloacelor de expresie) și reliefarea unor similitudini de structură (izomorfismul formelor de expresie) a tipurilor de Aktionsart în limbile rusă și română; delimitarea claselor gramaticale ce intră în componența echivalentelor

românești ale verbelor prefixale din limba rusă; stabilirea modelelor structurale, specifice acestor echivalente;

- descrierea mijloacelor de manifestare a categoriei aspectualității în limbile rusă și română, din perspectiva conceptului de echivalență, ce solicită inventarierea procedeele de traducere a verbelor prefixale din limba rusă (în baza traducerilor românești); clasificarea modalităților de exprimare a aspectualității în limba română; relevarea celor mai frecvente mijloace apte a reda aspectualitatea în limba română.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute constă în realizarea unui studiu contrastiv multiaspectual (semantic, lexico-gramatical, structural) al echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă prin analiza lexico-gramaticală și clasificarea lor conform criteriului semantic (după tipurile de Aktionsart), prin reliefarea modelelor structurale specifice și frecvența acestora. În lucrare s-a scos în evidență varietatea mijloacelor de exprimare, în limba română, a semnificațiilor lexemelor verbale prefixale din limba rusă. De asemenea, au fost precizate cele mai uzuale procedee de traducere a verbelor prefixale din limba rusă, identificate în traducerile românești ale unor opere artistice de valoare. În demersul științific, sunt sistematizate și exemplificate mijloacele semantice, lexicale și gramaticale de exprimare a categoriei funcțional-semantice a aspectualității în limba română.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în elaborarea tipologiei echivalentelor românești ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă, ceea ce a contribuit la relevarea trăsăturilor semantice, lexico-gramaticale și structurale ale echivalentelor românești, permițând aplicarea rezultatelor obținute în studiile ulterioare de lingvistică contrastiv-tipologică.

Ipoteza de cercetare poate fi formulată astfel: deși prefixarea nu este la fel de productivă în limbile slave și romanice, fenomen cauzat de diferențele de ordin structural ale acestora, limba română posedă multiple mijloace (cele mai multe fiind lexicale) de marcare a semnificațiilor pe care verbele din limba rusă le au datorită atașării prefixelor, redând, de cele mai multe ori, analitic tipurile de Aktionsart exprimate sintetic în limba rusă.

Metodologia cercetării este determinată atât de orientarea teoretică, cât și de cea aplicativă a studiului. La analiza și interpretarea postulatelor teoretice și a materialului factic, am apelat la diverse **metode și procedee de cercetare**: 1. metoda confruntativ-contrastivă, ce examinează „trăsăturile individuale ale unei limbi concrete, dar și discrepanțele și asemănările dintre limbi” [84, p.13], procedeul de analiză contrastivă unidirecțională sau unilaterală (limba rusă → limba română), care a permis determinarea, în plan sincron, similitudinile și deosebirile la utilizarea mijloacelor de limbă, ce servesc la exprimarea aspectualității în limbile rusă și română, prin selectarea verbelor prefixale din rusă și a echivalentelor românești ale acestora și

confruntarea ulterioară a fenomenelor de limbă descoperite; 2. metoda descriptivă, folosită la prezentarea unor concepte (aspectualitate, Aktionsart, aspect verbal, echivalență, procedee de traducere etc.); 3. metoda analizei distribuționale, care a fost aplicată pentru a stabili distribuția elementelor componente ale echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă, în raport cu lexemele prefixale rusești, și suma ocurențelor în care se atestă fiecare element; 4. observația, ce a preconizat operația de selecție și de interpretare primară a fenomenelor din limbile rusă și română; 5. metoda statistică, utilă pentru a elucida frecvența fenomenelor de limbă investigate.

Importanța teoretică a lucrării consistă în aprofundarea cercetării contrastive a limbilor rusă și română privind sfera aspectualității; în stabilirea particularităților de ordin semantic, gramatical și structural, proprii echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă; în analiza materialelor științifice, ce abordează tema aspectualității; în sistematizarea mijloacelor de exprimare a aspectualității în limba română.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în posibilitatea aplicării rezultatelor investigației la pregătirea filologilor, în cadrul cursurilor de lingvistică contrastivă și tipologie lingvistică. Acest studiu poate fi util atât în procesul de predare a limbii ruse locutorilor de limbă română și viceversa, cât și în practica de traducere din limba rusă în română și invers. Rezultatele obținute în cadrul studiului pot fi utilizate și în cercetarea ulterioară a caracterului funcționării Aktionsartului în limbile rusă și română.

Implementarea rezultatelor științifice: Rezultatele demersului științific, expuse în cadrul a 22 manifestări științifice, pot fi incluse într-un curs de gramatică contrastivă a limbilor rusă și română pentru studenții facultăților de Litere ale unor instituții de învățământ superior din Moldova.

Aprobarea rezultatelor cercetării constă în prezentarea principalelor teze ale lucrării în comunicările științifice din cadrul unor manifestări științifice interuniversitare, naționale, internaționale sau cu participare internațională (în total 22). Rezultatele investigațiilor și-au găsit reflectare într-un suport de curs (în calitate de coautor, a se vedea: Oglindă E., Sobol A. *Lingvistică contrastiv-tipologică* [84]), 15 articole și șapte teze ale comunicărilor. Șapte articole au fost publicate în reviste de profil: *Studia Universitatis Moldaviae* (seria Științe umanistice), *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova* (seria Științe umanistice), *Philologia* și în *Limba română*. Celelalte articole și rezumate ale comunicărilor au fost incluse în culegeri ale conferințelor științifice cu statut național și internațional.

Din punct de vedere structural, studiul este constituit din introducere, trei capitole, subcapitole, inclusiv concluziile la finele fiecărui capitol, lista de bibliografie din 193 de titluri, concluzii generale și recomandări, trei anexe și 150 de pagini ale textului de bază.

În **Introducere** este argumentată actualitatea și importanța temei abordate, sunt expuse scopul și obiectivele tezei, sunt evidențiate problema științifică importantă soluționată și ipoteza de cercetare, sunt reliefate metodele și procedeele de cercetare utilizate. Totodată, se relevă noutatea științifică a rezultatelor obținute, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării.

Fiecare capitol cuprinde mai multe subcapitole în care este verificată ipoteza stabilită, prezentându-se informații pertinente și rezultatele obținute. **Capitolul 1**, intitulat *Conceptul de aspectualitate în viziunea lingviștilor*, conține o analiză a materialelor științifice vizând tema aspectualității, prin expunerea principalelor probleme teoretice axate pe esența acestei categoriei funcțional-semantică, a nucleului morfologic al ei – categoria gramaticală a aspectului verbal. În acest capitol precizăm esența aspectualității, relevăm conținutul categoriei Aktionsart, raportată la aspectualitatea lexicală, examinăm evoluția teoriei aspectului verbal în lingvistica indo-europeană și trecem în revistă cele mai cunoscute opinii referitoare la conținutul aspectului verbal, bazat pe opoziția perfectiv/imperfectiv, controversate în ceea ce privește numărul de aspecte (două, trei sau patru). Exemplificăm, pe lângă verbele cu paradigma aspectuală completă, atât lexeme verbale defective de aspect (verbe *perfectiva tantum* și *imperfectiva tantum*), cât și verbe biaspectuale.

De asemenea, comentăm exprimarea categoriei aspectualității în unele limbi indo-europene: greacă, latină, în cele romanice (franceză, spaniolă, italiană), în idiomurile de origine slavă (rusă, bulgară, cehă, slovacă) și în cele germanice (germană, engleză). Pentru o mai bună înțelegere a fenomenului aspectualității, reliefăm manifestarea acestuia în unele dialecte și subdialecte ale limbii române, pentru care este caracteristică influența croată asupra aromânei și a istroromânei și cea, preponderent, bulgară asupra meglenoromânei și a sârbei asupra subdialectului bănațean. Evidențiem utilizarea verbelor prefixale cu *pri-* în aromână, preluarea, în meglenoromână, a prefixelor cu valoare aspectuală din limba macedoneană (*nă-du-*, *iz-*, *pru-*, *răs-*, *ză-*). Enumerăm prefixele de origine slavă din istroromână (*do-*, *na-* (*ne-*), *o-* (*ob-*), *po-*, *pre-*, *pri-*, *ras-* (*res-*), *s-* (*z-*), *za-* (*ze-*)) care, după modelul croatei și al celorlalte limbi slave, au rolul de perfectivare și contribuie la marcarea aspectului verbal cu mijloace morfologice, denotând, concomitent, un sens suplimentar al lexemelor verbale (Aktionsart finitiv, distributiv, momentan, rezultativ, sativ etc.)

În **Capitolul 2**, cu titlul *Analiza lexico-gramaticală a echivalentelor românești ale unor verbe prefixale din limba rusă*, accentuăm faptul că Aktionsart nu formează opoziții

paradigmatice distincte la nivel gramatical, ci dezvăluie deosebiri lexicale dintre verbe. Având la bază un corpus de circa 1250 de verbe prefixale din limba rusă, selectate din două dicționare bilingve [175, 176] și utilizate, cu precădere, în stilul beletristic, scoatem în evidență semnificațiile pe care verbele din limba rusă le pot exprima grație atașării prefixelor analizate, indicând, totodată, tipurile de Aktionsart în care se înscriu lexemele verbale prefixale rusești.

Ținem să demarcăm, în Capitolul 2, clasele gramaticale ce intră în componența echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă. Relevăm, de asemenea, alomorfismul mijloacelor de expresie în limbile rusă și română la redarea diverselor tipuri de Aktionsart, pentru care limba română posedă, în majoritatea cazurilor, mijloace lexicale (adverbe, locuțiuni adverbiale, prepoziții etc.), pe când cea rusă – morfeme afixale. În acest capitol analizăm modelele structurale caracteristice pentru echivalentele românești ale verbelor din limba rusă, derivate cu un anumit prefix, efectuăm o clasificare în modele monomembre, bimembre, trimembre, polimembre și stabilim frecvența modelelor obținute.

Capitolul 3, intitulat *Mijloace de exprimare a categoriei aspectualității în limbile rusă și română, din perspectiva conceptului de echivalență*, este axat pe prezentarea conceptului respectiv în diverse studii de traductologie. Aici precizăm procedeele de traducere a verbelor prefixale din limba rusă, bazându-ne pe exemple concludente, selectate din operele literare de valoare ale scriitorilor A. Tolstoi, F. Dostoievski, N. Gogol, M. Bulgakov, A. Soljenițin și din versiunile românești ale scrierilor. Un paragraf al capitolului de față este rezervat clasificării și exemplificării mijloacelor de exprimare a categoriei aspectualității în limba română.

În **Concluzii generale și recomandări** sunt expuse concluziile asupra întregii investigații efectuate, sunt delimitate tipurile de Aktionsart, caracteristice pentru verbele din limba rusă, sunt reliefate elementele lexico-gramaticale ce formează echivalentele românești ale verbelor prefixale din limba rusă, analizate în lucrare, sunt evidențiate cele mai frecvente modele structurale stabilite de noi, proprii echivalentelor românești. Compartimentul conține și inventarierea procedeele de traducere a verbelor prefixale din limba rusă, efectuată în baza versiunilor românești ale unor texte literare. De asemenea, include și rezultatul clasificării mijloacelor de exprimare a aspectualității în limba română.

Compartimentul **Anexe** reflectă unele concluzii ale cercetării, expuse în trei tabele: Tabelul A 2.1. *Tipuri de Aktionsart exprimate de prefixe verbale din limba rusă* (p. 165); Tabelul A 2.2. *Elemente structurale în componența echivalentelor românești ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă* (p. 166); Tabelul A 2.3. *Modele structurale ale echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă* (p. 177).

1. CONCEPTUL DE ASPECTUALITATE ÎN VIZIUNEA LINGVIȘTILOR

1.1. Specificul categoriei Aktionsart

Aspectologia cercetează fenomenul aspectualității, al cărei nucleu morfologic este categoria gramaticală a aspectului verbal, ce se bazează pe opoziția perfectiv/imperfectiv și deține un loc central în sistemul verbului din limbile slave. După cum observă, pe bună dreptate, C. Cemârtan, „Noțiunea de *aspect verbal*... poate fi considerată și astăzi unul dintre subiectele cele mai elaborate, dar și cele mai controversate ale lingvisticii contemporane.” [23, p. 51].

O contribuție substanțială la dezvoltarea domeniului vizat au avut-o slaviștii S. Agrell, Iu.S. Maslov, apreciat de succesori drept fondator al aspectologiei slave, A.V. Bondarko, L.L. Bulanin, N.S. Avilova, M.A. Șeleakin ș.a. Lui Iu.S. Maslov îi aparține meritul de a sistematiza ansamblul de concepte și termeni ai aspectologiei slave, efort apreciat de E.V. Paduceva [138], a cărei lucrare reflectă schimbările și noutățile în domeniu pe parcursul a 30 de ani după apariția articolului lui Iu.S. Maslov.

Aspectul verbal nu acoperă în întregime spațiul aspectualității, care, deopotrivă cu temporalitatea și modalitatea, este o categorie funcțional-semantică. Potrivit definiției savantului rus A.V. Bondarko, categoria funcțional-semantică reprezintă o variantă a categoriei gramaticale, definindu-se ca un sistem compus din mijloace de natură diferită, ce pot interacționa, pentru a îndeplini anumite funcții gramaticale. Structura acestei categorii este bazată pe câmpuri funcțional-semantice, care sunt formate dintr-un nucleu, ce constituie o componentă principală și obligatorie, și elemente periferice, care au caracter secundar și facultativ, deși, în unele cazuri, pot avea un rol decisiv [115, p. 18].

Categoriile funcțional-semantice se deosebesc de cele morfologice prin faptul că ele cuprind o sferă mai largă, pe când cele din urmă se referă la nivelul morfologic al limbii. Nucleul acestei categorii este o anumită categorie morfologică (cum ar fi aspectul verbal, în cazul aspectualității, timpul – în cazul temporalității și modul – în cazul modalității), care conține mijloace specializate de redare a valorilor categoriei respective (de exemplu, opoziția perfectiv/imperfectiv pentru aspectul verbal). La periferia categoriei funcțional-semantice, apar elemente secundare, ce aparțin altor niveluri ale limbii. Aceste unități, în cazul aspectualității, pot fi atât de ordin semantic (locuțiunile verbale), cât și de natură lexicală (indicatori adverbiali etc.) sau sintactic (repetiția) și, de asemenea, contribuie la exprimarea acelorași valori, pe care le redă și categoria gramaticală - nucleu.

În lucrările de specialitate recente, categoriile funcțional-semantice sunt numite categorii

noționale sau *conceptuale*, fiind definite drept „un sistem închis de semnificații ale însușirii semantice universale sau o semnificație aparte a acestei însușiri” [83, p. 96]. Referindu-se la cercetarea, în plan contrastiv-tipologic, a categoriei conceptuale, E. Oglindă [83] recomandă parcurgerea unor etape consecutive de studiu: evidențierea particularităților semantice ale categoriei din limbile comparate, stabilirea mijloacelor apte să exteriorizeze valorile semantice în domeniul unor câmpuri funcțional-semantice. În cadrul analizei contrastiv-tipologice, cercetătorii stabilesc, în plan semantic, similitudinile și diferențele de ordin formal și structurile de suprafață în limbile respective, relevând unele trăsături universale ale limbii. În același timp, E. Oglindă menționează: „Dat fiind faptul că ignorarea semanticii se răsfrânge negativ asupra corelației dintre unitățile lingvistice și categoriile logice, este important să analizăm potențele funcționale ale elementelor limbii, în raport cu proprietățile lor semantice.”[83, p. 96].

Examinând esența categoriei funcțional-semantice a aspectualității, A.V. Bondarko precizează că aceasta reprezintă un câmp funcțional-semantic, constituit în baza interacțiunii unor variate mijloace lingvistice (morfologice, sintactice, derivaționale, lexico-gramaticale, lexicale și diverse îmbinări ale acestora), unite prin comunitatea funcțiilor semantice, ce țin de sfera relațiilor aspectuale, relații a căror esență constă în a exprima caracterul desfășurării și al distribuirii în timp a acțiunii [116, p. 76].

Atât specificul manifestării categoriei funcțional-semantice a aspectualității în diverse limbi, cât și varietatea componentelor sale generează multiple modalități de abordare. Categoria aspectualității, spre deosebire de cea a aspectului verbal, poate fi considerată una universală. În funcție de specificul fiecăreia, limbile conțin, cel puțin, unele dintre mijloacele lingvistice (gramaticale, lexicale și lexico-gramaticale), apte să redea particularitățile desfășurării acțiunii în timp, deși ponderea mijloacelor respective diferă de la o limbă la alta.

Lingvistul A.V. Bondarko relevă următoarele elemente esențiale ale aspectualității: categoria gramaticală a aspectului; îmbinările cu verbe aspectuale (cu valoare incoativă, durativă și finitivă) și alte construcții analitice; diverse mijloace sintactice cu funcții aspectuale suplimentare; modul acțiunii (Aktionsart); opoziția dintre lexemele verbale limitative/nonlimitative (terminative/aterminative) și dintre valorile verbale; indici lexicali circumstanțiali; variate mijloace asociate ale unui context aspectual etc. [116, p. 76].

În tradiția lingvistică românească, componentele aspectualității, în special, aspectul verbal, sunt cercetate fie prin raportare exclusivă la limba română, fie prin studierea, în plan contrastiv, a limbii române cu alte idiomuri. Pentru primul tip de abordare menționăm investigațiile efectuate de către I. Evseev [51], A. Petrescu [86], C. Călărașu [21] etc., iar pentru cel de-al doilea – Fl. Popescu [89] (limba engleză ↔ română), S. Mihăilescu [78] (limba bulgară

↔ română), A. Ilie [66] (limba franceză ↔ română), C. Capatână (limba croată ↔ română), M. Luță (Țiprigan) [74] (limba slovacă ↔ română) ș.a.

E. Guranda delimitează două categorii semantice ale aspectualității: cantitativă și calitativă. Cercetătoarea precizează că la cea cantitativă trebuie să raportăm „durativitatea, iterativitatea, intensitatea și semelfactivitatea, iar în calitate de componenți ai aspectualității calitative se manifestă faza acțiunii verbale și rezultativitatea” [60, p. 42].

În limba rusă, ca și în alte idiomuri ce dispun de forme speciale pentru a exprima valorile perfective și imperfective ale verbului, pe lângă aspectul gramatical, există o categorie ce se referă la aspectualitatea lexicală, pentru care se utilizează termenul de origine germană *Aktionsart* (*Aktionsarten*). Din punct de vedere istoric, această categorie este considerată, de către unii specialiști în materie, „mai veche decât cea a aspectului” [apud 92, p. 61]. Primul savant care a demarcat (în anul 1908) noțiunea de *Aktionsart* de cea a aspectului verbal a fost S. Agrell [112]. Studiind verbele prefixale ale limbii poloneze, savantul a observat că prefixele (numite *Aktionsartbildend*) nu imprimă verbelor o valoare esențială nouă, ci indică doar modul de evoluție a acțiunii.

S. Agrell definește categoria în cauză drept „funcții semantice ale verbelor prefixale, ale unor verbe neprefixale, ale construcțiilor sufixale, care precizează cum se desfășoară acțiunea, denotă modul de realizare a ei” [112, p. 36]. Concomitent, lingvistul deosebește două tipuri de prefixe: 1. ce atribuie verbelor un conținut absolut nou; 2. ce nu modifică sensul lexemului verbal. Cea de a doua categorie include: a. prefixe ce schimbă doar aspectul; b. ce concretizează cum se desfășoară acțiunea, indică modul de realizare a ei.

În rusistică această problemă a fost în atenția mai multor savanți, de exemplu, A.A. Potebnea, care este considerat „fondatorul direcției de delimitare” [92, p. 63] a categoriei gramaticale a aspectului verbal de cea lexico-gramaticală *Aktionsart*. Concepția lui A.A. Potebnea a fost acceptată mai târziu de către Iu.S. Maslov, care susține că *Aktionsartul*, deși interacționează cu aspectul, trebuie să se examineze separat de acesta. Categoria în discuție stabilește diverse clase semantice de verbe, ce sunt reliefate în baza asemănărilor între tipul desfășurării și al distribuirii în timp a acțiunii, exprimate de verb. Orice verb derivat sau nederivat, observă lingvistul, se referă la un anumit tip de *Aktionsart* [133, p. 6]. Ulterior, categoria *Aktionsart* a fost cercetată de către lingviștii ruși V.V. Vinogradov, E.A. Zemskaya ș.a.

Iu.S. Maslov [131] semnalează că *Aktionsartul* diferă de aspectul verbal prin faptul că cel din urmă este o categorie morfologică, fondată pe opoziții gramaticale, paradigmatică, care înglobează tot lexicul verbal sau o parte considerabilă din el, categoria *Aktionsart* însă nu formează opoziții paradigmatică distincte la nivel gramatical, bazându-se pe deosebiri lexicale

între verbe. Totuși, după cum observă A. Petrescu, se pot menționa anumite opoziții în cadrul Aktionsartului: „durativ ~ momentan, semelfactiv ~ iterativ, linear ~ progresiv și incoativ ~ continuativ ~ terminativ” [86, p. 11].

La precizarea conținutului categoriei Aktionsart contribuie, de asemenea, și discipolul lui Iu.S. Maslov – A.V. Bondarko, N.S. Avilova, iar mai târziu – M.A. Șeleakin, însă interpretările specialiștilor nu coincid. Astfel, A.V. Bondarko și L.L. Bulanin sunt de părere că Aktionsartul cuprinde niște „grupuri semantice de verbe și, parțial, de formare a cuvintelor, demarcate pe baza comunității tipului de desfășurare a acțiunii” [118, p. 11], opinie reflectată și de autorii lucrării ПГ [145, p. 596]. În opinia lui Iu.S. Maslov, Aktionsartul constituie niște „particularități comune (exprimate deseori, dar nu obligatoriu, prin mijloace de formare a cuvintelor) ale sensului lexical al unor verbe, ce se referă la desfășurarea în timp a acțiunii acestor verbe și se manifestă prin particularitățile comune ale funcționării lor în limbă, anume din punctul de vedere al activității derivaționale, al aspectului și al utilizării sintactice” [132, p. 31].

N.S. Avilova recunoaște că, în aspectologie, nu există o concepție univocă despre conținutul Aktionsartului, opinând că fenomenul în cauză este situat la confluența a două domenii – derivarea și formarea aspectului verbal sau a perechii aspectuale [111, p. 265]. M.A. Șeleakin utilizează pentru conceptul *Aktionsart* termenii „categorii aspectuale ale verbului” (аспектуальные разряды глаголов) sau „moduri ale acțiunii” [163, p. 92]. În viziunea lingvistului, acestea reprezintă niște valori, delimitate sau nu prin morfeme, ale unor grupuri distincte de verbe, ce exprimă particularitățile desfășurării în timp a acțiunii redată de lexemele verbale *terminative/aterminative* (предельные/непредельные).

Unele studii abordează Aktionsartul din perspectivă contrastivă. Analizând, la nivel semantic, anumite lexeme, E. Sekaninova a demonstrat că elementele similare ale planului conținutului sunt denotate în limba rusă și în cea slovacă identic sau prin diverse mijloace ale planului expresiei. Uneori, semnificațiile dezvăluite în limba rusă de prefixe sunt redată în cea slovacă doar prin mijloace lexicale [172, p. 189-190].

Cercetătorii au utilizat, de-a lungul timpului, mai mulți termeni pentru a denumi aspectualitatea lexicală. În aspectologia rusă, termenul a avut mai multe echivalente: *подвид* (subaspect), *видовые оттенки* (nuanțe aspectuale) [apud 92, p. 60], însă cel care este acceptat de majoritatea slaviștilor este *способы действия* (moduri ale acțiunii). În literatura de specialitate a limbilor romanice, de asemenea, au circulat mai mulți termeni: în franceză: *l'ordre du procès*, introdus de J. Brunel [97, p. 331] în italiană: *azione*, utilizat de V. Pisani [apud 92, p. 60], în spaniolă: *modo de acción*. Pentru conceptul de Aktionsart sunt cunoscuți și termenii: *aspect obiectiv*, în raport cu *aspect subiectiv* (aspectul verbal, pentru care momentul decisiv îl

reprezintă perceperea subiectivă a vorbitorului), sau *mod al procesului*, preferat, în descrierea conceptului, de către autorii *NDEȘL* [47, p. 445].

În tradiția lingvistică românească, de asemenea, au fost în uz mai multe corespondente pentru categoria *Aktionsart*: A. Philippide o numește *durata în timp*, G. Ivănescu – *durata acțiunii* [apud 92, p. 60]. De-a lungul timpului, pentru termenul german *Aktionsart*, au apărut și alte echivalente românești: „mod/modalitate/tip/gen de acțiune” [89, p. 54]. Dintre cele mai recente menționăm: *aspecte lexicale*, după I. Evseev [51, p. 88], D. Stoianova folosește termenul tradus din limba rusă *mod al acțiunii* [103], iar A. Savin-Zgardan preia termenul *Aktionsart* din limba germană [92].

În studiile din lingvistica românească, ce reflectă direct sau tangențial fenomenul aspectualității, conceptele *aspect* și *Aktionsart*, de cele mai multe ori, sunt delimitate. Pentru G. Ivănescu categoria *Aktionsart* (pe care o numește *durata acțiunii*) este una lexicală, deoarece „se exprimă prin teme distincte, care arată caracterul durativ, momentan, unic sau iterativ al acțiunii verbale, propunând, în plus, și distincția unic – iterativ” [apud 46, p. 91]. Analizând opiniile privind diferențele dintre termenii în discuție, Fl. Popescu conchide că „aspectul reprezintă gramaticalizarea trăsăturilor semantice relevante, în timp ce *Aktionsart* reprezintă lexicalizarea acestor distincții, indiferent de modalitatea lor de realizare” [89, p. 68].

În spațiul lingvistic basarabean, unii cercetători tratează conceptul *Aktionsart* și alte componente ale aspectualității, acordându-le un teren mai larg sau examinându-le tangențial: S. Berejan, A. Ciobanu, A. Savin-Zgardan, C. Cemârtan, E. Constantinovici, T. Luchian, E. Guranda ș.a. În acest context, semnalăm că unul dintre primele studii ce demarchează și descrie conceptele *aspect verbal*, *Aktionsart* și *terminativitate/aterminativitate* aparține lingvistei A. Savin-Zgardan.

C. Cemârtan, de asemenea, interpretează noțiunile *aspect* și *Aktionsart* drept două categorii distincte. Confirmând natura gramaticală (morfologică) a categoriei aspectului verbal, lingvista subliniază că acesta are „un caracter flexionar” și cuprinde întregul lexic verbal, întrucât orice lexem verbal aparține unui aspect (perfectiv sau imperfectiv). *Aktionsart*ul este apreciat, în acest context, drept „o categorie lexicală clasificatoare, bazată pe semantica intrinsecă a verbului care reunește lexicul verbal în diverse grupuri cu semantică aspectuală, fără a realiza opoziții.” [22, p. 60].

Deși diferă după natură și funcții, atât aspectul verbal, cât și categoria *Aktionsart* vizează același domeniu – aspectualitatea. Lingviștii care admit coexistența categoriilor în discuție, reliefează faptul că *Aktionsart* se găsește în strânsă corelație cu aspectul gramatical. Fl. Popescu precizează că „valorile acestor două categorii se interferează în planul conținutului” [89, p. 55].

Acest fapt a condiționat confundarea categoriilor în cauză. Astfel, în secolul al XIX-lea, de exemplu, mai mulți savanți, inclusiv I. Fater, A.H. Vostokov semnalează așa-numitul aspect frecventativ (*многократный вид*) (cf: Aktionsart frecventativ).

Aspectul și Aktionsartul sunt categorii între care există și o strânsă corelație, întrucât sensurile aspectuale interacționează adesea cu cele ale modurilor acțiunii, fiecare dintre categorii conținând mijloace proprii de exprimare. Pentru a reda variate tipuri de Aktionsart, limba română posedă, preponderent, mijloace lexicale (adverbe, locuțiuni adverbiale, prepoziții, adjective adverbializate etc.), iar cea rusă, de cele mai multe ori, morfeme afixale.

În limbile de origine slavă, în rusă inclusiv, morfemele (în special, prefixele) au două valori: lexicală, ce posedă seme cu referire la Aktionsart, și gramaticală. Aceste funcții evidențiază două ipostaze ale rolului prefixelor în limbile slave: de derivare, ce modifică sensul lexical al verbelor, și de perfectivare (de schimbare a categoriei gramaticale a aspectului verbal din imperfectiv în perfectiv). Trebuie să menționăm însă că și în limbile slave sunt numeroase tipuri de Aktionsart redată analitic. Astfel, în limba rusă, o serie de tipuri sunt denotate cu ajutorul unor verbe aspectuale: *прекратить* (a înceta), *перестать* (a înceta), *завершить* (a termina), *преквать* (a înceta), *продолжить* (a continua) etc.

Procedeul prefixării în limba română, în comparație cu limba rusă, nu este la fel de frecvent. Explicația ar fi numărul mic de prefixe și cantitatea limitată de valori ale acestora. Totuși, în ultimele decenii, lingviștii remarcă o creștere cantitativă a lexemelor prefixale, utilizate „mai ales, în limbajele cultivate sau specializate și în presă” [13, p. 378].

Mai mulți aspectologi ruși s-au ocupat de tipologia detaliată a varietăților de Aktionsart, printre care: Iu.S. Maslov, A.V. Bondarko, L.L. Bulanin. Se atestă anumite controverse în privința aspectului cantitativ al categoriei Aktionsart, rezultate, uneori, din utilizarea mai multor termeni pentru un singur mod de acțiune sau generate de anumite subclasificări ale unui singur tip de Aktionsart. A.V. Bondarko, de exemplu, delimitează 18 tipuri, Iu.S. Maslov – 25, iar M.A. Șeleakin deosebește 39 de tipuri. De obicei, acestea formează două grupuri mari (temporale și cantitative) sau trei (temporale, cantitative, rezultative).

I. Evseev, de asemenea, distinge 14 feluri ale acțiunii: „inceptiv (a începe), rezultativ (a isprăvi), saturativ (a supraîncărca), limitativ (a mai alerga), iterativ (a clipi), semelfactiv (a atinge), perdurativ (a dăinui), intensiv (a exploda de furie), cumulativ (a agonisi), atenuativ (a adia), augmentativ (a se întăți), distributiv (a împărți), reciproc (a colabora), reversiv (a reconstrui)” [apud 72, p.110].

În cercetarea realizată de către A. Savin-Zgardan [92, p. 43-44] sunt descrise, analizate și exemplificate peste 20 de tipuri de Aktionsart: ingresiv, incoativ, limitativ, amplificativ, intensiv,

finitiv, atenuativ, comitativ, cumulativ, distributiv, durativ, durativ-atenuativ, întrerupt-atenuativ, evolutiv, iterativ, monosecvențial, reciproc, multiplicativ, orientat/neorientat, relațional, rezultativ, semelfactiv, static.

Concluzionând, trebuie să relevăm că Aktionsartul este o categorie lexicală universală, ce face parte din spațiul aspectualității, câmp funcțional-semantic, constituit în baza interacțiunii unor variate mijloace lingvistice (morfologice, sintactice, derivaționale, lexico-gramaticale, lexicale și diverse îmbinări ale lor), cu funcții semantice comune, ce țin de sfera relațiilor aspectuale, relații a căror esență constă în a denota caracterul desfășurării și al distribuirii în timp a acțiunii. Aktionsartul reprezintă grupuri semantice de verbe și, parțial, de formare a cuvintelor, demarcate pe baza comunității tipului de desfășurare a acțiunii. Totodată, categoriei nu-i sunt caracteristice opozițiile paradigmatic distincte la nivel gramatical, raportându-se la deosebirile lexicale între verbe. Pentru a reda diverse tipuri de Aktionsart, limba română posedă, în majoritatea cazurilor, mijloace lexicale (adverbe, locuțiuni adverbiale, prepoziții etc.), pe când limba rusă – morfeme prefixale .

În prezenta lucrare, ne-am propus ca **scop**: elaborarea tipologiei echivalentelor românești ale verbelor din limba rusă, derivate cu prefixe uzuale (*воз-/вот-, до-, за-, на-, от-, непе-, по-, под-, пу-, по-*), ce indică caracterul desfășurării acțiunii; identificarea celor mai frecvente procedee de traducere a verbelor prefixale din limba rusă, ce asigură echivalența textelor artistice în limba rusă (limba-sursă în cercetarea noastră) și în cea română (limba-țintă); sistematizarea mijloacelor de redare a aspectualității în limba română. Pentru a atinge scopul enunțat, ne-am propus următoarele **obiective**:

- investigarea materialelor științifice ce abordează tema aspectualității, a categoriei Aktionsart și a nucleului morfologic al aspectualității – categoria gramaticală a aspectului verbal;
- analiza lexico-gramaticală a echivalentelor românești ale unor verbe prefixale din limba rusă, ce preconizează: evidențierea semnificațiilor aspectuale ale verbelor prefixale din limba rusă; delimitarea modalităților de exprimare, în limba română, a acestor semnificații; stabilirea tipurilor de Aktionsart în care se înscriu verbe prefixale din limba rusă, examinate în lucrare; identificarea multiplelor diferențe structurale (alomorfismul mijloacelor de expresie) și reliefarea unor similitudini de structură (izomorfismul formelor de expresie) a tipurilor de Aktionsart în limbile rusă și română; delimitarea claselor gramaticale ce intră în componența echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă; stabilirea modelelor structurale, specifice acestor echivalente;

- descrierea mijloacelor de manifestare a categoriei aspectualității în limbile rusă și română, din perspectiva conceptului de echivalență, ce solicită inventarierea procedeelelor de

traducere a verbelor prefixale din limba rusă (în baza traducerilor românești); clasificarea modalităților de exprimare a aspectualității în limba română; relevarea celor mai frecvente mijloace apte a reda aspectualitatea în limba română.

Prin realizarea scopului și a obiectivelor enunțate, intenționăm să soluționăm o **problemă științifică importantă**, ce rezidă în elaborarea tipologiei echivalentelor românești ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă, ceea ce a contribuit la relevarea trăsăturilor semantice, lexico-gramaticale și structurale ale echivalentelor românești, permițând aplicarea rezultatelor obținute în studiile ulterioare de lingvistică contrastiv-tipologică.

1.2. Nucleul categoriei aspectualității – aspectul verbal

Categoria Aktionsart este în strânsă legătură cu cea a aspectului verbal, în special, când analizăm verbele din limbile slave, întrucât orice verb din aceste idiomuri poate fi identificat, în funcție de aspectul verbal, ca perfectiv sau imperfectiv. Aspectul verbal este considerat „...o caracteristică imuabilă și intrinsecă verbului...”[66, p.7]. Totodată, de aspectul lexemului verbal depinde și tipul de Aktionsart în care se include.

Noțiunea de *aspect verbal* a fost pusă în circulație de gramaticile limbilor slave, iar apoi aplicată și în sistemele gramaticale ale altor limbi, grație studiilor lui G. Curtius – primul lingvist care a introdus ideea de aspect verbal în lingvistica indo-europeană. Filologul susținea că mecanismul morfologic al aspectului verbal este unul complex, în comparație cu celelalte categorii corelate (cea a modului, a timpului, a diatezei și a persoanei) [apud 97, p. 328].

În ceea ce privește sistemul verbului din limba rusă, nu există vreo formă gramaticală a acestuia care nu ar avea semnificație aspectuală, exprimată prin morfeme sufixale și /sau prefixale. În opinia lui M.A. Șeleakin, unul dintre promotorii aspectologiei, relația categoriei aspectului cu semantica verbului e atât de strânsă, încât „...de multe ori sensul lexical depinde de aspect și invers.” [158, p. 3].

Aspectul (rusă: *вид*, germ.: *Aspect*) este, în viziunea lui G. Guillaume, nu doar o categorie verbală, de altfel chiar mai veche în limbă decât cea a timpului, dar și una logică, universală, „implicată fiind de însăși structura intelectului uman a actului de gândire și a conștiinței, întrucât omul a avut nevoie, în procesul dezvoltării sale, să delimiteze nu numai categoriile timpului sau a modului la acțiuni, ci și pe acelea ale aspectului. Atât timpul și modul, cât și aspectul sunt, prin urmare, categorii din domeniul rațiunii, care își găsesc în diferite limbi diverse mijloace de expresie” [apud 11, p. 36].

Aspectul verbal se atesta în strălimba indo-europeană. Variate nuanțe ale aceleiași

acțiuni erau redată pe cale supletivă (prin verbe cu teme diferite). Reminiscențe ale acestui fenomen se observă și în alte limbi. În greaca veche, de exemplu, tema ce denotă o acțiune în derulare (prezentul) uneori e total diferită de tema ce indică acțiunea terminată (perfectul) sau aceea care prezintă acțiunea într-un punct al desăvârșirii ei, indiferent de timp (aoristul). Și în limba rusă, pentru delimitarea aspectelor perfectiv și imperfectiv, sunt utilizate perechi de verbe cu teme supletive: *говорить* (ipf.) – *a spune/сказать* (pf.) – *a spune*, *брать* (ipf.) – *a lua/взять* (pf.) – *a lua*, *ловить* (ipf.) – *a prinde/поймать* (pf.) – *a prinde*, *класть* (ipf.) – *a pune/положить* (pf.) – *a pune* ș.a. [151, p. 23].

Iu.S. Maslov consideră modele clasice ale categoriei aspectului opoziția bimembră de perfectiv și imperfectiv din limbile de origine slavă și cea trimembră a temelor prezentului, aoristului și a perfectului din limba greacă veche [131, p. 7-8]. O pereche aspectuală cuprinde verbe ce se deosebesc doar din punct de vedere gramatical (țin de aspectul perfectiv sau imperfectiv), cum ar fi în limba rusă: *делать* (ipf.) – *a face/сделать* (pf.) – *a face*, *давать* (ipf.) – *a da/дать* (pf.) – *a da*, *переписывать* (ipf.) – *a transcrie/переписать* (pf.) – *a transcrie*, *открывать* (ipf.) – *a deschide/открыть* (pf.) – *a deschide* etc.[122, p. 49]. După cum observă S. Vaimberg, aspectul se dovedește a fi marcat cel mai bine în limba rusă, care, pe fondul comun slav, „...se distinge prin acuitatea opoziției dintre aspect, categorie, prin excelență, general-slavă și timp, categorie general indo-europeană” [107, p. 251].

Mulți lingviști însă interpretează drept aspectuale și alte opoziții gramaticale, cum ar fi: opoziția temelor de infect și perfect din limba latină, formele *Continuous* și *Non-continuous* din limba engleză, opoziția *estoy escribiendo/escribo* din spaniolă sau chiar opoziția din cadrul timpurilor trecute ale unor limbi, ca *imparfait/passé simple* și *passé composé* din limba franceză sau *imperfect* și *perfect* din limba română [cf.: 80, p. 266; 131, p. 8].

În gramatica rusă, procesul de cristalizare a noțiunii *aspect verbal* a durat mai multe decenii. În anul 1806, pentru prima dată, a evidențiat această categorie, însă fără a o numi „aspect”, I.S. Rijski [apud 108, p. 79]. Termenul *aspect*, deși tratat inconsecvent de către N.I. Greci, a fost acceptat în gramatica rusă anume datorită acestui lingvist [cf.: 123, p. 381; 108, p. 79]. Referindu-se la importanța aspectului în limbă și în procesul de învățământ, A.M. Peșkovski susține: „Aspectele constituie tezaurul gramatical și stilistic al limbii noastre...” (ruse – n. n.) [apud 80, p. 265].

Totodată, trebuie să subliniem că aspectul verbal reprezintă, probabil, cea mai dificilă categorie a gramaticii limbii ruse din câteva motive: *primo*: pentru străinii a căror limbă maternă nu cunoaște opoziția de aspect e destul de complicat să studieze o limbă în care există această categorie și să efectueze traduceri din/în asemenea limbă; *secundo*: descrierea teoretică a

fenomenului lingvistic semnalat este controversată, fapt demonstrat și de neconținutele dispute care se atestă în paginile literaturii de specialitate. În aceeași ordine de idei, Il. Danilov menționează că lipsa unor criterii formale stricte și consecvente, mulțimea excepțiilor de la reguli, universalitatea prefixelor, cumulul gramatical și lexical al acestora sunt printre cauzele dificultăților cu care se confruntă cadrele didactice care predau studenților gramatica limbii ruse [41, p. 34].

Teoria despre aspect, după cum consideră A.V. Bondarko [115], constituie unul dintre compartimentele centrale ale morfologiei. În același timp, este dificil a determina esența celor două aspecte: perfectiv și imperfectiv. Cercetătorii au emis diverse opinii în ceea ce privește deosebirea fundamentală dintre acestea, întrucât au pus criterii diferite la baza delimitării, ceea ce a condiționat, implicit, varietatea definițiilor aspectului. Unii specialiști în materie apreciază categoria în discuție drept una de natură gramaticală [cf. 133, p. 3; 118, p. 11], opinie pe care o susținem, alții afirmă că ar fi de esență lexico-gramaticală sau de formare a cuvintelor [152, p. 317].

Lingviștii A.V. Bondarko și L.L. Bulanin precizează că aspectul este o categorie pur morfologică, și nu sintactică, aducând următoarele argumente: orice verb e definit, în funcție de relația de aspect; categoria binară a aspectului are o semantică foarte abstractă; sensul aspectelor include multiple moduri de acțiune, o abstractizare de ordin superior; opoziția aspectelor se poate produce în cadrul aceluiași lexem și al aceluiași sens lexical; categoria aspectuală cuprinde toate formele verbale; formele verbale, în majoritatea lor, sunt corelative după aspect; categoria aspectuală se bazează pe sistemul mijloacelor morfologice formale [118, p. 11]. În accepția lingviștilor A.V. Bondarko și L.L. Bulanin, aspectul denotă deosebirile în modul de prezentare a desfășurării acțiunii, fiind actualizat printr-un sistem de forme gramaticale opozitive de *perfectiv* și *imperfectiv* (*обработать* – *обрабатывать*) sau în opoziția unor verbe diferite (*посудеть* – *судеть*) [118, p. 11].

Unii cercetători au încercat să delimiteze aspectele imperfectiv și perfectiv prin anumite analogii. Astfel, V. Isacenko menționează că, la exprimarea procesului prin forme de imperfectiv, vorbitorul se află în interiorul procesului, nu vede începutul sau sfârșitul, nu poate reda acest proces ca pe un fenomen integral. În asemenea situație, punctul de vedere al vorbitorului poate fi comparat cu cel al unui participant la o manifestație, întrucât, mișcându-se cu mulțimea, „...el nu vede nici începutul, nici sfârșitul coloanei. Redând procesul cu ajutorul formelor aspectului perfectiv, vorbitorul se află în afara procesului exprimat de forma verbală, prin urmare, el privește procesul în ansamblul său, ca un tot întreg. Punctul de vedere al vorbitorului, în acest caz, amintește de cel al persoanelor care, în timpul manifestației, stau la

tribună: ei văd și începutul, și sfârșitul coloanei.” [apud 37, p. 394].

M. Țiprigan explică conținutul aspectelor prin altă analogie: cel imperfectiv descrie „...acțiunea-film, etapizată, în care locutorul, aflat în miezul evenimentelor, are o perspectivă limitată asupra a ceea ce se întâmplă..., iar aspectul perfectiv redă acțiunea-fotografie...” [74, p. 144]. Cercetătoarea observă că verbele imperfective dezvăluie o acțiune fragmentară, durativă, iar cele perfective – o acțiune unitară, momentană, încheiată, materializată printr-un rezultat și sunt defective de prezent.

O altă definiție a aspectului are la bază durata desfășurării acțiunii redată de verb și gradul de realizare a ei. Astfel, conform definiției lingvistului francez A. Meillet, aspectul constituie o categorie „...care îmbrățișează tot ceea ce este relativ la durata și la gradul de desăvârșire al proceselor indicate de verb” [apud 11, p. 36]. O asemenea definiție a aspectului a fost promovată mai târziu și de unii lingviști români: Gh. Nedioglu [82], C. Poghirc [88], Fl. Dimitrescu [45], S. Berejan [11], Al. Graur [59].

Gh. Nedioglu [82], de exemplu, susține că aspectul are menirea de a face distincție între verbele ce denotă o acțiune sau o stare limitată/nelimitată, relevând durata, gradul de îndeplinire a procesului (acțiunii, stării), marcate de verbe. În același context, C. Poghirc definește aspectul verbal astfel: „Se înțelege prin aspect posibilitatea exprimării felului în care se desfășoară acțiunea verbală. Categoria aspectului cuprinde, așadar, tot ce privește durata și gradul de realizare a procesului exprimat de verb, stadiul în care se găsește acest proces.” [88, p. 17].

Unii lingviști au formulat categoria aspectului, punând accentul pe gradul de realizare a acțiunii verbale. Astfel, A. Ciobanu consideră că prin „...noțiunea de aspect se înțelege, de obicei, ideea unui anumit fel de acțiune, adică gradul de desfășurare a procesului indicat de verb” [29, p. 10]. Conform teoriei respective, imperfectivul marchează o acțiune care durează și se dezvoltă, pe când perfectivul dezvăluie un fragment din această durată, procesul în sine, fără a lua în considerare timpul.

În literatura de specialitate se menționează că opoziția aspectuală se poate realiza în cadrul aceluiași sens lexical (opinie reflectată de Iu.S. Maslov [133, p. 3]) sau „...în interiorul unui lexem, în limitele unui sens lexical” [118, p. 12]. Ținem să amintim concepția lingviștilor A.V. Bondarko și L.L. Bulanin, potrivit căreia categoria gramaticală este „...un sistem de forme gramaticale opuse, dar cu un sens asemănător, o unitate dintre un anumit conținut semantic și sistemul mijloacelor gramaticale care servesc la exprimarea lui” [118, p. 4].

Este necesar să accentuăm că nu orice sens lexical se îmbină cu ambele aspecte și nu fiecare verb se schimbă după aspect (așa după cum nici fiecare substantiv – după număr). Astfel, în limbile de origine slavă, există atât verbe cu paradigma aspectuală completă (*дать/давать* –

a da), cât și verbe defective de aspect (care au formă doar pentru un aspect) sau uniaspectuale. Acestea din urmă pot fi clasificate în: verbe *perfectiva tantum* (au forme numai de aspect perfectiv): *зркнуть* (a răsună, a bubui), *хлынуть* (a țâșni, a se revărsa, a se porni), *опомниться* (a-și recăpăta cunoștința) etc. și verbe *imperfectiva tantum* (au forme doar de aspect imperfectiv): *нуждаться* (a avea nevoie), *обитать* (a locui), *повествовать* (a povesti) etc.

Asemenea verbe exprimă diferite nuanțe de aspect perfectiv pe cale analitică: *стал нуждаться* (a început să aibă nevoie), *начал обитать* (a început să locuiască), *кончил повествовать* (a terminat de povestit), *бросил преследовать* (a încetat să urmărească) ș.a. Fenomenul poate fi explicat prin faptul că sensul acestor lexeme verbale uneori nu este compatibil cu aspectul perfectiv, alteori – cu cel imperfectiv. Conform unor cercetări, există 39 de verbe *perfectiva tantum* și 183 – *imperfectiva tantum* [28, p. 440].

Totodată, semnalăm și un grup de verbe care pot avea caracteristicile ambelor aspecte. Potrivit unor date, mai mult de 800 de verbe sunt biaspectuale (двувидовые). Ele au apărut în limba rusă începând cu sfârșitul secolului al XVIII-lea și, îndeosebi, în secolul al XIX-lea. Majoritatea sunt împrumutate din limbile occidentale. De cele mai multe ori, sunt verbe fără prefixe, cu sufixul *-ова/-ева-* și variantele acestuia: *-урова-*, *-изова-*, *-изурова-* sau verbe de origine slavă de tipul: *женить* (a căsători), *казнить* (a executa), *крестить* (a boteza) etc. [apud 160, p. 3, 9]. Menționăm aici că fenomenul biaspectualității verbelor nu este similar pentru toate limbile slave. Se atestăși în limba slovacă [74, p. 148], în timp ce în bulgară, de exemplu, lipsește.

În gramatica rusă au existat, de-a lungul timpului, viziuni controversate și în ceea ce privește numărul de aspecte. Nu întotdeauna se vorbea despre două aspecte. În acest sens, unii lingviști (I.S. Fater, A.N. Vostokov, A.A. Potebnea) considerau că există trei aspecte: perfectiv, imperfectiv și iterativ (cf. rusă: *учащательный* sau *многократный*), idee susținută anterior de A. Leskien, fiind preluată de Fr. Miklosich și de S. Pușcariu [apud 85, p. 98]. Suntem de părere că, *de facto*, așa-numitul aspect iterativ este unul dintre numeroasele tipuri de Aktionsart, categorie despre care relatăm *infra*. Alți cercetători (A. Tappe, A. Boldărev, N. Greci) delimitau chiar patru: nedeterminat sau nehotărât (cf. rusă: *неопределенный*), iterativ, monosecvențial (cf. rusă: *однократный*) și perfectiv [apud 123, *passim*].

În opinia lui Fr. Miklosich, perfectivul are menirea de a exprima valoarea principală de acțiune terminată. Imperfectivul redă durata desfășurării acțiunii, continuarea ei, fără referire la caracterul terminativ. Din acest punct de vedere, acțiunea se prezintă drept *durativă* sau *terminativă* [apud 80, p. 262; 123, p. 391]. Definiția în cauză a avut o largă circulație, îndeosebi, în manualele școlare. Mai târziu, Fr. Miklosich a completat-o, accentuând că perfectivul denotă

rezultatul acțiunii, idee acceptată și de către lingviștii ruși, printre care A.A. Șahmatov.

În legătură cu cele relatate, S. Pușcariu afirma că „...imperfectivă e o acțiune verbală când un vorbitor deșteaptă ideea unei continuități, care nu e întovărășită de ideea unui început sau a unui sfârșit (rezultat). De aceea un verb imperfectiv poate fi întregit prin noțiuni temporale ca: „o zi întreagă”, „un an”, „un ceas ” etc. [...] Perfective sunt acele verbe care pentru vorbitor sunt întovărășite de ideea unui rezultat (sfârșit); ele pot fi întregite printr-o expresie ca: „toată ziua”, „un ceas întreg” etc.” [apud 80, p. 273].

Pe lângă definiția lui Fr. Miklosich, în lingvistica rusă a fost emisă și o altă opinie privind conținutul aspectului verbal, influențată, probabil, de cea a gramaticilor antice și vest-europene. Potrivit acesteia, aspectele marchează momente diferite ale acțiunii: perfectivul – începutul și sfârșitul acțiunii, iar imperfectivul – mijlocul acțiunii. Definiția în cauză, răspândită în diverse materiale didactice, aparține lingvistului A.N. Vostokov [cf.: 123, p. 391; 143, p. 7], care a fundamentat teoria aspectelor, pusă pentru prima dată la baza întregului sistem al verbului rus de către A.V. Boldărev.

Printre cele mai cunoscute teorii ale aspectelor este, după cum am mai menționat [1, p. 24], cea lansată de către neogramaticienii K. Brugmann, B. Delbrück și A. Meillet, care se referă la deosebirea dintre semnificațiile aspectuale prin intermediul unor analogii grafice, spațiale. Așadar, conținutul aspectului perfectiv, care denotă o acțiune de scurtă durată, poate fi redat printr-un punct, în care sfârșitul se unește cu începutul. Aspectul imperfectiv însă indică o acțiune de lungă durată și este marcat de o linie orizontală.

Sunt deci două feluri de acțiuni: acțiune-punct (punktuell) și acțiune liniară sau cursivă (kursiv). Teoria, bazată pe formele „spațiale” de percepere a timpului de către „indo-europeanul primitiv” [80, p. 274], a fost preluată de F. de Saussure, apoi de către toți rușiștii școlii franceze. După cum remarcă V.V. Vinogradov, promotori ai acesteia au fost și lingviștii Fr. Kopečny, F. Buslaev, A. Potebnea, A. Peșkovski ș.a. [123, p. 392].

Gh. Nedioglu, adept al concepției despre aspecte, expuse *supra*, concretizează: „...verbele cu „acțiune-punct” sau „stare-punct” exprimă lucrări sau stări de o durată scurtă, uneori chiar foarte scurtă, care nu țin decât o clipă. Ele pot fi redată printr-un punct: *a tresări*. Dimpotrivă, verbele cu acțiune sau stare-linie au o durată de o întindere anumită și pot fi, de fapt, redată printr-o linie: *a lucra*.” [apud 80, p. 274].

Altă teorie a aspectului, ce are la bază ideea limitării în timp a acțiunii verbelor perfective și a nelimitării acțiunii verbelor imperfective, a fost elaborată de către lingvistul F.F. Fortunatov, care opina: „În cadrul aspectului perfectiv slav, acțiunea este exprimată în raport cu timpul limitat, scurt sau lung, în desfășurarea sa, în timp ce la aspectul imperfectiv aceeași acțiune este

privită în afara oricărei precizări (limitări) a timpului în desfășurarea sa” [apud 123, p. 393]. Așadar, se susține părerea că în sensul tuturor verbelor se conține sau nu indicarea unei limite către care e îndreptată acțiunea. N.B. Thelin consideră această teorie drept una dintre cele mai răspândite teorii inductive (care pornește de la text) ale aspectului și observă că astfel procedează gramatica tradițională (atât cea prestructuralistă, cât și cea structuralistă) [153, p. 251]. La ideea limitării în timp a acțiunii au aderat lingviștii V.V. Vinogradov, V.L. Voronțov, Iu.S. Maslov ș.a., teoria fiind inclusă în mai multe manuale și cursuri universitare.

Există și o formulare a conținutului aspectelor în care opoziția perfectiv/imperfectiv se bazează pe prezența sau absența unui indice semantic al elementelor opoziției respective, integralitatea/nonintegralitatea acțiunii (rusă: целостность/нецелостность) [80, p. 275]. Prin urmare, aspectul perfectiv denotă acțiunea ca un întreg indivizibil (rusă: целостность действия), iar imperfectivul, din această perspectivă, este caracterizat negativ. Se pare că prima definiție a aspectelor, din punctul de vedere al indicelui sus-numit, datează încă din secolul al XIX-lea, aparținând lui Em. Ciornâi, care afirma că aspectul perfectiv înfățișează acțiunea în totalitate, compact, concis și sumar.

Potrivit concepției lui L.P. Razmusen, perfectivul inițial denotă acțiunea care își atinge scopul (limita); apoi – acțiunea în general, privită ca un întreg (începutul, mijlocul și sfârșitul împreună); imperfectivul inițial marchează acțiunea ca o pregătire pentru atingerea scopului, apoi acțiunea în general, privită numai din punctul de vedere al trăsăturilor materiale (semnificative), fără a i se releva integralitatea [cf. 80, p. 275-276; 123, p. 394].

F. de Saussure, de asemenea, evidențiază faptul că perfectivul dezvăluie procesul în „integralitatea sa”. Mai târziu, această idee a fost preluată de către A. Dostal, care subliniază că aspectul este o categorie gramaticală ce redă „atitudinea vorbitorului față de un eveniment real, față de o acțiune... percepută drept integrală sau dimpotrivă” [apud 135, p. 131].

Referindu-se la esența aspectelor, J. Forsyth constată: „Utilizarea aspectului perfectiv e determinată de necesitatea vorbitorului de a reprezenta evenimentele în totalitatea (integralitatea) lor; folosirea aspectului imperfectiv – de a evita o astfel de examinare a evenimentelor care e proprie aspectului perfectiv. Astfel, sistemul de utilizare a aspectelor e bazat exclusiv pe acest principiu contrastiv” [apud 154, p. 262]. O atare formulare a conținutului aspectelor a fost acceptată și de unii aspectologi ruși. A.V. Bondarko, de exemplu, introducând un termen nou *procesualitate/nonprocesualitate*, susține că aspectul verbal „indică diferențele de prezentare a acțiunii din punctul de vedere al integralității/nonintegralității, procesualității/nonprocesualității și al altor câțiva indici” [115, p. 4]. M.A. Șeleakin, la fel, pune la baza delimitării aspectelor principiul integralității [cf.: apud 130, p. 10; 158, p. 6], iar A. Mișan apreciază această concepție

drept „cea mai aproape de adevăr” [80, p. 275].

Conform unei definiții relativ recente, bazate pe opoziția limitativitate/nonlimitativitate, aspectul marchează raportarea acțiunii la o limită interioară [156, p. 168]. Aici noțiunea de limită interioară se va înțelege ca un sfârșit firesc (natural), realizarea scopului presupus sau a unui anumit rezultat, atingerea unei limite cunoscute. În acest caz, elementul marcat sau puternic al opoziției aspectuale, adică cel ce posedă încărcătura semantică, va fi aspectul perfectiv, ce denotă limita acțiunii, sfârșitul ei firesc sau un rezultat. Luând în considerare faptul că opoziția aspectuală e una privativă, aspectul imperfectiv va fi elementul nemarcat (slab), ce se caracterizează prin absența marcherului (în cazul de față: nu scoate în evidență vreo limită a acțiunii, ci exprimă acțiunea în desfășurare).

O altă definiție a aspectului cumulează, credem, elementele a două teorii: cea a limitării în timp și cea a integralității acțiunii. Potrivit acesteia, categoria aspectului constituie un sistem alcătuit din forme verbale opuse unele celorlalte: unele exprimă o acțiune unitară finită (cf. rusă: *ограниченное предельное целостное действие* – verbe perfective), altele însă nu posedă această însușire (verbe imperfective) [107, p. 245].

Cele expuse *supra* ne conving că nu există o unitate de păreri nici în privința teoriei generale a categoriei aspectului, nici în privința stabilirii conținutului aspectelor perfectiv și imperfectiv. Aceasta – pentru că unii autori, la elaborarea teoriei, s-au bazat, în primul rând, pe definirea aspectului imperfectiv, iar alții, dimpotrivă, au pornit de la determinarea celui perfectiv. Altă cauză ar fi faptul că, la constatarea diferențelor între cele două aspecte, lingviștii au avut ca repere diverse etape sau momente ale desfășurării acțiunii.

Susținând opinia lui Iu.S. Maslov, putem menționa că aspectul verbal, redat prin morfeme sufixale și prefixale, spre deosebire de Aktionsart, este „o categorie pur gramaticală, nu una lexico-gramaticală sau de formare a cuvintelor” [133, p. 3]. Categoria în discuție deține locul central în sistemul verbal, îndeosebi al limbilor de origine slavă, care dezvăluie deosebirile în modul de prezentare a desfășurării acțiunii, fiind actualizată printr-un sistem de forme gramaticale opozitive de *perfectiv* și *imperfectiv* (*обработать – обрабатывать*) sau în opoziția unor verbe diferite (*nocудеть – судеть*) [118, p. 11]. În consecință, un verb se poate schimba după aspect, în principiu, la fel cum se schimbă după timp, mod, persoană și număr. Pe lângă verbele cu paradigma aspectuală completă, există atât verbe defective de aspect (verbe *perfectiva tantum* și *imperfectiva tantum*), cât și verbe biaspectuale.

1.3. Exprimarea aspectualității în unele limbi indo-europene

1.3.1. Exprimarea aspectualității în unele limbi slave, romanice și germanice

Urmărind fenomenul aspectualității în plan diacronic, semnalăm că, în opinia unor lingviști, aspectul verbal este o categorie mai veche decât categoria timpului, iar A. Meillet precizează că, în istoria limbii indo-europene, aspectul verbal, fiind o categorie mai concretă, adică ține de imaginație, de intuiție, a cedat locul categoriei timpului, care e mai abstractă, aparține deci gândirii [apud 124, p. 13]. Neogramaticienii K. Brugmann și B. Delbrück, dimpotrivă, au emis ideea potrivit căreia indo-europeana avea numai forme verbale aspectuale, că nu exprima prin ele și timpurile [97, p. 330]. De fapt, aspectul verbal din indo-europeană nu a fost înlocuit integral de categoria timpului, opinie susținută de lingviștii care au observat că în indo-europeană anumite forme verbale marcau, concomitent, timpul și aspectul.

Aspectul verbal s-a păstrat în unele limbi până în prezent, deși, în evoluția lor, cele mai multe limbi indo-europene au pus accentul pe dezvoltarea categoriei timpului. Ocupându-se de tipologia aspectului verbal, cercetătorii au constatat că evoluția lui ulterioară din indo-europeană s-a produs în două direcții, generând astfel două modalități de exteriorizare a semanticii aspectuale: de tip slav (prin intermediul prefixelor), de tip grec (prin alternarea temelor verbale) [apud 24, p. 156].

În limba greacă veche a existat un sistem aspectual de trei termeni (marcheri). Pe lângă opoziția perfectiv/nonperfectiv, în cadrul formelor nonperfective, se atesta și opoziția aorist/nonaorist. J. Lyons consideră că aoristul, al treilea termen în sistemul aspectual al limbii grecești, în poziții sintactice concrete, i se opune atât imperfectivului, cât și perfectivului [167, p. 313]. Astfel, opoziția dintre termenii perfectiv, termenul marcat, imperfectiv și aorist este rezultatul a două distincții binare: perfectiv/nonperfectiv și durativ/nondurativ. De fapt, însuși termenul *perfectiv* este o reminiscență a celui folosit de către gramaticienii stoici, cu referire la o noțiune similară din limba greacă, ce indică finalul unei acțiuni.

Examinând specificul limbii latine, trebuie să menționăm că sunt anumite controverse în privința aspectului verbal redat morfologic. Unii lingviști neagă existența acestuia (A. Mișan), alții cred că aspectul verbal este caracteristic doar pentru o parte a sistemului verbal. Cei mai mulți, dimpotrivă, îi recunosc prezența, deși, după cum afirmă D. Barbelenet, diferența dintre aspecte nu este de o rigoare absolută și nu i se poate atribui limbii latine regularitatea limbii slave vechi sau a celei ruse [apud 24, p. 154].

Așadar, deosebirea dintre aspecte a fost remarcată încă în antichitate. În tratatul său „De lingua Latina”, M.T. Varro reliefează, pe lângă categoriile de timp (tempora), persoană

(persōnae) și diateză (genēra), una nouă, pe care o numește „divisiōnes”, stabilind în interiorul ei opoziția infect/perfect [apud 24, p.156]. Așadar, delimitarea dintre imperfectiv și perfectiv se făcea în latină prin intermediul temelor. Cele două forme distincte *infectum* și *perfectum* sunt, după cum notează S. Reinheimer Râpeanu, „expresia unei opoziții de ordin aspectual între acțiunea pe cale de a se desfășura, privită din punctul de vedere al duratei, și acțiunea săvârșită” [90, p. 215]. Formele provenite din tema infectului (Indicatīvus praesentis, Indicatīvus imperfecti și Participium praesentis) sunt imperfective, iar cele din tema perfectului (Indicatīvus perfecti, Indicatīvus plusquamperfecti și Indicatīvus futuri exacti) – perfective (cf.: 146, p. 330; 27, p. 12].

Prin urmare, categoria timpului în limba latină avea două valori: 1) temporală și 2) aspectuală. Prima constă în faptul că timpurile redau un raport de simultaneitate, anterioritate sau posterioritate între momentul acțiunii și cel al vorbirii sau între acțiunea subordonatei și cea a propoziției principale, iar cea de-a doua rezidă în faptul că ele reprezintă acțiunea în desfășurarea ei sau terminată. Sistemul verbal latinesc este apreciat drept unul mixt, aspectual-temporal. C. Cemârtan relevă că „orice formă verbală latină exprimă, concomitent, două forme: cea de timp raportat la momentul enunțării (prezent, trecut, viitor) și cea de aspect (imperfectiv sau perfectiv) [22, p. 63].

Valorile aspectuale puteau fi exprimate și prin numeroase afixe. Anumite prefixe și sufixe (dintre care numai unele s-au păstrat în limbile romanice) funcționau ca mijloace lexicale de exprimare a categoriei aspectualității. După cum observă cercetătorii, era foarte răspândită prefixarea, care, de altfel, constituia unul dintre mijloacele cele mai importante de îmbogățire a vocabularului [50, p. 40]. De cele mai multe ori, prefixele adăugate generau anumite modificări semantice, cele mai obișnuite referindu-se la circumstanțe concrete de loc și de timp: *ab-* și *ad-*, *ex-* și *in-*, *de-* și *sub-*; mișcarea circulară: *ambi-* și *circum-*; revenirea: *re-* și *retro-*; străbaterea: *per-* și *trans-*; împotrivirea: *ob-* și *contra-* etc.

Printre unitățile sufixale, sufixul *-t* avea rolul de creare a unor verbe cu valoare iterativă (de exemplu: *iaciō-* „a arunca” și *iacto-* „a arunca des, repetat”) [88, p. 19]. Alte exemple concludente, în acest sens, sunt verbele *clāmō* – „a striga” și *clāmitō* – „a striga mereu, tare”). Remarcăm aici și lexemele verbale cu sufixele *-to* și *-so*, de la care se pot obține verbe frecventative prin asocierea sufixelor *-ito*, *-tito*: *dicto* – „a spune”, *dictīto* – „a spune mereu”. [v. 31, p. 280]. Sufixe *-esco*, *-asco* și *-isco*, atașate la forma simplă a verbelor, servesc la formarea unor verbe incoative (verba incohativa): *caleō* (*a fi cald*) – *calēscō* (*a începe să devină cald, a se încălzi*); *dormiō* (*a dormi*) – *obdormīscō* (*a adormi*) etc. [61, passim].

Anumite verbe, prin însăși semantica lor, denotau un început al acțiunii (*incipiō* – a

*începe, instituō – a începe o întreprindere (fig.), coepī – a începe), continuarea (pergō – a porni, a continua, persevērō – a stăruī, a persevera) sau sfârșitul acesteia (dēsīnō – a înceta, a termina, dēsistō – a opri, a înceta). Deoarece verbele în cauză nu aveau, de sine stătător, un înțeles deplin, se utilizau, de obicei, cu un verb la modul infinitiv (cf. 29, p. 12; 30, p. 172]. Unele verbe aveau înțeles durativ: *sedeō – a ședeā, a fi așezat*, iar altele – momentan: *sīdō – a se așeza, a se lăsa jos*.*

În latina vulgară, conform cercetărilor, se produce o degradare a opoziției aspectuale. Mai târziu, în limbile romanice, în absența unor mijloace specializate de natură morfologică, aspectualitatea este exprimată prin construcții perifrastice variate, care includ, de regulă, un verb aspectual, ce se conjugă adesea numai la anumite timpuri, și o formă nepredicativă, mai rar predicativă, a verbului de conjugat. Se atestă forme verbale perifrastice cu valoare incoativă, durativă ș.a. În unele limbi romanice se folosesc și diverse afixe pentru redarea anumitor valori aspectuale, cum ar fi prefixul *re-*, care apare în derivate, ca marcă a iterativității [50, p. 41].

Au fost enunțate opinii contradictorii în ceea ce privește existența categoriei aspectului verbal în franceză. Unii lingviști ca H. Paul, W. Meyer-Lübke, A. Philippide și Gh. Ivănescu, pledând pentru ideea că aspectul verbal ține de categoria timpului, au admis prezența acestuia în română, italiană, franceză și germană [cf.: 97, p. 328; 30, p. 162]. Aceeași opinie este împărtășită și de către B. Comrie, care relevă că, în limba franceză literară (scrisă), se deosebesc trei timpuri trecute, cărora în engleză le corespund Past Definite, Imperfect și Perfect. Opoziția dintre Past Definite și Imperfect se realizează doar în cadrul timpului trecut. Din punct de vedere semantic, aceasta nu este o opoziție a trei forme, dar, mai mult, o opoziție dublă binară: perfectiv/nonperfectiv și perfect/nonperfect [165, p. 126].

Ideea absenței aspectului verbal în limba franceză este susținută de către J. Feuillet, care a ajuns la această concluzie, după ce s-a ocupat de analiza contrastivă a sistemului aspectual al limbilor franceză și bulgară [170, p. 26]. A. Bondarko, la fel, este de părere că, în franceză, aspectul verbal nu există ca o categorie gramaticală de sine stătătoare, iar rolul dominant în caracteristica aspectuală a acțiunii îi revine categoriei limitativ/nonlimitativ (предельный/непредельный), care este un factor important și în definirea aspectuală a acțiunii în limbile germană, armeană, albaneză [117, p.15]. Conform opiniei altui cercetător, I. Pohl, limba franceză dispune de puține posibilități specifice pentru redarea categoriei aspectului. Aceste mijloace fiind instabile, depind mult de context [171, p. 178].

În limba spaniolă, aspectualitatea este redată prin diferite valori ale timpurilor sau prin îmbinări cu verbe aspectuale, ce au sensul de început, continuare sau sfârșit al acțiunii. După cum afirmă Fl. Sădeanu, în limba spaniolă, la fel ca și în cea română, sunt verbe care, fiind utilizate în anumite sintagme, pot dezvălui semnificația de început sau continuare a acțiunii.

Astfel, pentru a indica începutul acțiunii, se folosesc verbele *coger* și *tomar*, cărora în limba română le corespund *a prinde* și *a lua*, iar pentru a denota durata acțiunii, se utilizează imperativul singular al verbului *dare* [94, p. 203-205]. În unele investigații mai recente se susține că limba spaniolă ar poseda categoria aspectului, în care opoziția perfectiv/imperfectiv este actualizată prin sintagme de tipul: verbul *estar* + *gerunziu*/verbul *tener* + *participiul verbelor tranzitive*. De exemplu: *estoy escribiendo una carta (scriu o scrisoare)/tengo escrita la carta (am scris o scrisoare)* [121, p. 222].

Cât privește italiana, au fost exprimate opinii neunivoce. Lingviștii W. Meyer-Lübke, H. Paul, A. Philippide și Gh. Ivănescu au admis prezența aspectului verbal în italiană [97, p. 328], A. Ciobanu însă a pus la îndoială existența aspectului redat morfologic [30, p. 174].

Studiile recente probează existența aspectului verbal în limbile romanice, deși semnificațiile aspectuale au o manifestare diferită de cele din limba rusă. Astfel, bazându-se pe rezultatele investigațiilor tipologice ale limbilor romanice, C. Cemârtan constată că „...noile limbi romanice, formate pe baza limbii latine, au moștenit nu numai lexicul, dar și structura ei gramaticală, categoriile gramaticale, inclusiv și cea a aspectului.” [22, p. 69]. Cercetătoarea aduce o schimbare de perspectivă asupra studiilor aspectologice în lingvistica românească, susținând opinia că „aspectul verbal este o categorie gramaticală (morfologică) proprie verbului românesc și reprezentată regulat în sistemul lui.” [22, p. 157].

Nu coincide nici evaluarea sistemului gramatical al limbilor germanice vechi. În limbile germanice vechi erau trei aspecte: *The Continuous*, *The Momentaneous* și *The Resultative*. Aspectul continuu denotă o acțiune ce se desfășoară în timp, fără referire la terminarea ei, cel momentan – una ce se apropie de sfârșit, iar cel rezultativ – o acțiune terminată. Aspectul putea fi deosebit după vocalele din rădăcina verbului predicat, fenomen care poate fi observat și în limba greacă. Ulterior, aceste aspecte au generat timpurile verbelor tari ale limbilor germanice (verbele limbilor germanice se împart în două categorii: slabe, a căror rădăcină nu își modifică vocala pentru timpul trecut și puternice/tari, a căror rădăcină își schimbă vocala pentru timpul trecut, verbele puternice/tari fiind considerate verbe neregulate).

Unii cercetători opinează că aspectul verbal se atestă și în limba engleză, cu toate că există controverse în privința numărului de aspecte. J. Lyons, de exemplu, menționează că în engleză sunt două aspecte, care interacționează cu modul și timpul: *The Perfect*, constituit din auxiliarul *have* + participiul în *-ed*: *I have/had read the book, I will/would have read the book*) și *The Progressive*, marcat de auxiliarul *be* + participiul în *-ing*: *I am/was reading the book, I will/would be reading the book*) [167, p. 315], opinie împărtășită și de către M. Margan [76, p. 51]. Probabil, aceleași aspecte le avea în vedere și Al. Graur, deși folosește alți termeni: aspectul

comun (The Perfect) și *continuu* (The Progressive) [59, p. 189].

B. Comrie lansează o părere deosebită de cea semnalată *supra*, relevând în limba engleză două opoziții aspectuale, formate din următoarele elemente: *Progressive* (verbul *to be* + formele verbale în -ing)/*nonProgressive* și *Perfect* (verbul *to have* + Past Participle)/*nonPerfect* [165, p. 125]. La această opinie au aderat și unii cercetători ex-sovietici, cum ar fi P. Djamşedov [125, p. 139] și S. Iahontov [164, p. 38]. Cercetătoarea Il. Crăiniceanu susține parțial concepția lui B. Comrie și precizează că, în engleză, opoziția *perfectiv/imperfectiv* nu este exprimată, dar îi este caracteristică opoziția *Progressive/nonProgressive* [166, p. 5]. Aspectul perfectiv, numit de unii cercetători „*simple aspect*”, este redat de forma simplă a verbului și este proprie tuturor tipurilor de verbe din limba engleză.

Savanții W. Meyer-Lübke, H. Paul și A. Pihlippide au presupus că aspectul verbal ar exista și în limba germană, viziune acceptată ulterior și de către Gh. Ivănescu. De problema în discuție s-a ocupat și Ș. Basârov. Efectuând o analiză contrastivă a verbelor prefixale reflexive din limbile germană, rusă și poloneză, cercetătorul a stabilit valorile similare ale acestora. Astfel, verbele neprefixale *schlafen* (germană), *spac* (poloneză) și *cnamь* (rusă), derivate cu prefixul *aus-* și elementul *sich* (germană), pot avea același sens pe care îl posedă verbul prefixal corespunzător din limba rusă. Să comparăm câteva exemple: 1. Verbul din germană *schlafen* = rusă „*cnamь*” (*a dormi*) > *sichausschlafen* = rusă „*высnamься*” (*a dormi îndeajuns*), în poloneză *spać* > *na-/ wy-/ odespać sie* = rusă „*высnamься*”; 2. Verbul din germană *essen* = rusă „*ecmь*” (*a mânca*) > *sich überessen* „*объecmься*” (*a mânca până la saturație sau prea mult*). În această ordine de idei, după S. Basârov, formula structurală pentru exemplul nr.1 trebuie indicată în felul următor: germ: V(verb) + *aus* + IR (indicele reflexivității) ≈ rusă: V + *на-* /*вы-* / (*о-*) + IR ≈ poloneză: V+ *на-* /*wa-* / *od (e-)* + IR [114, p. 6-7].

Sensul de acțiune realizată excesiv este actualizat de verbele reflexive din limba germană prin atașarea prefixelor *uber-*, *ver-*, *ab-*. Echivalentele lor rusești au prefixele: *на-*, *за-*, *о(б)-*, *у-*, iar cele poloneze: *na-*, *wy-*, *prze-*, *ob-*, *u-*. În legătură cu valorile prefixelor din germană, vom aminti un caz curios. Se spune că una dintre ultimele fraze rostite de Goethe ar fi fost: „Mor, mor (=ich sterbe), dar nu reușesc să ajung să mor (=ersterben)” [apud 47, p. 445]. În acest context, este pertinentă opinia lingvistului A. Ciobanu, care afirmă că, în germană, mijloacele gramaticale (morfologice) de exprimare a aspectului verbal au un rol puțin important, căci aspectul se include în categoria timpului, iar pentru redarea unei acțiuni care abia a început sunt utilizate verbele aspectuale: *anfaugen*, *bedlinnen*, *pflügen* + infinitivul cu *zu* [30, p. 173].

Cât privește limbile de origine slavă, se poate spune că lor, îndeosebi, le este proprie categoria aspectului verbal. Categoria în cauză era prezentă deja în limba slavă veche, unde

diferența dintre prezent, aorist și perfect consta în aspectul verbului. În general, după cum observă J. Vendryes, limbile slave mult timp au păstrat și parțial continuă să păstreze prioritatea categoriei de aspect asupra celei de timp [120, p. 100]. Tuturor verbelor din aceste limbi le este specifică categoria aspectului verbal. Ținem să menționăm faptul că sistemul aspectual din limba bulgară este mai complex, în comparație cu cel din limba rusă. Iu.S. Maslov constată că, pe lângă opoziția *perfectiv/imperfectiv*, mai este cea la timpul trecut numai între imperfect și aorist, unde imperfectul are valoare de imperfectiv, iar aoristul – de perfectiv. Ca și în celelalte limbi de origine slavă, categoria aspectului verbal se manifestă prin opoziția formelor perfective și imperfective. Totodată, după cum observă S. Mihăilescu, și limbii bulgare îi este propriu fenomenul defectivității aspectuale și cel al biaspectualității [78, p. 133].

Studiind categoria temporalității și pe cea a aspectualității în limbile română și bulgară, D. Stoianova susține că „...numărul destul de restrâns al verbelor defective de aspect, capacitatea remarcabilă a temelor verbale de a avea, pentru ambele aspecte, câte o formă constituie principala particularitate morfologică a categoriei (aspectului – n.n.) în bulgară” [103, p. 52].

În limba slovacă, aspectualitatea este marcată atât prin aspect verbal, cât și prin categoria Aktionsart. E. Sekaninová reliefează faptul că, uneori, anumite semnificații, exprimate în limba rusă prin intermediul prefixelor, în slovacă sunt dezvăluite numai lexical [172, p. 190]. Mijlocul de bază al opoziției aspectuale în slovacă este sufixul imperfectivării, care apare în formele *-u-*, *-ova-/ -uj-*, *-va-* (cu variantele *-áva-/ -iava-*, *-ieva-*, *-úva-*). Al doilea mijloc îl constituie prefixele *na-*, *o-*, *po-*, *s-* (*z-*), *zo-*, *-u-*, *za-* [141, p. 216].

Analizând, în plan contrastiv, utilizarea verbelor perfective în limbile slovacă și rusă, L. Smirnov a evidențiat că, în cazul expresiilor cu negația *nikdi* (slovacă), *никогда* (rusă) „niciodată”, în limba slovacă este preferat perfectivul (numit preterit, ce echivalează, deopotrivă, și cu perfectul simplu), iar în rusă – imperfectivul. A se compara: în slovacă: 1. *nikdi nedovolil* (pf.) (română: *niciodată n-am permis*); 2. *nikdi nepovedala* (pf.) (română: *niciodată n-am spus*), în rusă: 1. *никогда не рассказывал* (ipf.) (română: *niciodată nu povesteam*); 2. *никогда не жаловался* (ipf.) (română: *niciodată nu mă plângeam*) [150, p. 236].

De studierea verbelor în limba cehă s-au ocupat cercetătorii Z. Skoumalova, S.A. Lebedi ș.a. După cum opinează aceștia, aproape toate prefixele din limba cehă, cu excepția morfemelor *do-*, *ob-*, *před-*, *vz-*, se pot asocia cu verbe biaspectuale cu rădăcină împrumutată. Valența prefixelor din limba cehă diferă mult de la caz la caz. Prefixul *s-*, de exemplu, se îmbină numai cu un verb biaspectual, iar *z-* – cu mai mult de 200. După principiul participării active la procesul de constituire a formelor aspectuale, prefixele verbale din limba cehă pot fi aranjate în felul următor (de la cele mai active spre cele mai puțin active): *s-*, *nad-*, *pod-*, *v-*, *u-*, *po-*, *pri-*, *pro-*,

roz-, o-, na-, pre-, od-, ra-, vy-, r- [128, p. 92-93].

1.3.2. Exprimarea aspectualității în dialectele limbii române

Aspectualitatea este redată, datorită influenței slave, și la nivel dialectal. Fiind vorbite în diverse spații ale Peninsulei Balcanice, dialectele au cumulat, de-a lungul anilor, unele caracteristici distinctive. Putem vorbi, în special, despre o înrâurire, la nivel gramatical și lexical, asupra limbii române, a limbilor bulgară, macedoneană, croată, sârbă. Au fost emise mai multe opinii despre perioada în care s-a produs procesul de divizare a protoromânei și de formare a dialectelor dacoromân, aromân, meglenoromân și istroromân: secolele al IX-lea și al X-lea [20, p. 110], începutul secolului al X-lea [56, p. 69] sau începutul secolului al IX-lea [65]. Se observă totuși o unitate de păreri despre ordinea cronologică a desprinderii dialectelor de trunchiul comun [5, p. 13]. Ultimii care s-au disociat de trunchiul comun au fost, după cum afirmă mai mulți cercetători, istroromânii, care au emigrat spre Vest, în Peninsula Istria [cf.: 20, p. 110-111; 87, p. 101].

Dialectul aromân, fiind răspândit în sudul Peninsulei Balcanice (Grecia, fosta Iugoslavia) [65, p. 17], se caracterizează, la nivel gramatical și lexical, printr-o influență slavă, în special, bulgară. În opinia lui Th. Capidan, elementul slav a pătruns în două perioade distincte: „...o parte, cuprinzând un număr restrâns de cuvinte și particularități gramaticale, s-a introdus în perioada veche, care începe din clipa primelor atingeri ale poporului român cu slavii...restul, în care intră cea mai mare parte a elementului slav, s-a introdus în perioada nouă...” [17, p. 3].

La nivel gramatical, influența pe care a exercitat-o limba bulgară asupra aromânei rezidă în utilizarea prefixului *pri-* (în vechea slavă: *prě-*), care, în componența lexemelor verbale, contribuie la exprimarea a două tipuri de Aktionsart: amplificativ și iterativ. În primul caz, după cum susține Th. Capidan, prefixul *pri-* are semnificația de acțiune ajunsă la o putere, intensitate deosebită, uneori extremă, ca în exemplul *prih'erbu* (de la *h'erbu*) – *fierb mai mult*. Sensul iterativ îl observăm în exemplul *prifac* (de la *fac*) – *fac din nou, prefac* [18, p. 22].

Dialectul meglenoromân (meglenit) face parte din grupul sud-dunărean, fiind vorbit în sudul Peninsulei Balcanice, în regiunea Meglen (Grecia, Macedonia, Serbia, Turcia și România (comuna Cerna din județul Tulcea)) [77, p. 203]. Lingvistul G. Weigand considera că meglenoromânii ar fi „...urmașii acelor români, care, la sfârșitul secolului al XII-lea, au fondat, împreună cu bulgarii, Imperiul Româno-bulgar, având dinastia românească a Asăneștilor” [apud 55, p. 55]. Vorbitorii dialectului meglenit utilizează o serie de prefixe verbale (*du-, nă-, pu-, pri-, pro-, pru-, u-, za-*), fiind influențați de limba bulgară [39, p. 154]. Din alte surse aflăm că meglenoromâna a preluat prefixe cu valoare aspectuală din limba macedoneană: perfective: *nă-*

(*măncari* „a mânca” – *nămăncari* „a mânca pe săturate”), *du-*, *iz-* și incoative: *pru-*, *răs-*, *ză-* (*durmiri* „a dormi” – *zădurmiri* „a începe să doarmă”) etc. [49, p. 67].

În meglenoromână, prefixul *ză-*, atașat la un verb imperfectiv, nu doar îl perfectivează, ci și îi atribuie o nuanță suplimentară de sens. Astfel, *ză-* are valoare incoativă: *zăbucur* (<bucur) – „încep să mă bucur” (exemplele cu prefixele *ză-*, *du-*, *nă-*, *pri-* din dialectal meglenit sunt citate după Th. Capidan [18] și I. Coteanu [39]). Prefixul *du-* (în bulgară *do-*) contribuie la precizarea sfârșitului acțiunii: *duspel* (<*spel*) – „a termina de spălat”. Prefixul *nă-* servește la exprimarea sensului de acțiune intensivă, de exemplu: *năved* (<*ved-*) „văd bine”, refl. „mă satur uitându-mă la ceva”. Prefixul *pri-* este apt a reda în meglenoromână aceleași sensuri pe care le are și în aromână, de acțiune iterativă și amplificativă (*privin* (<*vin*) – „vin din nou, mai vin o dată, *prifăles* (<*făles*) – refl. „mă umflu în pene, mă laud peste măsură, mă fălesc).

Dialectul istroromân, de asemenea, se caracterizează printr-o puternică influență slavă (îndeosebi croată). Aceasta este considerată cea mai pronunțată înrâurire asupra unui dialect al limbii române, dar și caz unic în ansamblul limbilor de origine romanică. Vorbitorii de istroromână au fost în contact permanent cu cei de croată, în condițiile unei izolări totale de restul românilor. Asemenea factori ca învățământul, biserica, căsătoriile mixte au dus la „...un bilingvism activ istro-româno-croat čakavian de tip dialectal nordic care datează de multe secole; în ultimele decenii, datorită administrației croate, și o influență croată literară, de tip štokavian.” [49, p. 296].

I. Gheție afirmă: „În urma cercetărilor temeinice și îndelungate ale lui S. Dragomir și S. Pușcariu, nu încap nicio îndoială că istroromânii sunt urmașii românilor atestați în Serbia începând cu secolul al XII-lea” [55, p. 60]. Dintre toate grupurile de români sud-dunăreni, istroromâna are cel mai mic număr de vorbitori. Astfel, R. Flora susține că, în vara anului 1961, numărul locutorilor scăzuse până la 1140 [52, p.140].

Investigațiile dialectologice demonstrează că influența croată s-a manifestat la toate nivelurile limbii (fonologic, lexical, morfologic). Astfel, în urma unui bilingvism de lungă durată, istroromâna are posibilitatea de a reda opoziții aspectuale. În această ordine de idei, M. Caragiu-Marioțeanu consideră că „Trăsătura cea mai „originală” a istroromânei din domeniul verbului (în sensul că nu apare în alte dialecte românești și nici în alte limbi) este exprimarea opoziției de aspect cu mijloace „interne”, sintetice” [19, p. 207]. Opoziția aspectuală este marcată, de cele mai multe ori, printr-un prefix verbal la forma perfectivă și prin absența acestuia la cea imperfectivă. Ea poate fi redată prin verbe de origine croată, cum ar fi: *sadí* „(a) sădi” (ipf.) – *nasadí* „(a) termina de sădit” (pf.), ceea ce demonstrează, în opinia lingvistei M. Caragiu-Marioțeanu, „...un stadiu avansat de influență croată” [19, p. 207].

Studiind rolul prefixelor verbale în dialectul istroromân, G.P. Klepikova a reliefat sensurile principale pe care verbul le obține în urma atașării prefixelor. Astfel, acestea sunt: incoativ, finitiv, momentan, diminutival (acțiunea se desfășoară slab și nu durează mult timp) (cf.: „atenuativ”, după clasificarea A. Savin-Zgardan [92, p. 43]), totalizator-distributiv (acțiunea cuprinde mai multe obiecte sau este săvârșită de mai mulți subiecți) (cf.: „distributiv” – la A. Savin-Zgardan [92, p. 43]), rezultativ, sativ (satisfacerea deplină a subiectului prin acțiunea săvârșită), intensiv (accentuare treptată) [68, p. 171-172]. Pentru cele expuse *supra* sunt edificatoare exemplele: *do-*: *a pleca* – *a dopleca* „a pleca definitiv” (acțiune rezultativă); *na-*: *mânȝca* „a mânca” – *namânȝca* „a mânca pe săturate” [apud 69, p. 125] (sensul de satisfacere deplină a subiectului prin acțiunea efectuată); *za-*: *a lătră* „a lătra” – *zalatră* „a începe să latre” [apud 69, p. 125]; *po-*: *a legă* „a lega” -- *polegă* „a lega pe toți” (exprimă un Aktionsart distributiv), *l’ubi* „a iubi” – *pol’ubi* „a începe a iubi” (Aktionsart incoativ), *hrăni* „a hrăni” – *pohrăni* „a termina de hrănit” (Aktionsart finitiv) [apud 39, p. 171; 68, p. 174, 176].

Referindu-se la verbul istroromân, R. Sârbu menționează că, în prezent, se manifestă tendința de a se evita opoziția supletivă hibridă și de a se accepta integral opoziția aspectuală croată (mai ales, în vorbirea tinerilor, care, de exemplu, în loc de *tórĉe* – *potórĉe* utilizează opoziția croată *predí* – *spredi*), întrucât, până atunci, verbul prezenta atât structuri mixte cu radical și indicator funcțional (sufix) istroromân și cu indicator aspectual (prefix) de tip croat, cât și structuri slave complete, în care doar indicatorul de la infinitiv mai este de tip românesc. De exemplu: *legă* – *razlegă*, *plânje* – *zaplânje*, *durmi* – *zadurmi*, *ucide* – *zauicide*, *fură* – *pofură*, dar *predi* – *spredi* [96, p. 7].

Unul dintre cele cinci subdialecte ale dialectului dacoromân îl reprezintă cel bănățean (pe lângă cel moldovean, muntean, crișean și maramureșean). Acesta este vorbit, după cum relevă Șt. Giosu, în județele Timiș și Caraș-Severin și în zonele vecine din județele Arad, Hunedoara, Gorj și Mehedinți [56, p. 73]. În comparație cu celelalte subdialecte dacoromâne, cel bănățean este individualizat prin ocurența unor prefixe ce nuanțează semantic verbele sau exprimă anumite nuanțe de aspect, ceea ce poate fi explicat prin influență slavă, mai exact, prin contacte îndelungate ale bănățenilor cu vecinii sârbi.

În Banat sunt utilizate puține prefixe (*do-*, *ză-*, *pro-*), atașate unui număr mare de verbe, ce pot fi atât de origine slavă, cât și latină. Cel mai frecvent fiind *pro-* (cu variantele *pră-*, *prio-*, *prea-*, *preu-*), imprimă verbelor, la care este adăugat, o valoare iterativă: *a produce* – „a duce din nou” [33, p. 126]. Verbele prefixale cu *do-* denotă o acțiune finitivă sau rezultativă. A se compara: sârbă: *dočitati* – „a citi până la capăt” și bulgară: *доям* „a mânca pe săturate” [53, p. 100]. Studiind semantica prefixelor *do-*, *pro-* și *ză-* în subdialectul bănățean, E. Beltechi observă

că prefixul *do-*, asociat la *verba movendi*, poate marca terminarea în spațiu a acțiunii, sosirea la destinație, după străbaterea în timp a unei distanțe: *o doazūs* – „a ajuns la țintă” [9, p. 175].

Prefixul *ză-* (cu variantele *za-* și *z-*) s-a păstrat în câteva cuvinte bănățene. Totodată, adăugat verbelor din sârbă, este capabil să exprime diverse tipuri de Aktionsart, printre care: cu indicele *în urmă*: *zápasti* „a cădea în urmă”; atașarea la ceva: *zavézati* „a lega la”; începutul acțiunii: *záplakati* „a se pune pe plâns”; ducerea acțiunii până la capăt: *zaspati* „a adormi”; finitivă: *zăgoni*, *zăuita*; intensivă: *zăduce* „a duce departe” [53, p. 254]. Uneori, la o rădăcină verbală pot fi asociate doua prefixe simultan. În acest caz, ambele îi atribuie verbului nuanțe semantice diferite: *am dopropús cucurúdu* „am terminat de pus a doua oară porumbul unde n-a răsărit” [105, p. 265].

În concluzie, trebuie să menționăm că, deși aspectul verbal a existat în indo-europeană, totuși nu s-a păstrat la fel în toate grupurile de limbi înrudite. Considerăm că au dreptate cercetătorii care susțin că, în unele idiomuri, aspectul verbal nu este redat morfologic, însă acestora nu le lipsește, cu certitudine, altă categorie a aspectualității – Aktionsart. În ceea ce privește limbile slave, nu observăm divergențe esențiale de opinii, toți cercetătorii califică aspectul drept cea mai importantă categorie a verbelor din aceste limbi, orice verb fiind definit în funcție de relația de aspect, opoziția aspectelor producându-se în cadrul aceluiași lexem și al aceluiași sens lexical.

În virtutea unor condiții istorice și geografice, și dialectele limbii române au fost influențate de unele limbi slave. În consecință, înrâurirea croată asupra aromânei și a istroromânei, cea, preponderent, bulgară asupra meglenoromânei și sârbă asupra subdialectului bănățean au condiționat pătrunderea în aceste idiomuri a unor prefixe (*du-/do-*, *pri-*, *na-/nă-/ne-*, *o-/ob-*, *po-*, *pre-*, *ras-/res-*, *s-/z-*, *za-/ze-* etc.). Utilizarea afixelor de origine slavă, în componența unor lexeme verbale din dialectele limbii române, contribuie la exprimarea mai multor tipuri de Aktionsart: incoativ, finitiv, intensiv, iterativ, amplificativ, momentan, atenuativ, distributiv, rezultativ, sativ, intensiv etc.

1.4. Concluzii la capitolul 1

Aspectologia este un compartiment relativ nou al lingvisticii, care cercetează fenomenul aspectualității, categorie funcțional-semantică (numită și *noțională* sau *conceptuală*). Câmpul funcțional-semantic al unei asemenea categorii, inclusiv al aspectualității, este format din elemente de centru și de periferie. Nucleul acestuia, ce reprezintă o componentă principală și obligatorie, este o categorie gramaticală, care conține mijloace specializate pentru redarea

valorilor ce-i sunt proprii. Elementele periferice, ce aparțin altor niveluri ale limbii, sunt secundare și facultative, deși, în unele cazuri, pot avea un rol decisiv.

În cazul aspectualității, nucleul este aspectul verbal (după cum categoria timpului este nucleul temporalității și cea a modului – a modalității), care se bazează pe opoziția perfectiv/imperfectiv și deține un loc central în sistemul verbului din limbile slave. Aspectul verbal posedă un mecanism morfologic mai complex față de cel al celorlalte categorii corelate (cea a modului, timpului, diatezei și a persoanei).

Aspectualitatea, spre deosebire de aspectul verbal, poate fi calificată drept un fenomen universal. În funcție de specificul fiecăreia în parte, limbile conțin, cel puțin, unele dintre mijloacele lingvistice apte să redea caracterul desfășurării acțiunii în timp, deși ponderea mijloacelor respective diferă de la o limbă la alta. Așadar, urmându-l pe A.V. Bondarko [116], vom considera categoria aspectualității un câmp funcțional-semantic, constituit în baza interacțiunii unor variate mijloace lingvistice (morfologice, sintactice, derivaționale, lexico-gramaticale, lexicale și diverse îmbinări ale acestora), unite prin comunitatea funcțiilor semantice, ce țin de sfera relațiilor aspectuale, relații a căror esență constă în a exprima modul desfășurării și al distribuirii în timp a acțiunii.

Deși, în anumite idiomuri, nucleul aspectualității nu este denotat morfologic, acestea nu sunt lipsite, cu certitudine, de altă categorie a aspectualității, pentru care se utilizează termenul de origine germană *Aktionsart* (*Aktionsarten*). Este necesară demarcarea conceptului *Aktionsart* de cel al *aspectului verbal*, proces inițiat de către S. Agrell, care a fost susținut ulterior de către slaviștii: A.A. Potebnea, care a delimitat categoria gramaticală a aspectului verbal de cea lexico-gramaticală *Aktionsart*; Iu.S. Maslov, care subliniază că *Aktionsartul*, deși se află în strânsă legătură cu aspectul, trebuie să se examineze separat de acesta; A.V. Bondarko, N.S. Avilova, M.A. Șeleakin ș.a.

În contextul discuțiilor privind aspectul verbal și *Aktionsartul*, semnalăm justețea afirmației Fl. Popescu cu privire la diferențele dintre categorii: „aspectul reprezintă gramaticalizarea trăsăturilor semantice relevante, în timp ce *Aktionsart* reprezintă lexicalizarea acestor distincții, indiferent de modalitatea lor de realizare” [89, p. 68]. Categoria *Aktionsart* este definită de S. Agrell drept „funcții semantice ale verbelor prefixale, ale unor verbe neprefixale, ale construcțiilor sufixale, care precizează cum se desfășoară acțiunea, denotă modul de realizare a ei” [112, p. 36].

Așadar, putem considera categoria *Aktionsart* drept niște clase semantice de verbe și, parțial, de formare a cuvintelor, demarcate pe baza comunității tipului de desfășurare a acțiunii. Categoria în discuție nu formează opoziții paradigmatic distincte la nivel gramatical. În limba

rusă diverse tipuri de Aktionsart sunt redată prin morfeme afixale, întrucât, în limbile de origine slavă, prefixele posedă două valori: lexicală și gramaticală, ce implică cele două funcții: derivațională și de perfectivare (de schimbare a categoriei gramaticale a aspectului verbal din imperfectiv în perfectiv). Trebuie să menționăm că și în limbile slave se atestă multe tipuri de Aktionsart, exprimate analitic.

Aderăm la opinia cercetătorilor care consideră că valorile categoriei Aktionsart și ale aspectului verbal interacționează în planul conținutului, fapt ce a condiționat, o perioadă, confundarea categoriilor în cauză. Credem că o anumită neclaritate în definirea conceptului Aktionsart a fost cauzată și de multitudinea de termeni care au existat pentru acesta. În aspectologia rusă, de exemplu, termenul a avut mai multe echivalente: *подвид* (subaspect), *видовые оттенки* (nuanțe aspectuale) [apud 92, p. 60], *способы действия* (moduri ale acțiunii), acceptat de majoritatea slaviștilor, *акционсарт*.

În literatura de specialitate a limbilor romanice, de asemenea, au circulat mai mulți termeni: în franceză: *l'ordre du procès*, [97, p. 331] în italiană: *azione*, [apud 92, p. 60], în spaniolă: *modo de acción*. Pentru conceptul de Aktionsart sunt cunoscuți și termenii: *aspect obiectiv* sau *mod al procesului*. Și în tradiția lingvistică românească pentru categoria Aktionsart au fost în uz mai multe corespondente: *durata în timp* (A. Philippide), *durata acțiunii* (G. Ivănescu) [apud 92, p. 60], *mod/modalitate/tip/gen de acțiune* [89, p. 54], *aspecte lexicale* (I. Evseev) [51, p. 88], *mod al acțiunii* (D. Stoianova) [103]. Întrucât nu provoacă confuzii, acceptăm termenul *Aktionsart*, utilizat în spațiul lingvistic basarabean de către A. Savin-Zgardan, C. Cemârtan, E. Constantinovici, T. Luchian.

Aspectul verbal, atestat și în indo-europeană, s-a păstrat în unele limbi până în prezent, iar evoluția lui ulterioară s-a produs în două direcții, ceea ce a generat astfel două modalități de redare a semanticii aspectuale: de tip slav (prin intermediul prefixelor), de tip grec (prin alternarea temelor verbale). Modele clasice ale categoriei aspectului sunt considerate opoziția bimembră de perfectiv și imperfectiv din limbile de origine slavă, realizată în interiorul aceleiași lexem și în cadrul aceleiași sens lexical, și cea trimembră a temelor prezentului, aoristului și a perfectului din limba greacă veche.

În limbile de origine slavă se atestă atât verbe cu paradigma aspectuală completă (дать/давать „a da”), cât și verbe defective de aspect (care au formă doar pentru un aspect) sau uniaspectuale. Acestea din urmă pot fi clasificate în: verbe *perfectiva tantum* și verbe *imperfectiva tantum*. Este de relevat și un grup de verbe care pot avea caracteristicile ambelor aspecte. Astfel de verbe sunt biaspectuale (двувидовые), majoritatea fiind cele împrumutate din limbile occidentale.

Nu există o unitate de păreri în privința teoriei generale a aspectului, întrucât savanții au pus la baza acestei delimitări criterii diferite: deosebiri în modul de prezentare a desfășurării acțiunii (A.V. Bondarko și L.L. Bulanin), durata desfășurării acțiunii denotate de verb și gradul de realizare a ei (A. Meillet), ideea limitării în timp a acțiunii verbelor perfective și a nelimitării acțiunii verbelor imperfective (F.F. Fortunatov, V.V. Vinogradov, V.L. Voronțov, Iu.S. Maslov ș.a.), prezența sau absența unui indice semantic la elementele opoziției respective, integralitatea/nonintegralitatea acțiunii (F. de Saussure, A. Dostal, Em. Ciornâi, L.P. Razmusen), procesualitate/nonprocesualitate (A.V. Bondarko).

Aspectualitatea este caracteristică și dialectelor limbii române. Fiind vorbite în diverse spații ale Peninsulei Balcanice, acestea au cumulat, de-a lungul anilor, niște trăsături distinctive. Astfel, dialectul aromân denotă, la nivel gramatical și lexical, influență slavă, în special, bulgară. În plan gramatical, înrâurirea pe care a exercitat-o limba bulgară asupra aromânei rezidă în utilizarea prefixului *pri-* (în vechea slavă: *prě-*), care indică două moduri de desfășurare a acțiunii: amplificativ și iterativ.

Vorbitorii dialectului meglenit, fiind influențați de limba bulgară, utilizează o serie de prefixe verbale (*du-*, *nă-*, *pu-*, *pri-*, *pro-*, *pru-*, *u-*, *za-*). Potrivit unor surse, meglenoromâna a preluat prefixe cu valoare aspectuală din limba macedoneană: perfective: *nă-*: *măncari* (*a mânca*) – *nămăncari* (*a mânca pe săturate*), *du-*, *iz-* și incoative: *pru-*, *răs-*, *ză-*: *durmiri* (*a dormi*) – *zădurmiri* (*a începe să doarmă*) etc.

Și dialectul istroromân se distinge printr-o puternică înrâurire slavă (îndeosebi croată), considerată drept un caz unic în ansamblul limbilor de origine romanică, întrucât vorbitorii de istroromână au fost în contact permanent cu vorbitorii de croată, în condițiile unei izolări totale de restul românilor. În studiile de specialitate din domeniul dialectologiei, se accentuează că influența croată s-a manifestat la toate nivelurile limbii (lexical, fonologic, morfologic). Astfel, în urma unui bilingvism de lungă durată, istroromâna are posibilitatea de a exprima opoziții aspectuale. Prefixele de origine slavă *do-*, *na-* (*ne-*), *o-* (*ob-*), *po-*, *pre-*, *pri-*, *ras-* (*res-*), *s-* (*z-*), *za-* (*ze-*) sunt apte de a reda și variate tipuri de Aktionsart.

În ceea ce privește dialectul dacoromân, se demonstrează concludent că subdialectul bănățean, în comparație cu celelalte subdialecte dacoromâne (moldovean, muntean, crișean și maramureșean), este individualizat prin ocurența unor prefixe ce nuanțează semantic verbele sau dezvăluie anumite nuanțe aspectuale. Acest fenomen specific graiului bănățean este remarcat în sudul regiunii, ceea ce poate fi explicat prin influență slavă, în special, prin contactele îndelungate ale bănățenilor cu vecinii sârbi.

2. ANALIZA LEXICO-GRAMATICALĂ A ECHIVALENTELOR ROMÂNEȘTI ALE UNOR VERBE PREFIXALE DIN LIMBA RUSĂ

2.1. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *do-*

Am observat anterior că prefixele, de obicei, „determină, precizează acțiunea exprimată de verbul la care sunt adăugate, din perspectivă spațială, temporală, cantitativă, calitativă, rezultativă sau pot modifica complet sensul verbului” [99, p.114]. În studiul nostru examinăm acele verbe care nu și-au schimbat totalmente semnificația, datorită prefixării, ci doar reliefează modul de realizare a acțiunii.

Metodologia cercetării este determinată atât de orientarea teoretică, cât și de cea aplicativă a studiului. Am apelat la diverse **metode și procedee de cercetare**: 1. metoda confruntativ-contrastivă, ce examinează „trăsăturile individuale ale unei limbi concrete, dar și discrepanțele și asemănările dintre limbi” [84, p. 13], procedeul de analiză contrastivă unidirecțională sau unilaterală (limba rusă → limba română), care ne-a permis să determinăm, în plan sincron, similitudinile și deosebirile la utilizarea mijloacelor de limbă, ce servesc la exprimarea aspectualității în limbile rusă și română, prin selectarea verbelor prefixale din rusă și a echivalentelor românești ale acestora și confruntarea ulterioară a fenomenelor de limbă descoperite; 2. metoda descriptivă, folosită la prezentarea unor concepte (aspectualitate, Aktionsart, aspect verbal, echivalență, procedee de traducere etc.); 3. metoda analizei distribuționale, care a fost aplicată pentru a stabili distribuția elementelor componente ale echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă, în raport cu lexemele prefixale rusești, și suma ocurențelor în care se atestă fiecare element; 4. observația, ce a preconizat operația de selecție și de interpretare primară a fenomenelor din limbile rusă și română; 5. metoda statistică, utilă pentru a elucida frecvența fenomenelor de limbă investigate.

Referindu-se la prefixarea verbală, Z. Skoumalova, citată de S. Lebedi [128, p. 92-93], subliniază că, la analiza unui derivat prefixal, trebuie să se ia în calcul doi termeni: *valența temelor* și *valența prefixelor*. Prin *valența temelor* se are în vedere capacitatea temelor verbale de a se îmbina cu anumite prefixe, iar prin *valența prefixelor* se sugerează potențialul acestora de a se asocia cu un anumit număr de teme verbale. Valența temelor poate fi minimă (temele verbale se îmbină cu 1-2 prefixe), joasă – 3-4, medie – 5-10, polivalentă – 12-18. Însușirea temelor verbale de a forma cuvinte cu anumite prefixe este determinată de particularitățile semantice ale verbelor și invers: de semnificațiile prefixelor depinde posibilitatea lor de a se uni cu un anumit număr de teme verbale.

Prefixul *до-* participă la formarea verbelor, a adjectivelor, a substantivelor și a adverbilor. Adjectivele în a căror componentă intră *до-* denotă un fenomen din trecut, consumat înaintea unui alt eveniment, de exemplu: *дохристианский* – „de până la creștinism, precreștin” [175. p. 312], *довоенный* – „(de) dinainte de război, antebelic” [175. p. 294], *добрачный* – „dinainte de căsătorie” [175. p. 292] etc. Substantivele ce conțin prefixul *до-*, la fel, au sensul de anterioritate, pe când adverbele semnifică aducerea până la o anumită limită, punct etc., ca în exemplele: *досюда* – „până aici” [175. p. 311], *донельзя* – „peste măsură, la extrem, dincolo de orice măsură; la maximum, până la refuz” [175. p. 304], *донизу* – „până jos, până în jos” [175. p. 304] etc.

Verbele derivate cu *до-* au alte valori decât cele ale lexemelor substantivale, adjectivale și ale celor adverbiale, formate cu același prefix. Am atestat 148 de verbe prefixale ce obțin o nuanță suplimentară de sens, datorită atașării afixului *до-*. Conform DLR de S.I. Ojegov [136, p. 172], prefixul *до-* este folosit la formarea verbelor cu semnificația de acțiune terminată sau de adăugare la ceva, iar cele care includ și afixul *-ся* – de aducere a acțiunii până la un rezultat negativ. De cele mai multe ori, prefixul *до-* imprimă verbelor nuanța de acțiune încetată, înscriindu-le astfel în Aktionsart finitiv. Aplicând analiza contrastivă unidirecțională, stabilim că echivalentele românești ale unor asemenea lexeme conțin diverse verbe aspectuale: *a termina*, *a sfârși*, *a isprăvi*, *a înceta*:

1. verbul aspectual propriu-zis **a termina**:

- *довязать*, pf./ipf. – 1. **a termina** de tricotat; 2. **a termina** de legat [175, p. 295].

În componența echivalentelor românești de mai sus, verbul aspectual *a termina* este succedat de verbe la supin, dar se poate îmbina și cu anumite clase semantice de substantive cu care redau împreună „diferite etape ale desfășurării unui eveniment sau a unei acțiuni ori „intrarea” sau „ieșirea” dintr-o anumită stare” [57, p. 464]. Asemenea structură poate fi urmărită în exemplul:

- *довооружить*, pf. – 1. **a termina** înarmările. 2. a înarma suplimentar [175, p. 295].

Am atestat și un exemplu în care verbul *a termina* precedă o locuțiune verbală:

- *дообедать*, pf. – **a termina** de luat masa, **a termina** prânzul [175, p. 304].

Verbul aspectual *a termina* poate fi prezent și în enunțuri ce comunică interdicții. Astfel, autorii GLR constată că structurile de tipul: „*Încetează cu prostiile!*, *Termină cu minciunile!*”, ce conțin prepoziția „desemantizată” *cu* deseori echivalează cu structuri negative de felul: „*Nu mai spune prostii! (Încetează să mai spuni prostii!), Nu mai spune minciuni! (Încetează să mai spui minciuni!)*” [57, p. 467]. Putem menționa un exemplu ce are asemenea structură:

- *донaxать*, pf. – 1. **a termina** cu aratul, 2. a ara până la [175, p. 305].

Examinând toate echivalentele ce conțin verbul **a termina**, observăm că, din punct de vedere structural, ocurența dreaptă poate fi exprimată prin: 1. supin: **a termina** de tricotat, 2. substantiv: **a termina** bătaia/încăierarea, 3. locuțiune verbală: **a termina** de luat masa, 4. prepoziție desemantizată + substantiv: **a termina** cu aratul.

Valoarea finitivă a verbelor din limba rusă, derivate cu prefixul *до-*, este redată în limba română și de verbele aspectuale propriu-zise *a sfârși*, *a isprăvi*, ce apar în două tipuri de structuri: 1. îmbinarea a două unități verbale sau 2. verb aspectual + substantiv:

2. verbul aspectual propriu-zis **a sfârși**:

- *дoveшaть*, pf. – a termina, a isprăvi/**a sfârși** de atârnat/de întins ceva [175, p. 294].

În structurile bimembre de mai sus, constituite din unități verbale, lexemul verbal *a sfârși* reclamă forme de supin. Al doilea tip de structură are în componența sa substantive abstracte, inclusiv deverbale, ce conțin semul *temporalitate*, cum ar fi: *plimbare*, *cuvântare*, *lucrare* etc. Am remarcat un exemplu de acest tip:

- *дoгoвopить*, pf. – a termina de vorbit, **a sfârși** cuvântarea [175, p. 296].

În unele echivalente românești, lexemul verbal *a sfârși* este folosit deopotrivă cu terminativul *a isprăvi*. De exemplu:

3. verbul aspectual propriu-zis **a isprăvi**:

- *дoveшaть*, pf. – a termina, **a isprăvi/a sfârși** de atârnat/de întins ceva [175, p. 294].

Alteori, doar lexemul verbal *a isprăvi* intră în componența echivalentelor românești:

- *дocчиcлaть*, pf. – 1. a socoti, a număra până la...2. a număra până la sfârșit, **a isprăvi** de numărat/de socotit [175, p. 311].

Și verbul aspectual *a isprăvi*, ca și *a termina* și *a sfârși*, este regent al verbelor la supin, afirmație demonstrată prin ultimele două exemple de mai sus, sau permite asocierea cu substantive temporale. De exemplu:

- *дoнeмь*, pf. – a termina un cântec, **a-și isprăvi** cântecul [175, p. 305].

Cu semnificație finitivă, dar succedat de un verb la conjunctiv, este utilizat și

4. verbul aspectual **a înceta**:

- *дoгopеть*, pf. – a arde până la capăt, a se stinge; 2. **a înceta** să lumineze; a asfinți (despre soare) [175, p. 296].

Am atestat, în cadrul echivalentelor românești, și două expresii cu sensul de „a finaliza, a isprăvi, a termina (ceva)” [43, p. 132]:

5. expresia **a duce până la capăt**:

- *дoмыcлить*, pf. – 1. **a duce până la capăt** gândul cuiva, a sfârși gândul cuiva [175, p. 304];

6. expresia **a duce la bun sfârșit**:

- *достроить*, pf. – a isprăvi de construit, a termina de clădit, **a duce la bun sfârșit o construcție** [175, p. 310].

Din punct de vedere structural, echivalentele românești ale verbelor aspectuale din limba rusă, formate cu prefixul *до-*, ce au semantică finitivă, se încadrează în șase formule distributive, dintre care una este specifică și pentru corespondentele românești ale verbelor derivate cu *воз-/вос-*: V asp. + V (sup.) (2.1), V asp. + V (conj.) (2.2.), V asp. + S (2.3), V asp. + LV (2.4), V asp. + Prep. + S. (2.5), Expr. + S (2.6).

Cercetătorii A.I. Pihlak, M.A. Șeleakin ș.a. au evidențiat o varietate a categoriei Aktionsart, numită Aktionsart durativ-amplificativ, care cuprinde verbele prefixale cu *до-* și morfemul *-ся*, cum ar fi verbul *дозвониться* [142, p. 73]. I. Pálosi susține că verbele ce se includ în tipul respectiv denotă sensul de acțiune adusă până la rezultatul dorit, depunând, un timp îndelungat, efort intensiv [139, p. 295]. Semnificația pe care o obține verbul *дозвониться* sau alte lexeme verbale de acest tip, datorită atașării prefixului *до-*, este redată în limba română prin intermediul unor subordonate:

7. subordonata temporală **până răspunde cineva** (cu varianta **până să răspundă cineva**):

- *дозвониться*, pf. – a suna **până răspunde cineva** [175, p. 297];

8. subordonata temporală **până să iasă cineva**:

- *дозвать*, pf. – a chema pe cineva, a striga în repetate rânduri (**până să răspundă, să iasă cineva**) [175, p. 297];

9. subordonată temporală **până va fi auzit** (cu varianta: **până ce ești auzit**):

- *докричатся*, pf. – a striga (**până va fi auzit**) [175, p. 300];

10. subordonată temporală **până ți se va deschide**:

- *достучаться*, pf. – a bate **până ce ești auzit**, a bate **până ți se va deschide** [175, p. 310].

Sunt relevante și exemplele în care sensul de acțiune durativ-amplificativă al verbelor din limba rusă, formate cu prefixul *до-* și morfemul *-ся*, este exprimat în limba română prin locuțiuni adverbiale (considerăm *locuțiunea* un grup de cuvinte cu un sens unitar, constituit din două sau câteva elemente, substituibil, de regulă, cu o singură unitate lexicală, care, de regulă, e lipsit de valori conotative). De exemplu:

11. locuțiunea adverbială de durată **până la sfârșit**:

- *дождаться*, pf. – a aștepta **până la sfârșit**; a vedea îndeplinirea celor așteptate [175, p. 297];

12. locuțiunea adverbială de mod **cu greu**:

- *добудиться*, pf. – a trezi, a scula (**cu greu**) [175, p. 293].

Structura echivalentelor românești, ce caracterizează tipul de Aktionsart durativ-amplificativ, este polimembră sau bimembră, cu verbul în antepoziție, evidențiind două formule: V + LA. (2.7), V + Sub. temp. (2.8).

Totodată, există o serie de verbe derivate cu prefixul *до-* și afixul *-ся* care exprimă, conform clasificării efectuate de către P. Tolocenco [155, p. 169], o acțiune îndelungată, dar cu urmări negative pentru subiect, de tipul *доузраться*. În limba română, asemenea verbe sunt traduse printr-o perifrază, idee susținută de către A. Zacordoneț. Lingvistul consideră că „Un echivalent românesc obișnuit și aproape întotdeauna unicul posibil al verbului prefixal rus e îmbinarea, cel puțin, a două cuvinte sau așa-numita perifrază.” [126, p. 397].

M.A. Șeleakin repartizează verbele prefixale cu *до-* și afixul *-ся*, succedate de prepoziția *до* și substantive în genitiv, la tipul de Aktionsart finitiv-negativ. Lexemele verbale de acest tip (*догуляться*) au sensul de acțiune excesivă singulară sau multiplă [162, p. 69].

Echivalentele românești ale unor asemenea verbe au o structură mai puțin obișnuită, conținând adverbe, expresii:

13. expresia **a o păți** cu semnificația de „a avea neplăceri, a intra într-un bucluc; a da peste o belea” [44, p. 767]:

- *допрыгаться*, pf. – 1. **a o păți** (sărind) [175, p. 306];

14. adverbul cantitativ **mult** la gradul superlativ absolut: **prea mult**:

- *добежаться*, pf. – a alerga **prea mult** [175, p. 292];

15. locuțiunea adverbială de durată **până la consecințe neplăcute**:

- *додаться*, pf. – 1. **a termina** bătaia/încăierarea. 2. a se bate **până la consecințe neplăcute** [175, p. 96].

Echivalentele românești ale verbelor prefixale cu *до-* și afixul *-ся* se înscriu în trei modele structurale: Expr. (2.6), V + LA (2.7), V + Adv. (gr. sup.) (2.9).

După cum afirmă autorii lucrării *PI*, unele verbe prefixale cu *до-* se încadrează în Aktionsart intensiv-rezultativ, întrucât exprimă sensul de plinătate a acțiunii și epuizare a rezultatului acțiunii [145, p. 596], iar, conform clasificării tipurilor de Aktionsart, efectuate de I.G. Miloslavski, – în Aktionsart rezultativ [134, p. 178]. În *NDEȘL*, tipul de Aktionsart rezultativ este definit în felul următor: „procesul este descris ca fiind îndreptat către un scop pe care îl atinge” [47, p. 445]. Potrivit clasificării tipurilor de Aktionsart, realizate de către lingvista A. Savin-Zgardan, tipul de Aktionsart rezultativ marchează o „acțiune ajunsă la un rezultat sau care tinde spre el” [92, p. 43]. În general, în componența echivalentelor românești, ce țin de

Aktionsart intensiv-rezultativ, intră numeroase locuțiuni adverbiale (de mod, cantitative, de durată):

16. locuțiunea adverbială de mod **cu desăvârșire**:

- *досохнуть*, pf. – a se usca complet, **cu desăvârșire** [175, p. 309];

17. locuțiunea adverbială de mod **de tot**:

- *доломать*, pf. – a strica **de tot**, a termina de stricat, a strica până la capăt [175, p. 302];

18. locuțiunea adverbială cantitativă **până la capăt**:

- *докурить*, pf. – a termina de fumat, a fuma **până la capăt** [175, p. 300].

Am atestat și un exemplu în care, în același context cu locuțiunea adverbială cantitativă **până la capăt**, apare

19. locuțiunea adverbială de mod **în voie**:

- *допить*, pf. – a termina de adăpat, a adăpa **în voie până la capăt** [175, p. 305].

Locuțiunea adverbială **până la capăt** concurează, în echivalentele românești, cu alta, utilizată la fel de des. În cazul verbului *допить*, locuțiunea respectivă echivalează cu

20. locuțiunea adverbială cantitativă **până la fund**:

- *допить*, pf. – a bea **până la fund**, a bea **tot** (paharul), a bea **până la sfârșit** [175, p. 305].

În exemplul de mai sus, descoperim o modalitate în plus de exprimare a sensului de acțiune ajunsă la un rezultat:

21. adjectivul pronominal nehotărât **tot**.

Ocazional, echivalentele românești conțin locuțiunile adverbiale imediat următoare:

22. locuțiunea adverbială de durată **până la istovire totală**:

- *домучить*, pf. – a slei/a istovi/a storce de puteri; a chinui **foarte mult, până la istovire totală** [175, p. 303];

23. locuțiunea adverbială cantitativă **într-o anumită măsură**:

- *домучиться*, pf. – a se chinui **într-o anumită măsură**. 2. a scăpa de chinuri [175, p. 304];

24. subordonata de mod **cât este posibil**:

- *доцвети*, pf. – a înflori **cât este posibil**, a înflori **de tot** [175, p. 312];

25. locuțiunea adverbială de durată **până la deteriorare**;

26. locuțiunea adverbială de durată **până la distrugere**:

- *доколотить*, pf. – 1. a bate **până la capăt**; 2. a scutura/a bate **până la capăt**; 3. a bate/a scutura **până la deteriorare, până la distrugere** [175, p.299];

27. locuțiunea adverbială de durată **până la ultimul grad de uzură**:

- *доносить*, pf. – a purta (o îmbrăcămintă) **până la ultimul grad de uzură, până se face ferfeniță**; a uza complet. 2. a căra, a duce (până la sfârșit), a isprăvi de cărat/de dus [175, p. 304].

În exemplul de mai sus, semnalăm o modalitate nouă de exprimare a sensului de acțiune intensiv-rezultativă:

28. subordonata temporală **până se face ferfeniță**.

În structura echivalentelor românești ale verbelor, derivate cu prefixul *до-*, ce au sensul de plinătate a acțiunii și de epuizare a rezultatului acțiunii, intră și diverse adverbe:

29. adverbul de mod **complet**:

- *добить*, pf. – 2. a sparge **complet**, a sparge de tot, a sparge și restul [175, p.292];

30. adverbul de mod **bine**:

- *дослышать*, pf. – a auzi totul, până la capăt, a auzi (a desluși) **bine** (mai ales, în construcții negative) [175, p. 309].

Rareori, echivalentele românești ale verbelor aspectuale cu *до-* conțin lexemul **tot**, ce face parte din categoria cuantificatorilor cu trăsătura semantică [Aprecieri cantitativă], care, fiind utilizați după verbe tranzitive, la forma de masculin singular, pun „... probleme de încadrare morfologică – pronume nehotărâte sau adverbe” [57, p. 259]. Vom considera lexemul **tot** adverb, întrucât, în condițiile enunțate mai sus, opoziția adverb/pronume se neutralizează.

31. adverbul cantitativ **tot**:

- *догрызть*, pf. – a roade/a ronțai **tot**... [175, p. 296].

Sunt de notat și exemple în care lexemul **tot** are altă valoare gramaticală:

32. substantivul **totul**:

- *досказать*, pf. – a spune până la capăt, a termina de spus, a spune **totul** [175, p. 308].

În structura echivalentelor românești, se conțin și adjective adverbializate, adverbe de mod:

33. adjectivul adverbializat **definitiv**:

- *дорваться*, pf. (pop.) – 3. a se rupe, a se uza **definitiv** [175, p. 306];

34. adjectivul adverbializat **adânc**, ce dezvăluie o nuanță intensivă:

- *додумать*, pf. – a cugeta **adânc**, a chibzui (**tot, amănunțit**) [175, p. 296];

35. adverbul de mod **amănunțit**.

Am atestat un exemplu în care acțiunea intensiv-rezultativă este marcată, în echivalentul românesc, prin intermediul unui adverb precedat de prepoziție:

36. prepoziția **până** ce indică limita extensiunii în spațiu + adverbul de loc **sus (până** „are statut de prepoziție în combinație cu adverbe” [57, p. 627]):

- *досыпать*, pf. – 1. a umple (turnând), a turna **până sus**. 2. a adăuga, a completa (turnând) [175, p. 311].

Am stabilit și un caz în care verbul din echivalentul românesc este succedat de

38. adverbul de mod **anevoie**:

- *догацуть*, pf. – a căra **anevoie**...[175, p. 311].

Varietatea claselor gramaticale din cadrul echivalentelor românești, ce se referă la Aktionsart intensiv-rezultativ, generează o gamă largă de modele structurale, majoritatea – bimembre (cinci din opt modele), cu verbul în antepoziție, unul – trimembru și două – polimembre (formulele distributive ce conțin o subordonată le considerăm polimembre): V + LA (2.7), V + Sub. (temp.) (2.8), V + Adv. (2.10), V + Adj. adv. (2.11), V + Adj. pron. nehot. (2.12), V + S (2.13), V + Prep. + Adv. (2.14), V + Sub. (mod) (2.15).

Unele lexeme verbale din limba rusă, derivate cu prefixul *до-*, denotă o acțiune suplimentară, de adăugare, sporire. Asemenea acțiuni se înscriu, în opinia cercetătorului A.I. Pihlac, în Aktionsart final-completiv [142, p. 73], iar după clasificarea efectuată de lingvista A. Savin-Zgardan – în Aktionsart cumulativ (sativ) [92, p. 43], termen folosit și în cercetarea noastră. În limba română, această semnificație este redată, preponderent, prin adverbe, semiadverbe, adjective adverbializate, printre care:

39. adjectivul adverbializat **suplimentar**:

- *добрать*, pf. – 1. a lua, a culege. a aduna **suplimentar**; 2. a termina de adunat (de luat, de cules) [175, p. 292].

Echivalentele românești ale verbelor prefixale din limba rusă cu prefixul *до-* includ locuțiuni adverbiale sau adverbe temporale aspectuale, cele din urmă fiind definite de către autorii GLR drept lexeme „care arată durata, frecvența, continuitatea, repetarea” [57, p. 595]. Este utilizat frecvent adverbul **mai**, care poate apărea independent sau însoțit de lexeme adverbiale sau de prepoziții compuse:

40. adverbul temporal aspectual ce indică durata **mai**:

- *додержать*, pf. – a ține până la, a **mai** ține [175, p. 296];

41. adverbul cantitativ **încă**:

- *допечатать*, pf. – 1. a sfârși de tipărit/de imprimat/de bătut la mașină. 2. a **mai** imprima **încă** (o cantitate), a imprima suplimentar [175, p. 305].

Menționăm, în cadrul echivalentelor românești ale verbelor derivate cu prefixul *до-*, ce exprimă semnificația de acțiune cumulativă (sativă), și două substantive:

42. substantivul articulat hotărât **restul**:

- *додать*, pf. – a **mai** da, a da și **restul** [175, p. 296];

43. substantivul articulat hotărât **diferența**:

- *доплатить*, pf. – a plăti **suplimentar**, a plăti **diferența**, a plăti **restul** [175, p. 305].

În exemplele ce urmează, relevăm încă două posibilități de formare a echivalentelor românești ale verbelor cu prefixul *до-*, ce au semnificația de acțiune suplimentară, de adăugare sau sporire:

44. adjectivul adverbializat **ulterior**:

- *досылать*, pf. – a trimite, a expedia (**ulterior**), a **mai** trimite [175, p. 311];

45. subordonată completivă directă **ceea ce rămăsese de făcut**:

- *доделать*, pf. – 1. a face **ceea ce rămăsese de făcut**; a completa, a isprăvi, a duce la bun sfârșit, a termina [175, p. 296].

Am atestat și un exemplu în care echivalentul românesc conține o subordonată completivă indirectă:

46. subordonată completivă indirectă **cu tot ce este necesar**:

- *дооборудовать*, pf./ipf. – a termina de utilat, a utiliza suplimentar, a utiliza **cu tot ce este necesar** [175, p. 304].

Echivalentele românești ale verbelor din limba rusă cu prefixul *до-*, ce țin de Aktionsart cumulativ (sativ), se înscriu în cinci modele structurale, dintre care trei cu formulă bimembră, cu verbul în antepoziție sau postpus, unul – cu formulă trimembră, cu verbul interpus și unul – cu formulă polimembră: V + Adj. adv. (2.11), V + S (2.13), Adv. + V (2.16), Adv. + V + Adv. (2.17), V+ Sub. (compl.) (2.18).

Remarcăm, printre echivalentele românești ale verbelor cercetate, un derivat verbal cu un prefix iterativ. În acest caz, prefixul **re-** participă la formarea unor lexeme verbale, ce se referă la Aktionsart iterativ:

47. prefixul iterativ **re-**:

- *довесумь*, pf. – 1. a **recântări** (pentru a adăuga cantitatea lipsă) [175, p. 294].

Echivalentul românesc al verbului prefixal *довесумь*, cu semantică iterativă, este, la fel, un verb prefixal, căruia îi corespunde modelul structural, cu formulă monomembră, V pref. (2.5).

Câteva verbe prefixale cu *до-* au semnificația de acțiune motorică, îndreptată într-o anumită direcție. În acest caz, echivalentele românești se înscriu în Aktionsart orientat și au în componența lor prepoziții:

48. prepoziția compusă **până la**:

- *доплыть*, pf. – 1. a pluti **până la**, a ajunge (plutind) **până la**; a înota **până la** [175, p. 305].

Modelul structural al echivalentului de mai sus are formulă bimembră: V + Prep. comp.

(2.18).

În concluzie, menționăm că am stabilit 48 de posibilități de exprimare, în limba română, a sensurilor pe care lexemele verbale din limba rusă le obțin, datorită atașării prefixului *до-*. De cele mai multe ori, echivalentele românești includ verbe aspectuale, adverbe temporale aspectuale, de mod sau cantitative, locuțiuni adverbiale (de mod, cantitative, de timp), adjective adverbializate, uneori – pronume sau adjective nehotărâte, substantive, subordonate (completive și de timp) etc.

Cele expuse explică diversitatea modelelor structurale: am atestat 21 de modele în total, dintre care doar unul este monomembru, cele mai multe (12) – bimembre, cu verbul antepus, de obicei, trei – trimembre și cinci (ce conțin subordonate și expresii) – polimembre, întrucât expresiile conțin, de cele mai multe ori, câțiva termeni, ce reprezintă modele structurale polimembre):

Vasp. + V (sup.) (2.1)

V asp. + V (conj.) (2.2)

V asp. + S (2.3)

V asp. + LV (2.4)

V asp. + Prep. + S. (2.5)

Expr. + S (2.6)

V + LA (2.7)

V + Sub. (temp.) (2.8)

Expr. (2.9)

V + Adv.(gr. sup.) (2.10)

V + Adv. (2.11)

V + Adj. adv. (2.12)

V + Adj. pron. nehot. (2.13)

V + S (2.14)

V + Prep. + Adv. (2.15)

V + Sub. (mod) (2.16)

Adv. + V (2.17)

Adv. + V + Adv. (2.18)

V + Sub. (compl.) (2.19)

V pref. (2.20)

V + Prep. comp. (2.21)

2.2. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *за-*

Conform *DLR* de S.I. Ojegov [136, p. 198], prefixul *за-* intră în componența: I. verbelor; II. 1) a substantivelor și a adjectivelor cu semnificația de „aflare de cealaltă parte sau în urmă” (*заграница* – „străinătate” [175, p. 354], *заграничный* – „străin, (de) peste hotare, din străinătate, de peste graniță” [175, p. 354], *заволжский* – „de dincolo de Volga, de peste Volga” [175, p. 350], *закавказский* – „transcaucazian” [175, p. 362], *заатлантический* – „transatlantic, de peste/ de dincolo de Atlantic” [175, p. 340], *заплечный* – „purtat în spate” [175, p. 382]; 2) a substantivelor cu semnificația de una dintre acțiunile ce se repetă, de exemplu: *забег* – „alergare, cursă (pe jos)” [175, p. 341];

III. a adjectivelor cu sensul de semn exterior ca rezultat al acțiunii, de exemplu: *заплаканный* – „plâns, scăldat în lacrimi” [175, p. 382], *заспанный* – „umflat de somn, somnoros” [175, p. 392];

IV. a adverbelor 1) de timp, de exemplu: *затемно* – „cu noaptea-n cap, de cu noapte” [175, p. 396], *заранее* – „dinainte, din timp, anticipat, cu anticipație” [175, p. 387], *задолго* – „cu mult timp înainte” [175, p. 357]; 2) de mod: *зaprосто* – „(fam.) fără ceremonii, simplu, fără etichetă, fără fasoane, fără nazuri” [175, p. 385], *заново* – „din nou, iarăși” [175, p. 379].

Potrivit datelor, furnizate de dicționarele limbii ruse literare contemporane, aproximativ 900 de verbe prefixale din rusă sunt cele cu prefixul *за-*. Dintre acestea 80,7% sunt intransitive, celelalte fiind tranzitive, majoritatea sunt perfective. În cercetarea noastră, am stabilit 293 de verbe care, datorită atașării prefixului *за-*, obțin o nuanță suplimentară de sens.

La prima vedere, s-ar părea că toate verbele prefixale cu *за-* marchează începutul unei acțiuni. De fapt, acesta este doar unul dintre sensurile pe care le poate avea un verb derivat cu prefixul *за-*, atestându-se diferențe de sens. Astfel, unii cercetători, de exemplu N. Avilova, clasificând tipurile de Aktionsart, deosebesc două semnificații ce indică începutul unei acțiuni. E vorba de Aktionsart ingresiv și Aktionsart incoativ [111, p. 265]. Aceeași distincție o face și A. Savin-Zgardan, precizând că „termenul „ingresiv” folosit cu acest sens (de început al acțiunii – n.n.) de G. Ulianov, E. Koschmieder, K. Neteberg, Iu.S. Maslov ș.a. credem e mai reușit decât „incoativ”, utilizat de S. Agrell, G. Grübber ș.a., întrucât termenul „incoativ” este asociat cu verbele latine în -esco care denumeau trecerea treptată la starea exprimată de verbul corespunzător.” [92, p. 43].

Așadar, verbele de tipul *забегать* – „**a începe** a alerga, a fugi” [175, p. 341], *заговорить* – „**a începe** a vorbi, a lua cuvântul” [175, p. 353], sunt considerate incoative, pentru că arată începutul unei acțiuni cu o trecere treptată într-o stare anumită, iar verbul *затонуться*¹ – a se

aprinde, a **începe** să se încălzească/să se încingă” [175, p. 398] – ingresiv, deoarece presupune o acțiune care începe, dar nu continuă.

După cum am observat anterior [3, p. 342], la fel ca în limba rusă, delimitarea ingresiv/incoativ nu este sesizată în ceea ce privește structura echivalentelor românești ale verbelor prefixale aspectuale cu *za-*. În consecință, atât sensul incoativ, cât și cel ingresiv sunt redade, în limba română, prin aceleași mijloace – verbe aspectuale ce indică începutul acțiunii.

Autorii GLR consideră aspectuale propriu-zise verbele: *a începe*, *a continua*, *a conțeni*, *a isprăvi*, *a înceta*, *a sfârși*, *a termina*. În anumite contexte, unele verbe polisemantice funcționează ca verbe de aspect: *a ajunge la*, *a se apuca de*, *a se da la/în*, *a se lăsa de*, *a se lua de*, *a se opri din*, *a (se) porni pe*, *a prinde a/să*, *a se pune pe*, *a urma* [57, p. 457]. Dintre incoativele *a se apuca*, *a se da*, *a începe*, *a se lua*, *a se porni*, *a prinde*, *a se pune*, cel mai frecvent utilizat este verbul *a începe*.

Echivalentele românești ale verbelor prefixale aspectuale cu *za-*, proprii unui Aktionsart incoativ, includ, de obicei, verbe aspectuale incoative:

1. verbul aspectual incoativ **a începe**:

- *засуетиться*, pf. – (**a începe**) a se agita, a se neliniști, a forfoti [176, p. 419],
- *затрепещать*, pf. – 1. (**a începe**) a trosni, a pârâi, a scârțâi [176, p. 423].

În exemplele de mai sus, lexemul verbal **a începe** apare, în structura echivalentelor românești, urmat de verbe la infinitiv, în cazuri mai rare, lexemul în cauză poate fi succedat de verbe la conjunctiv. De exemplu:

- *забьт*², pf. – 1. (a începe) a bate. 2. (a începe) a suna. 4. **a începe** să bubuie [176, p. 363].

Gramaticienii opinează că, în asociere cu verbele aspectuale, conjunctivul își pierde capacitatea de a evidenția valori modale sau temporale, „...conjunctivul prezent funcționează doar ca nume al acțiunii, al evenimentului sau al stării. Acest fenomen—„de golire de semnificație modală” a conjunctivului permite ca, în context cu verbele aspectuale, conjunctivul și infinitivul să fie substituibile...”[57, p. 463].

Verbele aspectuale se pot asocia și cu anumite clase semantice de substantive abstracte, ce exprimă procese în desfășurare (numite și substantive temporale), substantive ce denumesc fenomene atmosferice etc. [57, p. 464-465]. De exemplu:

- *занем*², pf. – **a începe** un cântec, a intona [176, p. 404].

Nuanța incoativă sau ingresivă a verbelor prefixale cu *za-* este exprimată, în limba română, și prin sinonimele verbului **a începe**. De obicei, verbele aspectuale incoative sunt antepuse unor lexeme verbale la infinitiv și conjunctiv, dar, după cum constatăm în exemplele

imediat următoare, lexemele verbale **a (se) porni pe** și **a se pune pe** reclamă, în distribuția dreaptă, verbe la supin, având o frecvență mai mare în limbajul popular. Totodată, aspectualele incoative **a (se) porni pe** și **a se pune pe**, deopotrivă cu *a se apuca*, *a da*, *a se da*, *a se lua*, *a prinde*, se asociază cu verbele agentive. De exemplu :

2. verbul aspectual incoativ **a se porni pe**:

- *завонуть*, pf. – a începe a striga, a țipa, **a se porni pe** urlat [176, p. 372].

Am depistat un exemplu în care supinul este înlocuit cu gerunziu:

3. verbul aspectual incoativ **a porni** + gerunziu:

- *заковылять*, pf., pop. – 1. a începe a șchiopăta (a șontăcăi); 2. a începe a merge, **a porni** șchiopătând (șontăcăind).

Sunt de notat și structuri în care incoativul **a (se) porni pe** este însoțit de pronumele cu valoare neutră **o**:

4. verbul aspectual incoativ **a o porni pe**:

- *загулять*, pf. – a se pune pe chefuit, **a o porni pe** chefuit [176, p.377];

5. verbul aspectual incoativ **a se pune pe**:

- *зарыдать*, pf. – a izbucni în hohote de plâns, (**a începe**) a plânge cu sughituri, **a se pune pe** bocit [176, 412].

Se consideră că verbul aspectual **a se pune pe** cumulează două valori: de incoativ și pe cea de continuativ, întrucât enunțul de tipul *El se pune pe lucrat*. echivalează cu *El începe lucrul și va lucra continuu, din greu*. [57, p. 458]. Respectiv, sintagma *a se pune pe bocit* relevă faza de început al acțiunii, dar și perspectiva de durată a ei. Totodată, trebuie menționat faptul că „semnificația *cumulativă* a lui *se pune pe* explică folosirea lui în contexte foarte variate, cu verbe și cu substantive: *se pune pe mâncat*, *se pune pe lucru...*” [57, p. 458].

Într-un singur exemplu atestat, în locul prepoziției *pe* este utilizată prepoziția *în*:

6. expresia **a (se) pune în mișcare** cu semnificația de „*a începe sau a provoca o ieșire din starea de imobilitate, de stabilitate*” [93, p. 241]:

- *задвигаться*, pf. – **a se pune în mișcare** [176, p. 378].

Lexemul **a izbucni**, de asemenea, este estimat ca verb aspectual cu valoare incoativă. Concludentă este, în acest sens, definiția potrivit căreia unul dintre cele două sensuri ale lui *a izbucni* este următorul: „2.(Despre sunete, vorbe etc.; la pers. 3) *A se porni deodată și cu intensitate, a se auzi deodată*” [44, p. 511]. Conform opiniei autorilor *GLR*, substantivele postverbale *râs* și *plâns*, în context cu verbul *a izbucni*, alcătuiesc o structură fixă [57, p. 466]. De exemplu:

7. verbul aspectual **a izbucni**:

- *засмеяться*, pf. – a începe a râde, **a izbucni** în râs [176, p.415].

Remarcăm un exemplu în care verbul **a izbucni** este succedat de un substantiv:

- *зааплодировать*, pf. – (a începe) a aplauda, **a izbucni** în aplauze [176, p. 362].

Printre verbele polisemantice ce funcționează, în anumite contexte, ca verbe aspectuale se include lexemul *a se apuca de*. Potrivit cercetărilor efectuate de către autorii *GLR*, anumite verbe aspectuale (*a începe*, *a continua*, *a termina*), dar și *a se apuca de*, se îmbină cu substantive ce denumesc activități, materii sau forme de învățământ. [57, p. 466]. De exemplu:

8. verbul aspectual **a se apuca de**:

- *заработать*, pf. – 1. a începe a lucra, **a se apuca de** lucru [176, p. 410].

Câteva verbe incoative (*a apuca*, *a ajunge*, *a cuprinde*, *a lua*) sunt utilizate cu substantive ce indică stări fizice, fiziologice sau de comportament. De exemplu:

9. verbul aspectual **a fi cuprins de**:

- *забеспокоиться*, pf. – a începe a se neliniști, a se îngrijora; **a fi cuprins de** îngrijorare [175, p. 342].

Rareori, nuanța incoativă a verbelor din limba rusă, derivate cu *za-*, este redată în limba română prin intermediul unor locuțiuni verbale:

10. locuțiunea verbală cu valoare incoativă **a da în clocot**, cu semnificația de „acțiune incipientă cu trecere în starea de a fi în clocot” [93, p. 75]:

- *закипеть*, pf. – 1. a începe a fierbe/a da în fiert/**a da în clocot** [175, p.363];

11. locuțiunea verbală cu valoare incoativă **a cădea bolnav**, care echivalează cu *a cădea la pat*, cu semnificația de *a se îmbolnăvi* [cf.: 67, p. 198; 93, p. 56]:

- *заболеть*¹, pf. – a se îmbolnăvi, **a cădea bolnav** [175, p.343].

Am atestat și expresii ce exprimă acțiuni incoative:

12. expresia cu valoare incoativă **a intra în grevă** cu sensul de „a începe greva”, după modelul: *a intra în război* (sau *în luptă*, *în acțiune* etc.) = a începe războiul (sau lupta etc.):

- *забастовать*, pf. – a declara grevă, a face grevă, a se pune/**a intra în grevă** [175, p. 341];

13. expresia cu valoare incoativă **a intra în vorbă cu cineva**, folosită cu semnificația de „a începe o discuție cu cineva” [44, p. 502]:

- *заговорить*, pf. – 1. a începe a vorbi, a lua cuvântul. 2. a se adresa cuiva, **a intra în vorbă cu cineva** [175, p. 353].

Analizând tipurile de Aktionsart specifice verbelor din limba rusă, P.Tolocenco susține că cel incoativ cu *za-* e mai productiv decât cel cu *no-* și, în plus, mai poate atribui verbelor nuanța de imprevizibilitate, caracter inopinat. Astfel, exemplul *Она закричала.* este echivalent cu *Pe*

neășteptate, a început să strige. [155, p. 169].

Din punct de vedere structural, verbele prefixale cu *za-*, ce se înscriu în Aktionsart incoativ, se încadrează în șapte modele: V asp. + V (sup.) (2.1), V asp. + V (conj.) (2.2), V asp. + S (2.3), Expr. (2.9), V asp. + V (inf.) (2.22), V asp. + V (ger.) (2.23), LV (2.24).

Aspectologul rus M.A. Șeleakin, studiind tipurile de Aktionsart finitiv-durativ și finitiv-intensiv, include verbele reflexive cu prefixul *za-* în Aktionsart excesiv-durativ (n.n.: traducerea ne aparține) „чрезмерно-длительный”, exemplificând prin lexemele verbale prefixale *зачитаться* și *засидеться* [162, p. 70]: 1. *зачитаться* – „a se cufunda, a se adânci în citit, a se lua cu cititul” [175, p. 404] și 2. *засидеться* – „a zăbovi, a rămâne mult timp” [175, p. 390]. Asemenea lexeme verbale indică o manifestare excesivă a duratei sau (mai rar) a intensității unei acțiuni monosecvențiale.

Conform clasificării efectuate de către cercetătorul A.I. Pihlac [142, p. 72], Aktionsart finitiv-durativ și intensiv cuprind câteva subclase, printre care și Aktionsart excesiv-durativ (în limba rusă: эксцессивно-длительный). Pentru acest tip, A.I. Pihlac semnalează exemplul *замечтаться* – „a se cufunda în visuri” [175, 374].

Cel mai concludent exemplu, dintre cele ilustrate *supra*, ni se pare verbul *засидеться* care, într-adevăr, a obținut, datorită prefixului *za-*, o nuanță suplimentară de sens: cel de acțiune excesiv-durativă. În limba română, asemenea sens este redat prin diverse adverbe, locuțiuni adverbiale, expresii, inclusiv:

14. adverbul temporal aspectual **îndelung**:

- *застояться*, pf. – 1. a sta nemișcat (**prea mult timp**). 2. a se strica (devenind stătut) (despre un lichid). 3. a se opri **îndelung** [176, p. 417];

15. adverbul cantitativ **prea**:

- *загордиться*, pf. – a se îngâmfa, a deveni **prea** mândru, **a se umfla în pene** [175, p. 353];

16. expresia **a se umfla în pene**, cu semnificația de „a se îngâmfa, a se fuduli” [43, p. 409];

17. adverbul de mod **abuziv**:

- *закупаться*², pf., (fam.) – a se scălda prea mult, **abuziv, până la efecte nedorite** [175, p. 369].

În exemplul de mai sus, adverbul de mod *abuziv* concurează cu o sintagmă:

18. sintagma **până la efecte nedorite**.

19. locuțiunea adverbială de mod **cu admirație**:

- *засмотреться*, pf. – a se uita **îndelung**, a se uita **cu admirație, a nu-și mai lua ochii**

[175, p. 390].

În exemplul de mai sus, atestăm o expresie, ce denotă sensul de acțiune excesiv-durativă:

20. expresia **a nu-și (mai) lua ochii (de la cineva sau ceva)** cu semnificația de „a privi insistent pe cineva sau ceva” [34, p. 120].

Printre termenii constituenți ai echivalentelor românești ale derivatelor verbale din limba rusă, ce denotă sensul de acțiune excesiv-durativă, remarcăm următorii:

21. adverbul cantitativ **mult** la gradul superlativ absolut: **prea mult**:

- *заспать*, pf. – a dormi **prea mult** [175, p. 392];

22. locuțiunea adverbială ce exprimă durata **mult timp**:

- *засидеться*, pf. – a zăbovi, a rămâne **mult timp** [175, 390];

23. locuțiunea adverbială ce indică durata **prea mult timp** (a se vedea exemplul *застояться*);

24. adverbul de mod **tare** la gradul superlativ absolut: **foarte tare**:

- *закашляться*, pf. – a avea un atac de tuse, a tuși **foarte tare** [175, p. 363];

25. locuțiunea adverbială de mod **cu nerușinare**;

26. adjectivul calificativ **gogonat** – „2. fig. (utilizat, mai ales, despre minciuni, gafe) mare, exagerat” [44, p. 428]:

- *завраться*, pf. – a se încurca în minciuni; a minți **cu nerușinare**, a spune minciuni **gogonate** [175, p. 350];

27. locuțiunea adverbială de mod **cu mare plăcere**:

- *заслушаться*, pf. – a asculta **cu mare plăcere**, a nu se mai sătura ascultând [176, p. 415].

Unele echivalente românești ale verbelor prefixale cu *za-*, ce exprimă o acțiune excesiv-durativă, sunt formate cu anumite expresii. De exemplu:

28. expresia **mult și bine** cu semnificația de „foarte mult timp, o veșnicie” [43, p. 270]:

- *заядаться*, pf. – a obosi așteptând, a aștepta **mult și bine** [175, p. 359];

29. expresia **a se lua cu vorba**:

- *завеседоваться*, pf. – **a se lua cu vorba**, a sta la taifas [175, p. 342];

30. expresia **multe și nevrute**:

- *заговориться*, pf. – a se lua cu vorba, a sta la taifas. 2. fam. a spune **multe și nevrute**, a pălăvrăgi [175, 353];

31. expresia **a se lua cu joaca**:

- *заиграться*, pf. – a se lăsa furat de joc, **a se lua cu joaca**. [176, p. 375].

Echivalentele românești ale verbelor prefixale cu *za-*, ce relevă o acțiune excesiv-

durativă, se încadrează în șapte modele: Expr. (2.9), V + LA (2.7), V + Adv. (2.11), V + Adv. (gr. sup.) (2.10), LV + Adv. (2.25), LV + Adj. (2.26), Sint. (2.27).

O parte dintre verbele derivate cu prefixul *за-* marchează o acțiune intensivă, definită de către A. Savin-Zgardan în felul următor: „acțiune, stare ieșită din limitele obișnuitului sau permisului care uneori poate duce la o stare de ... epuizare a subiectului” [92, p. 43]. A.V. Bondarko și L.L. Bulanin examinează tipul de Aktionsart intensiv, marcat prin verbe cu prefixul *за-*, evidențiind două clase de asemenea verbe [118, p. 14]: 1. reflexive: *заждаться* – „a obosi așteptând, a aștepta mult și bine” [175, p. 359], pe care A.I. Pihlac le-a inclus în categoria de Aktionsart excesiv-durativ [142, p. 72], 2. verbe ce nu sunt reflexive: *замаскать* – „a obosi pe cineva ducându-l din loc în loc, a hărțui” [175, p. 395].

N.S. Avilova, de asemenea, delimitează, în categoria de Aktionsart intensiv, verbe prefixale cu *за-* (*занотеть* „1. a se aburi. 2. a transpira, a asuda, a năduși” [175, p. 384]), deopotrivă cu lexeme verbale derivate cu alte prefixe (*вы-*: *выхлопотать*, *от-*: *отстроить*, *на-*: *набегаться*) [111, p. 265].

Echivalentele românești ale verbelor prefixale cu *за-*, ce redau o acțiune intensivă, au o structură formată din adverbe. De exemplu:

32. adverbul de mod **rău** (cu semnificația de *puternic, tare, foarte*):

- *закусать*¹, pf., (pop.) – a mușca **rău** [175, p. 369];

33. adverbul cantitativ **mult**;

34. adverbul de mod **tare**:

- *защекотать*, pf. – a gădila (**tare, mult**) [175, p. 405];

35. adverbul de loc **departe**:

- *забросить*, pf. – a arunca **departe** [175, p. 344].

Unele echivalente românești conțin adverbe la gradul comparativ de superioritate:

36. adverbul de loc **departe** la gradul comparativ de superioritate: **mai departe**:

- *запрятать*, pf. – a ascunde (**cât mai departe**), a piti [175, p. 385];

37. adverbul de mod **adânc** la gradul comparativ de superioritate: **mai adânc**:

- *зарезать*, pf. – a tăia **mai adânc, mai mult** decât este necesar [175, p. 387].

În exemplul anterior, stabilim o modalitate nouă de exprimare a sensului de acțiune intensivă:

38. adverbul cantitativ **mult** la gradul comparativ de superioritate: **mai mult**.

Câteva echivalente românești includ adverbe la gradul superlativ absolut:

39. adverbul cantitativ **mult** la gradul superlativ absolut **prea mult**:

- *заласкать*, pf. – a dezmiarda **prea mult**; a obosi/a copleși cu dezmierdările [175, p.

370];

40. adverbul de mod **tare** la gradul superlativ absolut: **prea tare**:

- *затянуть*¹, pf. – 2. a întinde **prea tare** [175, p. 400].

Uneori, în structura echivalentelor românești ale verbelor prefixale cu *за-*, ce dezvăluie o acțiune intensivă, remarcăm și următoarele locuțiuni adverbiale:

41. locuțiunea adverbială cantitativă **în plus**:

- *запахать*, pf. – 3. a ara o bucată de pământ **în plus** [176, p. 404];

42. locuțiunea adverbială cantitativă **peste măsură**:

- *забаловать*, pf. – a alinta **peste măsură**, a răsfăța, a răzgâia [175, p. 341];

43. locuțiunea adverbială de mod **cu ridicata**;

44. locuțiunea adverbială de mod **cu toptanul**:

- *закупить*, pf. – 1. a cumpăra, a achiziționa (de obicei, **cu ridicata**, **cu toptanul**) [175, p. 369];

45. locuțiunea adverbială de mod **în mod stăruitor**;

46. locuțiunea adverbială de mod **cu insistență**:

- *зазвать*, pf. – a invita pe cineva **în mod stăruitor**, a pofti, a chema **cu insistență**, a stăruii, a-l convinge să vină [176, p. 404];

47. locuțiunea adverbială de durată **până la istovire**:

- *загонять*¹, pf. – a istovi, a slei de puteri, a goni **până la istovire** [175, p. 353];

48. locuțiunea adverbială cantitativă **în mod excesiv**:

- *забюрократизировать*, pf./ipf. – a birocratiza **în mod excesiv** [175, p. 345];

49. locuțiunea adverbială de mod **cu foc**, ce are semnificația: „cu înflăcărare, cu înfocare” [43, p. 75]:

- *зацеловать*, pf. – a acoperi cu sărutări, a săruta **cu foc** [175, p. 402].

În calitate de corespondente românești ale verbelor prefixale cu *за-*, apar și anumite expresii și locuțiuni verbale:

50. expresia **exces de zel** cu semnificația de „zel exagerat” [44, p. 355]:

- *запотчевать*, pf. – a ospăta, a servi dând dovadă de **exces de zel**... [175, p. 384];

51. expresia **a ridica în slăvi** („a ridica pe cineva în slavă (sau în slăvi, în slava cerului) = a-l lăuda în mod exagerat”) [34, p. 219];

52. locuțiunea verbală **a copleși cu laude** cu sensul de „a lăuda peste măsură” [43, p. 71]:

- *захвалить*, pf., (fam.) – 1. a lăuda peste măsură, a **copleși cu laude**, **a ridica în slăvi**. 2. a începe a lăuda [175, p. 400].

În cadrul echivalentelor românești, sunt de menționat și alte locuțiuni verbale, formate cu

verbul **a copleși**, ce redau o acțiune intensivă, realizată într-un mod exagerat:

53. locuțiunea verbală **a copleși cu daruri**:

- *задарумъ*, pf. – **a copleși cu daruri**, a umple cu daruri [175, p. 355];

54. locuțiunea verbală **a copleși cu dezmierdările**:

- *заласкатъ*, pf. – a dezmierda prea mult; a obosi/**a copleși cu dezmierdările** [175, p. 370].

Echivalentele românești ale verbelor prefixale exemplificate *supra*, atribuite unui tip de Aktionsart intensiv, reprezintă șase modele structurale: Expr. (2.3), V + LA (2.4), V + Adv. (2.6), V + Adv. (gr. sup.) (2.7), LV (2.24), V + Adv. (gr. comp.) (2.28).

În opinia cercetătorului A.I. Pihlac, prefixul *за-*, atașat la verbe, denotă și sensul de acțiune al cărei rezultat se referă la viitor, înscrisă în Aktionsart prospectiv, care poate fi raportat la categoria mai largă de Aktionsart calificativ-rezultativ [142, p. 51]. În acest context, este elocvent următorul exemplu, al cărui echivalent românesc include o locuțiune adverbială:

55. locuțiunea adverbială de timp **din timp**:

- *заготовумъ*, pf. – a pregăti **din timp**, a prepara, a se aproviziona [175, p. 354].

În concluzie, trebuie să menționăm că echivalentele românești ale verbelor prefixale cu *за-* se înscriu în, cel puțin, patru tipuri de Aktionsart (incoativ, excesiv-durativ, intensiv, prospectiv). Am identificat, în componența lor, 55 de elemente: verbe aspectuale, verbe la diverse moduri, adverbe temporale aspectuale, de mod, de loc și cantitative (la toate gradele de comparație), locuțiuni adverbiale (de timp, cantitative, de mod, de durată), locuțiuni verbale, expresii și sintagme. În ceea ce privește structura echivalentelor românești, am stabilit 14 modele: 13 dintre acestea sunt bimembre, cu verbul sau locuțiunea verbală în prepoziție (din punct de vedere formal, vom considera locuțiunile verbale sau adverbiale din componența modelelor structurale drept un singur termen, nedisociindu-le în elementele componente), unul – monomembru și două (ce reprezintă expresia și sintagma) – polimembre:

V asp. + V (sup.) (2.1)

V asp. + V (conj.) (2.2)

V asp. + S (2.3)

V + LA (2.7)

Expr. (2.9)

V+ Adv. (gr. sup.) (2.10)

V + Adv. (2.11)

V asp. +V (inf.) (2.22)

V asp. + V (ger.) (2.23)

LV	(2.24)
LV + Adv.	(2.25)
LV + Adj.	(2.26)
Sint.	(2.27)
V + Adv. (gr. comp.)	(2.28)

2.3. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *на-*

În limba slavă veche, prefixul *на-* participa la formarea substantivelor, a adjectivelor, a verbelor și a adverbilor, atestându-se într-un număr considerabil de formațiuni, trăsătură pe care și-a păstrat-o și în limbile slave moderne. Conform *DLR* [136], prefixul *на-* creează substantive și adjective cu sensul de „situație asupra ceva sau pe ceva”, de exemplu: *настенный* – „de perete, mural” [176, p. 709], *наплечный* – „care se poartă sau se îmbracă pe umeri” [176, p. 698], *наколенник* – „genunchieră” [176, p. 688] etc., adverbe, de exemplu: *наудачу* – „la noroc, la întâmplare, pe nimerite, la nimereală, într-o doară” [176, p. 715], *наовсем* – „cu totul, definitiv” [175, p. 668], *наугад* – „pe nimerite, pe ghicite, la întâmplare, la noroc, într-o doară” [176, p. 715] etc.

Însă, de cele mai multe ori, prefixul *на-* este atașat la verbe, contribuind, astfel, la exprimarea unui șir de semnificații, cum ar fi: 1. orientarea acțiunii spre ceva: *накинуть* – „a arunca pe, peste” [176, p. 687], ce ține de Aktionsart orientat; 2. plenitudinea acțiunii și extinderea ei asupra unei cantități mari, nedeterminate de obiecte: *набрать* – „1. a lua (o cantitate oarecare)” [176, p. 669]; 3. manifestarea acțiunii într-o formă atenuată (numai cu verbe imperfective); 4. (cu afixul *-ся*) finalizarea totală a acțiunii: *навоеваться*, pop. – „a se sătura de luptă” [175, p. 634]; 5. intensitatea acțiunii: *начистить* – 1. „a curăța (o cantitate oarecare) 2. pop. a curăța bine, a freca, a lustrui” [175, p. 720] etc.

Semnificațiile pe care le obțin verbele datorită adăugării prefixului *на-*, reliefate anterior într-un articol [6, passim], sunt redate, în limba română, prin lexeme ce aparțin unor clase gramaticale diverse. Am atestat 131 de verbe ce au o nuanță suplimentară de sens, datorită atașării prefixului *на-*. Astfel, tipul de acțiune ce vizează plasarea a ceva pe suprafața obiectului, caracteristic pentru Aktionsart orientat, poate fi denotat în limba română prin intermediul unor prepoziții, adverbe, ce indică un raport spațial. De exemplu:

1. prepoziția **peste**:

- *нашить*, pf. – 1. a coase pe deasupra, **peste**, a aplica [175, p. 680];

2. adverbul de loc **deasupra**:

- *напаять*, pf. – 1. a lipi, a suda **deasupra** [176, p. 697].

Verbele în discuție pot avea drept echivalente românești și anumite locuțiuni adverbiale spațiale:

3. locuțiune adverbială de loc **pe deasupra**:

- *набросить*, pf. – a arunca, a pune (**pe deasupra**) [175, p. 231].

Aceste echivalente reprezintă modele distributive cu formulă binomică: V + LA (2.7), V + Adv. (2.11), V + Prep. (2.29).

O analiză mai amănunțită a verbelor rusești cu prefixul *на-* a fost efectuată de către M.A. Șeleakin. Examinând constituirea tipului de Aktionsart cumulativ (de acumulare de acțiuni, obiecte sau capacități ale lor), cercetătorul a stabilit că acesta se formează de la câteva clase de verbe [159, p. 137-139]. Acestea pot avea diverse semnificații: 1. de obținere a unei părți sau cantități a obiectului dintr-o mulțime de obiecte: *колоть* – *наколоть (сахару)* – „a despica, a sfărâma, a sparge (o cantitate oarecare) de zahăr” [176, p. 689]; 2. de acțiuni îndreptate spre prelucrarea unui ansamblu de obiecte: *полоскать* (a clăti) – *наполоскать белья* – „a clăti (o cantitate oarecare de rufe)” [175, p. 658]; 3. de acțiuni orientate spre crearea, pregătirea obiectelor: *варить* (a fierbe) – *наварить варенья* – „a fiebe, a găti, a pregăti (o cantitate oarecare) de dulceață” [175, p. 632] ș.a.

În opinia cercetătorului M.A. Șeleakin, asemenea verbe se îmbină, de cele mai multe ori, cu substantive la cazul genitiv și pot fi însoțite de lexemele *множество* (o mulțime) și *много* (mult). A. Savin-Zgardan numește acest tip de acțiune cumulativă (sativă) [92, p. 43]. În limba română, Aktionsart cumulativ este exprimat prin numeroase structuri, ce includ substantive, adjective, pronume nehotărâte, adjective pronominale nehotărâte, adverbe, locuțiuni adverbiale. De exemplu:

4. pronumele nehotărât **mult**, forma de feminin, plural:

- *наговорить*, pf. – a vorbi **multe**, a pălăvrăgi, a flecări, a trăncăni [176, p. 675];

5. adjectivele pronominale nehotărâte **mult**, forma de feminin, plural:

- *надолжать*, pf. – a face **multe** datorii [175, p. 640];

6. adjectivele pronominale nehotărâte **mult** la gradul superlativ, forma de masculin, plural:

- *наприглашать*, pf., fam. – a invita (mulți/**prea mulți** oaspeți) [175, p. 659];

7. adverbul cantitativ **mult**:

- *накупить*, pf. – a cumpăra (**mult**), a face provizii [175, p. 649];

8. adverbul cantitativ **mult** la gradul superlativ absolut:

- *нахвалить*, pf. – a lăuda **prea mult**, a ridica în slava cerului, a copleși cu laude [175, p. 676].

Analizând exemplul precedent, observăm că structura echivalentelor românești ale verbelor prefixale cu *на-* conține o expresie și o locuțiune verbală:

9. expresia **a ridica în slava cerului**,

10. locuțiunea verbală **a copleși cu laude**.

Echivalentele românești ale verbelor din limba rusă, formate cu prefixul *на-*, cuprind și anumite locuțiuni adverbiale:

11. locuțiunea adverbială cantitativă **o mulțime**, urmată de determinări introduse prin prepoziția **de**:

- *напридумать*, pf., fam. – a inventa **o mulțime** de lucruri [175, p. 659];

12. locuțiunea adverbială cantitativă **o cantitate mare**:

- *наделать*, pf. – a face, a confecționa **o cantitate mare** de obiecte [175, p. 659];

13. locuțiunea adverbială cantitativă **în cantități mari**:

- *набраковать*, pf., pop. – a rebuta **în cantități mari** [175, p. 630];

14. locuțiunea adverbială cantitativă **o cantitate oarecare**:

- *набрать*, pf. – 1. a lua (**o cantitate oarecare**) [176, p. 669];

15. locuțiunea adverbială cantitativă **în număr mare**:

- *наколоть*², pf. – a înfige **în număr mare** [175, p. 630];

16. locuțiunea adverbială cantitativă **într-un număr mare**:

- *наскákatь*, pf. – 2. a veni călare (**într-un număr mare**) [175, p. 666].

Din punct de vedere structural, echivalentele românești ale verbelor prefixale cu *на-*, raportate la Aktionsart cumulativ, reprezintă opt modele distributive, dintre care șase cu formule binomice, cu verbul antepus și câte un model monomembru și polimembru: Expr. (2.9), V + LA (2.7), V + Adv. (2.11), V + Adv. (gr. sup.) (2.10), LV (2.24), V + Pron. nehot. (acuz.) (2.30), LV + Adj. pron. nehot. (2.31), V + Adj. pron. nehot. (gr. sup.) (2.32).

Verbele din limba rusă, derivate cu prefixul *на-*, exprimă și sensul de acțiune, stare ieșită din limitele celor obișnuite sau permise, care, uneori, poate duce la o stare de epuizare a subiectului. Această semnificație este specifică verbelor reflexive, iar tipul de acțiune ține, în opinia cercetătoarei N.S. Avilova, de Aktionsart intensiv [111, p. 265]. Aderând la opinia lingvistei N.S. Avilova, menționăm că lexemele verbale din această clasă se asociază, de obicei, cu adverbe de tipul *вдоволь* (suficient) și *досыта* (pe săturate). Echivalentele lor românești conțin diverse locuțiuni adverbiale, adverbe, mai rar – sintagme, substantive. De exemplu:

17. adverbul de mod **tare**:

- *накричатся*, pf. – a țipa **tare**, a striga mult timp [176, p. 689];

18. adverbul cantitativ **îndeajuns**:

- *наездиться*, pf. – a merge **îndeajuns**, a se sătura de mers (cu un vehicul) [175, p. 642];

19. adverbul cantitativ **destul**:

- *наработаться*, pf. – 1. a munci mult, a lucra **destul** [176, p. 702];

20. locuțiunea adverbială cantitativă **destul de mult**:

- *наторговаться*, pf., fam. – a târgui destul, a câștiga destul vânzând, a vinde **destul de mult** [175, p. 673];

21. substantivul **totul**:

- *настираться*, pf., fam. – a spăla **totul**, a pierde timp cu spălatul [175, p. 702];

22. locuțiunea adverbială cantitativă **în cantitate mare**:

- *наглотаться*, pf. – a înghiți (**în cantitate mare**) [175, p. 635];

23. locuțiunea adverbială cantitativă **în cantități suficiente**:

- *наготовиться*, pf. (pop.) – a pregăti **în cantități suficiente** [175, p. 636];

24. locuțiunea adverbială de loc **în mai multe locuri**:

- *напутешествоваться*, pf., fam. – a călători **în mai multe locuri** [175, p. 661];

25. locuțiunea adverbială de durată **câtva timp**:

- *наполоскаться*, pf. (fam.) – a se bălăci **câtva timp** [175, p. 658];

26. locuțiunea adverbială de durată **mult timp**:

- *наваляться*, pf. – a sta lungit/tolănit (**mult timp**) [175, p. 636];

27. locuțiunea adverbială de durată **timp îndelungat**:

- *наголодаться*, pf. – a flămânzi **timp îndelungat**, a suferi de foame [175, p. 636];

28. locuțiunea adverbială de durată **un timp mai îndelungat**:

- *нажиться*, pf. – 2. a trăi **un timp mai îndelungat**, a locui, a sta **destul timp** (într-un loc) [175, p. 644].

În exemplul anterior, ținem să relevăm încă o modalitate de exprimare a sensului de acțiune intensivă:

29. locuțiunea adverbială de durată **destul timp**.

Pe lângă locuțiunile adverbiale cu sens durativ, în componența echivalentelor românești ale verbelor din limba rusă, remarcăm frecvent locuțiuni adverbiale cantitative, de mod:

30. locuțiunea adverbială cantitativă **peste măsură**:

- *нахвалиться*, pf. – 1. a se lăuda prea mult, a se fâli **peste măsură** [175, p. 676];

31. locuțiunea adverbială de mod **în voie**:

- *нанюхаться*, pf. – a mirosi **în voie**, a se sătura de mirosit [175, p. 655];

32. locuțiunea adverbială de mod **din cale afară**, cu semnificația de „peste măsură, neobișnuit, foarte” [44, p. 127]:

- *нахвастаться*, pf. – 1. a se lăuda prea mult, a se fâli **din cale afară** [175, p. 676];

33. locuțiunea adverbială de mod **cu nesăț**:

- *надышаться*, pf. – a răsufla, a respira în voie, **cu nesăț** [175, p. 632];

34. locuțiunea adverbială de mod **cu toată greutatea**:

- *навалиться*, pf. – a apăsa, a se lăsa **cu toată greutatea** [175, p. 642];

35. locuțiunea adverbială de mod **pe săturate**:

- *напиться*, pf. – 1. a bea, a-și potoli setea, a bea **pe săturate** [176, p. 698];

36. locuțiunea adverbială de mod **până la săturate**:

- *наскакаться*, pf., fam. – 1. a călări **până la săturate**. 2. a zburda în voie [175, p. 666].

Ideea de saturație, denotată de verbele din limba rusă, derivate cu prefixul *на-*, uneori, este exprimată, în echivalentele românești, prin sintagme:

37. sintagma **a fi sătul de cele văzute**:

- *насмотреться*, pf. – 1. a vedea multe, **a fi sătul de cele văzute** [175, p. 667];

38. sintagma formată din verbul reflexiv **a se sătura** + verb la gerunziu:

- *наглядеться*, pf. – **a se sătura** privind, a privi în voie, mult [175, p. 635].

Acceași sintagmă poate fi precedată de semiadverbul **nu**:

39. sintagma formată din semiadverbul de negare **nu** + adverbul **mai** + verbul reflexiv **a se sătura** + verb la gerunziu:

- *наслушаться*, pf. – 1. a auzi, a asculta (multe); 2. **a nu se mai sătura ascultând** [175, p. 667].

Alteori, verbul **a se sătura** intră în componența unui tip diferit de structură:

40. sintagma constituită din verbul reflexiv **a se sătura** + verb la supin:

- *насмеяться*, pf., pop. – a râde mult, a râde **cu poftă, a se sătura** de răs [175, p. 667].

În exemplul anterior, observăm, în componența echivalentului românesc, și o locuțiune adverbială:

41. locuțiunea adverbială de mod **cu poftă**;

42. sintagma ce include verbul reflexiv **a se sătura** + substantiv:

- *нагуляться*, pf. – a se plimba în voie, **a se sătura** de plimbare.

Sensul de acțiune intensivă poate fi redat și de un adjectiv pronominal nehotărât:

43. sintagma constituită din verbul reflexiv **a se sătura** + adjectiv pronominal nehotărât + substantiv:

- *наиграться*, pf. – a se juca mult, **a se sătura** de (**atâta**) joacă [175, p. 645].

Uneori, în componența echivalentelor românești ale verbelor din limba rusă cu prefixul *на-* intră subordonate, expresii:

44. subordonata temporală **până te sature:**

- *наговориться*, pf. – a vorbi cât poștești, **până te sature** [175, p. 636];

45. expresia **cât poștești**, cu semnificația de „cât de mult, oricât” [43, p. 69]:

- *накуриться*, pf. – a fuma în voie, a fuma **cât poștești** [175, p. 650];

46. expresia **cât îți poștește sufletul:**

- *нагоститься*, pf. – a ospați **cât îți poștește sufletul** [175, p. 636];

47. expresia **a nu mai putea de bucurie**, cu sensul de „a se bucura foarte mult” [67, p. 164]:

- *нарадоваться*, pf. – a se bucura mult, **a nu mai putea de bucurie** [175, p. 661];

48. expresia **a-și ușura inima:**

- *наплакаться*, pf. – a plânge mult, **a-și ușura inima** plângând [176, p. 66].

Verbele reflexive din limba rusă, derivate cu prefixul *на-*, ce redau o acțiune intensivă, au echivalente românești cu o structură variată. Astfel, în componența corespondentelor românești intră adverbe de mod, cantitative, adverbe temporale aspectuale, locuțiuni adverbiale de mod, de durată sau cantitative etc. Din punct de vedere structural, putem delimita zece modele cu formule distributive: trei – bimembre și celelalte – polimembre: Expr. (2.9), V + LA (2.7), V + Adv. (2.11), Expr. + S (2.6), V + Sub. (temp.) (2.8), V + S (2.14), Sint. (2.27), V + Sint. (2.33), Expr. + V (2.34), V + Expr. (2.35).

Unele verbe cu prefixul *на-* exprimă sensul de acțiune ajunsă la o putere, intensitate deosebită, uneori extremă, specifică tipului de Aktionsart amplificativ, care este exprimat, în limba română, print-o o serie de adverbe cantitative, de mod:

49. adverbul cantitativ **suficient:**

- *насахарить*, pf. – a îndulci mult; a pune (**suficient**) zahăr; a presăra cu mult zahăr [175, p. 665];

50. adverbul de mod **bine:**

- *начистить*, pf. – 2. a curăța **bine**, a freca, a lustrui [175, p. 679];

51. adverbul de mod **foarte:**

- *насластить*, pf. – a îndulci **tare**, a face **foarte** dulce [176, p. 708].

Semnalăm două modele structurale ale acestor echivalente: V + Adv. (2.11), LV + Adv. (2.25).

Câteva verbe prefixale cu *на-* denotă semnificația de reluare în timp a acțiunii și se înscriu în Aktionsart iterativ. Echivalentele românești ale unor asemenea lexeme verbale sunt formate cu locuțiuni adverbiale ce indică frecvența:

52. locuțiunea adverbială de frecvență **de mai multe ori:**

- *напринимать*, pf., fam. – a primi, a lua (**de mai multe ori**) [175, p. 659];

53. locuțiunea adverbială de frecvență **în repetate rânduri**:

- *надавать*, pf. – a da (mult sau **în repetate rânduri**) [176, p. 677].

Formula distributivă a echivalentelor de mai sus este una bimembră: V + LA. (2.7).

În limba rusă, există și o categorie de verbe prefixale cu *на-*, formate numai de la radicalul verbelor imperfective, ce conțin sufixele *-ива-*, *-ыва-*, *-ва-*. Asemenea unități lexicale exprimă sensul de acțiune durativă și, totodată, atenuată [148, p. 324], fiind specifice pentru Aktionsart durativ-atenuativ, iar echivalentele românești ale acestora includ adverbe sau locuțiuni adverbiale:

54. adverbul de mod **încet**:

- *насвистывать*, ipf. – 2. a fluiera (**încet**), a şuiera (**încet**) [175, p. 659].

Echivalentul românesc al verbului prefixal cu *на-*, caracteristic unui Aktionsart durativ-atenuativ, dezvăluie un model bimembru cu verbul antepus: V + Adv. (2.11).

În concluzie, subliniem că morfemul *на-*, în structura verbelor din limba rusă, contribuie la redarea unor nuanțe suplimentare de sens, ce aparțin câtorva tipuri de Aktionsart (orientat, cumulativ, intensiv, amplificativ, iterativ, durativ-atenuativ). Mai numeroase sunt cele ce țin de Aktionsart cumulativ și intensiv.

Echivalentele românești ale verbelor derivate cu prefixul *на-* includ 54 de elemente, de obicei, adverbe (temporale aspectuale, de mod, cantitative), locuțiuni adverbiale (de mod, cantitative și de frecvență) uneori – prepoziții, pronume nehotărâte, adjective nehotărâte, sporadic – gerunzii, supine, expresii, sintagme etc.

Varietatea structurală a echivalentelor românești implică o serie impunătoare de modele distributive. Am atestat 16 modele, dintre care nouă bimembre, având verbul sau locuțiunea verbală în antepoziție, șase – polimembre și unul – monomembru:

V + LA (2.7)

V + Sub. (temp.) (2.8)

Expr. (2.9)

V + Adv. (gr. sup.) (2.10)

V + Adv. (2.11)

V + S. (2.14)

LV (2.24)

LV + Adv. (2.25)

Sint. (2.27)

V + Prep. (2.29)

V + Pron. nehot. (acuz.)	(2.30)
LV + Adj. pron. nehot.	(2.31)
V + Adj. pron. nehot. (gr. sup.)	(2.32)
V + Sint.	(2.33)
Expr. + V	(2.34)
V + Expr.	(2.35)

2.4. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *om-*

Analizând 105 verbe prefixale cu *om-*, care au o nuanță suplimentară de sens datorită prefixării, constatăm că acestea redau, de regulă, sensul de acțiune încetată sau terminată, proprie unui Aktionsart finitiv („финитивный”), termen utilizat de N.S. Avilova în clasificarea tipurilor de Aktionsart [111, p. 265].

Echivalentele românești ale lexemelor verbale din limba rusă, ce exprimă o acțiune terminată, conțin diverse verbe aspectuale, apte a denota etapa de încheiere a procesului. În opinia autorilor GLR, sunt terminative verbele: *a ajunge, a conțeni, a se duce, a isprăvi, a înceta, a se lăsa, a se opri, a (se) sfârși, a (se) termina* [57, p. 458]. Dintre acestea, sunt aspectuale propriu-zise *a conțeni, a isprăvi, a înceta, a (se) sfârși, a (se) termina*, celelalte lexeme verbale polisemantice funcționând, în anumite contexte, ca verbe de aspect. În cadrul echivalentelor românești ale verbelor din limba rusă cu semantică finitivă, am atestat unele lexeme verbale din șirul de mai sus, cele mai frecvente fiind:

1. verbul aspectual propriu-zis **a termina**:

- *отсмеяться*, pf., pop. – **a termina** de râs [175, p. 836].

În componența echivalentului românesc de mai sus, verbul aspectual *a termina* este succedat de o formă verbală de supin, dar se poate îmbina și cu anumite clase semantice de substantive, printre care cele temporale, redând împreună „diferite etape ale desfășurării unui eveniment sau a unei acțiuni ori „intrarea” sau „ieșirea” dintr-o anumită stare” [57, p. 464]. Asemenea structură bimembră este caracteristică pentru următorul exemplu:

- *отгостить*, pf. – 2. **a termina** vizita, a pleca (din musafirie) [175, p. 836].

Verbul aspectual *a termina* poate apărea și în enunțuri ce comunică interdicții. Un exemplu concludent de acest tip:

- *отъездить*, pf., pop. – 1. a călători un timp oarecare; 2. **a termina** de călătorit/cu călătoriile [175, p. 305].

Examinând toate echivalentele în care apare verbul **a termina**, constatăm că, din punct

de vedere structural, în ocurența dreaptă poate fi: 1. un supin: **a termina** de răs; 2. un substantiv: **a termina** vizita; 3. o prepoziție desemantizată + substantiv: **a termina** cu călătoriile.

Valoarea finitivă a verbelor din limba rusă, derivate cu prefixul *om-*, este exprimată în limba română și de verbul aspectual propriu-zis *a sfârși*, utilizat în două tipuri de structuri: îmbinarea a două unități verbale și construcția verb aspectual + substantiv. În structurile bimembre cu lexeme verbale terminativul *a sfârși* reclamă forme de supin. Al doilea tip de structură are în componența sa substantive abstracte, inclusiv deverbale, ce conțin semul *temporalitate*, cum ar fi *plimbare*, *cuvântare*, *lucrare* etc. Remarcăm câteva exemple de acest tip:

2. verbul aspectual propriu-zis **a sfârși**:

- *отзавтракать*, pf. – a dejuna, a lua o gustare de dimineață, **a sfârși** dejunul [175, p. 839].

În unele echivalente românești, lexemul verbal *a sfârși* concurează cu terminativul *a isprăvi*, care, ca și majoritatea verbelor aspectuale, se poate asocia cu forme de supin. De exemplu:

3. verbul aspectual propriu-zis **a isprăvi**:

- *отпахать*, pf. – 2. **a isprăvi** de arat [175, p. 851].

Și verbul aspectual *a isprăvi*, deopotrivă cu *a termina* și *a sfârși*, permite îmbinarea cu substantive temporale. De exemplu:

- *отгулять*, pf. – 1. a-și termina plimbarea, **a isprăvi** petrecerea [175, p. 836].

Există echivalente românești în care ocurența dreaptă a verbului *a isprăvi* este un participiu substantivizat, precedat de prepoziția desemantizată *cu*:

- *отплясать*, pf. – **a sfârși** un dans; **a isprăvi** cu dansatul [175, p. 853].

Cu semnificație finitivă, succedat de un verb la conjunctiv sau infinitiv, este folosit și

4. verbul aspectual **a înceta**:

- *отзвонить*, pf. – 1. **a înceta** să sune, a termina de sunat [175, p. 839].

După cum putem observa din exemplele cu verbul **a înceta**, ocurența dreaptă este de două tipuri. Într-un caz, **a înceta** este urmat de un verb la conjunctiv (**a înceta** să sune), în al doilea – de un verb la infinitiv, precedat de prepoziția **de** (**a înceta** de a şuiera), formă rar atestată.

Pentru a denota valoarea aspectuală finitivă, dezvăluită în limba rusă de verbe prefixale cu *om-*, limba română dispune și de un mijloc format din:

5. semiadverbul de negare **nu** + adverbul **mai**:

- *отзвенеть*, pf. – **a înceta** să sune, **a nu mai** suna, **a nu mai** răsună [175, p. 839].

Analizând echivalentele românești ale verbelor din limba rusă, derivate cu prefixul *om-*,

ce au valoare finitivă, constatăm o mare varietate a mijloacelor de expresie. Astfel, echivalentele includ, de cele mai multe ori, verbe aspectuale, dar și verbe la infinitiv, conjunctiv sau supin, substantive, prepoziții, semiadverbe. Diversitatea mijloacelor de expresie generează șapte modele structurale: trei – cu formule bimembre, verbul antepus, celelalte – cu formule trimembre, dintre care unul este cu verbul în postpoziție: V asp. + V (sup.) (2.1), V asp. + V (conj.) (2.2), V asp. + S (2.3), V asp. + Prep. + S (2.5), V asp. + Prep. + Part. subst. (2.36), Sadv. + Adv. + V (2.37), V asp. + Prep. + V (inf.) (2.38).

Verbele prefixale aspectuale cu *om-* pot exprima și sensul de acțiune motorică, îndreptată spre o anumită direcție, care se înscrie în sfera unui Aktionsart orientat. În limba română, echivalentele unor asemenea verbe conțin, de cele mai multe ori, adverbe sau locuțiuni adverbiale de loc:

6. adverbul de loc **înapoi**:

- *откатиться*, pf. – 1. a se rostogoli **înapoi**; a da/a aluneca **înapoi**. 2. (fig.) a se da **înapoi** [175, p. 840];

7. adverbul de loc **îndărăt**:

- *отплеснуть*, pf. – 1. a se da **îndărăt**, a se rostogoli **înapoi** [175, p. 840].

Sensul de acțiune ce se desfășoară înapoi este exprimat și printr-un verb derivat cu prefix:

8. prefixul **re-**:

- *отдернуть*, pf. – a trage/a smunci **înapoi**, a **retrage** [175, p. 840];

9. adverbul de loc **departe** la gradul comparativ de superioritate **mai departe**:

- *отсесть*, pf. – a se muta, a se așeza **mai departe (de)** [175, p. 838];

10. locuțiunea adverbială de loc **într-o parte**:

- *отпрыгнуть*, pf. – a sări **înapoi**, a sări **într-o parte** [175, p. 854];

11. locuțiunea adverbială de loc **la o parte**:

- *отшагнуть*, pf. – 1. a face un pas **într-o parte**, a se da **la o parte** [175, p. 867];

12. locuțiunea adverbială de loc **într-un alt loc**:

- *отсадить*, pf. – 1. a așeza **într-un alt loc**, a despărți; 2. a **răsădi**, a **transplanta** [175, p. 858].

În exemplul anterior, semnalăm și două mijloace morfematice de marcare, în limba română, a semnificației verbului prefixal din limba rusă:

13. prefixul **ră-** (verbul a **răsădi** are sensul de „a transplanta un răsad, din seră sau din răsadniță, în câmp, într-un parc etc.” [44, p. 890]) (a se vedea: *отсадить*),

14. prefixul **trans-** (ce semnifică „dincolo (de)”, „peste”, „prin”) (a se vedea: *отсадить*).

Schematic, echivalentele românești, caracteristice pentru Aktionsart orientat, pot fi

reprezentate prin cinci formule, dintre care patru sunt bimembre, iar una – monomembră: V + LA (2.7), V + Adv. (2.11), V pref. (2.20), V + Adv. (gr. comp.) (2.28), LV + LA (2.39).

Atașat la verbele aspectuale, prefixul *om-* le poate imprima și semnificația de acțiune, stare ieșită din limitele a ceea ce este obișnuit sau permis, care, uneori, poate duce la epuizarea subiectului. Acest tip de acțiune se referă la Aktionsart intensiv și este redat în limba română prin câteva mijloace:

15. locuțiunea verbală **a trece prin suferințe/chinuri** + adjectivul pronominal nehotărât **tot** la feminin, plural:

- *отстрадать*, pf. – 1. **a trece prin toate suferințele/chinurile** [175, p. 842];

16. adverbul de mod **bine**:

- *откормить*, pf. – 1. a îngrășa, a hrăni **bine**, a îndopa [175, p. 842];

17. locuțiunea adverbială de mod **de tot**:

- *отлинять*, pf., pop. – a năpârli, a năpârli **de tot** [175, p. 896];

18. locuțiunea adverbială ce dezvăluie frecvența **de câteva ori la rând**:

- *отшвырять*, pf. – a arunca, a azvârli **de câteva ori la rând** [175, p. 867].

Din punct de vedere structural, echivalentele românești, ce țin de Aktionsart intensiv, se manifestă prin trei modele distributive cu verbul antepus: V + LA (2.7), V + Adv. (2.11), LV + Adj. pron. nehot. (2.40).

Când au semnificația de acțiune atenuată (ceea ce este specific pentru Aktionsart atenuativ), verbele prefixale cu *om-* echivalează, în limba română, cu sintagme formate dintr-un adverb cantitativ (am atestat un caz) sau locuțiuni adverbiale cantitative (trei cazuri). De exemplu:

19. adverbul cantitativ **puțin**:

- *отдохнуть* pf. – a termina de muls, 2. a mulge **puțin** [175, p. 838];

20. locuțiunea adverbială cantitativă **o parte dintr-o cantitate de lichid**:

- *отлить*¹, pf. – a turna, a vărsa **o parte dintr-o cantitate de lichid** [176, p. 896];

21. locuțiunea adverbială cantitativă **o înghițitură**:

- *отпить*, pf. – 1. a bea (**o înghițitură**), a gusta (dintr-o băutură) [176, p. 904].

Locuțiunea adverbială din exemplul anterior are, în alte echivalente românești, următoarea variantă:

22. locuțiunea adverbială cantitativă **câte o înghițitură**;

23. locuțiunea adverbială cantitativă **câte puțin**:

- *отхлебнуть*, pf. – a bea **câte puțin**, a sorbi **câte o înghițitură** [175, p. 864].

Toate echivalentele românești ale lexemelor verbale cu prefixul *om-*, ce au semnificația

de acțiune atenuată, micșorată din plenitudinea ei, se încadrează în două modele distributive cu formulă binomică, cu verbul antepus: V + LA (2.7), V + Adv. (2.11).

Deși am atestat doar un singur exemplu, menționăm că verbele prefixale cu *om-* pot avea și semnificația de acțiune incoativă, ce indică începutul acțiunii cu o trecere treptată într-o stare anumită, caracteristică tipului de Aktionsart incoativ. În limba română, unui asemenea lexem verbal îi corespunde o expresie:

24. expresia **a-și lua zborul**:

- *отлететь*, pf. – 1. **a-și lua zborul**, a zbura [176, p. 896].

Rezumând cele expuse supra, conchidem că, datorită polivalenței prefixului *om-*, verbele derivate cu acesta au diverse semnificații, care se înscriu în câteva tipuri de Aktionsart: finitiv, orientat, atenuativ, incoativ și intensiv, manifestându-se mai frecvent cel finitiv.

În concluzie, putem menționa că, deși am observat relativ puține (24) mijloace de exprimare, în limba română, a semnificațiilor verbelor prefixale cu *om-*, acestea au o structură foarte diversă. Astfel, echivalentele românești au în componența lor verbe aspectuale cu semantică finitivă, adverbe și locuțiuni adverbiale (de loc, de mod, cantitative), participii substantivizate, substantive, adjective nehotărâte, prepoziții, expresii.

Din punct de vedere structural, echivalentele românești ale verbelor prefixale cu *om-* denotă 14 modele: opt au formule bimembre, patru – trimembre, câte unul – monomembru și polimembru.

V asp. + V (sup.) (2.1)

V asp. + V (conj.) (2.2)

V asp. + S (2.3)

V asp. + Prep. + S (2.5)

V + LA (2.7)

Expr. (2.9)

V + Adv. (2.11)

V pref. (2.20)

V + Adv. (gr. comp.) (2.28)

V asp. + Prep. + Part. subst. (2.36)

Sadv. + Adv. + V (2.37)

V asp. + Prep. + V (inf.) (2.38)

LV + LA (2.39)

LV + Adj. pron. nehot. (2.40)

2.5. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *nepe-*

Prefixul *nepe-* participă la formarea substantivelor (*непенытие* – „răspântie, răscruce” [176, p. 974], *перемирие* – „armistițiu” [176, p. 963], dar, de cele mai multe ori, a adjectivelor (*переходный* – „1. de trecere, 2. de tranziție, tranzitoriu”) [176, p. 983] și a verbelor.

Datorită polisemantismului prefixului *nepe-*, verbele prefixale, derivate cu acesta, au mai multe semnificații. În această ordine de idei, vom cita o clasificare statistică a prefixelor, în funcție de utilizarea lor ca „pur aspectuale” („préverbes vides”), efectuată de D. Cohen. Pornind de la o selecție a listei de verbe (în jur de 12000), furnizată de L.I. Pirogova în 1978 (dar stabilită și mai devreme de S.I. Ojegov în 1952), D. Cohen evaluează prefixele în felul următor: 1. *no-* – 54%, 2. *c(o)-* – 24%, 3. *o-* – 22,5%; 4. *za-* – 20,25%; 5-6. *na-* , *uz-* – 17,5%; 7. *npo-* – 16%; 8. *vy-* – 14,5%; 9. *voz-* – 10%; 10. *paz-* – 8,5%; 11. *u-* – 8,25%; 12. *om-* – 8%; 13. *o(b)-* – 5%; 14. *npu-* – 4,5%, *nepe-* – 4% [169, p. 254].

Analizând sistematizarea de mai sus, observăm că prefixul *nepe-* ocupă ultima poziție, deci rareori este pur aspectual, de cele mai multe ori, contribuind la exprimarea unei anumite nuanțe de sens. Am atestat 66 de derivate verbale ce obțin o nuanță suplimentară de sens, datorită atașării acestui prefix.

În DLR de S.I. Ojegov atestăm 14 semnificații ale verbelor prefixale cu *nepe-* [136, p. 497]. Una dintre ele este direcționarea acțiunii peste ceva. Acest tip de acțiune se referă la Aktionsart orientat, ce exprimă o acțiune motorică, îndreptată într-o anumită direcție. Echivalentele românești cu această semnificație pot include prepoziții și locuțiuni adverbiale:

1. prepoziția **peste**:

- *перекинуть*, pf. – a arunca (**peste** ceva) [176, p. 896].

Din punct de vedere structural, echivalentul românesc de mai sus reprezintă un model cu verbul în prepoziție: V + Prep. (2.29).

Prefixul *nepe-* imprimă verbelor aspectuale din limba rusă semnificația de realizare repetată a unei acțiuni. Asemenea tip de acțiune este raportat la Aktionsart iterativ, iar echivalentele românești conțin locuțiuni adverbiale cu valoare iterativă, adjective, verbe prefixale. Astfel, echivalentele românești ale verbelor aspectuale din limba rusă, derivate cu prefixul *nepe-* cu sens iterativ, au în componența lor variate locuțiuni adverbiale, ce indică frecvența:

2. locuțiunea adverbială **din nou**:

- *перебинтовать*, pf. – 1. a schimba pansamentul, a pansa **din nou**, a pansa pe toți, pe mulți [175, p. 898];

3. locuțiunea adverbială **încă o dată**:

- *перемерить*, pf. – a măsura din nou, a măsura **încă o dată** [176, p. 967];

4. locuțiunea adverbială **în câteva reprize**:

- *переглотать*, pf. (fam.) – a înghiți ceva (**în câteva reprize**, mult, tot) [175, p. 902];

5. locuțiunea adverbială **în mai multe rânduri**:

- *переносить*, pf. – a muta, a duce dintr-un loc în altul (**în mai multe rânduri**) [176, p. 970];

6. adjectivul calificativ **nou**:

- *перераспределять*, pf. – a face o **nouă** repartizare, a repartiza din nou, a redistribui, a reîmpărți [176, p. 975].

Ca echivalente ale unor verbe din limba rusă, formate cu prefixul *непе-*, sunt folosite, în limba română, derivate verbale prefixale, ce marchează opoziția singularitate/pluralitate:

7. prefixul iterativ **re-**:

- *перевоспитать*, pf. – a **re**educa [175, p.901];

8. prefixul **pre-**:

- *передать*, pf. – 1. a **pre**face, a **re**face; 2. pop. a face (multe sau **de toate**) [175, p. 905].

Verbelor din limba rusă, cu semantică iterativă, le corespund echivalente românești ce ilustrează trei modele: V + LA (2.7), V pref. (2.20), LV + Adj. (2.26).

Verbele prefixale cu *непе-* dezvăluie diverse schimbări în ceea ce privește modul de desfășurare sau direcționare a acțiunii și se înscriu în Aktionsart neorientat. Echivalentele românești ale acestor lexeme verbale includ adverbe, pronume și adjective nehotărâte, locuțiuni adverbiale de loc:

9. adjectivul pronominal nehotărât **alt** la cazul acuzativ:

- *переодеть*, pf. – 1. a îmbrăca **alte** haine [176, p. 970];

10. adjectivul pronominal nehotărât **alt** la cazul dativ:

- *перепоручить*, pf. – a încredința altuia; a transmite o misiune **altei** persoane [176, p. 974];

11. pronumele nehotărât **altul** la cazul dativ: **altuia**:

- *передоверить*, pf. – a încredința **altuia** o sarcină primită [175, p. 905];

12. adverbul de mod **altfel**:

- *переклеить*, pf. – 1. a lipi, a încleia; a lipi **altfel**, a lipi din nou [176, p. 963];

13. locuțiunea adverbială de loc **în altă parte**:

- *перегнать*, pf. – 2. a mâna, a duce (**în altă parte**) [175, p. 901];

14. locuțiunea adverbială de loc **dintr-un loc în altul**:

- *перепорхнуть*, pf. – 1. a trece în zbor, a zbura peste, a zbura **dintr-un loc în altul** [176, p. 974];

15. locuțiunea adverbială de loc **în alt loc**:

- *перелечь*, pf. – a se culca (**în alt loc**) [176, p. 965].

Echivalențele românești ale verbelor prefixale cu *nepe-*, ce reliefează diverse schimbări în ceea ce privește modul de desfășurare sau direcționare a acțiunii, actualizează patru modele structurale: V + LA (2.7), V + Adv. (2.11), V + Pron. nehot. (dat.) (2.41), V + Adj. pron. nehot. + S. (2.42).

Examinând verbele rusești cu prefixul *nepe-*, am stabilit că, deși mai rar, acestea pot exprima o acțiune atenuată, micșorată din deplinătatea manifestării ei, atribuită unui Aktionsart atenuativ. Semnificația în cauză a fost relevată de mai mulți lingviști ruși, printre care N.S. Avilova [111, p. 265]. Echivalențele românești ale unor asemenea verbe sunt formate cu adverbe și locuțiuni adverbiale:

16. adverbul cantitativ **puțin**:

- *передремнуть*, pf. – a se odihni **puțin** pirotind [175, p. 864];

17. adverbul temporal aspectual de frecvență **intermitent**;

18. locuțiunea adverbială cantitativă **câte puțin**:

- *перенасть*, pf., pop. – 1. a scădea (**câte puțin, intermitent**) [176, p. 971];

19. locuțiunea adverbială ce indică o durată nedeterminată **un timp oarecare**:

- *передремать*, pf., pop. – a piroti, a dormita, a moșăi (**un timp oarecare**) [175, p. 906].

Echivalențele românești ale verbelor din limba rusă, ce marchează acțiuni atenuate, cuprind două modele structurale cu verbul în prepoziție: V + LA (2.7), V + Adv. (2.11).

De cele mai multe ori, prefixul *nepe-* le atribuie verbelor din limba rusă semnificația de acțiune sau stare ieșită din limitele celor obișnuite sau permise, care, uneori, poate duce la o stare de epuizare a subiectului. Acest tip de acțiune ține de Aktionsart intensiv și este denotat în limba română prin intermediul unor adverbe (de mod și cantitative, la toate gradele de comparație), locuțiuni adverbiale, verbe prefixale, pronume nehotărâte:

20. adverbul de mod **complet**:

- *перекоситься*, pf. – 1. a se strâmba **complet**, a se strâmba, a se crispa [176, p. 964];

21. adverbul de mod **puternic**;

22. adverbul cantitativ **excesiv**:

- *перезорчить*, pf. (fam.) – a pipera prea mult, **puternic/excesiv** [175, p. 903];

23. adverbul de mod **profund**:

- *перетревожиться*, pf. – a se neliniști **profund**, a se îngrijora [176, p. 981];

24. adverbul de mod **tare** la gradul superlativ absolut (**prea tare**):

- *перегреть*, pf. – a supraîncălzi, a încălzi **prea tare** [175, p.903];

25. adverbul cantitativ **mult**:

- *перемучиться*, pf. – a se chinui **mult** [176, p. 956];

26. adverbul cantitativ **mult** la gradul comparativ (**mai mult**):

- *пережить*, pf. – a trăi **mai mult**, a supraviețui [176, p. 960];

27. adverbul cantitativ **mult** la gradul comparativ: **mai mult decât alții**:

- *перепить*, pf. – 1. a bea prea mult; a se întrece la băutură. 2 a bea **mai mult decât alții** [176, p. 972];

28. adverbul cantitativ **mult** la gradul comparativ de superioritate: **mai mult decât toți**:

- *переесть*, pf. – 1. a mânca prea mult, a se ghiftui, a se îndopa. 2. a mânca **mai mult decât toți** [176, p. 959];

29. locuțiunea adverbială de durată **mai mult timp (decât trebuie)**:

- *перегулять*, pf. (fam.) – 1. a se plimba **mai mult timp (decât trebuie)**. 2. a se plimba **prin multe locuri** [175, p. 924].

Echivalentul românesc din exemplul anterior conține și o locuțiune adverbială de loc:

30. locuțiunea adverbială de loc **prin multe locuri**.

Unele echivalente românești includ adverbe la gradul comparativ:

31. adverbul de mod **tare** la gradul comparativ de superioritate: **mai tare decât altul**:

- *перекричатъ*, pf. – a striga, a țipa **mai tare decât altul**; a acoperi vocea altuia strigând [176, p. 964];

32. adverbul de mod **tare** la gradul comparativ de superioritate: **mai tare decât toți**:

- *переговорить*, pf. – 2. a vorbi **mai tare decât toți**, a-i bate pe toți cu gura [176, p. 956];

33. adverbul de mod **departe** la gradul comparativ de superioritate: **mai departe decât trebuie**:

- *перелететь*, pf. – 1. a traversa în zbor, a zbura peste ceva. 2. a zbura, a trece în zbor dincolo de, **mai departe decât trebuie** [176, p. 965].

O serie de echivalente românești, ce exprimă acțiuni caracteristice pentru un Aktionsart intensiv, au în structura lor adverbe la gradul superlativ absolut:

34. adverbul cantitativ **mult** la gradul superlativ absolut (**prea mult**):

- *переварить*, pf. – 1. a fierbe din nou; 2. a fierbe **prea mult**, a răsfierbe [175, p. 899];

35. adverbul de mod **scump** la gradul superlativ absolut (**prea scump**):

- *переплатить*, pf. – a plăti **prea scump**, a cheltui **mult**, a toca bani [176, p. 772].

În structura unor echivalente românești intră locuțiuni adverbiale formate cu lexemul **tot**:

36. locuțiunea adverbială de mod **cu totul**:

- *перезнить*, pf. – a putrezi **cu totul** [175, p. 902];

37. locuțiunea adverbială de mod **de tot**:

- *перезябнуть*, pf. – 1. a îngheța **de tot**. 2. a degera (despre plante) [176, p. 961];

38. locuțiunea adverbială de loc **peste tot**:

- *перекопать*, pf. – 1. a săpa din nou. 2. a săpa **în întregime**, a săpa **peste tot**. 3. a săpa **de-a curmezișul** [176, p. 963].

În exemplul anterior, observăm și două locuțiuni adverbiale de mod:

39. locuțiunea adverbială de mod **în întregime**;

40. locuțiunea adverbială de mod **de-a curmezișul**.

Rareori, echivalentele românești ale verbelor cu prefixul *nepe-*, apte a reda o acțiune intensivă, conțin următoarele locuțiuni adverbiale:

41. locuțiunea adverbială cantitativă **peste măsură**:

- *пересинить*, pf. – 1. a albăstri/a sinili din nou. 2. a albăstri **peste măsură** [176, p. 965];

42. locuțiunea adverbială cantitativă **peste prevederi**;

43. locuțiunea adverbială cantitativă **peste normă**:

- *перерасходовать*, pf. – a cheltui/a consuma **peste prevederi (peste normă)** [176, p. 965];

44. locuțiunea adverbială de loc **de jur împrejur** (cu sensul: din/în toate părțile):

- *перевязать*, pf. – 2. a lega **de jur împrejur**; a încinge [175, p. 902];

45. locuțiunea adverbială de mod **până la piele**:

- *перемокнуть*, pf. – a se uda **leoarcă**, a se uda **până la piele**. 2. a se uda mai mult decât trebuie [175, p. 918].

În exemplul anterior, menționăm, în cadrul echivalentului românesc, și un adverb:

46. adverbul de mod **leoarcă**.

Același tip de acțiune, caracteristică pentru Aktionsart intensiv, este redat în limba română prin verbe derivate cu prefixe:

47. prefixul **supra-**:

- *перезрузить*, pf. – 1. a transborda (mărfuri); a transvaza, a reîncărca. 2. a **supraîncărca** [176, p. 963];

48. prefixul **răs-**:

- *перепечь*, – 1. **răscoace**, a coace prea mult; a arde. 2. a coace (mult, tot) [176, p. 972].

Identificăm, în structura echivalentelor românești, și un adverb:

49. adverbul cantitativ **tot**:

- *непробовать*, pf. – a gusta, a încerca (mai multe sau **tot**) [175, p. 924].

Din punct de vedere structural, echivalentele românești ale verbelor cu *nepe-*, ce țin de Aktionsart intensiv, reprezintă cinci modele: patru bimembre, cu verbul în prepoziție și un model momomembru: V + LA (2.7), V + Adv. (gr. sup.) (2.10), V + Adv. (2.11), V pref. (2.20), V + Adv. (gr. comp.) (2.28).

Verbele din limba rusă, derivate cu prefixul *nepe-*, sunt capabile a exprima un ansamblu de acțiuni exercitate asupra mai multor obiecte sau care provin de la un șir de subiecte. Asemenea tip de acțiune se înscrie în Aktionsart distributiv, iar echivalentele românești cuprind locuțiuni verbale, pronume și adjective pronominale nehotărâte, însoțite de prepoziții, locuțiuni adverbiale de loc, de mod, cantitative. De exemplu:

50. pronumele nehotărât **multe**:

- *невидать*, pf. – a vedea **multe**, a trăi **multe** [175, p. 900];

51. pronumele nehotărât **toate**:

- *незабыть*, pf. (fam.) – a uita (multe, **toate**, pe toți, pe mulți) [175, p. 908];

52. adjectivul pronominal nehotărât **mult** la gradul comparativ (**mai multe**):

- *негостить*, pf. (fam.) – 1. a sta prea mult în vizită. 2. a vizita **mai multe** persoane [175, p. 903];

53. adjectivul pronominal nehotărât **mult** la gradul superlativ (**prea multe**):

- *пережарить*, pf. – 1. a prăji prea tare, a arde. 2. a frige, a prăji **prea multe** [176, p. 960];

54. pronume nehotărât la cazul acuzativ, numărul plural + prepoziția **pe**: **pe toți**, **pe mulți**:

- *перепороть*² pf. – a biciui, a bate **pe toți** sau **pe mulți** [175, p. 923];

55. pronume nehotărât la cazul acuzativ, numărul plural + prepoziția **cu**: **cu mulți**, **cu toți**:

- *познакомить*, pf. – a face cuiva cunoștință (**cu mulți**, **cu toți**); a face prezentările, a prezenta [176, p. 961];

56. locuțiunea adverbială cantitativă **în număr mare**:

- *переколоть*², pf. – 3. a înjunghia **în număr mare** [176, p. 963];

57. locuțiunea adverbială de loc **în mai multe locuri**:

- *переколоться*, pf. (fam.) – a se împunge **în mai multe locuri** [175, p.903].

Verbele din limba rusă, formate cu prefixul *nepe-*, ce pot fi raportate la Aktionsart distributiv, se disting, din punct de vedere structural, prin cinci modele bimembre, cu verbul sau

locuțiunea verbală în prepoziție: V + LA (2.7), V + Pron. nehot. (acuz.) (2.30), V + Adj. pron. nehot. (gr. sup.) (2.32), LV + Pron. nehot. (2.43), V + Adj. pron. nehot. (gr. comp.) (2.44).

Prefixul *nepe-*, atașat la unele lexeme verbale reflexive din limba rusă, denotă și reciprocitatea, iar acțiunea aparține unui Aktionsart reciproc. Această semnificație a fost remarcată și de către L.L. Bulanin [119, p. 123], iar echivalentele românești ale verbelor semnalate includ adverbe și pronume nehotărâte:

58. adverbul de mod **reciproc**:

- *передразниться*, pf. (fam.) – a se imita, a se strâmba, a se maimuțări, a se îngâna **reciproc/unul pe altul** [175, p. 906];

59. pronume nehotărât la cazul nominativ + pronume nehotărât la cazul acuzativ: **unul pe altul** (ca în exemplul anterior).

Alteori, pronumele nehotărât la cazul acuzativ este precedat de prepoziția **la**:

- *переглянуться*, pf. – a schimba o privire, a se uita **unul la altul** [175, p. 902];

60. pronume nehotărât la cazul nominativ + pronume nehotărât la cazul dativ: **unul altuia**:

- *переброситься*, pf. – 2. a-și arunca **unul altuia** ceva [176, p. 963].

Ținem să observăm că echivalentelor românești ale verbelor cu prefixul *nepe-*, ce se înscriu în tipul de Aktionsart reciproc, le corespund doar trei modele cu verbul în antepoziție: V + Adv. (2.11), V + Pron. nehot. (nom.) + Pron. nehot. (acuz.) (2.45), V + Pron. nehot. (nom.) + Pron. nehot. (dat.) (2.46).

Verbele din limba rusă, constituite cu prefixul *nepe-*, pot marca împărțirea în jumătate, în bucăți. În limba română, acest sens este dezvăluit prin locuțiuni adverbiale de mod. De exemplu:

61. locuțiunea adverbială de mod **în două**:

- *переперезать*, pf. – 1. a tăia, a împărți (**în două**), a tăia, a înjunghia, a omori (în mare număr) [176, p. 975].

În concluzie, vom reliefa varietatea echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă, derivate cu *nepe-*, care se datorează, în mare măsură, polisemantismului prefixului. Am atestat 61 de posibilități de exprimare, în limba română, a unor nuanțe de sens, pe care verbele din limba rusă le obțin în urma atașării prefixului *nepe-*. Diversitatea semnificațiilor acestor verbe generează echivalente românești, ce se încadrează în următoarele tipuri de Aktionsart: orientat/neorientat, iterativ, atenuativ, intensiv, distributiv, reciproc. Asemenea echivalente se caracterizează printr-o structură neomogenă și cuprind adverbe de mod și cantitative la toate gradele de comparație; locuțiuni adverbiale de mod, cantitative și de loc; adjective, adjective pronominalne nehotărâte, prepoziții, pronume nehotărâte la diverse cazuri

(nominativ, dativ, acuzativ), verbe prefixale.

Din punct de vedere structural, remarcăm multiple tipuri de echivalente românești ale verbelor prefixale din limba rusă, formate cu *nepe-*. Din numărul total de 15 modele, majoritatea (11) o dețin cele binomice. Am atestat trei modele trinomice cu verbul în antepoziție și un model ce are formulă distributivă monomembră:

V + LA	(2.7)
V + Adv. (gr. sup.)	(2.10)
V + Adv.	(2.11)
V pref.	(2.20)
LV + Adj.	(2.26)
V + Adv. (gr. comp.)	(2.28)
V + Prep.	(2.29)
V + Pron. nehot. (acuz.)	(2.30)
V + Adj. pron. nehot. (gr. sup.)	(2.32)
V + Pron. nehot. (dat.)	(2.41)
V + Adj. pron. nehot. + S	(2.42)
LV + Pron. nehot.	(2.43)
V + Adj. pron. nehot. (gr. comp.)	(2.44)
V + Pron. nehot. (nom.) + Pron. nehot. (acuz.)	(2.45)
V + Pron. nehot. (nom.) + Pron. nehot. (dat.)	(2.46)

2.6. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *no-*

Prefixul *no-* este utilizat la formarea adjectivelor (*подходящий* – „pe venit” [176, p. 1034], *почасовой* – „cu ora, calculat cu ora” [176, p. 1099], *посильный* – „după puteri, după posibilități” [176, p. 1086], *помесячный* – „lunar” [176, p. 1070] etc.); a adverbelor (*поистине* – „într-adevăr, în adevăr, cu adevărat” [176, p. 1050], *поначалу* – „de la început, mai întâi” [176, p. 1073], *поневоле* – „fără voie, de nevoie, forțat, vrând-nevrând” [176, p. 1073], *поодиночке* – „(unul) câte unul” [176, p. 1075], *повсюду* – „pretutindeni, peste tot” [176, p. 1011] etc.); a substantivelor (*побережье* – „litoral, coastă” [176, p. 1006], *поморье* – „regiune maritimă” [176, p. 1071] etc.).

Prefixul *no-* este folosit totuși, preponderent, la formarea verbelor și are mai multe semnificații. Din punctul de vedere al potențialului semantic, prefixul *no-* este unul dintre cele mai active. Am atestat circa 100 de verbe ce obțin o nuanță de sens suplimentară, datorită atașării

acestui. Polisemantismul prefixului *no-* implică înscrierea verbelor derivate, ce-l conțin, în variate tipuri de Aktionsart și condiționează, totodată, multitudinea echivalentelor românești ale lexemelor verbale prefixale din limba rusă. În cazul prefixului *no-*, echivalentele din limba română sunt constituite cu diverse tipuri de adverbe și locuțiuni adverbiale de mod și de loc, pronume nehotărâte, adjective, locuțiuni verbale și verbe aspectuale. De exemplu:

1. adverbul de mod **ușor**:

- *подушить*, pf. – a parfuma (**ușor**) [176, p. 1043].

Adverbul **ușor** contribuie la exprimarea caracterului atenuat al acțiunii, pe care îl imprimă verbului rusesc *душить* prefixul *no-*. Atât lexemul verbal *подушить*, cât și echivalentul său românesc se înscriu în Aktionsart atenuativ (cf. în rusă: *смягчительный*). Semnificația de acțiune realizată într-o formă moderată poate fi redată în limba română și prin alte adverbe de mod sau cantitative:

2. adverbul cantitativ **puțin**:

- *пошуметь*, pf. – a face zgomot/gălăgie câtva timp, a face **puțin** zgomot [176, p. 1078];

3. adverbul de mod **treptat**:

- *поворовать*, pf. (fam.) – a fura **treptat** (câte ceva, multe sau totul) [175, p. 961];

4. semiadverbul **cam**:

- *побаиваться*, ipf., pop. – a se (**cam**) teme, a-i fi frică [176, p. 1005];

6. adjectivul calificativ **mică**:

- *покупать*¹, pf. – a scălda, a îmbăia, a face (**o mică**) baie (cuiva) [176, p. 1055].

Așadar, echivalentele românești, capabile a reda o acțiune ce se referă la Aktionsart atenuativ, reliefează trei modele structurale cu următoarele formule: V + Adv. (2.11), LV + Adj. (2.26), Sadv. + V (2.47).

În două cazuri, verbul sau locuțiunea verbală este în prepoziție, în a treia formulă distributivă, verbul este postpus.

Tipul de Aktionsart atenuativ este apropiat, după conținut, de cel intermitent - atenuativ (cf. rusă: *прерывисто - смягчительный*) și exprimă o acțiune ce se manifestă slab și decurge cu întreruperi. În opinia lui M.V. Lomonosov, astfel de lexeme verbale indică o *accelerare atenuată* („умалительное учащение”) [apud 147, p. 146]. Mai târziu, Iu.S. Maslov, A.V. Bondarko și L.L. Bulanin le-au numit *intermitent-atenuative* („прерывисто-смягчительные”), termen acceptat până în prezent.

P.S. Sigalov relevă caracterul imperfectiv al unor asemenea verbe, utilizate în scrierile rusești, începând cu secolul al XIV-lea. Acestea se răspândesc, potrivit datelor lexicografice, începând cu secolul al XVIII-lea, deși au existat și în secolele XV-XVII, mai mult în limbajul

popular [147, p.151-152]. Sensul de acțiune atenuată, ce decurge cu întreruperi sau exprimă o durată nedeterminată [149, p.150]), proprie acestei clase de verbe din limba rusă, formate cu prefixul *no-*, este denotat de echivalente românești, ce conțin un șir de adverbe de mod, adverbe temporale aspectuale și locuțiuni adverbiale. De exemplu:

7. adverbul de mod **încet**:

- *повизгивать*, ipf. – a scheuna **încet** [176, p. 1043];

8. adverbul temporal aspectual de frecvență **câteodată**;

9. locuțiunea adverbială de mod **fără grabă**:

- *похаживать*, ipf. – 1. merge **fără grabă** (plimbându-se), a merge undeva (**câteodată**) [176, p. 1091];

10. locuțiunea adverbială cantitativă **câte puțin**:

- *попивать*, pf. – 1. a bea (**câte puțin**). 2. a-i cam plăcea să bea, a cam trage la măsă, a se cam ține de beții [176, p. 1076];

11. locuțiunea adverbială de frecvență **din când în când**:

- *постреливать*, ipf. – 1. a trage **din când în când** cu arma [176, p. 1091].

Scriitorul A. Tolstoi manifestă o anumită predilecție pentru verbe de acest tip, cum ar fi *поглядывать*, folosindu-l de patru ori în 17 pagini:

„Какой-то человек, медленно подошел, остановился сбоку у перил и, кажется, *поглядывал*.” [193, p. 67],

„Рабочие, стоя у станков, странно *поглядывали* на проходящее начальство и в сдержанном возбуждении ждали дальнейших указаний.” [193, p. 72],

„Весело и дерзко *поглядывали* они на невыспавшиеся нездоровые лица рабочих, были оба румяны, сыты и, должно быть, ловки драться и зубоскалить.” [193, p. 75].

Deseori, locuțiunea adverbială, ce denotă frecvența, **din când în când** este însoțită de unele adverbe de mod:

12. locuțiunea adverbială de frecvență **din când în când** + adverbul de mod **ușor** :

- *постукивать*, ipf. – a bate, a ciocăni, a lovi (**din când în când, ușor**) [176, p. 1092];

13. locuțiunea adverbială de frecvență **din când în când** + adverbul de mod **încet**:

- *посвистывать*, ipf. – a fluiera **din când în când, încet** [175, p. 1044].

Unele echivalente românești includ două locuțiuni adverbiale:

14. locuțiunea adverbială cantitativă **câte puțin** + locuțiunea adverbială de frecvență **din când în când**:

- *почитывать*, ipf., pop. – a citi (**câte puțin, din când în când**) [176, p. 1100].

Sensul de acțiune întrerupt-atenuativă sau intermitent-atenuativă este denotat în limba

română și prin următoarele locuțiuni adverbiale:

15. locuțiunea adverbială de frecvență **cu întreruperi**:

- *подергивать*, ipf. – a trage ușor/**cu întreruperi** [176, p. 1023];

16. adverbul de mod **încet** + locuțiunea adverbială de frecvență **cu întreruperi**:

- *покрапывать*, ipf. – a ploua **încet și cu întreruperi** [176, p. 1054].

Verbelor din limba rusă, derivate cu prefixul *no-*, apte a exprima o acțiune atenuată, ce decurge cu întreruperi, specifică pentru Aktionsart intermitent-atenuativ, le corespund cinci modele distributive ale echivalentelor românești, dintre care două cu formule bimembre și trei cu formule trimembre. În toate modelele, verbul ocupă ocurența stângă: V + LA (2.7), V + Adv. (2.11), V + LA + Adv. (2.48), V + Adv. + LA (2.49), V + LA + LA (2.50).

De cele mai multe ori, prefixul *no-* le atribuie verbelor din limba rusă sensul de acțiune limitată în timp și în deplinătatea manifestării ei. Asemenea verbe se referă la Aktionsart limitativ (cf. rusă: ограничительный), iar echivalentele lor românești includ, de obicei, adverbe sau diverse locuțiuni adverbiale, ce dezvăluie durata:

17. locuțiunea adverbială de durată **o clipă**:

- *помолчать*, pf. – pf. a tăcea **o clipă**, a mai tăcea [175, p. 1044].

Unele echivalente denotă prezența locuțiunilor adverbiale ce au în componența lor substantivul **timp** (**câtva timp**, **un timp**, **un timp anumit**, **un timp oarecare**). De exemplu:

18. locuțiunea adverbială de durată **câtva timp**:

- *попарить*, pf. – a opări, a scălda (în baia cu aburi) **câtva timp** [175, p. 1033];

19. locuțiunea adverbială de durată **câtva timp**:

- *посидеть*, pf. – a sta **câtva timp**, a zăbovi, a **mai** rămâne **puțin** [175, p. 1044].

În exemplul anterior, remarcăm o modalitate nouă de exprimare a sensului de acțiune limitată în timp și în plinătatea manifestării ei:

20. adverbul temporal aspectual ce indică repetarea **mai** + adverbul cantitativ **puțin**.

Alte echivalente cuprind următoarele locuțiuni adverbiale:

21. locuțiunea adverbială de durată **un timp**:

- *побеседовать*, pf. – a sta de vorbă, a discuta, a se întreține (**un timp**) [176, p. 1066];

22. locuțiunea adverbială de durată **un timp anumit**:

- *послужить*, pf. – 1. a fi într-un serviciu **un timp anumit** [176, p. 1087].

Totuși, de cele mai multe ori, este utilizată

23. locuțiunea adverbială de durată **un timp oarecare**:

- *посплетничать*, pf. – a vorbi de rău, a bârbi **un timp oarecare** [175, p. 1044].

Verbele cu semnificația de acțiune limitată în timp și în deplinătatea manifestării ei, ce țin

de Aktionsart limitativ, reprezintă două modele structurale: V + LA (2.7), Adv. + V + Adv. (2.18).

Am atestat și echivalente românești în care locuțiunile adverbiale **un timp** și **un timp oarecare** însoțesc locuțiuni adverbiale de loc, denotând sensul de acțiune neorientată (cf. rusă: *ненаправленный*), acțiune motorică ce nu este îndreptată spre o anumită direcție și se desfășoară o anumită perioadă de timp. Asemenea tip de acțiuni se înscriu în Aktionsart neorientat. Echivalentele românești ale verbelor vizate conțin locuțiunile următoare:

24. locuțiunea adverbială de loc **de colo până colo** + locuțiunea adverbială de durată **un timp**:

- *побродить*¹, pf., – a umbla **de colo până colo**, a hoinări, a colinda, a rătăci, a cutreiera **un timp** [176, p. 1007];

25. locuțiunea adverbială de loc **de colo până colo** + locuțiunea adverbială **un timp oarecare**:

- *посновать*, pf., (fam.) – a umbla **de colo până colo (un timp oarecare)** [175, p. 1048].

Structura echivalentelor românești, raportate la Aktionsart neorientat, poate fi reprezentată printr-o formulă: V + LA + LA (2.50).

Delimităm, în cadrul verbelor din limba rusă cu prefixul *no-*, și pe cele specifice unui Aktionsart iterativ, ale căror echivalente românești sunt constituite, de obicei, din locuțiuni adverbiale ce indică frecvența:

26. locuțiunea adverbială de frecvență **de mai multe ori**:

- *покивать*, pf. – a da, a clătina din cap **de mai multe ori** [175, p. 1008];

27. locuțiunea adverbială de frecvență **de câteva ori**:

- *покусать*, pf. – 1. a mușca **de câteva ori** [176, p. 1056];

28. locuțiunea adverbială de frecvență **de repetate ori**:

- *попадать*, pf. – a cădea **de repetate ori**, a cădea unul după altul [176, p. 1075].

Unele echivalente românești includ și adjective nehotărâte pronominale, ce marchează frecvența acțiunii. De exemplu:

29. adjectivul pronominal nehotărât **câtva** la genul feminin, numărul plural:

- *подвигать*, pf. – 1. a mișca puțin, a face **câteva** mișcări. 2. a mișca de câteva ori [176, p. 1019].

Din punct de vedere structural, echivalentele românești ale verbelor iterative din limba rusă, derivate cu prefixul *no-*, dezvăluie două modele: V + LA (2.7), LV + Adj. pron. nehot. (2.31).

Verbele cu prefixul polivalent *no-* au și semnificația de acțiune, stare ieșită din limitele a

ceea ce este obișnuit sau permis, care, uneori, poate duce la epuizarea subiectului. Acest tip de acțiune se referă la Aktionsart intensiv și este redat în limba română prin intermediul unor adverbe cantitative, locuțiuni adverbiale:

30. adverbul cantitativ **tot**:

- *поесть*, pf. – 2. a mânca (**tot**) [176, p. 1046];

31. adverbul cantitativ **mult**:

- *поездитъ*, pf. – 1. a călători **mult**, a cutreiera [176, p. 1046];

32. adverbul de mod **complet**:

- *погореть*, pf. – 2. a arde **până-n temelii**, a arde **complet**; 2. a arde (**un timp**) [176, p. 1014].

În exemplul anterior, atestăm și o locuțiune adverbială:

33. locuțiunea adverbială de mod **până-n temelii**, cu semnificația „din (sau până în) temelii (sau temelie) = de la (sau până la) bază; cu totul, cu desăvârșire, radical” [44, p. 1082].

Unele echivalente românești, ce au semnificația de acțiune, stare ieșită din limitele a ceea ce este obișnuit sau permis, cuprind locuțiuni adverbiale de mod sau cantitative:

34. locuțiunea adverbială de mod **de tot**:

- *повыпадать*, pf. (fam.) – a cădea (**de**) **tot** [175, p. 963];

35. locuțiunea adverbială cantitativă **o cantitate mare**:

- *порубить*, pf. – a tăia, a doborî **o cantitate mare** [176, p. 1082].

Structura echivalentelor românești ale verbelor cu prefixul *no-*, ce actualizează tipul de Aktionsart intensiv, se încadrează în două modele distributive: V + LA (2.7), V + Adv. (2.11).

Pentru a releva extinderea acțiunii asupra mai multor sau tuturor obiectelor, peste tot sau în multe locuri, pe care îl au verbele din rusă cu prefixul *no-*, ce țin de Aktionsart distributiv, în componența echivalentelor românești intră pronume nehotărâte, locuțiuni adverbiale de loc:

36. pronumele nehotărât **mult/tot**, forma plural, cazul nominativ:

- *повскакать*, pf. – a sări unul după altul (**toți** sau **mulți**) [175, p. 962];

37. pronumele nehotărât **tot**, forma de feminin, plural, cazul acuzativ:

- *побросать*, pf. – 1. a arunca, a zvârli la întâmplare (multe, **toate**) [176, p. 1007];

38. pronumele nehotărât **mult**, forma de feminin/masculin plural, cazul acuzativ:

- *попрятать*, pf. – a ascunde **multe**, **pe mulți** [176, p. 1078];

39. locuțiunea adverbială de loc **în mai multe locuri**:

- *поколоть*!, pf. – 1. pop. a împunge, a înțepa **în mai multe locuri** [175, p. 1009];

40. locuțiunea adverbială de loc **peste tot**:

- *повыцаранать*, pf., (fam.) – 1. a zgâria tot, **peste tot** [175, p. 964].

Verbelor prefixale cu *no-*, ce dezvăluie extinderea acțiunii asupra mai multor sau tuturor obiectelor, peste tot sau în multe locuri, le corespund trei modele distributive: V + LA (2.7), V + Pron. nehot. (acuz.) (2.30), Pron. nehot. (nom.) + V (2.51).

Atașat la unele verbe, prefixul *no-* indică începutul manifestării acțiunii, iar verbele prefixale în cauză aparțin unui Aktionsart incoativ. N.S. Avilova [111] utilizează pentru asemenea semnificație a verbelor cu *no-* termenul *ингрессивный*, iar cercetătoarea A. Savin-Zgardan, a cărei opinie o susținem, consideră că termenul *ingresiv* sugerează începutul unei acțiuni și trebuie delimitat de termenul *incoativ*, ce exprimă „trecerea treptată la starea desemnată de verbul corespunzător” [92, p. 43]. Echivalentele românești ale unităților lexicale în cauză conțin un verb aspectual. De exemplu:

41. verbul aspectual incoativ **a începe**:

- *понести*, pf. – 1. **a începe** a duce, a purta [176, p. 1073].

În exemplul de mai sus, verbul **a începe** este succedat de verb la infinitiv, dar, în cazuri mai rare, în aceeași poziție, apar lexeme verbale la conjunctiv. De exemplu:

- *полить*, pf. – 1. **a începe** să curgă/să toarne [176, p. 1060].

În componența unor echivalente românești, intră anumite locuțiuni verbale sau expresii, ce indică începutul unei acțiuni:

42. locuțiunea verbală **a prinde dragoste** (cu semnificația de „a se îndrăgosti de cineva (sau de ceva)” [44, p.318]):

- *полюбить*, pf. – a îndrăgi, a se îndrăgosti, **a prinde dragoste** [176, p. 1068];

43. expresia **a o lua la fugă**:

- *побежать*, pf. – a începe să fugă, **a o lua la fugă** [176, p. 1073];

44. expresia **a o lua la goană**:

- *помчаться*, pf. – **a o lua la goană**, a porni în fugă/în goană [176, p. 1029].

Din punct de vedere structural, echivalentele românești ale verbelor din limba rusă, formate cu prefixul *no-*, ce au sens incoativ, se încadrează în patru modele distributive: V asp. + V (conj.) (2.2), Expr. (2.9), V asp. + V (inf.) (2.22), LV (2.24).

În dezacord cu valorile de bază ale verbelor derivate cu prefixul *no-*, am atestat și un lexem verbal care are semnificația de acțiune terminată și se înscrie în Aktionsart finitiv. În limba română, sensul respectiv este redat prin intermediul unui verb cu semantică finitivă:

45. verbul aspectual propriu-zis **a termina**:

- *пожать*², pf. – 1. a secera, **a termina** de secerat; a recolta [176, p. 1046].

Echivalentului românesc cu semantică finitivă îi corespunde următoarea formulă:
Vasp. + V (sup.) (2.1).

Datorită potențialului semantic, prefixul *no-* din limba rusă, atașat la verbe, contribuie la redarea unor diverse tipuri de acțiuni, ce corelează cu nouă tipuri de Aktionsart:

1. acțiune realizată într-o formă slabă, atenuată, ce corespunde unui Aktionsart atenuativ;
2. acțiune ce se manifestă slab și decurge cu întreruperi, ce se include în Aktionsart intermitent-atenuativ;
3. acțiune limitată în timp și în deplinătatea manifestării ei, ce se înscrie în Aktionsart limitativ;
4. acțiune motorică ce nu este îndreptată spre o anumită direcție, care se desfășoară o anumită perioadă de timp și se raportează unui Aktionsart neorientat;
5. acțiune reluată în timp sau realizată în mod regulat, caracteristică unui Aktionsart iterativ;
6. acțiune sau stare ieșită din limitele a ceea ce este obișnuit sau permis, care, uneori, poate duce la epuizarea subiectului, tip de acțiune ce se referă la Aktionsart intensiv;
7. acțiune de extindere a acțiunii asupra mai multor sau tuturor obiectelor, peste tot sau în multe locuri, specifică unui Aktionsart distributiv;
8. acțiune ce indică începutul manifestării acțiunii cu o trecere treptată într-o stare anumită, ce ține de Aktionsart incoativ;
9. acțiune terminată ce se înscrie în Aktionsart finitiv.

Am menționat anterior faptul că semnificația verbelor cu prefixul *no-* și perfectivitatea/imperfectivitatea sunt interdependente. Astfel, verbele ce indică acțiuni iterative sau realizate în decursul unei perioade de timp, adesea de scurtă durată, sunt perfective. Verbele ce exprimă acțiuni neorientate sau acțiuni manifestate într-o formă slabă, atenuată, sunt, preponderent, perfective. Verbele ce redau acțiuni atenuate, desfășurate cu întreruperi, sunt imperfective, iar cele cu sensul de acțiuni distributive sunt perfective sau imperfective [7, p.19].

Constatăm diversitatea echivalentelor românești ale verbelor aspectuale rusești cu prefixul *no-*, care conțin, de cele mai multe ori, adverbe de mod, cantitative și temporale aspectuale, ce indică frecvența, locuțiuni adverbiale de mod, cantitative, de frecvență și de durată, dar și pronume nehotărâte la cazul nominativ sau acuzativ, verbe aspectuale, locuțiuni verbale, adjective pronomiale nehotărâte, expresii. Din numărul total de 45 de termeni ai echivalentelor românești, întâietatea o dețin locuțiunile adverbiale.

Atât varietatea valențelor pe care le au verbele prefixale din limba rusă cu *no-*, cât și multitudinea termenilor ce intră în componența echivalentelor românești, determină diversitatea celor 16 modele structurale atestate, dintre care zece – cu formule bimebre, patru – cu formule

trimembre, câte un model – cu formulă monomembră și polimembră.

V asp. + V (sup.)	(2.1)
V asp. + V (conj.)	(2.2)
V + LA	(2.7)
Expr.	(2.9)
V + Adv.	(2.11)
Adv. + V + Adv.	(2.18)
V asp. + V (inf.)	(2.22)
LV	(2.24)
LV + Adj.	(2.26)
LV + Adj. pron. nehot.	(2.31)
V + Pron. nehot. (acuz.)	(2.30)
Sadv. + V	(2.47)
V + LA + Adv.	(2.48)
V + Adv. + LA	(2.49)
V + LA + LA	(2.50)
Pron. nehot. (nom.) + V	(2.51)

2.7. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *нод-*

Prefixul *нод-* din limba rusă constituie o parte din structura substantivelor (*нодвод* – „subspecie” [176, p.1019], *нодзпынна* – „subgrupă” [176, p. 1019] etc.), a adjectivelor (*нодводный* – „subacvatic, de sub apă, submarin” [176, p.1020] ș.a.), a adverbilor (*нодчистую* (pop.) – „complet, în întregime, fără a lăsa ceva” [176, p.1020]). Este utilizat mai frecvent la formarea verbelor, fiind inclus în grupul de afixe prefixale (alături de *в-*, *до-*, *над-*) care, după cum remarcă L.L. Bulanin, întotdeauna au semnificație concretă și niciodată nu sunt pur aspectuale, cum ar fi, de exemplu, *с-* [119, p. 129].

Valorile prefixului *нод-* pot fi clasificate în două grupuri mari: spațiale și care nu se referă la spațiu, fiecare grup având și subgrupuri. Cele 149 de verbe, atestate în dicționarele bilingve, ce au o nuanță suplimentară de sens, datorită atașării prefixul *нод-*, vizează câteva tipuri de Aktionsart. Unul dintre ele este cel cumulativ (sativ), ce exprimă o acumulare de acțiuni, obiecte sau capacități ale acestora. Pentru a reda acest sens, limba română dispune de următoarele mijloace :

1. adverbul cu valoare iterativă **mai**:

- *подсолить*, pf. – a adăuga sare, a **mai** pune sare [175, p. 993];

2. adverbul temporal aspectual ce indică repetarea **încă**:

- *подрезать*, pf. – 1. a tăia, a reteza; a tăia dedesubt; 3. a mai tăia, a tăia **încă** [175, p. 990];

3. adjectivul adverbializat **suplimentar**:

- *подсадить*, pf. – a așeza alături (de cineva); 3.a planta, a sădi **suplimentar** [175, p. 991];

4. locuțiunea adverbială cantitativă **în plus**:

- *подлить*, pf. – a turna **în plus**, a mai turna [176, p. 1028];

5. locuțiunea adverbială de frecvență **încă o dată**:

- *подтрусить*, pf. (fam.) – a scutura ușor sau **încă o dată** [175, p. 986];

6. locuțiunea adverbială cantitativă **o cantitate suplimentară**:

- *подварить*, pf. – 1. a fierbe (**o cantitate suplimentară**). 2. a fierbe **din nou**, a încălzi [175, p. 970].

Exemplul anterior mai conține o locuțiune adverbială:

7. locuțiunea adverbială de frecvență **din nou**.

Structura echivalentelor românești de mai sus corespunde câtorva formule: V + LA (2.7), V + Adv. (2.11), V + Adj. adv. (2.12), Adv. + LV (2.52).

Pentru a denota o acțiune ajunsă la o putere, intensitate deosebită, uneori extremă, caracteristică pentru tipul de Aktionsart amplificativ, în limba română sunt utilizate adverbe la gradul pozitiv sau comparativ:

8. adverbul cantitativ **tot**:

- *подъестъ*, pf. (pop.) – 1. a mânca, a roade. 2. a mânca (**tot**) [175, p. 1000];

9. adverbul de mod **tare**:

- *поднапрячься*, pf. (fam.) – a se încorda (**tare**) [175, p. 983];

10. adverbul de mod **tare** la gradul comparativ de superioritate (**mai tare**):

- *подкрутить*, pf. – a suci, a strânge, a înșuruba (**mai tare**) [175, p. 979];

11. adverbul de mod **bine** la gradul comparativ de superioritate (**mai bine**):

- *подвинтить*, pf. – 1.a înșuruba **mai bine**, a strânge **mai bine** șuruburile [175, p. 971];

12. adverbul de loc **aproape** la gradul comparativ de superioritate (**mai aproape**):

- *подтянуть*, pf. – 1. a strânge mai tare. 2. a trage (**mai aproape**), a apropia [175, p. 996];

13. adverbul cantitativ **mult** la gradul comparativ de superioritate (**mai mult**):

- *подучиться*, pf. (pop.) – a învăța **mai mult**, a mai învăța [175, p. 997];

14. adjectivul adverbializat **substanțial** la gradul comparativ de superioritate (**mai substanțial**):

- *подкормить*, pf. – a hrăni **mai substanțial**, a îmbunătăți hrana, a **supraalimenta** [175, p. 979].

Echivalentele românești din exemplul anterior includ și un mijloc morfematic de redare a sensului de acțiune ajunsă la o putere, intensitate deosebită:

15. prefixul **supra-** (cu valoare de intensitate).

Echivalentele românești, specifice pentru tipul de Aktionsart amplificativ, se înscriu în patru formule distributive: V + Adv. (2.11), V + Adj. adv. (2.12), V pref. (2.20), V + Adv. (gr. comp.) (2.28).

Prefixul *под-* le atribuie verbelor din limba rusă și semnificația de acțiune exercitată sub ceva, ce se referă la Aktionsart neorientat (acțiune motorică neîndreptată într-o anumită direcție). În limba română, acest sens este dezvăluit de adverbe, prepoziții, locuțiuni adverbiale:

16. adverbul de loc **dedesubt**:

- *подшуметь*, pf. – 1. a coase **dedesubt**, a căptuși [176, p. 1044];

17. adverbul de loc **împrejur**:

- *подрыть*, pf. – a săpa (**împrejur**, dedesubt) [175, p. 991];

18. prepoziția primară **sub** ceva, ce dezvăluie un raport spațial:

- *подсунуть*, pf. – a vârî, a băga (**sub** ceva) [176, p. 1041];

19. prepoziția primară **lângă**, ce exprimă un raport spațial:

- *подлечь*, pf., (fam.) – a se culca alături, **lângă** (cineva) [175, p. 980];

20. prepoziția primară **alături**, ce marchează un raport spațial:

- *подсесть*, pf. – 1. a se așeza (**alături**, lângă) [176, p. 1038].

Am atestat, în cadrul echivalentelor românești ale verbelor ce redau o acțiune realizată sub ceva, și o sintagmă, locuțiuni adverbiale:

21. sintagma **partea inferioară**:

- *подгрызть*, pf. – a roade (**partea inferioară**, de jos) [175, p. 973];

22. locuțiunea adverbială de loc **în partea de jos**:

- *подкусить*, pf. – 1. a mușca (dedesubt, **în partea de jos**) [175, p. 980].

Echivalentele românești ale verbelor din rusă, derivate cu prefixul *под-*, raportate la Aktionsart neorientat, reprezintă patru modele structurale cu verbul în antepoziție: V + LA (2.7), V + Adv. (2.11), V + Prep. (2.29), V + Sint. (2.33).

Prefixul *под-* le atribuie unor verbe din limba rusă și semnificația de acțiune îndeplinită de jos în sus sau orientată într-o anumită direcție, specifică pentru Aktionsart orientat. În limba

română, la exprimarea unor asemenea semnificații, contribuie anumite prepoziții sau locuțiuni adverbiale:

23. prepoziția compusă **până la**:

- *подползти*, pf. – a se târî (**până la**), a se apropia târâș. 2. a se târî sub ceva [176, p. 1035];

24. locuțiunea adverbială de loc **în sus**:

- *подбросить*, pf. – 1.a arunca (**în sus** sau sub ceva). 4. a arunca **pe furiș**, a strecura [176, p. 1018].

Sensul de acțiune ce se desfășoară de jos în sus și corespunde unui Aktionsart orientat generează în limba română două modele structurale cu verbul antepus: V + LA (2.7), V + Prep. (2.29).

Unul dintre sensurile verbului *подбросить*, din exemplul de mai sus, este de *a arunca pe furiș*. Semnificația de acțiune realizată moderat, deși e mai puțin frecventă, o au și alte verbe cu prefixul *под-*. Considerăm că verbele cu acest sens se referă la Aktionsart atenuativ, deoarece, la fel, denotă sensul de acțiune atenuată, ce nu se realizează în deplinătatea sa. În limba română, asemenea valoare este marcată de o serie de adverbe și locuțiuni adverbiale de mod, cum ar fi:

25. locuțiunea adverbială de mod **pe furiș**:

- *подглядеть*, pf. – a se uita **pe furiș**, a pândi, a observa **pe furiș** [176, p. 1010].

Unele echivalente conțin sinonimele locuțiunii de mai sus:

26. locuțiunea adverbială de mod **pe ascuns**:

- *подсунуть*, pf. – 1. a băga, a vârî sub ceva; 2. a strecura, a vârî, a băga **pe ascuns** [176, p. 1041];

27. locuțiunea adverbială de mod **la repezeală**:

- *подмыть*, pf. – 2. a spăla (puțin, **la repezeală**). 3. a spăla, a mânca, a eroda (dedesubt) [175, p. 983];

28. locuțiunea adverbială de mod **în parte**:

- *подтаять*, pf. – a se topi puțin/**în parte**, a se topi pe dedesubt [176, p. 1041];

29. locuțiunea adverbială de mod **în mod incomplet**:

- *подлечить*, pf. – a trata o boală (puțin, **în mod incomplet**), a mai vindeca [176, p. 1027];

30. expresia **a trage cu urechea** (cu semnificația de „a-și încorda auzul pentru a prinde zgomote ușoare, vorbe șoptite; a asculta pe furiș” [44, p.1102]):

- *подслушать*, pf. – **a trage cu urechea**, a afla ceva trăgând cu urechea [175, p. 992].

Echivalentele românești denotă o relație de sinonimie între adverbe și locuțiunile

adverbiale. Astfel, anumite adverbe din limba română, de asemenea, reliefează sensul de acțiune atenuată, ce nu se desfășoară în plenitudinea sa. Sunt de menționat:

31. adverbul de mod **ușor**:

- *подкрасить*, pf. – 1. a vopsi **ușor**, a reînnoi, a reîmprospăta vopseaua, a colora puțin [176, p. 1026];

32. adverbul de mod **superficial**:

- *подкорректировать*, pf. (fam.) – a corecta puțin, **superficial** sau suplimentar [175, p. 979];

33. adverbul de mod **încet**:

- *подвывать*, pf. – a urla **încet** sau din când în când [175, p. 979];

34. adverbul de mod **treptat**:

- *поднакопиться*, pf. (fam.) – a se acumula **treptat** [175, p. 983];

35. adverbul cantitativ **puțin**:

- *подгореть*, pf., – a arde **puțin**, a se afuma [176, p. 1021].

În componența echivalentelor românești ale verbelor prefixale cu *nod-* intră anumite adjective și un semiadverb, care au o frecvență redusă:

36. adjectivul calificativ **incomplet**:

- *подлечиться*, pf. – a face un tratament **incomplet**; a se trata (puțin, **în mod incomplet**); a se mai vindeca [176, p. 1027];

37. adjectivul pronominal nehotărât **puțin**:

- *подмалевать*, pf. (pop.) – a vopsi puțin, a da cu **puțină** vopsea [175, p. 981];

38. semiadverbul **cam**:

- *подзабыть*, pf. – a **cam** uita, a nu-și mai aduce aminte [176, p. 1024].

Structural, delimităm șase tipuri de echivalente românești ale verbelor cu prefixul *nod-*, ce se înscriu în Aktionsart atenuativ: V + LA (2.7), V + Adv. (2.11), Expr. (2.9), LV + Adj. (2.26), LV + Adj. pron. nehot. (2.31), Sadv. + V (2.47).

Câteva verbe imperfective, formate cu prefixul *nod-*, exprimă acțiuni ce se manifestă moderat și decurg cu întreruperi, raportate la Aktionsart intermitent-atenuativ. Echivalentele lor românești conțin locuțiuni adverbiale, de exemplu:

39. locuțiunea adverbială de frecvență **din timp în timp**:

- *подвывать*, pf. – a urla (**din timp în timp**) [175, p. 979];

40. locuțiunea adverbială de frecvență **din când în când**:

- *подкрикивать*, pf. (fam.) – a striga **din când în când** (în timpul efectuării unei acțiuni) [175, p. 979].

Analizând exemplele de mai sus, conchidem că, pentru a exprima semnificațiile verbelor prefixale din limba rusă, formate cu *нод-*, limba română dispune de, cel puțin, 40 de mijloace. Echivalentele românești sunt formate, de cele mai multe ori, din adverbe (de mod la gradul pozitiv sau comparativ, de loc, cantitative); locuțiuni adverbiale de mod și de loc; prepoziții. Deosebim 12 formule distributive: nouă – cu structură binomică, dintre care șapte au verbul sau locuțiunea verbală antepuse, două modele – polimembre și unul – monomembre:

V + LA	(2.7)
Expr.	(2.9)
V + Adv.	(2.11)
V + Adj. adv.	(2.12)
V pref.	(2.20)
LV + Adj	(2.26)
V + Adv. (gr. comp.)	(2.28)
V + Prep.	(2.29)
LV + Adj. pron. nehot.	(2.31)
V + Sint.	(2.33)
Sadv. + V	(2.47)
Adv.+ LV	(2.52)

2.8. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *по-*

Prefixul *по-* din limba rusă este utilizat la formarea verbelor, a substantivelor și a adjectivelor. Substantivele cu *по-* au sensul de: 1. adept al cuiva sau ceva, sens pe care îl au și adjectivele: *проаргентийский* – „proargentinian” [175, p. 1116]; 2. loc ce se află între ceva, de exemplu: *просёлок* – „drum de țară, drum vicinal” [176, p. 1183]; 3. insuficiență, de exemplu: *просесть* – „păi cărunți (pe alocuri)” [176, p. 1183]; 4. ceva/cineva ce poate substitui ceva sau acționa în locul altcuiva, de exemplu: *проректор* – „prorector” [176, p. 1181], *проконсул* – „proconsul” [176, p. 1172].

Prefixul *по-* este întrebuințat, preponderent, la derivarea verbelor. După cum am menționat, dicționarele explicative ale limbii ruse îl prezintă în mod diferit. Astfel, unele descriu acest prefix ca „pur aspectual, iar altele evidențiază faptul că *по-* imprimă o nuanță suplimentară de sens verbelor la care este atașat” [100, p.77]. Ipoteza celei de-a doua categorii este confirmată și de dicționarele bilingve, în care am atestat circa 200 de verbe de acest fel. Conform *DLR*, elaborat de S.I. Ojegov [136, p. 602], *по-* contribuie la exprimarea a opt

semnificații diferite.

Unele verbe prefixale cu *про-* redau o acțiune motorică orientată într-o anumită direcție. Acest sens este specific pentru Aktionsart orientat, fiind dezvăluit în limba română prin intermediul unor prepoziții sau adverbe:

1. prepoziția simplă **prin**:

- *просунуть*, pf. – a vârî (**prin** ceva) [176, p. 1127];

2. prepoziția simplă **între**:

- *продвинуть*, pf. – 1. a împinge (înainte sau **între** ceva) [176, p. 1163];

3. prepoziția compusă **pe lângă**:

- *проплыть*, pf. – a înota, a trece înot (o distanță); a străbate (navigând, plutind); a naviga (**pe lângă** ceva) [175, p. 1140];

4. adverbul de loc **înainte**:

- *продвинуться*, pf. – 1. a merge **înainte**, a înainta [175, p. 1163].

Din punct de vedere structural, echivalentele românești realizează două modele binomice, cu verbul antepus: V + Adv. (2.11), V + Prep. (2.29).

Pentru a reda o acțiune ajunsă la o putere, intensitate deosebită, uneori extremă, ce se înscrie în Aktionsart amplificativ, în echivalentele românești sunt folosite, de cele mai multe ori, adverbe:

5. adverbul de mod **bine**:

- *прожевать*, pf. – a mesteca **bine** [175, p. 1127];

6. adverbul de mod **bine** la gradul superlativ de superioritate: **bine de tot**:

- *промешать*, pf. – 1. a amesteca (**bine de tot**). 2. a amesteca (câtva timp) [175, p. 1136];

7. adverbul de mod **îndeajuns**:

- *проспать*, pf. – 2. a dormi **îndeajuns**, a trage un somn bun [175, p. 1146];

8. adverbul de mod **tare**:

- *проперчить*, pf. – a pipera **tare** [175, p. 1139];

9. adverbul cantitativ **tot**:

- *пропотеться*, pf. (fam.) – a cheltui **tot** sau mult [175, p. 1154];

10. adverbul cantitativ **mult**:

- *пропотеть*, pf. – a transpira, a asuda **mult** [175, p. 1141];

11. adverbul cantitativ **mult** la gradul superlativ absolut: **prea mult**:

- *прозаседаться*, pf. – pf. (iron.) a sta **prea mult** în ședință [175, p. 1128];

12. locuțiunea adverbială de durată **mai mult timp**:

- *проварить*, pf. – 1. a fierbe bine, a fierbe **mai mult timp**. 2. a fierbe un timp oarecare [175, p. 1119];

13. subordonata modală **cât trebuie**:

- *пронечь*, pf. – 1. a coace bine/**cât trebuie**. 2. a coace (un timp oarecare) [175, p. 1119].

Echivalentele românești se includ, de data aceasta, în patru formule distributive cu verbul antepus: V+ LA (2.7), V + Adv. (2.11), V + Sub. (mod) (2.16), V + Adv. (gr. comp.) (2.28).

Unele verbe, derivate cu prefixul *про-*, caracteristice pentru Aktionsart intensiv, redau o acțiune, stare ieșită din limitele obișnuitului sau permisului, care, uneori, poate duce la o stare de epuizare a subiectului. Echivalentele românești ale unor asemenea lexeme verbale conțin adverbe, locuțiuni adverbiale, sintagme:

14. adverbul de mod **complet**:

- *прогореть*, pf. – 1. a arde, a se consuma **complet**. 3. a arde (câtva timp) [175, p. 1122];

15. locuțiunea adverbială de mod **în întregime**:

- *прогнить*, pf. – 1. a putrezi **în întregime** [175, p. 1122];

16. locuțiunea adverbială de mod **de tot**:

- *просушиться*, pf. – 1. a se usca (bine, **de tot**) [175, p. 1149];

17. sintagma formată din verbul reflexiv **a se sătura** + verb la supin:

- *прореветься*, pf. (fam.) – 1. **a se sătura de plâns** [175, p. 1142].

Din punct de vedere structural, deosebim trei formule distributive ale echivalentelor românești, specifice tipului de Aktionsart intensiv: V + LA (2.7), V + Adv. (2.11), Sint. (2.27).

Câteva verbe, formate cu prefixul *про-*, sunt apte a exprima un ansamblu de acțiuni exercitate asupra mai multor obiecte sau care provin de la un șir de subiecte. Acest tip de acțiune se referă la Aktionsart distributiv, iar echivalentele românești sunt constituite, de obicei, din locuțiuni adverbiale:

18. locuțiunea adverbială de loc **peste tot**:

- *промазать*¹, pf. – a unge (**peste tot**, cu grijă) [176, p. 1163];

19. locuțiunea adverbială de loc **în mai multe locuri**,

20. adjectivul pronominal nehotârât **multe** la gradul comparativ: **mai multe** obiecte:

- *прошмонать*, pf. – a cârpi (**în mai multe locuri** sau **mai multe** obiecte) [175, p. 1158].

Structura echivalentelor, raportate la Aktionsart distributiv, se încadrează în două modele distributive: V + LA (2.7), V + Adj. pron. nehot. (gr. comp.) (2.44).

Verbele prefixale cu *про-* cuprind și o clasă de lexeme cu semnificația de acțiune ce se desfășoară pe parcursul unei perioade limitate de timp. Autorii lucrării *PT* le includ în Aktionsart durativ-limitativ (cf. în rusă: длительно—ограничительный) [115, p. 145]. Potrivit opiniei

lingviștilor N.S. Avilova [111] și L.L. Bulanin [119], sensul de acțiune limitată în timp și în deplinătatea manifestării ei, actualizat de unele verbe prefixale cu *по-*, ține de Aktionsart limitativ. Asemenea valoare este dezvăluită, de obicei, în echivalentele românești prin intermediul unor locuțiuni adverbiale:

21. locuțiunea adverbială de durată **un timp**:

- *пробарабанить*, pf. – a bate toba (**un timp**) [175, p. 1116];

22. locuțiunea adverbială de durată **un timp oarecare**:

- *пробросать*, pf. (fam.) – a arunca tot (un obiect după altul). 2. a arunca **un timp oarecare** [175, p. 1118];

23. locuțiunea adverbială de durată **un anumit timp**:

- *проболеть*², pf. – 2. a dura (**un anumit timp**) [175, p. 1118];

24. locuțiunea adverbială de durată **câtva timp**:

- *просидеть*, pf. – 1. a ședea, a sta, a rămâne undeva (**câtva timp**) [175, p. 1144];

25. locuțiunea adverbială de durată **câtăva vreme**:

- *проучиться*, pf. – a învăța, a studia, a urma un curs (**câtăva vreme**) [176, p. 1193];

26. locuțiunea adverbială de durată **puțin timp**:

- *прошелестеть*, pf. – 1. a foșni, a fâsâi, a fremăta, a adia (**puțin timp**) [176, p. 1158];

27. locuțiunea adverbială de mod **câte puțin**:

- *протапливать*, ipf. – 2. a încălzi, a face foc (**câte puțin**) [175, p. 1149].

Am atestat și un adverb:

28. adverbul cantitativ **puțin**:

- *пробежаться*, pf. – 1. a alerga, a fugi **puțin** [176, p. 1156].

Modelele distributive nu sunt variate, diferențiem doar două, cu formule bimembre, în care verbul este antepus: V+ LA (2.7), V + Adv. (2.11).

Comparând semnificațiile pe care le atribuie verbelor prefixul *по-* și sufixul *-ну-*, M.A. Șeleakin observă că, asemeni celor formate cu *-ну-*, verbele derivate cu *по-* exprimă o acțiune monosecvențială (termen utilizat în limba română de D. Cazacu și A. Savin-Zgardan [92, p. 43]). Este vorba despre o acțiune singulară, executată într-un singur act, dar, spre deosebire de lexemele verbale cu sufixul *-ну-*, acțiunea redată de verbele prefixale cu *по-* este, totodată, durativă. M.A. Șeleakin conchide că verbele rusești monosecvențiale, ce dispun de mărci morfologice, pot fi divizate în momentan-monosecvențiale (cf. în rusă: *моментально-одноактные*) cu sufixul *-ну-* și durativ-monosecvențiale cu prefixul *по-* (cf. în rusă: *протяженно-одноактные*) [161, p. 143-144].

Acceași categorie de verbe durativ-monosecvențiale a fost remarcată și de către S.I.

Ojegov, care include aici lexemele ce indică acțiuni de producere a sunetelor: *провизжать* – „a țipa”, *прорычать* – „a mârâi”, *прошуметь* – „a face gălăgie” etc. [136, p. 602]. Echivalentele românești ale unor asemenea verbe conțin adverbe sau locuțiuni adverbiale:

29. adverbul de mod **ușor**:

- *прокашляться*, pf. – a tuși **ușor**, a-și drege glasul (tușind) [175, p. 1131];

30. adverbul de mod **scurt**:

- *прорычать*, pf. – 1. a răcni, a rage, a mârâi (**scurt**) [175, p. 1143];

31. locuțiunea adverbială de mod **în grabă**,

32. locuțiunea adverbială de mod **la repezeală**:

- *простирнуть*, pf., (pop.) – a clăti, a spăla puțin, a spăla **în grabă/la repezeală** [175, p. 1116].

Echivalentele românești ce reliefează tipul de acțiune propriu unui Aktionsart durativ-monosecvențial reprezintă două modele cu verbul în prepoziție: V+ LA (2.7), V + Adv. (2.11).

În concluzie, echivalentele românești ale celor 200 de verbe din limba rusă, ce obțin o nuanță suplimentară de sens la atașarea prefixului *про-*, conțin 32 de elemente structurale. Din punct de vedere semantic, delimităm câteva clase de verbe, ce se înscriu în șase tipuri de Aktionsart: orientat, amplificativ, intensiv, limitativ, durativ-monosecvențial, distributiv. Din punct de vedere structural, se atestă șapte formule, dintre care patru sun bimembre, cu verbul antepus în trei cazuri și o dată – cu verbul postpus:

V + LA (2.7)

V + Adv. (gr. sup.) (2.10)

V + Adv. (2.11)

V + Sub. (mod.) (2.16)

Sint. (2.27)

V + Prep. (2.29)

V + Adj. pron. nehot. (gr. comp.) (2.44)

2. 9. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixele *воз-/вос-* și *при-*

2.9.1. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *воз-/вос-*

Prefixul *воз-/вос-* din limba rusă formează verbe cu câteva semnificații. Studiind semantica verbelor cu *воз-/вос-*, am constatat că doar 15 lexeme verbale obțin o nuanță suplimentară de sens, grație atașării acestui prefix. Conform opiniei emise de autorii lucrării *ПГ*

[145, p. 358], verbele aspectuale din limba rusă, derivate cu prefixul *воз-/вос-*, se împart, din punct de vedere semantic, în patru tipuri. Astfel, prefixul *воз-/вос-*, la fel ca *за-* și *но-*, analizate în teză, marchează începutul acțiunii. În limba română, sensul în cauză este exprimat prin intermediul unor verbe de aspect cu semantică incoativă.

Echivalentele românești ale verbelor din limba rusă, derivate cu prefixul *воз-/вос-*, cu semantică incoativă, au, de obicei, în componența lor un verb incoativ, urmat de unul de bază la infinitiv:

1. verbul aspectual **a începe**: - *возпронмать*, pf., înv. – **a începe** a cârți, a murmura împotriva cuiva, a fi nemulțumit de cineva, a protesta [175, p. 157];

- *воссиять*, pf., înv. – (**a începe**) a străluci, a scânteia, a lumina [175, p. 168].

Valoare incoativă au, în anumite contexte, și alte lexeme verbale, printre care *a prinde*, *a se pune*. Trăsătura specifică a acestor verbe rezidă în faptul că, în cadrul îmbinărilor cu verbe la modul conjunctiv (uneori cu infinitiv sau supin), ele își pierd complet semantica primordială, devenind sinonime ale incoativului *a începe*. De exemplu:

2. verbul aspectual **a prinde**:

- *возненавидеть*, pf. – a urî, a fi cuprins de ură, **a prinde** pică [175, p.156].

Potrivit autorilor GLR, au un sens aspectual și verbele *a apuca*, *a cuprinde*, *a izbucni*, *a încheia*, *a sta*, când sunt succedate de anumite clase semantice de substantive. Asemenea verbe „...formează structuri ternare împreună cu un substantiv caracterizat prin trăsătura semantică [+Personal] și un substantiv care specifică o stare psihică, o stare fiziologică sau o ipostază comportamentală.” [57, p. 465]. De exemplu:

3. verbul aspectual **a fi cuprins de**:

- *возрадоваться*, pf., (înv.) – a se bucura, **a fi cuprins de** bucurie [176, p.156].

Am atestat, în cadrul echivalentelor românești ale verbelor din limba rusă, derivate cu prefixul *воз-/вос-*, o expresie:

4. expresia **a-si lua zborul** ce are semnificația de: „**a)** a se înălța în aer; **b)** a începe să alerge repede...” [44, p. 1183]:

- *воспарить*, pf. (înv.) – a se înălța în zbor, **a-și lua zborul** [175, p. 167].

Structura unor asemenea echivalente românești poate fi reprezentată prin următoarele formule distributive: V asp. + S (2.3), Expr. (2.9), V asp. + V (inf.) (2.22).

Prefixul *воз-/вос-* formează și verbe ce dezvăluie reluarea în timp a acțiunii, fiind caracteristice pentru Aktionsart iterativ. Pentru a evidenția, în limba română, acest sens, sunt folosite două mijloace diferite: unul lexical (locuțiune adverbială) și altul morfematic (prefix):

5. locuțiunea adverbială ce redă repetarea **din nou**:

- *возродиться*, pf. – 1. a se reînnoi, a se reface, a se regenera, a renaște, 2. a apărea **din nou**, a reapărea, a renaște [176, p. 157];

- *воссоединиться*, pf. – a se uni **din nou**, a se reuni, a se realipi [175, p. 168];

6. prefixul cu semnificație iterativă **re-**:

- *возобновить*, pf. – 1.a **reînnoi**, a **reîncepe**, a **relua** [176, p.156].

Echivalentele românești ale verbelor prefixale din limba rusă, derivate cu *воз-/вос-*, cu semnificația de reluare în timp a acțiunii, reprezintă două modele structurale, dintre care unul bimembru, cu verbul în antepoziție, iar altul – monomembru: V + LA (2.7), V pref. (2.20).

Verbele cu prefixul *воз-/вос-* servesc pentru a genera și lexeme verbale ce țin de Aktionsart intensiv. Sensul respectiv este denotat în echivalentul românesc printr-un adverb la gradul pozitiv sau superlativ:

7. adverbul cantitativ **mult**;

8. adverbul cantitativ **mult** la gradul superlativ: **foarte mult**:

- *возжаждать*, pf. – a râvni **mult**, a dori **foarte mult** [175, p.154].

În acest caz, modelele structurale sunt binomice: V + Adv. (gr. sup.) (2.10), V + Adv. (2.11).

În concluzie, putem menționa că valența prefixului *воз-/вос-* este restrictivă, fiind identificate trei tipuri de Aktionsart (incoativ, iterativ, intensiv), în care se încadrează derivatele prefixale. Echivalentele românești ale verbelor prefixale din limba rusă, formate cu acest afix, cuprind câteva elemente: verbe aspectuale, substantive, adverbe, o expresie și un verb prefixal. De aici rezultă și varietatea redusă de modele structurale: majoritatea (cinci din numărul total de șapte modele) sunt bimembre și câte unul monomembru și polimembru:

V asp. + S (2.3)

V + LA (2.7)

Expr. (2.9)

V + Adv. (gr. sup.) (2.10)

V+ Adv. (2.11)

V pref. (2.20)

V asp. + V (inf.) (2.22)

2.9.2. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *нпу-*

În limba rusă, prefixul *нпу-* participă la formarea: 1) substantivelor și a adjectivelor ce indică apropierea nemijlocită de ceva, de exemplu: *прибрежный* – „de litoral, de (pe)coastă, de (pe) țărm” [176, p. 1123], *приграничный* – „de lângă graniță” [176, p. 1128]; 2) a adjectivelor

ce marchează o calitate, o însușire, o stare, care există concomitent cu altceva: *прижизненный* – „în/din timpul vieții” [176, p. 1130]; 3) a substantivelor cu semnificația de ceva suplimentar, de exemplu: *привкус* – „1. gust particular/ specific; 2. (fig.) urmă; reminiscență” [176, p. 1125]; 4) a verbelor.

Examinând utilizarea prefixului *нпу-* în dialectele limbii ruse, N. Andreeva-Vasina menționează că, în limba literară, morfemul evidențiat a pierdut din nuanțele unor sensuri de bază, cum ar fi: 1) plenitudinea acțiunii privind distribuirea acesteia asupra unui șir de obiecte; 2) realizarea totală a acțiunii. În dialecte, prefixul *нпу-* mai poate denota orientarea acțiunii dintr-un loc în altul, dintr-o parte în alta, orientarea acțiunii în sus, în interior sau prin ceva [113, p. 15].

În limba rusă contemporană, verbele derivate cu prefixul *нпу-* exprimă diverse semnificații. Dintre cele 65 de verbe atestate de noi în dicționarele bilingve, ce obțin o nuanță suplimentară de sens datorită atașării prefixului, unele vizează acțiunea îndreptată într-o anumită direcție, specifică pentru Aktionsart orientat. În limba română, la redarea unei asemenea semnificații contribuie anumite prepoziții:

1. prepoziția simplă **spre**:

- *привалить*, pf. – 1. a împinge, a rostogoli **spre...**, a propti [176, p. 1124];

2. prepoziția compusă **până la**:

- *прибрести*, pf. – a se târî cu greu (**până la**), a ajunge cu greu (unde) [176, p. 1123].

Echivalentele românești de mai sus reprezintă o formulă binomică cu verbul antepus:

V + Prep. (2.29).

Sensul de acumulare de acțiuni, obiecte sau capacități ale acestora, exprimat de verbele formate cu prefixul *нпу-*, ce se referă la Aktionsart cumulativ, este denotat, în limba română, prin lexemele următoare:

3. adverbul temporal aspectual **mai**:

- *прилить*, pf. – 3. a **mai** turna, a **mai** adăuga [175, p. 1097];

4. adjectivul adverbializat **suplimentar**:

- *принецатать*, pf. – 1. a tipări **suplimentar**, a adăuga la cele tipărite [175, p. 1103];

5. adverbul **tare** la gradul comparativ de superioritate **mai tare**:

- *принажать*, pf. (fam.) – 1. a apăsa **mai tare** sau ușor [175, p. 1100];

6. locuțiunea adverbială de mod **în plus**:

- *придать*, pf. – a completa, a adăuga, a da **în plus** [176, p. 1129];

7. locuțiunea adverbială de mod **pe deasupra**:

- *приплатить*, pf. – a mai plăti, a plăti **pe deasupra**, a plăti în plus [175, p. 1103].

Din punct de vedere structural, echivalentele românești ale verbelor aspectuale din limba rusă, ce conțin prefixul *нпу-* și se înscriu în Aktionsart cumulativ, corespund unor formule binomice: V + LA (2.7), V + Adv. (gr. comp.) (2.10), V + Adj. adv. (2.12), Adv. + V (2.17).

În opinia unor specialiști (N.S. Avilova [111], L.L. Bulanin [119], autorii lucrării *ПГ* [145]), pe lângă semnificațiile amintite mai sus, verbele aspectuale din limba rusă, derivate cu prefixul *нпу-*, marchează acțiuni atenuate, micșorate din plenitudinea lor, fiind raportate la Aktionsart atenuativ. Echivalentele românești ale unor asemenea verbe cuprind, de obicei, adverbe, locuțiuni adverbiale:

8. adverbul de mod **ușor**:

- *придерживаться*, pf. – 1. a se ține, a se propti **ușor** [175, p. 1090];

9. adverbul de mod **încetîșor**:

- *приударить*, pf. – 1. a lovi **încetîșor** [175, p. 1112];

10. adverbul de mod **treptat**:

- *пригасать*, ipf., (fam.) – 1. a se stinge **treptat**, a scădea din intensitate [175, p. 1088];

11. adverbul cantitativ **puțin**:

- *пригнуть*, pf., – a îndoi **puțin**, a încovoia, a apleca [176, p. 1127];

12. adjectivul pronominal nehotărât **puțin**:

- *припудрить*, pf. – a pudra ușor, a da cu **puțină** pudră [176, p. 1104];

13. locuțiunea adverbială de mod **câte puțin**,

14. locuțiunea adverbială de mod **cu înghițituri mici**:

- *прихлёбывать*, ipf. – a sorbi **câte puțin**, a bea **cu înghițituri mici** [175, p. 1152];

15. sintagma **o sumă mică**:

- *призаныть*, pf. – a împrumuta, a lua cu împrumut **o sumă mică** [175, p. 1092].

Printre mijloacele de redare a semnificației de acțiune atenuată, micșorată din deplinătatea sa, am atestat și unul morfematic:

16. prefixul **între-** :

- *приоткрыть*, pf. – a **între**deschide, a deschide puțin [175, p. 1102].

Acest tip de echivalente generează cinci modele distributive: V + LA (2.7), V + Adv. (2.11), V pref. (2.20), LV + Adj. pron. nehot. (2.31), V + Sint. (2.32), LV + Sint. (2.53).

Datorită atașării prefixului *нпу-*, unele verbe imperfective din limba rusă dezvăluie o acțiune durativă și, totodată, atenuată, relevantă unui Aktionsart durativ-atenuativ. Această semnificație a fost scoasă în evidență de către N.S. Avilova [11, p. 265], autorii *ПГ* [145, p. 596] etc. Echivalentele românești ale unor asemenea lexeme verbale conțin locuțiuni adverbiale de

frecvență:

17. locuțiunea adverbială de frecvență **din când în când**:

- *прибаливать*, ipf., (pop.) – a fi bolnav **din când în când** [175, p. 1084].

Echivalentele românești ce țin de Aktionsart durativ-atenuativ ilustrează un singur model distributiv: V + LA (2.7).

Unele verbe imperfective cu prefixul *npu-*, raportate la Aktionsart limitativ, exprimă o acțiune limitată în timp și în deplinătatea manifestării ei. Echivalentele românești ale unor asemenea lexeme verbale sunt formate cu locuțiuni adverbiale, ce indică o durată limitată de timp:

18. locuțiunea adverbială de durată **pentru un timp**:

- *приумолкнуть*, pf. – a amuți (**pentru un timp**), a nu mai vorbi nimic, a tăcea [175, p. 1112];

19. locuțiunea adverbială de durată **pentru puțin timp**:

- *прилечь*, pf. – 1. a se culca (**pentru puțin timp**) [175, p. 1077];

20. locuțiunea adverbială de durată **pentru un scurt timp**:

- *присесть*, pf. – 2. a se așeza (**pentru un scurt timp**), a lua loc [175, p. 1106];

21. locuțiunea adverbială de durată **pentru un timp oarecare**:

- *приостановить*, pf. – a opri **pentru un timp oarecare**, a suspenda, a întrerupe [175, p. 1102];

22. locuțiunea adverbială de durată **pentru o clipă**:

- *привстать*, pf. – a se ridica (puțin), a se scula (**pentru o clipă**) [175, p. 1090].

Verbele imperfective cu prefixul *npu-*, ce se referă la Aktionsart limitativ, generează, în limba română, un model distributiv: V + LA (2.7).

Pentru a indica o acțiune ajunsă la o putere, intensitate deosebită, uneori extremă, ce ține de Aktionsart amplificativ, limba română dispune de un mijloc lexical:

23. adverbul cantitativ **tot**:

- *прикончить*, pf., (fam.) – 1. a termina, a consuma **tot** [175, p. 1095].

Acest exemplu reprezintă un model distributiv în care verbul este antepus: V + Adv. (2.11).

În concluzie, menționăm că verbele din limba rusă, derivate cu prefixul *npu-*, reliefează șase tipuri de Aktionsart: orientat, cumulativ, amplificativ, atenuativ, limitativ, durativ-atenuativ. Echivalentele românești ale unor asemenea lexeme verbale cuprind diverse categorii de adverbe (de mod, cantitative), locuțiuni adverbiale (de mod, cantitative, de durată), prepoziții simple sau compuse, verbe prefixale etc.

Observăm că celor 23 de modalități, atestate de noi, de redare a sensurilor pe care verbele din limba rusă le obțin, datorită atașării prefixului *npu-*, le corespund, în limba română, nouă modele, inclusiv șapte bimembre, câte unul polimembru și monomembru:

V + LA (2.7)

V + Adv. (gr. comp.) (2.10)

V + Adv. (2.11)

V + Adj. adv. (2.12)

Adv. + V (2.17)

V pref. (2.20)

V + Prep. (2.29)

LV + Adj. pron. nehot. (2.31)

V + Sint. (2.32)

LV + Sint. (2.53)

2.10. Concluzii la capitolul 2

Aspectualitatea cuprinde, pe lângă aspectul verbal, exprimat morfologic, categoria lexicală Aktionsart. Aktionsartul diferă, după natură și funcții, de aspect, deoarece nu formează opoziții paradigmatic clare la nivel gramatical, rămânând în limitele deosebiriilor lexicale între verbe, și vizează funcțiile semantice ale verbelor prefixale (și ale unor verbe neprefixale, ale construcțiilor sufixale), care precizează cum se desfășoară acțiunea, indică modul de realizare a ei. Lingviștii consideră că Aktionsartul reprezintă niște clase semantice de verbe și, parțial, de formare a cuvintelor, care se delimitează pe baza comunității tipului de desfășurare a acțiunii.

În limba rusă, diverse tipuri de Aktionsart sunt redată prin morfeme afixale, întrucât, în limbile de origine slavă, prefixele au două valori: lexicală și gramaticală, ce implică cele două funcții: derivațională și de perfectivare (de schimbare a categoriei gramaticale a aspectului verbal din imperfectiv în perfectiv). Trebuie să menționăm că și în limbile slave sunt tipuri de Aktionsart exprimate analitic.

Efectuând analiza semantică a verbelor prefixale din limba rusă, remarcăm valența scăzută a unor prefixe, cum ar fi *voz-/voz-*, *za-*, *om-*, iar verbele formate cu asemenea afixe exprimă puține tipuri de Aktionsart și, dimpotrivă, polisemantismul unor prefixe, printre care *no-*, *nod-*, *npo-*, *nepe-*, generează multiple tipuri de Aktionsart.

Am atestat următoarele tipuri ale categoriei în discuție:

1. Aktionsart incoativ, ce indică începutul acțiunii cu o trecere treptată într-o stare

anumită (specific pentru verbele derivate cu *воз-/вос-, за-, от-, по-*);

2. Aktionsart cumulativ (sativ), ce exprimă o acțiune suplimentară, de adăugare, sporire (*до-, на-, под-, при-*);

3. Aktionsart iterativ, ce denotă reluarea în timp a acțiunii (*воз-/вос-, до-, на-, непе-, по-*);

4. Aktionsart finitiv, cu semnificația de acțiune terminată sau de adăugare la ceva (*до-, от-, по-*);

5. Aktionsart finitiv- negativ, cu sensul de aducere a acțiunii până la un rezultat negativ (*до-*);

6. Aktionsart intensiv, ce semnifică o acțiune, stare ieșită din limitele obișnuitului sau permisului, care, uneori, poate duce la o stare de epuizare a subiectului (*воз-/вос-, за-, на-, от-, непе-, по-, про-*);

7. Aktionsart excesiv-durativ sau intensiv-durativ, ce marchează o manifestare excesivă a duratei sau (mai rar) a intensității unei acțiuni monosecvențiale (*за-*);

8. Aktionsart intensiv-rezultativ, ce dezvăluie sensul de plinătate a acțiunii și epuizare a rezultatului acțiunii (*до-*);

9. Aktionsart orientat, cu semnificația de acțiune motorică, îndreptată spre o anumită direcție (*до-, на-, от-, непе-, под-, при-, про-*);

10. Aktionsart neorientat, cu valoarea de acțiune motorică, ce nu este îndreptată spre o anumită direcție, care se desfășoară o anumită perioadă de timp (*непе-, по-, под-*);

11. Aktionsart atenuativ, ce are semnificația de acțiune atenuată, micșorată din plinătatea ei (*от-, непе-, по-, под-, при-*);

12. Aktionsart intermitent-atenuativ, cu sensul de acțiune atenuată, ce se derulează cu întreruperi (*по-, под-*);

13. Aktionsart durativ-atenuativ, ce evidențiază sensul de acțiune durativă și, totodată, atenuată (*на-, при-*);

14. Aktionsart limitativ, ce are valoarea de acțiune limitată în timp și în deplinătatea desfășurării ei (*по-, при-, про-*).

15. Aktionsart durativ-monosecvențial, ce include lexemele verbale cu semnificația de acțiuni de producere a sunetelor (*про-*);

16. Aktionsart durativ-amplificativ, ce denotă sensul de acțiune adusă până la rezultatul dorit, depunând, timp îndelungat, efort intensiv (*до-*);

17. Aktionsart amplificativ, cu semnificația de acțiune ajunsă la o putere, intensitate deosebită (*на-, под-, при-, про-*);

18. Aktionsart distributiv, ce are sensul de ansamblu de acțiuni care se extind asupra unui

șir de obiecte sau provin de la un șir de subiecte (*nepe-*, *no-*, *npo-*);

19. Aktionsart reciproc, ce indică acțiuni reciproce (*nepe-*);

20. Aktionsart prospectiv, ce denotă sensul de acțiune al cărei rezultat se referă la viitor (*3a-*).

Tabelul A.2.1. *Tipuri de Aktionsart exprimate de verbe prefixale din limba rusă* (p. 175) reflectă distribuția prefixelor verbale din limba rusă, în funcție de tipurile de Aktionsart redată, și, totodată, reliefează tipurile de Aktionsart ce caracterizează un anumit prefix verbal. Astfel, observăm că cel mai bine sunt reprezentate tipurile de Aktionsart orientat și intensiv (specifice pentru șapte prefixe), atenuativ și iterativ – cinci; incoativ, cumulativ, amplificativ – patru. Tipurile finitiv, neorientat, distributiv și limitativ sunt pertinente pentru trei prefixe; intermitent-atenuativ și durativ-atenuativ – pentru două, iar tipurile finitiv-negativ, intensiv-durativ, intensiv- rezultativ, durativ-monosecvențial, durativ-amplificativ, reciproc și prospectiv – doar pentru unul.

Varietatea tipurilor de Aktionsart, specifice unui anumit prefix verbal, este condiționată de polisemantismul prefixelor. Astfel, prefixul *no-* este apt a exprima cele mai multe tipuri de Aktionsart (nouă), după care urmează, în ordine descrescătoare: *nepe-* și *do-* (câte șapte), *na-*, *nod-*, *npu-* și *npo-* (câte șase), *om-* (cinci), *3a-* (patru), *603-/60c-* (trei).

Analiza lexico-gramaticală a echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă dovedește că, în componența acestora, intră diverși termeni: substantive, adjective (la gradul pozitiv sau superlativ), adjective pronominale nehotărâte, verbe aspectuale, locuțiuni verbale, adverbe de mod, de timp, cantitative (la toate gradele de comparație), locuțiuni adverbiale (de mod, de durată, de loc), uneori – pronume nehotărâte la diverse cazuri (nominativ, dativ, acuzativ), semiadverbe, gerunzii, supine, participii substantivizate, prepoziții simple sau compuse, sintagme, subordonate (completive, de mod și de timp), expresii etc. Referindu-ne la fiecare prefix în parte, menționăm:

1. Pentru prefixul *do-* am stabilit 48 de posibilități de exprimare în limba română a sensurilor pe care lexemele verbale din rusă le obțin în urma adăugării acestuia. De cele mai multe ori, la formarea echivalentelor românești participă:

- verbe aspectuale: **a termina, a sfârși, a înceta, a isprăvi;**
- adverbe la gradul pozitiv: de mod: **bine, complet, amănunțit, anevoie;** temporale aspectuale cu sens iterativ: **mai, încă;** cantitative: **tot;** adverbe la gradul superlativ absolut: **prea mult;**
- locuțiuni adverbiale: de mod: **în voie, cu greu, cu desăvârșire, de tot, până la deteriorare, până la distrugere;** cantitative: **într-o anumită măsură, până la capăt, până la**

sfârșit, până la fund; de durată: până la consecințe neplăcute, până la istovire totală, până la ultimul grad de uzură;

- substantive: **diferența, restul;**
- adjective pronominale nehotărâte: **tot;**
- adjective adverbializate: **definitiv, adânc, suplimentar;**
- prepoziția compusă **până la;**
- expresii: **a duce până la capăt, a duce până la sfârșit, a o păți;**
- subordonate temporale: **până răspunde cineva, până să iasă cineva, până va fi auzit, până ți se va deschide, până se face ferfeniță;** completivă directă: **ceea ce rămăsese de făcut;** completivă indirectă: **cu tot ce este necesar.**

2. Echivalentele românești ale verbele prefixale cu **за-** conțin 55 de mijloace de redare a actualității:

- verbe aspectuale: **a începe, a (se/o) porni, a se pune pe, a izbucni, a se apuca de, a fi cuprins de, a termina;**
- adjective calificative: **gogonat;**
- adverbe la gradul pozitiv: de mod: **rău, tare, abuziv;** temporale aspectuale: **îndelung;** de loc: **departe;** la gradul comparativ de superioritate: **mai adânc, mai mult;** superlativ absolut: **prea mult, prea tare;**
- locuțiuni adverbiale: de mod: **cu admirație, cu nerușinare, cu mare plăcere, în mod stăruitor, cu ridicata, cu toptanul, până la istovire, cu foc;** ce relevă cantitatea: **în plus, peste măsură, în mod excesiv;** ce dezvăluie durata: **(prea) mult timp,** de timp: **din timp;**
- locuțiuni verbale: **a da în clocot, a cădea bolnav, a intra în grevă, a copleși cu laude/cu daruri/cu dezmierdări;**
- expresii: **a nu-și (mai) lua ochii, mult și bine, a se lua cu vorba, a se lua cu joaca, multe și nevrute, exces de zel, a ridica în slăvi,** inclusiv cu valoare încoativă: **a intra în vorbă cu cineva, a se pune în mișcare, a se umfla în pene;**
- sintagma **până la efecte nedorite.**

3. Semnificațiile pe care verbele din limba rusă le obțin, grație atașării prefixului **на-**, sunt dezvăluite în limba română prin 54 de modalități: prepoziții simple: **peste, deasupra;**

- adverbe la gradul pozitiv: cantitative: **mult, îndeajuns, destul, suficient;** de mod: **bine, foarte, tare, încet;** adverbe la gradul superlativ absolut: **prea mult;**
- locuțiuni adverbiale: de loc: **pe deasupra, în mai multe locuri;** cantitative: **o/în cantitate mare, o cantitate oarecare, în cantități mari/suficiente, peste măsură, în/într-un număr mare, destul de mult;** de mod: **cu poftă, în voie, din cale afară, cu nesaț, pe/până la**

săturate, cu toată greutatea; de durată: câțva timp, mult timp, (un) timp (mai) îndelungat, destul timp; de frecvență: de mai multe ori, în repetate rânduri;

- locuțiune verbală: **a coplesi cu laude;**

- adjectiv pronominal nehotărât: **multe;**

- substantiv: **totul;**

- expresii: **a ridica în slava cerului, cât poștești, cât îți poștește sufletul, a nu mai putea de, a-și ușura inima;**

- sintagme: **a fi sătul de cele văzute, a nu se mai sătura ascultând;**

- subordonate temporale: **până te sature.**

4. Pentru a denota valorile verbelor din limba rusă, atribuite de prefixul **om-**, în limba română, sunt utilizate 24 de mijloace:

- verbe aspectuale: **a termina, a înceta, a sfârși, a isprăvi;**

- adverbe la gradul pozitiv: de loc: **îndărăt, înapoi;** de mod: **bine;** cantitative: **puțin;** la gradul comparativ: **mai departe;**

- adjectivul pronominal nehotărât: **toate;**

- locuțiuni adverbiale: de mod: **de tot;** de loc: **într-o parte, la o parte, într-un alt loc;** de frecvență: **de câteva ori la rând;** cantitative: **o parte dintr-o cantitate de lichid, (câte) o înghițitură, câte puțin;**

- verbe derivate cu prefixele: **re-, răș-, trans-;**

- expresia **a-și lua zborul.**

5. La exprimarea semnificațiilor rezultate din atașarea prefixului **nepe-** la verbele rusești, în limba română participă 61 de mijloace morfematice sau lexicale: - prepoziția **peste;**

- verbe derivate cu prefixele: **re-, pre-, răș-, supra-;**

- adverbe la gradul pozitiv: cantitative: **tot, puțin, excesiv;** de mod: **altfel, complet, puternic, profund, learcă, reciproc;** adverbe temporale aspectuale, ce indică frecvența: **intermitent;** de loc: **prin multe locuri;** adverbe la gradul comparativ de superioritate: **mai tare (decât altul/toți), mai mult (decât alții/decât toți), mai departe (decât trebuie);** la gradul superlativ absolut: **prea tare, prea mult, prea scump;**

-locuțiuni adverbiale: de mod: **câte puțin, cu totul, de tot, în întregime, de-a curmezișul, până la piele, în două;** ce arată frecvența: **din nou, încă o dată, în câteva reprize, în mai multe rânduri;** de durată: **mai mult timp (decât trebuie), un timp oarecare;** cantitative: **în număr mare, peste măsură, peste prevederi, peste normă;** de loc: **în altă parte, peste tot, dintr-un loc în altul, prin multe locuri, în mai multe locuri, de jur împrejur;**

- pronume nehotărâte: **altul** (la cazul dativ: **altuia**), **unul pe/la altul**, **unul altuia**, **multe, toate, pe/cu toți, pe/cu mulți**;

- adjective pronominale nehotărâte la cazul acuzativ/dativ: **alte, altei**;

- adjectivul calificativ: **nou**.

6. Polisemia morfemului prefixal **no-** din componența lexemelor verbale din limba rusă generează o diversitate mare de echivalente românești, formate din 45 de termeni:

- verbe aspectuale: **a începe, a termina**;

- adverbe: de mod: **ușor, treptat, încet, complet**; cantitative: **puțin, tot, mult**; temporale aspectuale, ce indică frecvența: **câteodată**;

- locuțiuni adverbiale: de mod: **fără grabă, câte puțin, până în temelii**; cantitative: **o cantitate mare**; ce marchează frecvența: **din când în când, cu întreruperi, de mai multe ori, de câteva ori, de repetate ori**; ce denotă durata: **o clipă, câțva timp, un timp (anumit/oarecare)**; de loc: **în (mai) multe locuri, de colo până colo, peste tot**;

- locuțiuni verbale: **a prinde dragoste**;

- adjective pronominale nehotărâte: **câteva**;

- adjectiv calificativ: **mic**;

- pronume nehotărâte: **mult/tot**, forma de plural, cazul nominativ/acuzativ;

- semiadverbul **cam**;

- expresii: **a o lua la fugă, a o lua la goană**.

7. Verbelor cu prefixul **noð-** din limba rusă le corespund structuri românești formate cu 40 de mijloace lexicale:

- adverbe la gradul pozitiv: temporale aspectuale ce indică repetarea: **mai, încă**; de mod: **tare, ușor, superficial, încet, treptat**; de loc: **dedesubt, alături, împrejur**; cantitative: **puțin** sau la gradul comparativ de superioritate: **mai tare, mai bine, mai aproape, mai mult**;

- locuțiuni adverbiale: cantitative: **în plus, o cantitate suplimentară**; de mod: **pe furiș, pe ascuns, la repezeală, în parte, în mod incomplet**; de loc: **în partea de jos, în sus**; de frecvență: **încă o dată, din nou, din timp în timp, din când în când**;

- prepoziții: **sub, lângă, până la**;

- adjectivul calificativ: **incomplet**;

- adjective adverbializate: **suplimentar, mai substanțial**;

- semiadverbul **cam**;

- sintagma **partea inferioară**;

-expresia **a trage cu urechea**.

8. Modelele structurale ale echivalentelor românești ale verbelor din limba rusă, formate

cu prefixul **npo-**, au o diversitate medie, conținând 32 de mijloace lexicale:

- prepoziții: **prin, pe lângă, între;**
- adverbe la gradul pozitiv: de loc: **înainte;** de mod: **îndeajuns, tare, complet, ușor, scurt;** cantitative: **tot, mult, puțin;** la gradul superlativ absolut: **bine de tot, prea mult;**
- locuțiuni adverbiale: de mod: **în întregime, de tot, câte puțin, în grabă, la repezeală;** de durată: **mai mult timp, puțin timp, un timp (oarecare), un anumit timp, câtva timp, câțeva vreme;** de loc: **peste tot, în mai multe locuri;**
- subordonata modală **cât trebuie.**

9. Valența prefixului **BO3-/BOC-** din limba rusă fiind restrictivă, verbelor prefixale cu **BO3-/BOC-** le corespund, în limba română, puține (am atestat opt) modalități de redare a semnificațiilor pe care le au derivatele prefixale verbale din limba rusă:

- adverbul cantitativ **mult** la gradele pozitiv și comparativ;
- verbe aspectuale: **a începe, a prinde, a fi cuprins;**
- locuțiunea adverbială cu valoare iterativă **din nou;**
- verbe derivate cu prefixul iterativ **re-;**
- expresia **a-și lua zborul.**

10. În componența echivalentelor românești ale verbelor din limba rusă, derivate cu prefixul **npu-**, se atestă 23 de mijloace lexicale sau morfematice de denotare a aspectualității:

- prepoziții: **spre, până la;**
- adjective adverbializate: **suplimentar;**
- adverbe la gradul pozitiv: de mod: **ușor, încetșor, treptat;** cantitative: **puțin;** temporale aspectuale, ce denotă repetarea: **mai;** adverbe la gradul comparativ: **mai tare;**
- locuțiuni adverbiale: de mod: **în plus, câte puțin, cu înghițituri mici, pe deasupra;** de durată: **pentru un timp (oarecare), pentru puțin timp, pentru un scurt timp, pentru o clipă;** de frecvență: **din când în când;**
- adjectivul pronominal nehotărât: **puțină;**
- sintagma: **o sumă mică;**
- verbe derivate cu prefixul **între-.**

Tabelul A.2.2. *Elemente structurale în componența echivalentelor românești ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă* (p. 176) conține elementele lexico-gramaticale atestate în componența echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă. Astfel, valorile redade de cele zece prefixe din componența lexemelor verbale analizate sunt exprimate, în limba română, prin intermediul a circa 261 de elemente. Verbelor din limba rusă, investigate în lucrare, care sunt derivate cu un anumit prefix, le pot corespunde de la opt la 61 de mijloace de expresie

în limba română. Cel mai bine reprezentate, din acest punct de vedere, sunt verbele cu prefixul *nepe-* cu 61 de elemente, după care urmează, în ordine descrescătoare, *za-* – 55, *na-* – 54, *do-* – 48, *no-* – 46, *nod-* – 40, *npo-* – 32, *om-* – 24, *npu-* – 23 și *voz-/voc-* – 8.

Cele mai frecvente elemente structurale sunt locuțiunile adverbiale, îndeosebi cele de mod, și adverbe, printre care majoritatea o dețin cele de mod. Am atestat mai puține verbe aspectuale, pronume nehotărâte și adjective pronominal nehotărâte, verbe prefixale, prepoziții, semiadverbe, adjective, substantive, expresii etc.

Rezultatele cercetării dovedesc că modelele structurale ale echivalentelor românești ale verbelor prefixale aspectuale din limba română sunt variate, cuprinzând, pentru fiecare prefix, de la șapte la 21 de exemple. Tabelul A.2.3. *Modele structurale ale echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă* (p.189) reflectă distribuția modelelor, în funcție de prefixele pe care le conțin lexemele verbale din limba rusă. Am remarcat că cele mai numeroase sunt corespondentele derivatelor verbale ce conțin prefixul *do-* (21). Echivalentele românești ale verbelor, derivate cu prefixele *na-*, *no-*, *za-*, *om-* și *nepe-*, se caracterizează printr-o diversitate medie: prefixele *na-* și *no-* cuprind 16 modele, prefixul *nepe-* – 15, prefixele *za-* și *om-* – câte 14, iar *nod-* – 12. Un număr redus de modele reprezintă echivalentele lexemelor verbale prefixale cu *npu-* – nouă, iar *voz-/voc-* și *npo-* – câte șapte. În total, în studiul nostru, am delimitat 53 de modele structurale ale echivalentelor românești ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă.

Cele mai frecvente sunt modelele bimembre (am reliefat 28 de formule), au o frecvență medie cele trimembre (13) și polimembre (zece), una scăzută – cele monomembre (două). Modelele V + Adv. și V + LA sunt specifice echivalentelor românești ale verbelor derivate cu fiecare prefix din limba rusă, analizat în lucrare. Modelul structural V pref. este atestat în componența echivalentelor proprii pentru verbe formate cu șase prefixe. Astfel, verbelor prefixale din limba rusă le pot corespunde, în limba română, același model – verb format cu anumite prefixe: *pre-*, *răs-* (tipic doar pentru echivalentele verbelor cu afixul *nepe-*), *între-* (caracteristic pentru corespondentele românești ale verbelor derivate cu prefixul *npu-*), *supra-* (în echivalente ale verbelor formate cu *nod-* și *nepe-*) și *re-* (cel mai frecvent, intrând în componența echivalentelor românești ale derivatelor verbale cu morfemele *voz-/voc-*, *do-* și *nepe-*). Așadar, unui verb prefixal din limba rusă îi pot corespunde în limba română, de cele mai multe ori, două și mai multe lexeme, ceea ce confirmă, o dată în plus, caracterul analitico-sintetic al limbii române față de cel, preponderent, sintetic al limbii ruse.

3. MIJLOACE DE EXPRIMARE A CATEGORIEI ASPECTUALITĂȚII ÎN LIMBILE RUSĂ ȘI ROMÂNĂ, DIN PERSPECTIVA CONCEPTULUI DE ECHIVALENȚĂ

3.1. Conceptul de echivalență în teoria traducerii

Fenomenul echivalenței a cunoscut în ultimele decenii o atenție sporită din partea savanților, îndeosebi a traductologilor, fiind unul dintre conceptele-cheie ale teoriei traducerii. Traducerea este considerată o activitate multiaspectuală, de aceea a fost interpretată de către specialiști în mod diferit. Deși se deosebesc, definițiile acestora au și trăsături comune: referința la cele două limbi: 1) cea din care se traduce, 2) cea în care se traduce și stabilirea echivalențelor între textul original și cel tradus, păstrând specificul originalului.

Potrivit concepției lingviștilor A.R. Metham și R.A. Hudson, „traducerea înseamnă înlocuirea reprezentării unui text într-o limbă printr-o reprezentare a unui text echivalent într-o a doua limbă” [apud 8, p. 24]. În viziunea cercetătorilor A.R. Metham și R.A. Hudson, traducerea are scopul de a reproduce, cât mai fidel posibil, „toate caracteristicile gramaticale și lexicale ale originalului din *limba-sursă* prin căutarea de termeni echivalenți în *limba-țintă*”. În același timp, orice informație conținută în textul original... trebuie păstrată și în traducere” [apud 8, p. 31]. În procesul traducerii, limba-țintă (limba de receptare) este estimată ca limba în care se traduce, iar limba-sursă (limba tradusă/limba de origine) – cea din care se traduce.

O idee similară este enunțată și de R.T. Bell, care precizează că obiectivul fundamental al traducerii constă în a transforma un text scris într-o anumită limbă într-un text echivalent, scris în altă limbă, „păstrând pe cât posibil, conținutul mesajului, caracteristicile formei și rolurile funcționale ale textului original” [8, p. 11]. Prin urmare, atât finalitățile traducerii, cât și esența traducerii înseși se bazează pe conceptul de *echivalent* sau *echivalență*, ce semnifică, în sens larg, „relația de identitate dintre două unități de sens de limbi diferite și având aceeași sau aproape aceeași denotație și aceeași conotație”; calitatea a ceea ce este echivalent [73, p. 65].

În opinia lui G. Steiner, începând cu secolul al XVIII-lea, subiectul teoriei traducerii este axat pe trei categorii. Prima conține „literalitatea strictă, aranjarea față în față a cuvintelor în dicționarul interlingual, manualul de limbă străină și traducerea interliniară”. Cea de-a doua reprezintă „marea zonă centrală a „trans-punerii” prin intermediul reformulării fidele, dar independente”, în situația în care traducătorul reproduce cu exactitate originalul, dar scrie un text firesc în limba-țintă, care poate exista și independent. A treia clasă este cea a „imitației, recreării, variațiunii și parabolei interpretative. Aceasta acoperă o suprafață întinsă și difuză, care merge de la transpuneri ale originalului într-un idiom mai accesibil până la cele mai libere ecouri, adesea doar aluzive sau de natură parodică” [102, p. 315].

În accepția teoreticienilor din domeniul traducerii, „...conținutul originalului este absolut imposibil de „păstrat”, textul tradus este o creație nouă, care rezultă în urma citirii originalului, fiind o reconstruire și nu o copie a acestuia” [8, p. 177]. În procesul traducerii, printre preocupările cele mai importante ale traducătorilor sunt: mărimea unității care trebuie tradusă și modul în care se angajează traducătorul în procesul respectiv: păstrarea conținutului sau a formei textului original.

Specialiștii în materie sunt de părere că traducerea este inferioară originalului. În această ordine de idei, D. Alighieri susținea: „nulla cosa per legame musaico armonizzata si può de la sua loquela in altra transmutare, senza rompere tutta sua dolcezza e armonia”, ceea ce în limba română înseamnă: „Nimic cu deosebire expresiv, nimic din ceea ce au atins muzele nu poate fi trecut într-o altă limbă, fără a-și pierde savoarea și armonia” [apud 102, p. 301]. Același punct de vedere a fost împărtășit, cu două secole mai târziu, de către poetul francez J. Du Bellay, care a utilizat imaginea focului și a cenușii: „Toutes lesquelles choses se peuvent autant exprimer en traduisant comme un peintre peut représenter l'âme avec le corps de celui qu'il entreprend tirer après le naturel”. Mereu același lucru: cenușa nu este o traducere a focului” [apud 102, p. 301].

Pe de altă parte, după cum menționează G. Steiner, „Niciun produs uman nu poate fi perfect. Niciun fel de multiplicare, chiar de materiale care sunt etichetate în mod convențional ca fiind identice, nu poate produce copii perfecte” [102, p. 312]. Așadar, nici traducerea nu poate fi exactă și este firesc să existe anumite diferențe și asimetrii între traducere și original. Traducătorii susțin că este important gradul de fidelitate, care trebuie urmărit în fiecare proces de traducere.

De fapt, se zice că cititorul, având în față traducerea, îl lecturează nu numai pe autor, ci și pe traducător. În acest sens, ni se pare interesantă analogia pe care o face M. Moraru, observând că traducătorul nu creează cartea pe care o traduce, după cum actorul nu este creatorul piesei în care joacă; traducătorul însă creează traducerea, precum actorul – rolul și de traducător depinde soarta cărții traduse, la fel cum de actor depinde succesul piesei. De aceea sunt atât de mari rolul și responsabilitatea traducătorului [81, p. 234]. Or, traducătorul, efectuând traduceri din orice limbă, trebuie să fie un specialist foarte bun, care să ia în considerare particularitățile structurale ale limbii-sursă. Este necesar să cunoască similitudinile și, mai cu seamă, diferențele de ordin lexical și gramatical dintre limba-sursă și limba-țintă, ceea ce-i va permite să găsească echivalentele potrivite, evitând, astfel, eventualele erori.

Una dintre cerințele elaborate de teoria și practica de traducere este cea a echivalenței textului inițial și a celui final. Totodată, tipologia textelor influențează tipurile de traducere și, implicit, tipurile de echivalență. Fenomenului echivalenței i s-a acordat o importanță majoră în

descrierea teoretică a traducerii și a precizării esenței acesteia. Totuși echivalența nu are un statut teoretic distinct în traductologie, întrucât mulți autori o consideră o particularitate relativă, ceea ce se datorează influenței diferitor factori lingvistici și culturali.

În acest context, L. Ciochină, elaborând un studiu interesant cu referire la versiunile în limba engleză ale poveștilor scrise de I. Creangă și P. Ispirescu, afirmă că relevarea nivelului la care se produce echivalența este condiționată de „configurația factorilor lingvistici și extralingvistici, specifici unei situații. Teoria traducerii, în general, se sprijină pe miza echivalenței a două structuri lexico-gramaticale, cea a limbii-sursă și cea a limbii receptoare, într-un context determinat.” [32, p. 57]. Astfel, stabilirea unei relații de echivalență presupune documentarea suplimentară a traducătorului și cunoașterea unor informații despre valorile, relațiile interpersonale, credința, comportamentul, dar și despre viața cotidiană, istoria, tradițiile și obiceiurile poporului din a cărui limbă traduce.

Am menționat anterior că diverse definiții ale traducerii corespund unor etape diferite de dezvoltare a traductologiei, la fel și multiplele interpretări ale echivalenței reflectă evoluția opiniilor despre esența traducerii [98, p. 266]. Deși tipologia echivalenței variază uneori de la un teoretician la altul, majoritatea recunosc strânsa legătură ce se atestă între echivalențele de traducere și procedeele de traducere, cele mai multe încercări de a defini echivalența provenind din descrierea acestora din urmă.

Unii exegeți au încercat să reprezinte noțiunea de echivalență din punct de vedere formal, drept structuri ierarhice (V.N. Komissarov), liniare (W. Koller) sau formule matematice (A.D. Șveîter). În opinia lui Ia. Rețker noțiunea de echivalență se referă doar la *relațiile dintre microunitățile textului*, nu și la cele intertextuale. După cum remarcă savantul, echivalentul este interpretat ca „o corespundere identică constantă care, de regulă, nu depinde de context” [144, p. 13].

W. Koller însă afirmă că noțiunea de echivalență obține un sens real numai atunci când sunt precizate *tipurile relațiilor de echivalență între texte*. Astfel, traductologul deosebește cinci tipuri ale conceptului în discuție:

- 1) *denotativă*, ce prevede păstrarea conținutului textului (în literatura despre traducere este numită *invariantă a conținutului* sau *invariantă a planului conținutului*);
- 2) *conotativă*, ce urmărește transmiterea conotațiilor textului pe calea selectării unor mijloace sinonimice de limbă (în traductologie, de obicei, se referă la *echivalența stilistică*);
- 3) *textual-normativă*, orientată spre particularitățile stilistice ale textului, spre normele lingvistice (în traductologie, de asemenea, deseori ține de *echivalența stilistică*);

- 4) *pragmatică*, ce presupune o anumită orientare spre receptor (în traductologie este numită *echivalență comunicativă*);
- 5) *formală*, axată pe transmiterea particularităților estetico-artistice individualizatoare și a altor caracteristici formale ale originalului [apud 157, p. 80].

În comparație cu W. Koller, pentru care echivalența constituie o noțiune normativă (în lista de *supra* sunt reflectate, de fapt, cerințele normative față de traducere), V.N. Komissarov apreciază echivalența drept *grade/niveluri diferite ale unității de sens a traducerii și a originalului*. În viziunea acestui specialist, există cinci grade/niveluri diferite: al obiectivului comunicării, al identificării situației, al mijlocului de descriere a situației, al semnificației structurilor sintactice și al semnelor verbale [apud 157, p. 81].

Așadar, atât W. Koller, cât și V.N. Komissarov disting cinci niveluri ale echivalenței. Spre deosebire de W. Koller, care semnalează că cele cinci tipuri de echivalență țin de același plan, V.N. Komissarov le definește ca o structură ierarhică.

V.G. Gak și Iu.L. Levin propun o tipologie ternară a echivalenței: *formală*, *semantică* și *situativă*. În cazul echivalenței *formale*, semnificațiile comune în două limbi sunt redată prin forme lingvistice analoage, iar echivalența *semantică* preconizează exprimarea acelorași semnificații prin mijloace diferite. Esența echivalenței *situative* constă în faptul că aceeași situație este descrisă în două limbi nu numai cu ajutorul unor forme diferite, ci și prin intermediul unor semne deosebite, denotate de formele în cauză [apud 157, p. 83].

Conceptul de echivalență a fost și în atenția cercetătorilor români. Astfel, T. Cristea consideră că: „...soluția cea mai satisfăcătoare ar fi să se opereze cu o triplă echivalență: *de sens*, adică *de traducere*, *de formă* și *de nomenclatură*” [40, p. 367]. În cadrul *echivalenței semantice*, un segment de expresie din limba de bază este asociat cu un segment de expresie din limba-țintă. Această unitate cu un semnificat unic și cu două semnificative, ce aparțin la două limbi diferite, este denumită prin termenul de *heteronim* sau *echivalent parțial*.

Noțiunea de echivalență are, mai degrabă, un caracter semantic, nu formal. Între unitățile limbii din două idiomuri se pot stabili diverse tipuri de echivalență semantică. Unii autori delimitează două tipuri: *totală* (numită și *globală* sau *generală*) și *parțială* sau *pe segmente*, iar alții – trei tipuri. I. Condrea, la fel, relevă, pe lângă *echivalența totală* și *parțială*, al treilea tip, din care fac parte așa-numitele *false echivalente*. Despre echivalența *totală* se poate vorbi atunci când sensurile unor cuvinte sau sintagme din două limbi, practic, se suprapun. După cum susține lingvista, de regulă, „acest tip de echivalență se stabilește între cuvintele monosemantice” [35, p. 54], când în ambele limbi cuvintele au doar câte un sens. I. Condrea include în această categorie unitățile ce fac parte din următoarele clase semantice: termeni, nume proprii, cuvinte cu un

caracter uzual, ce au echivalente permanente (zilele săptămânii, denumirile lunilor, ale anotimpurilor, unitățile monetare, formulele de salut și de politețe, unele expresii frazeologice, de exemplu: rom.: *din toată inima* –rus.: *om vcezo cepdu*).

Cazurile de *echivalență parțială* sunt mai frecvente și rezidă în faptul că „...un cuvânt din limba-țintă poate avea câteva corespondente în limba-sursă” [35, p. 54]. Acest fenomen este generat de polisemie. Astfel, limba-sursă poate dispune de mai puține sensuri decât limba-țintă și invers. Prin *echivalent fals* se are în vedere „...cuvântul care coincide total sau aproape total, ca aspect sonor, cu lexemul din limba-sursă, dar care are alt (sau și alt) sens decât acesta. Asemenea cuvinte mai sunt numite și „omonime interlingvistice” sau, respectiv, „omonime bilingve” [35, p. 61].

Referindu-se la echivalența *semantică*, S. Bassnett precizează că lexemele și sensurile lor nu sunt traductibile, traductibile sunt mesajele pe care le poartă cuvintele. Acestea din urmă transformă mesajele, în funcție de diferite situații. Specialistul în materie va traduce, mai întâi, funcția socială sau culturală a unui cuvânt sau a unei expresii date, într-o situație dată, apoi va alege echivalentul în cea de-a doua limbă, care să aibă aproximativ aceeași valoare. Aceasta nu înseamnă însă că unitățile lingvistice sunt trecute cu vederea. Numai prin intermediul lor mesajul poate fi transmis, căci ele fac parte din mesaj [apud 32, p. 56].

Un aspect aparte în cadrul echivalenței de semnificație o constituie sinonimia. După cum observă U. Eco, sinonimia generează dificultăți pentru traducători. Astfel, deși putem considera sinonime termenii *father* sau *daddy* din engleză, *père* din franceză, *padre* din italiană, există diverse cazuri când *father* nu e sinonim cu *daddy*. În enunțul *God is our Father* (Dumnezeu e Tatăl nostru) nu putem înlocui *father* cu *daddy*. Aceeași situație este și în cazul *omeu* și *nana* din rusă. U. Eco explică astfel fenomenul: „În termeni teoretici, acesta ar fi un caz în care *echivalența referențială* (firește că *John's daddy* e exact aceeași persoană ca și *John's father*, *le père de John* sau *il papa` di John*) nu coincide cu *echivalența conotativă* – ce se referă la modul în care cuvintele sau expresiile complexe pot provoca în mintea ascultătorilor sau a cititorilor aceleași asociații și reacții emotive.”[48, p. 26]. Așadar, scriitorul relevă două tipuri de echivalență: *referențială* și *conotativă*.

Asemenea lui U. Eco, J. Catford face distincție doar între două tipuri de echivalență: *textuală* și *formală*. Echivalența *textuală* este „...acea porțiune a textului tradus, care se schimbă atunci și numai atunci când porțiunea dată a textului original s-a schimbat”. Echivalența *formală* sau „corespondența formală face ca orice categorie lingvistică a textului în limba de receptare (unitate, clasă, structură, elemente ale structurii etc.) să poată ocupa „aproximativ” același loc în „economia” textului din limba de receptare, pe care-l ocupă categoria respectivă din textul

originalului” [apud 32, p. 51-52]. Totodată, J. Catford consideră că *echivalența formală* este, în majoritatea cazurilor, aproximativă.

În timp ce teoria lui J. Catford accentuează *echivalența formală*, pentru E. Nida este importantă existența a două situații comunicaționale cu același efect emotiv atât asupra receptorilor textului original, cât și asupra acelor ai traducerii. Aidoma exegeților U. Eco și J. Catford, E. Nida distinge două tipuri de echivalență, pe care le numește *formală* și *dinamică*. *Echivalența dinamică* este definită ca „o calitate a traducerii, în cadrul căreia conținutul semantic al originalului este transmis limbii de receptare în asemenea mod, încât reacția („response”) receptorului, în general, este similară cu reacția receptorilor originalului.” [apud 32, p. 53]. Așadar, conceptul de echivalență *dinamică* introduce un component nou în teoria traducerii, cel de *situație comunicațională*.

Conceptul de *echivalență formală* este analizat și de către R.T. Bell. Cercetătorul susține că traducătorul trebuie să se concentreze fie „asupra găsirii de *echivalențe formale*, care să „păstreze” sensul semantic al textului independent de context, în dauna valorii comunicative furnizate de acesta”, fie să identifice „*echivalențe funcționale*, care să „păstreze” valoarea comunicativă pe care o dă contextul, în dauna sensului semantic, independent de context” [8, p. 25]. Aceeași alegere trebuia să o facă și traducătorii din antichitate: echivalențe la nivelul cuvintelor (a traduce cuvânt cu cuvânt – traducere literală) și echivalențe la nivelul semnificației (traducere liberă).

G. Jäger introduce termenul *echivalență comunicativă*, pe care îl definește drept o relație între textul din limba-sursă și cel din limba-țintă, ce apare în cazurile în care, la trecerea de la original la textul tradus, se păstrează sau rămâne neschimbată valoarea comunicativă a textului-sursă [apud 157, p. 79].

Cele relatate *supra* ne permit să conchidem că tipologia textelor influențează atât tipurile de traducere, cât și pe cele de echivalență. Diverse definiții ale traducerii corespund unor etape diferite de dezvoltare a traductologiei, iar multiplele interpretări ale echivalenței reflectă evoluția opiniilor despre esența traducerii. Unii cercetători au încercat să reprezinte noțiunea de echivalență în forma unor structuri ierarhice (V.N. Komisarov), liniare (W. Koller) sau a unor formule matematice (A.D. Șveîter). Tipologia echivalenței este variată și din punct de vedere cantitativ, întrucât lingviștii deosebesc cinci tipuri de echivalență (W. Koller și V.N. Komissarov), trei (V.G. Gak, Iu.L. Levin, T. Cristea) sau două (U. Eco, J. Catford, E. Nida, R.T. Bell).

3.2. Procedee de traducere în limba română a verbelor prefixale din limba rusă (în baza textelor literare)

Deși tipologia echivalenței variază de la un teoretician la altul, majoritatea recunosc strânsa legătură ce se manifestă între echivalență și procedeele de traducere. Astfel, cele mai multe încercări de a defini echivalența au la bază descrierea unor procedee de traducere. Totodată, caracterul echivalenței textelor este dictat și de stilul funcțional respectiv.

Se consideră că printre cele mai dificile experiențe pentru un traducător sunt acelea ce vizează „categorii gramaticale prezente în limba-sursă, dar inexistente în limba-țintă sau acelea ce privesc alomorfismul mijloacelor de exprimare a unei categorii gramaticale în limbi diferite” [101, p. 44]. Cu referire la limbile română și rusă, remarcăm anumite similitudini (cum ar fi aproximativ același sistem al părților de vorbire), datorate apartenenței acestora la aceeași familie de limbi, cea indo-europeană. Se atestă însă și multe deosebiri, ce pot fi explicate atât prin faptul că limbile menționate fac parte din grupuri diferite, cât și prin tipul sintetic al limbii ruse și cel analitico-sintetic al celei române. Printre particularitățile de limbă ce prezintă dificultăți în cadrul procesului de traducere, am putea observa, de exemplu, prezența categoriei determinării în limba română și absența acesteia în rusă.

În traductologie, sunt cunoscute multiple procedee de realizare a traducerii, apreciate ca tehnici sau strategii. Conform *DCTT*, prin *procedeu de traducere*, numit în literatura de specialitate și *de transfer*, se are în vedere „orice modalitate folosită deliberat de traducător în momentul reflecției asupra TS [textului- sursă – n. n.] și al căutării unui echivalent.”[42, p. 150]. Printre aceste procedee sunt: transpoziția, modularea, echivalența, adaptarea, compensarea, explicitarea, implicitarea, amplificarea, concizia etc.

În prezent, nu există o clasificare unică a procedeelelor de traducere, mulți lingviști evidențiindu-le pe unele dintre ele. Traductologul L.S. Barhudarov, de exemplu, reliefează doar patru procedee de traducere/transformare (переводческие трансформации): modificarea topicii, transpoziția, omisiunea și amplificarea [apud 127, p.56]. Ia. Rețker delimitează mult mai multe tehnici. Raportând conceptul de echivalență la relațiile dintre microunitățile textului, nu și la cele intertextuale, lingvistul deosebește, în plan semantic, șapte procedee/tehnici de traducere, pe care le definește drept *tipuri de modificări lexicale*, ce se produc în timpul traducerii: diferențierea, concretizarea, generalizarea, amplificarea, antonimia, transformarea completă și compensarea [144, p. 45]. Totodată, cercetătorul semnalează și cinci varietăți ale *transformărilor gramaticale*.

J.P. Vinay și J. Darbelnet, la fel, disting două categorii mari de procedee de traducere: 1) strategii de traducere directă (literală/semantică) și 2) strategii de traducere oblică

(indirectă/liberă), ce admite anumite deosebiri de ordin structural sau stilistic [apud 106, p. 56]. Prima categorie include trei subdiviziuni: împrumutul, calculul și traducerea literală (propriu-zisă – n.n.), cea de-a doua – patru: transpunerea, modularea, echivalența și adaptarea. P. Newmark, de asemenea, relevă două categorii principale: 1) traducerea literală/semantică, pe care o estimează ca cea mai importantă; 2) alte procedee, printre care *calculul*, *transferul*, *echivalentul cultural*, *echivalentul funcțional*, *echivalentul descriptiv*, *sinonimia*, *transpoziția*, *modularea*, *compensarea* etc. [168, p.7-8].

Remarcăm că, în aparență, clasificarea realizată de către P. Newmark are multe tangențe cu cea a cercetătorilor J.P. Vinay și J. Darbelnet, întrucât, în ambele cazuri, distincția principală se face între două tipuri de strategii de traducere. Totuși observăm că, spre deosebire de J.P. Vinay și J. Darbelnet, P. Newmark nu subdivizează traducerea literală/semantică și diferențiază mai multe procedee de traducere.

Există și o clasificare ternară, cea a lui A. Chesterman, conform căreia, „procedeele fundamentale la care apelează traducătorii sunt clasificate astfel: procedee sintactice, semantice și pragmatice” [apud 106, p. 56]. Printre cele sintactice, cercetătorul menționează: traducerea literală, calculul, transpoziția, schimbarea unității de traducere, modificări în structura frazei; cele semantice cuprind: sinonimia, antonimia, convergența, parafraza; cele pragmatice se subîmpart în: filtrarea culturală și schimbarea de quantum informațional (generalizare – concretizare), modificări de coerență, alte transformări pragmatice. În opinia noastră, această divizare în trei categorii este pe deplin justificată, întrucât, în procesul de traducere, echivalența textelor din limba-sursă și a celor din limba-țintă se stabilește operându-se anumite modificări în plan sintactic sau pragmatic.

Deși există diferențe în tipologia procedeelelor de traducere atât din punct de vedere cantitativ, cât și terminologic, vom urmări care sunt cele mai frecvent utilizate la traducerea verbelor prefixale aspectuale din limba rusă în română. În acest scop, aplicăm analiza contrastivă unidirecțională, care, în viziunea lui R. Sârbu, presupune „relevarea semnificațiilor unei forme oarecare ale uneia din limbi și determinarea modalităților de exprimare a semnificațiilor analoge în limba cu care se face confruntarea.” [95, p. 276]. Exemplele sunt selectate din creațiile artistice, semnate de autori ruși clasici și contemporani: A. Tolstoi, F. Dostoievski, N. Gogol, M. Bulgakov, A. Soljenițin și traduceri românești ale autorilor menționați.

La traducerea verbelor prefixale din limba rusă în română, remarcăm aplicarea următoarelor procedee: perifraza, accentuarea, amplificarea (varietate a transpoziției), modularea, sinonimia, antonimia. Cel mai productiv procedeu este *perifraza*, numită și *traducere analitică* de către S. Buium [15, p. 31]. Termenul *perifrază* [gr. *periphrasis* < *peri* – împrejur,

phrasis – vorbire] este definit drept „procedeu gramatical și stilistic de exprimare prin mai multe cuvinte a ceea ce, în mod obișnuit, se poate reda printr-un singur cuvânt; grup de cuvinte care înlocuiește un termen unic cu același sens.” [44, p. 779].

Ca termen din domeniul teoriei traducerii, conform *DCTT*, *perifraza* are semnificația de: „rezultatul unei amplificări ce rezidă în înlocuirea unui cuvânt din textul-sursă printr-un grup de cuvinte sau printr-o expresie cu sens echivalent, în textul-țintă.” [42, p. 144]. În acest context, observăm că G. Lungu-Badea consideră sinonime termenii *perifrază* și *parafrază*, cel din urmă fiind definit ca „procedeu de traducere directă, subclasă a traducerii literale, constând în traducerea fiecărui cuvânt din TS (textul-sursă, n.n.) prin corespondentul său lexical” [42, p. 144]. Totodată, cercetătoarea delimitează trei tipuri de parafrază: 1) literală simplă, 2) directă prin permutare și 3) care presupune reorganizarea schemei actanțiale.

Perifraza verbală este o construcție formată dintr-un lexem verbal, însoțit de un verb de mod sau aspectual. Astfel, datorită caracterului analitico-sintetic al limbii române, de cele mai multe ori, unui verb din limba rusă îi corespund două sau mai multe lexeme românești. După cum notează Al. Zacordoneț, „această pluralitate de vocabule românești, ce se opune frecvent unui singur cuvânt rusec, are mai multe motive. Cauza cea mai evidentă este prezența prefixului la cuvintele respective rusești, mai exact, utilizarea, pe scară largă, a prefixării în limba rusă.” [109, p. 23-24]. De regulă, prefixul imprimă verbului, la care a fost atașat, valori semantice suplimentare (faza de început sau sfârșit al acțiunii, caracterul durativ sau momentan, iterativ sau rezultativ etc.). Al. Zacordoneț evaluează *perifraza* drept „un echivalent românesc obișnuit și aproape întotdeauna unicul posibil al verbului rus...” [126, p. 397]. De exemplu:

«...но он, глядя на хозяйку длинным, странным взором, неожиданно заговорил о том, что искусства вообще никакого нет... » [193, p. 24],	„...dar Bessonov o ținutise pe stăpâna casei cu o privire stranie și stăruitoare, apoi deodată începu să spună că, de fapt, nu există niciun fel de artă...” [186, p. 40].
--	---

În traducerea românească, derivatului prefixal **заговорил** (cu forma de infinitiv *заговорить*, pf. – 1. *a începe a vorbi, a lua cuvântul*. 2. *a se adresa cuiva, a intra în vorbă cu cineva* [175, p. 353]) îi corespunde *perifraza* alcătuită din verbul aspectual cu semantică incoativă **a începe** (una dintre cele mai frecvente semnificații, pe care le poate avea un verb format cu prefixul *за-*, este de început al acțiunii) și un verb la modul conjunctiv. După cum relevă E. Constantinovici, „verbele incoative și terminative nu au predilecții contextuale”. Ele sunt folosite la toate timpurile și se pot combina cu diverse mijloacele lexicale „ce le întregesc sensul” [36, p. 34].

Exemplul din limba rusă, citat *infra*, de asemenea, conține un verb derivat cu prefixul *за-*:

«Екатерина Дмитриевна села на кровать, „Ecaterina Dmitrievna se așează și ea pe
щекою прижалась к Дашиной голой спине и marginea patului, atinse cu obrazul spinarea
засмеялась... » [193, p. 23], goală a Dașei și **începu să râdă...**”[186, p. 37].

Ca și în exemplul precedent, derivatul prefixal **засмеялась** (*засмеяться*, pf. – *a începe a râde, a izbucni în râs* [175, p. 391]) are drept echivalent o perifrază, formată din verbul aspectual cu semantică incoativă **a începe** și un verb la modul conjunctiv. Trebuie să menționăm că, în ambele exemple din textul-țintă, citate *supra*, s-a produs înlocuirea verbului prefixal din textul-sursă cu niște construcții analitice ce au sens identic.

O modificare a mijloacelor de exprimare, dar nu și a sensului se observă și în exemplele citate *infra*:

«Не дыша, она ждала, что Николай Иванович либо зарыдает, либо закричит как-нибудь страшно. » [193, p. 26],	„Aștepta cu sufletul la gură ca Nicolai Ivanovici să izbucnească în hohote de plâns sau să scoată niște urlete îngrozitoare.” [186, p. 43].
---	---

Verbul prefixal din textul original **закричит** (cu forma inițială *закричать*, pf. – *a începe a striga/a țipa; a scoate un strigăt/un țipăt*) [175, p. 362]) are semantică incoativă. În versiunea românească, îi corespunde locuțiunea verbală **să scoată niște urlete**.

În exemplul următor, verbul din limba rusă, derivat cu prefixul *до-*, marchează o acțiune ajunsă la un rezultat sau care tinde spre el :

«Она не дослушала , кивнула головой... » [193, p. 19],	„Nu-l mai ascultă până la capăt... ” [186, p. 33].
--	--

În textul tradus, sensul redat de verbul prefixal не **дослушала** (cu forma inițială *дослушать*, pf. – 1. a asculta până la sfârșit. 2. a asculta până la capăt [175, p. 309]) este reformulat printr-o sintagmă, formată din verb și locuțiunea adverbială de durată **пână la capăt**.

Remarcăm și perifraze ce includ adverbe:

«Да; подшутили вы надо мной, стариком, ВарвараАлексеевна!»[189, p.6],	„Da; v- ați cam râs de mine, de un bătrân, Varvara Alekseevna!”[179, p. 21].
---	--

Verbul perfectiv **подшутить** se traduce: „*a juca o festă cuiva, a glumi pe seama cuiva, a râde de cineva*” [175, p. 999], sens indicat și în *DELR* [137]. Traducătorul a folosit, în versiunea românească, forma reflexivă a verbului *a râde*, calchiată după modelul rusesc *смеяться*. Totodată, o categorie de verbe derivate cu **под-** exprimă, datorită prefixului, o acțiune atenuată, ce nu se desfășoară în plinătatea sa. Probabil, așa putem explica utilizarea, de către traducătoarea A. Olteanu, a semiadverbului **cam** în versiunea românească.

Alt exemplu de perifrază:

«Выдернула у швейцара шубу и **побежала** к парадным дверям. » [193, p.19], „După care își zmulse șuba din mâna portarului și **porni** apoi **cu pași repezi** spre ieșire.”[186, p. 33].

În traducerea realizată de V. Levițchi, verbului prefixal cu semantică incoativă **побежала** (cu forma inițială *побежать*, pf. – 2. *a începe să fugă, a o lua la fugă* [175, p.956]), îi corespunde sintagma **porni cu pași repezi**, constituită dintr-un verb aspectual cu semantică incoativă și o locuțiune adverbială de mod.

Un procedeu frecvent de traducere, aplicat la stabilirea echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă, este **accentuarea**, căreia L. Levițchi recomandă să i se atribuie un sens mult mai larg decât cel pe care și-l revendică fonetica. Cercetătorul definește **accentuarea** drept „...orice mod posibil de subliniere, de scoatere în evidență a unei noțiuni, a unei idei, a unui sentiment, a unei atitudini etc., prin mijloacele limbii...” [apud 42, p. 133]. Procedul constă în evidențierea, în textul-țintă, a unui echivalent lexical, ce conține seme denotative sau conotative suplimentare, în raport cu lexemul din textul-sursă. A se compara exemplele:

«Даша легла лицом в подушку и, кусая её, „Dașa își îngropă fața în pernă și, mușcând din чтобы не кричать, **заплакала**. » [193, p. 27], ea, ca să nu țipe, **izbucni în hohote de plâns**.” [186, p. 44].

Verbul prefixal cu semantică incoativă **заплакала** (cu forma inițială *заплакать*, pf.-- a începe a plânge, a izbucni în plâns) [175, p. 382] este tradus în limba română prin sintagma **izbucni în hohote de plâns**. Traducătorul V. Levițchi a făcut uz, în acest caz, de o expresie care cuprinde, față de lexemul *a plânge*, un sem denotativ în plus, pe cel al intensității, actualizat prin verbul *a izbucni*, cu sensul de „a se manifesta brusc și cu putere; a se arăta deodată [44, p. 511], și lexemul *hohot*, ce semnifică o „izbucnire zgomotoasă de râs sau de plâns” [44, p. 462]. Astfel, a dezvăluit pregnant starea emotivă de tristețe și de durere a personajului feminin.

Și în alte cazuri, la traducerea verbului prefixal cu semantică incoativă **заплакала**, este utilizat procedul **accentuării**. De exemplu:

« И уже горько **заплакала**... » [193, p. 31], „Și în cele din urmă **plânse cu lacrimi amare**...”[186, p. 50].

Întrucât expresia *горько плакать* are, în limba română, echivalentul *a plânge amar*, observăm, în versiunea românească, un element în plus față de original, substantivul **lacrimă**, precedat de prepoziția **cu**. Verbul **a plânge** are semnificația 1. *A vărsa lacrimi (de durere, de întristare, de emoție sau de bucurie); a lăcrima*. 2. *Tranz. A boci, a jeli o persoană moartă, un lucru pierdut, o situație dureroasă, vărsând lacrimi, tânguindu-se*. [44, p. 806]. Astfel, sememul

a plânge conține deja semul *lacrimi*, de aceea apreciem construcția **plânse cu lacrimi amare** drept una pleonastică, la care, probabil, a recurs intenționat traducătorul, pentru a reliefa starea emoțională a personajului feminin și a intensifica impactul asupra receptorului.

Alt exemplu în care traducătorul a aplicat același procedeu, **accentuarea**:

«Здесь **можно подремать** ещё с полстолетия, „Nimic de zis, **s-ar mai putea dormi** în ele верю. » [193, p. 16], cam o jumătate de veac.” [186, p. 28].

Verbul prefixal **подремать**, cu semnificația de „a moțâi, a ațipi, a picura (de somn) puțin” [175, p. 990], se înscrie în Aktionsart limitativ. Prefixul *no-* îi atribuie verbului **подремать** nuanța de acțiune limitată în timp și în deplinătatea manifestării ei, actualizată, în limba română, de adverbul de mod **puțin**. Traducătorul, dimpotrivă, manifestă predilecție față de sintagma **s-ar mai putea dormi**, care conține lexemul verbal **a dormi**, cu un sem denotativ în plus, față de echivalentele din dicționarul bilingv (*a moțâi, a ațipi, a picura (de somn) puțin*), pe cel al unei acțiuni de durată.

Același procedeu de traducere îl remarcăm și în exemplul de mai jos:

«...свечку достал, przygotowляю бумаги, чиню перо, вдруг, невзначай, подымаю глаза, — право, у меня сердце вот так и запрыгало! » [189, p. 3],	„...am găsit lumânarea, am pregătit hârtiile, mi-am ascuțit pana, când, deodată, din întâmplare, îmi ridic ochii, inima a început să-mi bată așa de tare în piept! ” [179, p. 13].
--	---

Derivatului prefixal din textul-sursă **запрыгало** (cu forma inițială *запрыгать*, pf. – *a începe a sări, a sălta, a zvâcni* [176, p. 408]) îi corespunde, în textul-țintă, fragmentul **a început să-mi bată așa de tare în piept**, cu elemente în plus, în raport cu originalul, inclusiv sintagma **аșa de tare**, ce exprimă o notă de intensitate maximă a sentimentului de bucurie, trăit de personaj. Procedeu accentuării este explorat și în enunțul:

«Даша возмутилась, позвала его в лес и там... наговорила ... что она возмущена, считает его личностью с развращённым воображением... »[193, p. 22],	„Indignată peste măsură, Dașa l-a chemat în pădure și...îi turui răspicat ...că e revoltată și îl consideră drept un individ cu imaginația depravată...[186, p.36].
--	--

Derivatul prefixal **наговорила** (cu forma inițială *наговорить*, pf. – *a vorbi multe, a pălăvrăgi, a flecări, a trăncăni* [175, p. 990]) corespunde tipului cumulativ de Aktionsart (de cumulare de acțiuni, obiecte sau capacități ale lor), lexemul **multe** servind la evidențierea volumului celor spuse, pe când, în versiunea românească, apare lexemul onomatopeic **turui** (cu marca stilistică *familiar și depreciativ*), care are semnificația: „a vorbi întruna și repede (fără a

spune lucruri importante)”[44, p. 1122]. Accentul se deplasează, astfel, datorită adverbului de durată *întruna*, pe durata și tempoul vorbirii.

Un caz de accentuare se atestă și în versiunea românească a nuvelei „Один день Ивана Денисовича” de A. Soljenițin, care, ca și F. Dostoievski, a cunoscut, din interior, viața din lagărele de concentrare:

«Солнце выше подтянулось, мглицу разогнало, и столбов не стало — и алым **заиграло** внутри. Тут и печку затопили дровами ворованными. Куда радостней! » [192, p. 22],

„Pe cer rămăsese acum și parcă **dansa halucinant** un soare blând și sângeri. Soba fusese umplută cu lemne furate. Era o adevărată sărbătoare.” [185, p. 55].

Verbului **заиграло** (*заиграть*¹, pf. – 2. *a începe a sclipi, a scânteia, a străluci* [176, p. 383]) îi corespunde, în versiunea traducătorilor S. Adam și T. Ionescu, sintagma **dansa halucinant**. Credem că adverbul de mod **halucinant** (cu sensul figurat „care impresionează puternic, impresionant, grandios, uluitor” [44, p. 443]) contribuie la redarea intensității trăirilor personajelor, deținuți ai unui lagăr sovietic de concentrare, care nu și-au abrutizat sensibilitatea și pentru care un răsărit de soare poate fi impresionant. În exemplul citat, observăm și anumite schimbări de topică.

Pentru a găsi un echivalent al verbului prefixal din exemplul următor, traducătoarea A. Olteanu a apelat la accentuare:

«Домой-то я не пришел, **а приплелся**; ни с того ни с сего голова у меня разболелась; уж это, знать, все одно к одному. »[189, p. 6],

„Când m-am întors **abia târându-mă** acasă, hodoronc-tronc m-a mai luat și durerea de cap; și doar se știe, belelele se țin lanț.” [179, p. 21].

Afixul **при-** din lexemul **приплелся** (cu forma inițială *приплестись*, pf. (pop.) – *a veni/a ajunge/cu greu; a se târî de undeva* [175, p.1103]) contribuie la exprimarea sensului de acțiune atenuată. În textul-sursă, această semnificație este intensificată prin utilizarea a două lexeme, ce cuprind semul **cu greu**: a adverbului cu valoare modală **abia** („cu greu, cu greutate; anevoie” [44, p. 2]) și a verbului **a se târî** („A merge, a înainta cu greu atingând pământul cu genunchii, cu coatele, cu burta; A merge încet, a înainta cu greu, abia mișcându-și picioarele” [44, p. 1077]).

Următorul fragment, la fel, conține un exemplu de aplicare a procedului în discuție:

«Усатый унтер-офицер отворил мне, наконец, двери в этот странный дом, в котором я должен был **пробыть** столько

„Un subofițer mustăcios mi-a deschis, în sfârșit, poarta acestei case ciudate, în care aveam **să mă chinuiesc** atâția ani, să îndur

бы не мог иметь даже приблизительного
понятия. » [191, p. 6],

atâtea încercări, pe care nu mi le-aș fi putut
imagina cât de cât, dacă nu le-aș fi trăit
aieva.”[177,p.33-34].

Записки из мертвого дома, o scriere autobiografică a lui F. Dostoievski (oponent al regimului, aflat, între anii 1850-1854, la muncă silnică la penitenciarul din Omsk), reprezintă o mărturie despre ocnă și calvarul prin care au trecut cei deportați. Deși verbul **пробыть** are în dicționarele bilingve echivalentele „a se afla, a petrece, a rămâne (un timp oarecare, undeva, în calitate de)” [175, p. 1118], traducătorul N. Gane preferă echivalentul **să mă chinuiesc** (a (se) chinui – „a produce sau a îndura suferințe fizice sau morale intense” [44, p. 170]), accentuând, astfel, nu doar durata îndelungată de deportare (exprimată și de sintagma **столько лет**), ci și chinurile, greu de imaginat, la care erau supuse persoanele deportate.

La traducerea verbelor prefixale din limba rusă, se recurge adesea și la procedeul **transpoziției**, termen acceptat de către S. Buium [15] și G. Lungu-Badea [73, p. 173], care mai este numit de către R. Bell și T. Cristea **transpunere**. R. Bell definește transpoziția ca „redarea unui element din limba-sursă cu ajutorul unor elemente din limba-țintă, care sunt echivalente din punct de vedere semantic, însă nu și formal (de exemplu, datorită schimbărilor categoriei gramaticale)...”[8, p. 88]. Astfel, în traducere, apar alte clase gramaticale decât în original: verbul poate fi tradus prin substantiv, adjectiv, adverb etc. Pot fi atestate și schimbări în structura frazei, înlocuirea singularului cu pluralul etc., fapt care i-a determinat pe traductologi să considere transpoziția un procedeu sintactic de traducere.

O varietate a transpoziției o constituie **amplificarea**, definită drept „transpoziție specială, care constă în introducerea unei sintagme nominale sau verbale, pentru a traduce o prepoziție, un pronume sau un adverb interogativ, o locuțiune conjuncțională” etc. [73, p. 20]. În viziunea lui A. Chesterman, pe lângă transpoziție, mai există două strategii de traducere: schimbarea unității de traducere (unui lexem din limba-sursă îi corespunde, în limba-țintă, o expresie, propoziție, frază și invers), schimbări în structura frazei (modificări în sintaxa frazei) [apud 106, p. 57 -58].

«Петр Александрович **не договорил** и,
совсем сконфузившись, хотел было уже
выйти из комнаты.» [190, p. 32],

„...îi venea să intre în pământ de rușine și,
fără să-și mai încheie frază, dădu să iasă
pe ușă.” [178, p. 71].

În exemplul de mai sus, în textul-țintă, traducătorii au stabilit pentru verbul din original **договорил** (cu forma inițială *договорить*, pf. – a termina de vorbit, a sfârși cuvântarea [175, p. 296]) echivalentul **fără să-și mai încheie fraza**, astfel producându-se schimbarea unității de traducere. Totodată, observăm și o modificare a topicii, întrucât, în varianta românească,

subordonata ocupă o poziție posterioară, în raport cu cea pe care o are verbul prefixal în textul-sursă. Un exemplu similar îl constituie și fragmentul ce urmează:

«**Напившись**, литераторы немедленно начали икать, расплатились и уселись на скамейке лицом к пруду и спиной к Бронной.»[187,p.10],

„**După ce băură pe săturate**, scriitorii începură neîntârziat să sughițe, plătiră și se așezară pe o bancă cu fața spre iaz și cu spatele spre Bronnaia.” [173, p.10].

Gerunziului **напившись** din original (forma inițială *нануться*, pf. – 1. *a bea, a-și potoli setea, a bea pe saturate*; 2. *a se îmbăta* [175, p.657]) îi corespunde, în versiunea din limba română, un segment mai amplu, o subordonată temporală, ce ocupă în frază aceeași poziție pe care o are în textul-sursă. Același procedeu este valorificat și la traducerea frazei:

«Петр Александрович Миусов, человек насчет денег и буржуазной честности весьма щекотливый, раз, впоследствии, **приглядевшись** к Алексею, произнес о нем следующий афоризм...» [190, p. 17],

„Piotr Aleksandrovici Miusov, care era foarte susceptibil în chestiuni de bani și de onestitate burgheză, **după ce-l ținuse sub observație o bucată de vreme**, își formulase părerea asupra lui în felul următor...”[178,p.38].

Un alt procedeu de traducere a verbelor prefixale din limba rusă, atestat în versiunile românești, este **modularea**. În alte surse este numit și convergență [106, p. 57] (cf. rusă: смысловое развитие [144, p. 49]) ce rezidă, potrivit *DCTT*, în modificarea unui enunț din textul-țintă, „determinând o schimbare a punctului de vedere sau a gradului de claritate, în raport cu formularea din original” [42, p. 134]. Este caracteristic pentru situațiile când sunt utilizate „partea în locul întregului, abstractul în locul concretului, conjugarea activă în locul celei pasive.” [42, p. 134]. De exemplu:

«...и особенно другими стали глаза, замечательные глаза, **посмотришь в них- голова закружится.**» [193, p. 24],

„...și mai ales ochii erau cu totul alții, niște ochi admirabili, **în stare să-l amețească pe cel care i-ar privi.**”[186, p. 39].

Verbul prefixal din textul original **закружится** are forma inițială *закружиться* – pf., 1.a *începe a se învârti, a se roti* [175, p. 368] În textul original, prima parte din fraza **посмотришь в них - голова закружится** are subiectul inclus și se referă la persoana a doua, numărul singular, prin urmare *tu îi vei privi*, pe când în versiunea tradusă perspectiva se schimbă de la persoana a doua, numărul singular la persoana a treia, numărul plural: *ochii*, respectiv *ei*, erau... *în stare să-l amețească pe cel care i-ar privi*.

Considerăm că același procedeu este aplicat și la traducerea frazei:

«Цезарь **приоткрыл** веки, „Cezar **ridică** pleoapele de pe ochii negri și **полуспущенные** над черными глазами, и se uită la Fetiukov”. [185, p.32]. посмотрел на Фетюкова.»[192, p. 12],

Verbul **приоткрыл** (forma inițială *приоткрыть* – pf. *a întredeschide, a deschide puțin* [175, p. 1102]) și participiul **полуспущенные**, din textul în limba rusă, au, în textul tradus, doar echivalentul **ridică**. Totodată, datorită prefixării cu **при-**, verbul **приоткрыл** indică o acțiune atenuată, ce nu se desfășoară deplin, sens pe care îl are și verbul *a întredeschide*, în timp ce lexicului **ridică** îi lipsește semul de atenuare. Astfel, se schimbă gradul de claritate a propoziției din textul-țintă, în raport cu cea din textul original.

Semnalăm un exemplu de modulare și în fragmentul de mai jos:

«Дмитрий **задумался**, потому что ничего „Dmitri **nu prea se dumeri** care putea să fie не мог припомнить, что бы такое ему tâlcul...,cu atât mai mult cu cât nu-și amintea обещал.» [190, p. 25], să-i fi făcut vreo promisiune.” [178, p. 58].

Verbului **задумался** din textul-sursă (cu forma inițială *задуматься*, pf. – a l. a cădea pe gânduri: a se pune pe gânduri. 2. a medita [175, p. 358]) îi corespunde, în textul-țintă, segmentul *nu prea se dumeri*. În așa mod, în procesul de traducere, s-a produs substituirea verbului ce exprimă un proces (*задумался*) cu o sintagmă, ce denotă un rezultat (*nu prea se dumeri*). Această înlocuire reprezintă o variantă dintre cele șase tipuri care se pot stabili între termenii cauză/proces/efect [144, p. 52].

Procedeul **sinonimiei**, aplicat în procesul de traducere, este, în opinia lui A. Chesterman, mijlocul la care recurge traducătorul atunci când utilizează echivalentul cel mai apropiat, pentru a evita o repetiție [apud 106, p.58]. De exemplu:

«Выходя с фигуры, он	„Deschizând cu o carte,	„Deschizând cu o figură,
ударял по столу крепко	trântea tare cu pumnul în	lovea cu putere în masă,
рукою, приговаривая ,	masă, spunând , dacă era	zicând , dacă era damă:
если была дама: „Пошла,	damă: „Du-te, hoască de	„Hop, și maica preoteasă!”
старая попадья!”	preoteasă”, iar, dacă era rigă:	iar, dacă era rigă: „Hop și
если же	„Du-te, mujicule	mujicul din Tambov!
король: „Пошел,	din Tambov!” Iar	Președintele nu se lăsa nici
тамбовский мужик!” А	președintele zicea : „Stai că-l	el mai prejos : „Stai că-i dau
председатель	почnesc peste mustață! Stai	песте mustață! Stai că-i dau
приговаривал : „А я его по	с-о почnesc peste mustață!”	песте mustață!” [184,p.18].
усам! А я ее по усам!”»		
[188, p. 9],	[183, p. 18],	

În fragmentul din textul original, gerunziul **приговаривая** (forma inițială *приговаривать*¹, pf. – *a vorbi, a repeta, a (tot) da din gură (făcând ceva în același timp* [175, p.1089]) este reluat mai jos prin verbul prefixal la timpul trecut, aspectul imperfectiv **приговаривал**. Comparând fragmentele din textul-țintă, observăm că traducătorii au manifestat predilecție față de procedeul sinonimiei, recurgând la echivalente românești diferite pentru verbul prefixal **приговаривая**: E. Iordache folosește gerunziul **spunând** și verbul la imperfect **zicea**, iar I. Crețu preferă gerunziul **zicând** și expresia **nu se lăsa nici el mai prejos**.

Același procedeu îl putem urmări în exemplul citat *infra*:

«Я вам, господа, зато всю правду скажу: старец великий! простите, я последнее, окрещении-то Дидерота, сам сейчас **присочинил**, вот сию только минуточку, вот как рассказывал, а прежде никогда и в голову не приходило. Для пикантности **присочинил**.» [190, p.31]

„Preasfinte stareț! Îmi cer iertare pentru istoria asta cu botezul lui Diderot. Eu am ticluit-o de la un cap la altul, **am ticluit-o**, uite, chiar acum, în momentul ăsta, până mai adineauri nici prin gând nu mi-ar fi trecut așa ceva. **Am născocit-o** numai așa, pentru ca discuția noastră să aibă mai mult haz. [178, p. 69].

În fragmentul din textul original, verbul **присочинил** (*присочинить*, pf. – 1. *a compune (suplimentar), a adăuga la cele compuse*. 2. *a minți, a exagera, a adăuga de la sine* [175, p. 1107]) apare de două ori. În versiunea românească, îi corespund două verbe sinonime: **am ticluit, am născocit**.

Alt procedeu de traducere, selectat de către traducători, este **antonimia**, definită de către Ia. Rețker drept înlocuirea unei noțiuni din textul original printr-o noțiune cu sens opus în textul tradus, operând anumite modificări în planul expresiei, pentru a păstra neschimbat planul conținutului [144, p. 54]. În cazul utilizării acestui procedeu, conținutul rămâne intact, deși mijloacele de exprimare se deosebesc în limba-sursă și în limba-țintă. Propunem un exemplu de valorificare a antonimiei:

«Он даже хотел рискнуть предупредить старца, сказать ему что-нибудь об этих могущих прибыть лицах, но подумал и **промолчал**.» [190, p. 25],

„Ar fi vrut chiar cu orice risc să-l prevină pe stareț, să-i atragă atenția asupra persoanelor care aveau să-l viziteze, dar... se răzgîndi și **nu-i mai spuse nimic**.” [178, p. 56].

Verbul **промолчал** din textul în limba rusă are forma inițială *промолчать*, care se traduce: „1. *a tăcea, a nu răspunde, a se eschiva de la răspuns*. 2. *a păstra tăcere, a se cufunda în tăcere, a tăcea un anumit timp*” [175, p. 1136]. În versiunea românească, acestuia îi

corespunde sintagma **nu-i mai spuse nimic**, ce include lexemul cu sens opus **spuse**, însoțit de semiadverbul **nu** și pronumele negativ **nimic**.

În concluzie, menționăm că, în procesul de traducere, din limba rusă în limba română, a operelor literare, sunt utilizate diverse procedee semantice și gramaticale. Comparând textele din limba-sursă cu versiunile românești, am stabilit câteva procedee aplicate de traducători la stabilirea echivalentelor românești ale verbelor prefixale: perifriza, accentuarea, amplificarea (varietate a transpoziției), modularea, sinonimia, antonimia. Printre cele mai frecvente, pe care le-am atestat, sunt perifriza, accentuarea și transpoziția (amplificarea).

3.3. Diversitatea mijloacelor de exprimare a aspectualității în limba română

În lingvistica românească, categoria aspectului verbal, în raport cu aspectualitatea, a constituit obiectul unor investigații mai ample sau al unor observații tangențiale. Astfel, au fost emise două opinii controversate: unii lingviști neagă sau pun la îndoială existența aspectului verbal în limba română (A. Rosseti, Al. Graur, Gh. Bolocan, A. Zacordonet, A. Pătruț, O. Vințeler, A. Mișan, A. Ciobanu, A. Savin-Zgardan, E. Constantinovici), iar alți exegeți admit prezența acestuia (A. Philippide, Gh. Ivănescu, C. Poghir, I. Iordan, V. Guțu-Romalo, Gh. Trandafir, D. Irimia, Fl. Popescu, C. Cemârtan, D. Stoianova, A. Petrescu (Săvulescu), autorii GLR).

Cercetătorii care consideră că verbul românesc nu posedă categoria aspectului, pornesc de la conceptul în cauză în limbile slave. Potrivit teoriei menționate, categoria gramaticală a aspectului verbal este denotată printr-un sistem de forme gramaticale opozitive de perfectiv și imperfectiv, în care perfectivul este „termenul puternic” [132, p. 35]. Opoziția aspectuală este realizată prin două tipuri de morfeme specializate: gramaticale și derivaționale. După cum semnalează C. Cemârtan, „...asemenea morfeme – prefixe sau sufixe – care să marcheze opoziția dată lipsesc în structura gramaticală a limbii române sau se atestă sporadic (a dormi – a adormi).” [23, p. 51].

Savanții care aderă la a doua părere au puncte de vedere diferite în ceea ce privește originea aspectului verbal în limba română. C. Cemârtan observă că lingviștii care recunosc trăsătura verbului din limba română de a reda și unele sensuri aspectuale, deși prin alte modalități decât cel slav, se referă la „afinitățile sau corespondențele de ordin lexico-semantic ale formelor verbale respective din cele două limbi comparate, de obicei, româna și rusa (de exemplu *zapel* și *a început să cânte* exprimă în ambele limbi faza incipientă a unei acțiuni, însă

prin mijloace diferite: în rusă – prin prefixare, în română – prin îmbinarea cu un verb auxiliar având sensul lexical incoativ.” [23, p. 51-52].

Specialiștii care acceptă existența aspectului verbal în limba română explică specificul categoriei vizate prin originea latină a întregii structuri gramaticale a limbii române. Astfel, ca și în limba latină, categoria gramaticală a aspectului verbal reflectă opoziția *perfectiv/imperfectiv* (*perfectum/imfectum*), care corelează cu cea de împlinit/neîmplinit. Dovedind prezența categoriei aspectului verbal în limba română, C. Cemârtan relevă că acest concept se bazează pe ideea „sincretismului categorial al unuia și aceluiași semn lingvistic – un singur morfem cumulează câteva sensuri gramaticale: de exemplu, forma *cântai* sintetizează noțiunea de timp trecut cu cea de aspect perfectiv, iar *cântam* – noțiunea de timp trecut cu cea de aspect imperfectiv. Prin urmare, în cazul limbii române, am putea vorbi despre o valoare temporal-aspectuală a formei verbale, care întrunește două categorii gramaticale – cea de timp și cea de aspect.” [23, p. 52].

Dacă în privința existenței categoriei aspectului verbal în limba română sunt controverse, opiniile coincid cu referire la conceptul de aspectualitate. Astfel, limba română dispune de multiple mijloace de redare a aspectualității, categorie universală ce include și aspectul verbal. Aceste mijloace pot fi, după cum le-am clasificat anterior [2, p. 7], de ordin lexical, semantic, sintactic, morfologic, morfematic.

3.3.1. Mijloace lexicale

Mijloacele lexicale de marcare a aspectualității, în limba română, cuprind diverse adverbe, locuțiuni adverbiale, locuțiuni verbale, prepoziții etc., ce imprimă verbului, pe care îl însoțesc, variate nuanțe aspectuale, cum ar fi: repetarea acțiunii, durata, caracterul continuu sau discontinuu, caracterul momentan, tempoul desfășurării acțiunii ș.a.

Astfel, unele adverbe temporale aspectuale și locuțiuni adverbiale pun în valoare sensul de acțiune durativă, de continuitate, de prelungire a acțiunii, iar, uneori, îi mai atribuie verbului o nuanță de iterativitate: **tot, mai, mereu, zilnic, încontinuu, neîncetat, întruna, totdeauna, neconținut, în permanență, fără încetare, o vreme, un timp, câtva timp, puțin timp, mult timp, tot timpul.**

Aspectualitatea, în limba română, mai poate fi exprimată prin intermediul adverbilor și al locuțiunilor adverbiale, ce dezvăluie tempoul de desfășurare a acțiunii: **repede, încet, deodată, brusc, imediat, momentan, într-o clipită, într-un suflet** etc. Adverbele și locuțiunile adverbiale de frecvență **uneori, adesea, câteodată, din când în când, cu intermitențe** etc. indică frecvența acțiunii. Adverbele și locuțiunile adverbiale iterative **iar, iarăși, din nou** indică iterativitatea acțiunii.

Adverbele și locuțiunile adverbiale de mod propriu-zise **ușor, (mai) tare, (mai) bine, insistent, slab, suplimentar, fără grabă, în unison, la rezeală etc.**, utilizate atât la gradul pozitiv, cât și la cel comparativ sau superlativ, contribuie la precizarea modului de desfășurare a acțiunii. În calitate de mijloace lexicale de exprimare a aspectualității în limba română, se atestă și adverbele sau locuțiunile adverbiale cantitative: **(câte) puțin, complet, (mai) mult, atât, foarte, prea** etc.

Adverbele și locuțiunile adverbiale de loc **undeva, sus, jos, pretutindeni, împrejur, încolo, înăuntru, de colo până colo, de colo-colo** etc. semnifică locul desfășurării acțiunii. Aceeași funcție o realizează și unele prepoziții simple sau compuse, cum ar fi: **sub, deasupra, peste, pe lângă**.

Și numerele adverbiale (**de trei ori**, de exemplu) au sensul de acțiune iterativă cu indicele repetiției limitate. După cum relevă cercetătoarea H. Mirsca-Lasota, asemenea mărci pot avea toate verbele la toate timpurile, cu excepția celor liniare de stare (de ex.: **a dormi**) la prezent, imperfect, la mai-mult-ca-perfectul și viitorul I [79, p. 385].

Trebuie menționat faptul că adverbele nu formează un corp sintactic cu verbul determinat, ci numai completează și, uneori, modifică nuanța aspectuală a acțiunii, denotate de acesta. În propoziție, ele au un rol stilistic bine definit, constituind mijloace de expresie deosebite. Scriitorii reliefează forța expresivă a unor asemenea procedee lexico-stilistice, folosindu-le pentru a sublinia durata unei acțiuni sau dinamismul ei, iterativitatea sau realizarea ei spontană.

3.3.2. Mijloace semantice

În limba română, există o categorie de verbe și locuțiuni verbale care pot sugera diferite tipuri de acțiuni. Reflectând asupra semanticii verbului și a noțiunii de temporalitate internă, E. Constantinovici observă: „În limba română, noțiunea de timp intern se referă la posibilitatea de a caracteriza modul sau felul desfășurării acțiunii prin conținutul semantic al verbelor. Este vorba de verbe ca: *a aprinde – a arde, a adormi – a dormi, a căuta – a găsi*, etc.” [37, p. 392]. În această ordine de idei, acceptăm definiția conceptului de *locuțiune*, formulată de către A. Savin-Zgărdan. În viziunea lingvistei, locuțiunea reprezintă „o unitate glotică ce reprezintă un fapt de discurs repetat, cu sens lexical și gramatical unitar, formată după anumite modele structural-semantice, constituită din elemente diferite, se comportă, sub aspect gramatical și funcțional, ca un cuvânt și are funcție nominativă” [91, p. 66].

Locuțiunile verbale, elemente expresive ale limbii, au fost, în lingvistica din România și Republica Moldova, obiectul de investigație al mai multor cercetători (Fl. Dimitrescu, A. Savin-

Zgardan, T. Luchian). După cum remarcă A. Savin-Zgardan, în limba română, locuțiunile verbale sunt apte a denota „majoritatea tipurilor de Aktionsart, care nu pot fi desemnate de corelați monolexicali: Aktionsart...*iterativă...au tot bătut pragurile, ... finitivă...dădeau de capăt..., durativă... au rămas pre mâna...*”[92, p. 48].

T. Luchian a analizat și a clasificat locuțiunile verbale românești, delimitând variate valori ale acestora:

1. durativă: *a sta la vorbă, a fi în vigoare, a fi valabil, a sta la taifas, a pune țara la cale, a fi în apele sale, a rămâne îndatorat, a fi de față, a o duce într-un cântec, a avea încredere;*

2. momentană: *a-i icni inima, a-l trece un junghi, a cădea cu tronc la inimă, a da chiot, a lua ființă, a scoate un oftat, a-i trece prin minte, a-l fura somnul, etc.* [71, p. 44-47];

3. iterativă: *a face zile fripte, a face mofturi, a face nazuri, a tăia frunze la câini;*

4. monosecvențială: *a da o palmă, a face o glumă, a face un semn* [72, p. 113] etc.

Verbele. Conținutul verbelor sugerează numeroase tipuri de acțiuni, cu semantică incoativă, ingresivă, durativă, momentană etc.:

- verbe incoative (ce marchează începutul acțiunii): **a porni, a începe, a adormi, a se apuca, a purcede etc. ;**

- verbe ingresive (a căror acțiune începe și se sfârșește în același moment): **a arunca, a apuca, a lua, a pleca, a prinde, a trimite, a cădea;**

- verbe iterative: **a se rostogoli, a țopăi, a se roti;**

- verbe finitive (terminative): **a termina, a încheia, a sfârși, a conțeni, a (se) opri, a înceta;**

- verbe rezultative, afiliate celor factitive, al căror conținut semantic vizează rezultatul acțiunii verbului implicit din seria factitivelor: **a se oua, a fărâma, a găuri** = „a face ou”, „a face fărâme”, „a face găuri”, **a găsi;**

- verbe eventive sau transformative (termen utilizat de către autorii ELR [49, p. 66]): **a se înnegri, a slăbi, a se îmbogăți, a încărunți, a putrezi, a îmbătrâni** etc.

În opinia lingvistei E. Constantinovici, din punctul de vedere al duratei acțiunii, pot fi delimitate două clase mari de verbe: durative și momentane [38, p. 36]. Cele durative exprimă un proces în desfășurare, fără să indice începutul sau sfârșitul acțiunii:

- verbe durative: **a dura, a continua, a arde, a urma, a rămâne, a face, a se juca, a înota, a dăinui, a pluti, a traversa, a (se) bate, a asculta, a cânta, a (se) interesa, a merge, a depăna, a șopti, a dormi, a lucra, a căuta, a urmări, a vorbi, a zbura** etc. Tot aici ar putea fi incluse, potrivit opiniei E. Constantinovici, și verbele existenței și ale stării: **a fi, a exista, a trăi, a se afla, a lipsi, a asista, a deveni, a se face, a amurgi** etc. [37, p. 393];

- verbe momentane (punctuale), ce denotă un proces de durată scurtă sau care se produce brusc: **a se deștepta, a tresări, a prinde, a fulgera, a izbucni, a găsi, a aprinde, a frige, a muri, a lovi, a sparge** etc.

Din punctul de vedere al gradului de realizare a acțiunii, se pot deosebi două clase lexicale: verbe perfective (**a sparge, a descoperi, a sigila, a obține** ș.a.) și imperfective (**a vorbi, a cleveti, a glumi, a hohoti** etc.) [26, p. 7].

3.3.3. *Mijloace sintactice*

După cum am menționat anterior, astfel de mijloace sunt considerate unele forme verbale alcătuite din verbe aspectuale (încoative, durative și finitive) și repetiția, care are o tipologie variată. [4, p. 147].

Repetiția este definită drept „figură sintactică (de construcție) care constă în reluarea de două sau mai multe ori a aceluiași sunet, radical, cuvânt ori grup de cuvinte.” [12, p. 413]. Așadar, în funcție de nivelul limbii la care se manifestă, aceasta este de câteva tipuri: fonetică (realizată prin aliterație, asonanță, rimă), lexicală (enumerare, paralelism, anaforă etc.), gramaticală (chiasmul, paronomaza etc.) și semantică. Specialiștii în lingvistica textului consideră repetiția „principalul procedeu de organizare a textului care devine astfel mai logic și mai ușor de urmărit” [104, p. 161]. P. Butuc include structurile lingvistice, exprimate prin repetiții, tautologii și pleonasmе, într-un fenomen mai larg, al redundanței sintactice [16, p. 43].

Potrivit autorilor *GLR*, repetițiile pot fi clasificate după multiple criterii, printre care: „...realizarea lingvistică, distanța dintre termenii repetiției, fixitatea structurii repetitive, intenționalitatea, rolul vorbitorului în cursul interacțiunii verbale (locutor sau alocutor).” [58, p. 778]. Din punct de vedere semantic, termenul menționat evidențiază un șir de caracteristici ale acțiunii, cum ar fi „...durata, intensitatea, distribuția, progresia, succesiunea, periodicitatea...” [44, p. 916].

În plan structural, pot fi delimitate mai multe tipuri de repetiție lexicală: a adjectivelor, a adverbilor, a verbelor, a substantivelor, a interjecțiilor, a pronumelor. Abordând fenomenul în cauză, cercetătorii subliniază că repetiția cuprinde mai multe tipuri, dintre care numai șase vizează repetiția verbului, și anume în construcțiile ce marchează intensitatea, durata, frecvența, progresia, narațiunea sau descripția rezumată și imprecizia.

În accepția autorilor *GLR*, repetițiile prezintă „...un anumit nivel de gramaticalizare, manifestat prin folosirea unui *tipar structural* care poate fi actualizat de la caz la caz cu diverse elemente lexicale. Dintre acestea fac parte structurile repetitive *unitare* și cele *neunitare*.” [58, p. 780]. Ne propunem să analizăm aici structuri repetitive *unitare*, ce constituie „...ansambluri

unitare din punct de vedere sintactic și semantic; ele pot fi formate prin reluare identică sau modificată a unui element...” [58, p. 780] și cuprind, în afară de elementele repetate, prepoziții și conjuncții.

În funcție de structură, construcțiile repetitive unitare posedă diverse valori semantice. Astfel, repetiția verbului exprimă ideea de durată a acțiunii, ce se desfășoară o perioadă lungă de timp și se manifestă prin structuri repetitive, bazate pe coordonare sau subordonare. De exemplu:

1. reluarea verbului direct, elementele repetate fiind juxtapuse, sau precedat de conjuncția copulativă *și*:

„*Și merge, și merge*, până ce înnoptează bine.” [174, p. 149];

„Iar colo bătrânul dascăl, cu-a lui haină roasă-n coate,

Într-un calcul fără capăt tot *socoate și socoate*...” [181, p. 130].

Din punctul de vedere al realizării lingvistice, asemenea tipuri de repetiție sunt *identice*, cele *modificate* conținând o altă formă gramaticală a primului termen. Totodată, examinând aceste exemple conform criteriului distanței dintre termenii repetiției, observăm că sunt repetiții *la distanță*. De remarcat că repetiția verbului amplifică semnificația de durată a acțiunii, acesta utilizându-se frecvent la prezentul istoric:

„Baba, când vede că s-a bătut găina joc de dânsa, o prinde *ș-o bate, ș-o bate* până o omoară în bătaie.” [174, p. 95].

Uneori, în componența unor structuri repetitive sunt intercalate anumite elemente lexicale nonrepetitive (adverbele *tot, iar*). De exemplu:

2. reluarea verbului precedat de adverbul *tot* cu valoare iterativă (uneori de conjuncția copulativă *și* + adverbul *tot*):

„*Și ne coborâm noi, și ne tot coborâm*, cu mare greutate, pe niște povârnișuri primejdioase...” [174, p. 235];

3. reluarea verbului însoțit de conjuncția copulativă *și* + adverbul *iar* cu valoare iterativă:

„*Zice și iar zice*...”.

Structurile repetitive, formate prin coordonare (vezi *supra*), exprimă, potrivit gramaticienilor, „durata nedelimitată” [58, p. 783], iar cele prin subordonare – „o durată delimitată” [58, p. 783]. În structurile ce au la bază subordonarea, termenul repetat este precedat de elementele lexicale *ce* sau *cât*. De exemplu:

4. reluarea verbului precedat de adverbul *cât*:

„Mai *șede* el *cât șede* de cască gura prin târg, ș-apoi își ie țâlpășița spre casă.” [174, p. 100]; „*Fug* ei *cât fug*, și de la o vreme dracul pierde urma iepurelui.” [174, p. 104]; „*Și merse* ea *cât merse* pe-un drum, până ce, din întâmplare, îi ieși înainte o cățelușă...” [174, p.198]; „Uite-l,

zburdă, zburdă cât zburdă, pe urmă vine, se lipește de mă-sa și țese mărunțel pe lângă caii bătrâni.” [180, p. 341];

5. reluarea verbului anticipat de pronumele relativ *ce*:

„Făt-Frumos *ospătă ce ospătă*, dar apoi, luându-și buzduganul de-a umăr, merse mereu pe dâra trasă de piuă...” [182, p. 186].

Într-adevăr, structurile repetitive întemeiate pe subordonare diferă de cele ce au la bază coordonarea prin faptul că, în primele trei tipuri, analizate *supra*, întreaga construcție servește pentru a marca o acțiune durativă, dar cu o durată mai mare decât a acțiunilor redade de ultimele două tipuri. Amintim aici că varianta de repetiție caracterizată prin separarea elementelor, care se repetă în text, prin introducerea altor cuvinte este numită *epanalepsă*. [12, p. 414].

Cele cinci tipuri de repetiție reprezintă, în plan sintactic, o unitate, constituind, în majoritatea cazurilor, un predicat format din verb, de obicei, la modul indicativ, timpul prezent sau perfectul simplu, deși pot fi și la viitor sau perfectul compus; la modul conjunctiv sau condițional, timpul prezent; gerunziu sau infinitiv, fiind specifice stilului narativ.

Pentru a ilustra cele expuse *supra*, vom relua câteva exemple, semnalate de către V. Guțu-Romalo: „*Va lucra, va lucra* până totul va fi gata.” (indicativ, viitor); „*Să lucrezi, să lucrezi*, până ce totul va fi gata.” (conjunctiv, prezent); „*Dacă ar merge și ar merge*, ar ajunge pe țărmul celălalt.” (condițional, prezent); „*Și mergând, mergând*, ies din lumea cu oamenii și intru în lumea cu șoarecii.” (gerunziu); „*A lucra, a lucra* fără întrerupere e datoria noastră.” (infinitiv) [62, p. 486].

Fl. Sădeanu, comparând sintaxa verbului românesc cu a celui din limba spaniolă, a stabilit că aspectul durativ, îmbinat cu ideea de intensitate a acțiunii, este exprimat în limbile menționate, mai ales, în vorbirea familiară și populară, prin imperativul singular al verbului *a da* (care își pierde valoarea propriu-zisă), repetat și succedat adesea de pronumele personal neaccentuat cu valoare neutră *-i*: „Se pun dracii la lucru *și dă-i și dă-i*” [94, p. 205].

Anumite valori aspectuale, inclusiv intensitatea acțiunii, sunt evidențiate și prin reluarea unor lexeme, ce aparțin altor clase gramaticale. De exemplu:

6. repetarea imediată a interjecției:

„Ne întovărașim cu dânșii, de frica lăieșilor din Ruginoasa, și *hai-hai, hai-hai*, până-n ziuă, iacă-tă-ne în Târgul-Frumos...” [174, p. 290].

7. repetarea imediată a substantivului: *fuga-fuga*.

După cum remarcă L. Zbanț în studiul despre intensitatea absolută a calității și a acțiunii, „modelele tautologice întemeiate pe repetiția substantivului comportă indiciile unui limbaj

popular, marcat de afectivitate, caracteristic registrului vorbit al limbii române sau al celei franceze.” [110, p. 91].

Alt tip de repetiție, cea gramaticală, constă, conform *DGȘ*, în, „...reluarea aceluiași radical în cuvinte diverse sau a aceluiași cuvânt în forme gramaticale diferite” [12, p. 414]. Autorii *GLR* încadrează acest tip în repetiții *modificate* [58, p. 779]. De exemplu:

8. reluarea verbului prin derivatul său prefixal, format cu afixul *răs-*: *s-a sucit*, *s-a răsucit*. Considerăm că și această construcție repetitivă denotă intensitatea acțiunii.

Verbele aspectuale. Unele nuanțe aspectuale pot fi denotate și prin forme verbale compuse cu verbe aspectuale (semiauxiliare) la orice timp, care cer completarea sensului prin alt verb. O descriere exhaustivă și, în același timp, concisă a celor două clase de verbe semiauxiliare o propun autorii *ELR*, din care cităm: „Cele două verbe au aceeași referință temporală (pe care semiauxiliarele o impun prin timpul lor gramatical și o unică valoare modală sau aspectuală (pe care semiauxiliarele o impun prin conținutul lor semantic sau/și prin modul și timpul lor)” [57, p. 514-515].

Din punct de vedere gramatical, verbele aspectuale reprezintă, împreună cu „verbul principal din punct de vedere semantic (dar dependent din punct de vedere gramatical)” [49, p. 515], care poate fi la conjunctiv (trăsătură balcanică), infinitiv (cu sau fără prepoziția *a*) sau supin, o unitate predicativă, numită în literatura de specialitate *predicat verbal compus*. În componența unor asemenea sintagme, semiauxiliarele aspectuale indică faza acțiunii, exprimate de verbul de bază, momentul ori etapa în care se află desfășurarea ei.

M. Manoliu-Manea susține că modelul latinesc „verb incoativ + verb la infinitiv” s-a răspândit ulterior și în limbile romanice. A se compara modelul în franceză: *Je commence à manger* (Am început să mănânc) și cel din italiană: *Ho cominciato a mangiare* (Am început să mănânc) [75, p. 171]. În limba română situația diferă. Fenomenul se explică prin faptul că în limbile din uniunea lingvistică balcanică (greacă, albaneză, bulgară, română) a avut loc procesul de substituire a infinitivului prin conjunctiv atât după *verba dicendi*, *voluntatis*, *cogitandi*, cât și după *verba movendi*. Această particularitate comună tuturor limbilor balcanice a fost remarcată de către S. Berejan [10, p. 45].

Așadar, modelul „verb semiauxiliar + verb la infinitiv sau la conjunctiv”, ce predomina în română în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, este înlocuit, de cele mai multe ori, prin „verb semiauxiliar + verb la conjunctiv”. Actualmente, construcția cu infinitivul (când nu este o trăsătură regională) are, conform *ELR*, „caracter arhaic și solemn, fiind folosită în registrul cult, în anumite stiluri funcționale (religios, administrativ)” [49, p. 515].

Verbele aspectuale au fost în atenția mai multor lingviști: Gh. Nedioglu, V. Guțu-Romalo, C. Dimitriu, S. Berejan, A. Ciobanu, C. Cemârtan, Șt. Hazy, Fl. Sădeanu. Trebuie să menționăm însă că, în ceea ce privește lista acestora, se înregistrează diferențe mari de la un autor la altul, întrucât unii cercetători enumeră toate verbele pe care le consideră ca atare, alții amintesc doar câteva dintre ele, pe cele mai uzuale.

În această ordine de idei, cercetătorul Șt. Hazy conchide: „...inventarul semiauxiliarelor de aspect nu se prezintă unitar, el este susceptibil de unele modificări pe care le impun argumente în plus: prezența unor verbe în această clasă nu poate fi justificată, altele având o frecvență foarte scăzută (ca, de exemplu, *a găta*) și fiind concurate de sinonime, pot fi stabilite numai pe bază de analogie.” [64, p. 44].

Lingviștii au grupat verbele aspectuale după nuanța de aspect pe care o exprimă. Întrucât, în desfășurarea acțiunii, pot fi delimitate trei etape (începutul, continuarea și sfârșitul), distingem trei tipuri de verbe, ce denotă momentul desfășurării acțiunii: verbe incoative, continuative (durative) și terminative (finitive) [57, p. 456].

Verbele aspectuale incoative. În viziunea profesorului A. Ciobanu, „Aspectul incoativ se situează în cadrul mai larg al aspectului perfectiv și limitează acțiunea verbului la momentul ei inițial. În același timp, aspectul incoativ (spre deosebire de cel ingresiv – n. n.) arată că acțiunea însăși se va desfășura în toată plenitudinea ei.” [29, p. 11].

Autorii *GLR* consideră aspectuale propriu-zise verbele: **a începe, a continua, a conține, a isprăvi, a înceta, a sfârși, a termina**. În anumite contexte, unele verbe polisemantice funcționează ca verbe de aspect: **a ajunge la, a se apuca de, a se da la /în, a se lăsa de, a se lua de, a se opri din, a (se) porni pe, a prinde a/să, a se pune pe, a urma** [57, p. 457].

Dintre incoative, cel mai des utilizat este verbul **a începe**:

„Toamna când **începeau să i se scuture** frunzele, nucul devenea trist.” [180, p.106];

„Acum **au început a face** niște oglinzi că te strânge în spate când te uiți într-însa – îți duce nasul la ureche.” [180, p. 339].

T. Luchian observă că incoativul **a începe** formează și sintagme compuse cu prepoziția **de**, caracteristice pentru subdialecte sau pentru limba română veche: *au început de au fugit, începeau de cântau* etc. [70, p. 184].

Valoare incoativă posedă și lexemele verbale **a porni, a (se) apuca, a prinde, a se pune pe**, iar, uneori, **a sta, a da, a încerca, a se repezi, a sări, a se grăbi**. Trăsătura specifică a acestor verbe, în afară de **a porni**, rezidă în faptul că, în cadrul îmbinărilor cu modul conjunctiv (uneori, cu infinitiv sau supin), acestea suportă modificări semantice, devenind sinonime ale incoativului **a începe**.

Verbul **a prinde**, de exemplu, urmat de un lexem verbal la infinitiv, își pierde sensul principal de „a apuca ceva sau pe cineva cu mâna, cu ajutorul unui instrument etc.” [44, p. 850], schimbându-și complet semnificația:

„Pe la amurg a sărit jos și **a prins a căra** în pod fel de fel de nimicuri.” [180, p. 222].

Verbul **a apuca** este personal, fiind apt a forma singur predicatul propoziției, având, în primul rând, sensul de „a prinde, a lua, a înșfăca, a înhăța (cu mâna)” [44, p. 54]. Semantica primordială a verbului dat se transformă, dacă este succedat de altul la conjunctiv, infinitiv sau supin. Dintr-un verb ce exprimă o acțiune terminată, **a apuca** devine un incoativ:

„După școală **s-a apucat să adune** avere cu o stăruință, cu o hărnicie că se crucea satul.” [180, p. 332];

„Apoi **s-apucă de făcut bucate** și când a venit sfânta Duminică de la biserică și a văzut copiii lăuți frumos și toate trebile bine făcute, s-a umplut de bucurie.” [174, p. 200].

Verbul **a (se) pune** cu valoare incoativă este utilizat mai rar în sintagme predicative. Numai contextul poate să ne sugereze ideea de nuanță aspectuală a sintagmelor predicative alcătuite după modelul: **a (se) pune** + conj./inf.:

„Mama Rusandei **s-a pus a alege** dintr-o cutioară colorată un bumb pentru Trofimaș...” [180, p. 324].

O situație asemănătoare cu cea a verbului **a apuca** o semnalăm și în cazul lexemului verbal **a da**, când intră în componența sintagmelor predicative cu modul conjunctiv. Folosit cu valoare predicativă, verbul **a da** are mai multe semnificații, determinate de context. Capacitatea lui de a se îmbina cu un verb la conjunctiv (uneori la infinitiv) motivează includerea sa în grupul incoativelor. În sintagme predicative de acest fel verbul **a da** are semnificația de mișcare bruscă, instantanee:

„În schimb, când a doua zi **a dat să se încalțe**, ciubotele nu mai erau sub laiță, unde le-a pus.” [180, p. 273].

Verbul neregulat **a sta** denotă o stare, la fel ca verbele *a exista*, *a șede* etc. În asemenea caz, posedă o nuanță de aspect imperfectiv, ușor de sesizat și în locuțiuni verbale de tipul: *a sta la îndoială*, *a sta de vorbă*, *a sta pe gânduri*. În îmbinări cu un verb la conjunctiv, verbul **a sta** pierde sensul său primar, redând o nuanță de acțiune incoativ-momentană sau, potrivit autorilor *ELR*, una iminentă [49, p. 514]:

„Hai în codrul cu verdeață,/Und-izvoare plâng în vale,/Stânca **stă să se prăvale**/În prăpastia măreață.” [181, p. 76].

Din punct de vedere temporal, sintagmele predicative din exemplul de mai sus marchează un prezent în perspectivă (praesens in futuro). Acțiunea din aceste sintagme este gata să înceapă și să se desfășoare.

Potrivit cercetătoarei T. Luchian, sintagmele din limbajul popular de tipul: *stă să ningă, stă să facă, stai să începi, stați să năvăliți* etc. au semnificația „...de a fi pe punctul de a efectua, de a face acțiunea, însă nu ajung până la împlinirea ei, starea generală e de așteptare a evenimentului, de aceea durează până se realizează”, considerându-le, din această cauză, durative [71, p. 45].

Examinând utilizarea verbelor semiauxiliare, V. Guțu-Romalo a observat că, în textele vechi, ideea de început al acțiunii putea fi sugerată de îmbinări formate din verbele: **a purcede, a se scula, a se ridica** și diverse *verba movendi*. De exemplu: **Am purces a merge**. Uneori, cu aceeași valoare, apărea și verbul **a lua**: **S-a luat să plece**, iar în vorbirea populară – locuțiunea verbală **a da dosul**: **A dat dosul a fugi** (Gr.Ureche) [63, p. 8].

Din punct de vedere structural, sintagmele ce indică începutul acțiunii sunt constituite dintr-un verb aspectual incoativ ce nu s-a desemantizat totalmente, ci își mai păstrează parțial înțelesul inițial și un verb de bază la infinitiv sau, de cele mai multe ori, la conjunctiv. În limba latină, verbele care indicau începutul (incipere, instituere, coepisse), durata (pergere, perseverare) sau încetarea acțiunii (desinere, desistere) se îmbinau, de regulă, cu un verb la infinitiv. Acest fenomen s-a păstrat și în unele limbi romanice occidentale: franceză, italiană, spaniolă.

Verbele aspectuale aveau aproximativ aceleași valențe și în limba română veche. Un studiu asupra registrului semantic al lexemelor verbale de acest gen și asupra particularităților manifestării lui l-a efectuat C. Cemârtan. Analizând textele de literatură română veche din secolele XVI-XVII, lingvista a identificat 25 de verbe cu sens aspectual, în funcție de element al unui predicat verbal compus. După cum relevă C. Cemârtan, în textele menționate, aveau semantică incoativă verbele: **a începe, a să apuca, a purcede, a prinde, a porni, a sta, a lua, a să grăbi, a pleca, a să slobodzi, a să răpezi, a să pune, a păși** etc. De exemplu: „*Atunci boiernașii lui, grecii, începură a s-ascunde în casa dinspre doamna.*” (I. Neculce); „*Și au purces a căuta în toate mănăstirile bani sau odoară...*” (I. Neculce) [25, p. 123].

Din perspectiva rolului și al poziției semului în structura semantică a verbelor, acestea din urmă au fost divizate convențional în două tipuri: 1) *verbe aspectuale propriu-zise* (**a începe, a înceta, a săvârși, a lungi**), pentru care semul aspectual este dominant și 2) *verbe aspectuale virtuale*, ce conțin în structura lor semantică, cel puțin, un sem al aspectualității, capabil să se actualizeze în distribuția respectivă de semiauxiliar sau care obțin un asemenea sem în anumite

condiții contextuale (**a purcede, a porni, a pleca, a prinde, a lua, a să apuca** etc.) [25, p. 122-123]. Observăm că doar câteva dintre verbele cu semantică incoativă în limba română veche și-au păstrat această semnificație și în prezent.

Verbele aspectuale continuative (durative), în primul rând, **a continua** și **a urma**, redau niște acțiuni liniare, durata acțiunii, continuarea, desfășurarea ei neîntreruptă, specificând etapa mediană a desfășurării procesului. Nuanța de aspect imperfectiv a sintagmei predicative, formate din verbul aspectual cu valoare durativă **a continua** și un verb de bază, poate fi atenuată sau intensificată prin diferite mijloace lexicale, menite să concretizeze faza acțiunii. Valoare durativă poate avea și verbul **a prelungi**.

În anumite contexte, sunt durative și lexemele verbale: **a conteni** (când e precedat de negație: (*nu contenește să plouă*), **a rămâne** (*rămân să fiu de aceeași părere*). Sintagmele cu astfel de verbe indică faptul că agentul acțiunii nu și-a atins scopul, că acțiunea este în curs de realizare.

În textele de literatură română veche din secolele XVI-XVII aveau semantică durativă verbele: **a adăoga** și **a lungi**. Ca și la etapa actuală, grupul lexemelor verbale durative era completat prin utilizarea verbelor terminative cu formă negativă: **a părăsi**, **a săvârși**: „Însă Ștefan-vodă **nu părăsea a trimite soli...**”(N. Costin) [= *continua să trimită*]; „...și eu mai de nainte pentru himera filosofilor **nu săvârșam a mă mira**” (D. Cantemir) [= *continuum a mă mira*] [25, p.123].

Verbele aspectuale terminative (finitive), printre care **a termina**, **a înceta**, **a (se) opri**, **a sfârși**, **a conteni** (în limbajul popular: **a isprăvi**, **a mântui**, **a găta** (regional)) marchează sfârșitul acțiunii. Sintagmele predicative finitive conțin un verb aspectual și un verb predicativ la conjunctiv, infinitiv sau supin. Cel mai frecvent verb aspectual cu acest sens este **a termina**, urmat de unul la supin.

După cum subliniază C. Cemârtan, în limba română veche, erau folosite numeroase verbe cu semantică finitivă: **a părăsi**, **a să lăsa**, **a înceta**, **a găta**, **a tăcea**, **a să opri**, **a săvârși**, **a cunteni**, **a slăbi** ș.a. [25, p. 123]. În Banat, până în prezent, verbele aspectuale concurează cu unele lexeme verbale prefixale cu valoare aspectuală, același fenomen atestându-se, parțial, în meglenoromână și, îndeosebi, în istroromână.

Și în alte limbi romanice verbele aspectuale posedă diverse valori. Relevante sunt și corespondentele romanice ale verbelor aspectuale: sp. *echar a...*, pg. *vir a...*, fr. *commencer à...*, it. *cominciare a...*+ infinitiv; rom. *a începe să...*+ conjunctiv/ *a...* + infinitiv; sp. *ponerse a...*, pg. *pôr-se a...*, it. *mettersi a...*+ infinitiv, rom. *a se pune pe...*+ supin/ *să...* + conjunctiv (sp. *Se puso*

a escribir, pg. *Pôs-se a escrever*, it. *Si è messo a scrivere*, fr. *Il s'est mis à écrire*, rom. *S-a pus pe scris/ să scrie*) [apud 49, p. 516].

Fl. Sădeanu, efectuând o analiză contrastivă a sintaxei verbului în limbile română și spaniolă, a conchis că, în cea de-a doua, verbele aspectuale prezintă o situație similară. Acestea sunt considerate „procedee pentru exprimarea aspectului verbal” [94, p. 203], pe când noi le referim la mijloace de exprimare a aspectualității. Astfel, în spaniolă ideea de început al unei acțiuni este relevată de verbele aspectuale *coger* și *tomar* (în română, corespunzător: *a prinde* și *a lua*), care apar în două tipuri de sintagme: 1. verb aspectual (intransitiv sau reflexiv) + infinitiv (introdus prin prep. *a*); 2. verb aspectual (mai ales, reflexiv și intransitiv în spaniola modernă) + *y* (rom. *și*) + verbul la același timp cu semiauxiliarul.

Construcții analitice similare, constituite din verbe aspectuale și verbe predicative la infinitiv, sunt utilizate, în limba rusă, deopotrivă cu derivatele verbale prefixale. Astfel, în rusă se poate spune: *Он начал петь* (*El a început să cânte*); *Он начал плакать* (*El a început să plângă*); *Перестал стучать* (*A terminat de bătut*), deși sunt preferate formele sintetice: *Он запел* (*El a început să cânte*); *Он заплакал* (*El a început să plângă*); *Отстучал* (*A terminat de bătut*).

3.3.4. Mijloace morfologice

Timpurile verbului constituie mijloace morfologice de exprimare a aspectualității în limba română. Cercetătorii I. Iordan, V. Guțu-Romalo, Gh. Ivănescu, A. Niculescu, Fl. Popescu, E. Constantinovici, C. Cemârtan, H. Mirska-Lasota, D. Stoianova, Cr. Călărășu ș.a. au examinat sistemul temporal românesc și din punctul de vedere al semnificațiilor aspectuale pe care le exprimă.

Potrivit autorilor *ELR*, în paradigma verbală, opozițiile considerate, prin tradiție, temporale, au, în primul rând, un rol aspectual: are prioritate opoziția între perfectul simplu sau compus și imperfect, deci între punctual și durativ, perfectiv și imperfectiv. Imperfectul indică, în funcție de sensul și/sau determinările verbului, fie aspectul durativ (*Aștepta de o oră*), fie (mai ales, la verbele cu sens punctual) cel iterativ (*Îl întrerupea mereu*) [49, p. 66]. D. Stoianova, la fel, susține că „timpurile românești, prin specificul lor îmbinat cu semantica verbului și cu anumite elemente contextuale, redau, în mare măsură, valorile aspectelor perfectiv și imperfectiv” [103, p. 71]. În linii mari, observă C. Călărășu, „cele două semnificații aspectuale, în jurul cărora se grupează timpurile verbale românești, sunt exprimarea unei acțiuni neîncheiate și exprimarea unei acțiuni încheiate...” [21, p.41].

H. Mirska-Lasota [79], studiind „compatibilitatea verbelor” românești cu ideea de aspect, a stabilit că deosebit de importantă este semantica verbului. Astfel, verbele de stare (de exemplu: *a se teme, a urî, a dori, a-i fi dor*), de relație (*a poseda, a avea, a aparține, a reprezenta* etc.), evolutive și cele durative sunt compatibile cu valoarea imperfectivului la toate timpurile și fără restricții, iar la perfectul compus (și simplu), la mai-mult-ca-perfectul și la viitorul I aceste verbe sunt compatibile cu sensul perfectiv. În opinia cercetătoarei, verbele terminative și cele incoative denotă semnificația imperfectivului la prezent, imperfect și la viitorul I, iar valoarea celuilalt aspect – atunci când apar la perfectul compus (și simplu), la mai-mult-ca-perfectul și la viitorul I.

Autorii *ELR* menționează că, în funcție de sensul lexical al verbului și de context, timpul prezent poate exprima „atât aspectul durativ și imperfectiv (*Dan aleargă*), cât și pe cel momentan și perfectiv (*Dan tresare și se trezește*)” [49, p. 66], mai frecvente fiind totuși primele valori.

Remarcăm o situație similară și în cazul imperfectului – timp, prin excelență, durativ, care, de asemenea, cumulează mai multe valori. După cum semnalează C. Poghir, imperfectul dezvăluie la verbele momentane o valoare iterativă „(atunci când nu ține locul unui condițional sau când nu indică simultaneitatea cu altă acțiune momentană). Într-o frază ca *Mergeam pe drum și cădeam* imperfectul e normal pentru o acțiune durativă ca *a merge*, dar el dă o valoare de iterativ verbului a cădea, momentan ca înțeles.” [apud 38, p. 35].

Investigând fenomenul aspectualității în subdialectele bănățene, M. Clopoșel a evidențiat că o acțiune durativă poate fi redată și cu ajutorul timpului viitor, în acest caz un verb fiind la viitorul I și altul – la viitorul II. Pentru a ilustra această afirmație, cercetătoarea invocă celebrul vers al lui M. Eminescu: *Voi fi bătrân și singur, vei fi murit demult*. [33, p. 123].

Analizând variate echivalente, în cadrul traducerii din limba rusă în limba română, Gh. Bolocan a realizat o statistică și a constatat, în baza textelor analizate, că trecutului imperfectiv din limba rusă îi corespunde în limba română imperfectul (70,27%) și perfectul compus (29,73%), în timp ce trecutului perfectiv, în majoritatea cazurilor, (96,34%), – perfectul compus, iar în restul (3,64%) – prezentul istoric. Datele de mai sus sunt valabile pentru texte din diverse domenii. În stilul beletristic însă, după cum conchide Gh. Bolocan, situația e complet diferită. Astfel, trecutul imperfectiv este tradus în textul studiat prin imperfect, perfect simplu, perfect compus, mai-mult-ca-perfect, prezent istoric, gerunziu sau mijloace lexicale, iar trecutul perfectiv – prin aceleași (cu excepția mai-mult-ca-perfectului și a gerunziului) + participiul trecut [14, p. 74-75].

3.3.5. Mijloace morfematice

Mijloace morfematice ale aspectualității în limba română sunt considerate unele prefixe, printre care *re-* și *răs-/răz-* (cu valoare iterativă), *a-* și *în-/îm-* (cu sens incoativ), *supra-* (cu valoare de intensitate), *între-* etc. În limba rusă, în raport cu limba română, dimpotrivă, cele mai uzuale mijloace de exprimare a aspectualității sunt cele morfematice, întrucât, în limbile slave, prefixele au două valori: lexicală și gramaticală.

Prefixele, de obicei, imprimă nuanțe suplimentare de sens verbului, precizând felul cum se desfășoară acțiunea din multiple perspective: cantitativă, spațială, temporală etc. Analizăm aici doar acele prefixe care nu modifică totalmente sensul exprimat de verb, ci contribuie doar la indicarea modului de realizare a acțiunii.

Astfel, prefixul **re-** cu sens iterativ reliefează opoziția singularitate/pluralitate: a vedea/revedea, a calcula /recalcula, a scrie /a rescrie, a veni /a reveni etc. Și în limba latină, după cum opinează V.A. Panov, prefixul **re-** avea funcție aspectuală, fiind unul dintre marcherii categoriei Aktionsart. De obicei, verbele latinești erau derivate cu câte un prefix, dar existau și lexeme prefixate cu două morfeme. Printre acestea era și afixul **re-**, care, la îmbinarea a două prefixe, putea să apară în ambele poziții (prepoziția verbului, prepoziția prefixului) [140, p. 716].

Prefixul **a-** are sens incoativ în structura verbelor *a adormi* și *a aluneca* (spre deosebire de *a dormi* și *a luneca* care sunt durative). C. Poghiric a fost printre primii care au scris despre sensul incoativ sau de devenire al prefixului **îm-/în-** [88, p. 20], exemplificând prin verbe eventive, derivate dintr-un substantiv sau adjectiv: *a îmbătrâni*, *a îmblânzi*, *a înfrunzi*, *a întineri* etc.

Prefixul **supra-**, atașat la verbe, contribuie la redarea semnificației de acțiune intensivă, așa ca în exemplele: *a supraîncărca*, *a suprasolicita*, *a supraaprecia* etc. Unele derivate verbale cu prefixul **între-** sunt apte a denota sensul de acțiuni atenuate, ce nu se desfășoară în toată deplinătatea (a întredeschide, a întrezări etc.).

A fost remarcată și valoarea aspectuală a altui prefix românesc. Comentând actualizarea valorilor conotative la nivel aspectual, Al. Gherasim a atestat în versurile lui Al. Macedonsky afixul **pre-**, care, atașat la verbul *a domni*, îi atribuie o valoare aspectuală de permanentizare: „Și dacă ura și răbdarea **vor predomini** în veșnicie... (Noaptea de mai) [54, p. 24].

Potrivit celor constatate de către T. Luchian, prefixul **răs-** (cu varianta **răz-**), asociat unor verbe, dezvăluie o valoare durativă, așa ca în exemplul: *Jucăriile pe care le făcea, le-a dat și le-a răzdat pe la toți vecinii, până au crescut mari toți copiii.*” [71, p. 46]. Menționăm, în exemplul de mai sus, și valoarea iterativă a aceluiași prefix: **a răzda** – „a da de mai multe ori, a da mereu; a da mai mult” [44, p. 894]. Un exemplu similar reprezintă verbul **a răsciti** – „a citi același lucru

de multe ori” [44, p. 890]. Prefixul *răs-/răz-* are, în componența unor derivate verbale, și valoare amplificativă: **a răzbubui** –, (Despre surse de zgomote, *p. ext.* despre locul în care se fac auzite zgomotele) A **bubui tare**, a detuna; a mugi, a clocoti” [44, p. 894].

În concluzie, ținem să subliniem că aspectualitatea, ale cărei mijloace de expresie diferă de la o limbă la alta, este o categorie universală, care se manifestă și în limba română, fiind redată prin instrumente lexicale, semantice, sintactice, morfologice sau morfematice, cele mai variate și frecvente fiind cele lexicale, semantice și morfologice.

Mijloacele lexicale ale aspectualității în limba română cuprind diverse tipuri de adverbe și locuțiuni adverbiale de timp, de loc, cantitative, prepoziții etc.

Mijloacele semantice includ verbe sau locuțiuni verbale care, prin propriul conținut semantic, pot sugera multiple tipuri de Aktiosart. Astfel, verbele indică numeroase tipuri de acțiuni cu semantică incoativă, ingresivă, durativă, momentană, iterativă, terminativă, eventivă etc., locuțiunile verbale românești exprimă acțiuni iterative, statice, incoative, finitive, durative, orientate, ingresive etc.

Mijloace morfologice ale aspectualității în limba română sunt timpurile verbelor, întrucât, în paradigma verbală, opozițiile au, în primul rând, rol aspectual. Imperfectul exprimă, astfel, fie valoarea aspectului durativ, fie pe cea iterativă, deci este imperfectiv. Perfectul simplu, perfectul compus și mai-mult-ca-perfectul redau aspectul perfectiv. Prezentul denotă ambele aspecte: atât aspectul durativ și imperfectiv, cât și pe cel momentan și perfectiv.

Mijloacele sintactice ale aspectualității în limba română se referă la formele verbale alcătuite din verbe aspectuale (incoative, durative și finitive) și la repetiție, care are o tipologie variată. În funcție de structura repetiției, construcțiile repetitive exprimă diverse valori semantice. Astfel, repetiția verbului marchează, de cele mai multe ori, durata delimitată/nedelimitată sau intensitatea acțiunii. Din punctul de vedere al realizării lingvistice, cele mai frecvente tipuri de repetiție sunt cele *identice*, cele *modificate* având o utilizare mai rară.

Mijloace morfematice ale aspectualității în limba română sunt unele prefixe, printre care *re-* și *răs-/răz-* (cu valoare iterativă), *a-* și *în-/îm-* (cu valoare incoativă), *supra-* (cu valoare de intensitate) etc.

3.4. Concluzii la capitolul 3

Tipologia echivalenței este variată, ceea ce subliniază frecvent specialiștii în materie. Unii lingviști deosebesc cinci tipuri de echivalență (*denotativă*, *conotativă*, *textual-normativă*,

pragmatică și formală), alții – trei (*formală, semantică și situativă*) sau două (*totală, numită și globală sau generală și parțială sau pe segmente*).

Noțiunea de echivalență este, întâi de toate, de natură semantică, și nu una formală, între unitățile limbii din idiomurile comparate stabilindu-se multiple tipuri de echivalență. Precizând, în baza studiilor de traductologie, conținutul conceptului, îl definim drept o relație de identitate între două unități de sens diferite, având aceeași denotație și aceeași conotație. O unitate cu un semnificat unic are două semnificative, aparținând la două limbi diferite. Un segment de expresie din limba de bază (în cazul nostru – rusă) este asociat cu un segment de expresie din limba-țintă (română).

Deși tipologia echivalenței diferă uneori de la un teoretician la altul, majoritatea recunosc legătura indisolubilă între echivalențele de traducere și procedeele de traducere. În procesul de traducere a operelor literare din limba rusă în limba română, sunt folosite multiple procedee. Analizând care dintre ele sunt preferate la traducerea verbelor prefixale, am remarcat că, în ordinea descreșterii frecvenței, acestea sunt:

- *perifraza*, definită drept rezultatul unei amplificări, ce preconizează înlocuirea unui cuvânt din textul-sursă printr-un grup de cuvinte sau printr-o expresie cu sens echivalent, în textul-țintă;

- *accentuarea*, caracterizată drept orice mod posibil de subliniere, de scoatere în evidență a unei noțiuni, a unei idei, a unui sentiment, a unei atitudini etc., prin mijloacele limbii;

- *transpunerea/transpoziția*, ce constă în redarea unui element din limba-sursă cu ajutorul unor elemente din limba-țintă, echivalente din punct de vedere semantic, însă nu și formal (de exemplu, datorită schimbărilor categoriei gramaticale);

- *modularea*, ce rezidă în restructurarea unui enunț din textul-țintă, determinând o schimbare a punctului de vedere sau a gradului de claritate, în raport cu formularea din original, lucru care se observă îndeosebi atunci, când se utilizează partea în locul întregului, abstractul în locul concretului, conjugarea activă în locul celei pasive;

- *sinonimia* – mijlocul la care apelează traducătorul atunci, când selectează echivalentul cel mai apropiat, pentru a evita o repetiție;

- *antonimia* – înlocuirea unei noțiuni denotate în textul original printr-o noțiune cu sens opus în textul tradus, operând anumite modificări în planul exprimării, pentru a păstra intact planul conținutului.

Dacă, în privința prezenței categoriei aspectului verbal în limba română, există controverse, opiniile coincid în ceea ce vizează aspectualitatea. Astfel, limba română posedă

diverse mijloace de exprimare a aspectualității, categorie universală, ce include și aspectul verbal. Aceste mijloace pot fi lexicale, semantice, sintactice, morfologice, morfematice.

Dintre mijloacele lexicale ale aspectualității în limba română, care sunt cele mai variate și frecvente, am constatat întrebuințarea largă a diverselor tipuri de adverbe (temporale aspectuale, de mod etc.) și locuțiuni adverbiale (de timp, de loc, cantitative), prepoziții etc.

La mijloacele semantice sunt repartizate verbe sau locuțiuni verbale care, prin conținutul lor semantic, pot sugera diferite tipuri de Aktiosart. Locuțiunile verbale românești dezvăluie acțiuni iterative, statice, incoative, finitive, durative, orientate etc. Și verbele, prin conținutul lor, indică variate tipuri de acțiuni, prin urmare, pot avea semantică incoativă, ingresivă, durativă, momentană, iterativă, terminativă, eventivă etc.

De mijloacele sintactice de redare a aspectualității în limba română țin verbele aspectuale (incoative, durative și finitive) și repetiția, care are o tipologie diversă (reluarea verbului direct sau precedat de conjuncția copulativă *și*, adverbele *tot* sau *cât*, pronumele relativ *ce*; reluarea verbului prin derivatul său prefixal, format cu *răs-* etc.).

Mijloace morfologice ale aspectualității în limba română sunt considerate timpurile verbale, întrucât, în paradigma verbală, opozițiile tratate, prin tradiție, drept temporale, au, în primul rând, rol aspectual. Astfel, imperfectul denotă aspectul imperfectiv, perfectul simplu, perfectul compus și mai-mult-ca-perfectul sunt compatibile cu redarea aspectului perfectiv. Prezentul poate marca atât aspectul durativ și imperfectiv, cât și pe cel momentan și perfectiv.

La mijloacele morfematice de exprimare a aspectualității în limba română se referă unele prefixe, printre care *re-*, *răs-/răz-*, *a-*, *în-/îm-*, *supra-*, *între-* etc., care, fiind atașate la verbe, precizează modul de desfășurare a acțiunii, exprimate de verb, din mai multe perspective.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Concluzii 1. Problema științifică importantă soluționată rezidă în elaborarea tipologiei echivalentelor românești ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă, ceea ce a contribuit la relevarea trăsăturilor semantice, lexico-gramaticale și structurale ale echivalentelor românești, permițând aplicarea rezultatelor obținute în studiile ulterioare de lingvistică contrastiv-tipologică.

2. Tema cercetării, vizând mai multe domenii: aspectologie, gramatică, traductologie, a solicitat precizarea conținutului unor concepte și termeni: pe cel al *aspectualității*, al categoriilor *aspect* și *Aktionsart*, al conceptului *echivalență* etc. Aderăm la opinia lui A.V. Bondarko [16], considerând aspectualitatea un câmp funcțional-semantic, constituit în baza interacțiunii unor mijloace lingvistice (morfologice, sintactice, derivaționale, lexico-gramaticale, lexicale și diverse îmbinări ale acestora), unite prin comunitatea funcțiilor semantice, ce țin de sfera relațiilor aspectuale, relații a căror esență constă în a exprima caracterul desfășurării și al distribuirii în timp a acțiunii.

3. Nucleul câmpului funcțional-semantic al aspectualității este aspectul verbal, categoria *Aktionsart* ocupă o poziție depărtată de centru, celelalte mijloace lingvistice fiind situate la periferie. Împărtășind opinia slaviștilor S. Agrell și Iu.S. Maslov, susținem că *Aktionsartul* nu formează opoziții paradigmatic distincte la nivel gramatical, limitându-se la deosebiri lexicale dintre verbe, și se referă la funcțiile semantice ale verbelor prefixale (și ale unor verbe neprefixale, ale construcțiilor sufixale), care indică cum se desfășoară acțiunea, denotă modul de realizare a ei.

4. Credem că este pe deplin justificată poziția cercetătorilor care susțin că valorile categoriei *Aktionsart* și ale aspectului verbal sunt apropiate în planul conținutului, fapt ce a condiționat confundarea categoriilor în cauză. Categoria *Aktionsart* este în strânsă legătură cu cea a aspectului verbal, în special, când analizăm verbele din limbile slave, întrucât lexemele verbale din aceste idiomuri pot fi apreciate, în funcție de aspectul verbal, ca perfective sau imperfective. Totodată, de aspectul lexemului verbal depinde tipul de *Aktionsart* în care se include.

5. Categoria aspectualității, spre deosebire de cea a aspectului verbal, poate fi considerată una universală. Datorită specificului fiecăreia, limbile conțin, cel puțin, unele dintre mijloacele lingvistice apte să reliefeze caracterul desfășurării acțiunii în timp, deși trebuie să constatăm că ponderea mijloacelor respective diferă de la o limbă la alta.

6. Rezultatele cercetării ne permit să afirmăm că, pentru a reda diverse tipuri de *Aktionsart*, limba română dispune, de obicei, de mijloace lexicale (adverbe, locuțiuni adverbiale, prepoziții etc.), iar limbile slave, inclusiv limba rusă, de cele mai multe ori, de morfeme afixale,

întrucât, în limbile de origine slavă, prefixele au două valori: lexicală și gramaticală și, implicit, două funcții: derivațională și de perfectivare (de schimbare a categoriei gramaticale a aspectului verbal din imperfectiv în perfectiv).

7. Urmărind exprimarea aspectualității în unele limbi indo-europene: greacă, latină, limbile romanice (franceză, spaniolă, italiană), limbi de origine slavă (rusă, bulgară, cehă, slovacă), limbi germanice (germană, engleză), semnalăm că aspectul verbal nu este marcat morfologic în toate limbile, fiind, totodată, caracteristica cea mai importantă a verbelor din limbile slave.

8. Aspectualitatea se manifestă diferit în unele dialecte și subdialecte ale limbii române, grație influenței limbii croate asupra aromânei și a istroromânei, a celei, preponderent, bulgare asupra meglenoromânei și a sârbei asupra subdialectului bănățean. Utilizarea prefixelor de origine slavă (*du-/do-*, *pri-*, *na-/nă-/ne-*, *o-/ob-*, *po-*, *pre-*, *ras-/res-*, *s-/z-*, *za-/ze-* etc.) în componența unor lexeme verbale din dialectele limbii române contribuie la dezvăluirea mai multor tipuri de Aktionsart: incoativ, finitiv, intensiv, iterativ, amplificativ, momentan, atenuativ, distributiv, rezultativ, sativ, intensiv etc.

9. Realizând obiectivul de identificare a tipurilor de Aktionsart, exprimate de verbele din limba rusă, derivate cu prefixele *воз-/вос-*, *до-*, *за-*, *на-*, *ом-*, *непе-*, *но-*, *нод-*, *нпу-*, *нпо-*, am delimitat 20 de tipuri ale categoriei Aktionsart: incoativ (specific pentru verbele derivate cu *воз-/вос-*, *за-*, *но-*); cumulativ (sativ) (*до-*, *на-*, *нод-*, *нпу-*); iterativ (*воз-/вос-*, *до-*, *на-*, *непе-*, *но-*); finitiv (*до-*, *ом-*, *но-*); finitiv-negativ (*до-*); intensiv (*воз-/вос-*, *за-*, *на-*, *ом-*, *непе-*, *но-*, *нпо-*); intensiv-durativ sau excesiv-durativ (*за-*); intensiv-rezultativ (*до-*); orientat (*до-*, *на-*, *ом-*, *непе-*, *нод-*, *нпу-*, *нпо-*); neorientat (*непе-*, *но-*, *нод-*); atenuativ (*ом-*, *непе-*, *но-*, *нод-*, *нпу-*); intermitent-atenuativ (*но-*, *нод-*); durativ-atenuativ (*на-*, *нпу-*); limitativ (*но-*, *нпу-*, *нпо-*); durativ-monosecvențial (*нпо-*); amplificativ (*на-*, *нод-*, *нпу-*, *нпо-*); durativ-amplificativ (*до-*); distributiv (*непе-*, *но-*, *нпо-*); reciproc (*непе-*); prospectiv (*за-*).

10. Analiza lexico-gramaticală a echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă confirmă ipoteza de cercetare: prefixarea nu este la fel de productivă în limbile slave și romanice, fenomen cauzat de diferențele de ordin structural ale acestora. Limba română dispune de multiple mijloace, îndeosebi lexicale, de marcarea semnificațiilor pe care verbele din limba rusă le au, datorită atașării prefixelor, redând, astfel, analitic tipurile de Aktionsart, reprezentate sintetic în limba rusă. Menționăm, totodată, și unele similitudini (izomorfismul mijloacelor de expresie) ale Aktionsartului în limbile rusă și română: tipuri ale categoriei în discuție exprimate analitic în limba rusă și tipuri denotate sintetic în limba română.

11. Teza reprezintă o primă încercare de a elabora tipologia echivalentelor românești ale

verbelor prefixale din limba rusă. În baza unui corpus de 1250 de exemple, relevăm că valorile verbelor, derivate cu zece prefixe, sunt exprimate în limba română prin intermediul a circa 261 de elemente structurale. Verbelor din limba rusă, analizate în lucrare, care sunt formate cu un anumit prefix, le pot corespunde de la opt la 61 de mijloace de expresie în limba română. Cel mai bine reprezentate, din acest punct de vedere, sunt verbele cu prefixul *nepe-* cu 61 de elemente, după care urmează, în ordine descrescătoare, *za-* – 55, *ha-* – 54, *do-* – 48, *no-* – 46, *nod-* – 40, *npo-* – 32, *om-* – 24, *npu-* – 23 și *boz-/boc-* – 8.

Cele mai frecvente elemente structurale sunt locuțiunile adverbiale și adverbele, preponderent, cele de mod. Am atestat mai puține verbe aspectuale, pronume nehotărâte și adjective pronominale nehotărâte, verbe prefixale, prepoziții, semiadverbe, adjective, substantive, expresii etc.

12. În concordanță cu unul dintre obiectivele cercetării, am constatat că natura morfologică variată a termenilor componenți implică varietatea modelelor structurale, specifice pentru echivalentele românești ale verbelor prefixale din limba rusă. Am remarcat, astfel, de la opt la 21 de modele distributive, predominând numeric cele ale verbelor prefixale cu *do-* (21). Echivalentele românești ale verbelor derivate cu prefixele *ha-*, *no-*, *za-*, *om-* și *nepe-* se caracterizează printr-o diversitate medie: prefixele *ha-* și *no-* cuprind 16 modele, prefixul *nepe-* – 15, prefixele *za-* și *om-* – câte 14, iar *nod-* – 12. Un număr redus de modele reprezintă echivalentele lexemelor verbale prefixale cu *npu-* – nouă, iar *boz-/boc-* și *npo-* – câte șapte. În total, în studiul nostru, am delimitat 53 de modele structurale ale echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă, în cea mai mare parte – bimembre.

13. Stabilirea procedeeleor de traducere, în limba română, a verbelor prefixale din limba rusă relevă noutatea și originalitatea științifică a tezei. Studiul contrastiv al textelor literare în limba rusă și al versiunilor românești ale acestora ne-a permis să reliefăm câteva procedee: *perifraza* (înlocuirea unui singur cuvânt din textul-sursă printr-un grup de cuvinte sau printr-o expresie cu sens echivalent, în textul-țintă), *accentuarea* (evidențierea unei noțiuni prin mijloacele limbii), *amplificarea*, varietate a *transpunerii/transpoziției* (redarea unui element din limba-sursă cu ajutorul unor elemente din limba-țintă, care sunt echivalente semantic, nu și formal, cauzată de schimbările categoriei gramaticale), *modularea* (reorganizarea unui enunț din textul-țintă, determinând o schimbare a punctului de vedere sau a gradului de claritate, în raport cu formularea din original), *sinonimia* (utilizarea echivalentului celui mai apropiat, pentru a evita o repetiție), *antonimia* (înlocuirea unei noțiuni, exprimate în textul original, printr-o noțiune cu sens opus în textul tradus, păstrând intact planul conținutului).

14. Clasificarea mijloacelor de exprimare a aspectualității în limba română a scos în

evidență câteva tipuri: **mijloace lexicale**: adverbe, locuțiuni adverbiale, pronume și adjective pronominale, prepoziții, expresii etc.; **semantice**: verbe și locuțiunile verbale care, prin propriul conținut, sugerează diverse tipuri de acțiuni cu semantică incoativă, durativă, momentană, rezultativă, iterativă, eventivă etc.; **sintactice**: verbe aspectuale (incoative, durative și finitive) și diferite tipuri ale repetiției; **morfologice**: timpurile verbului din limba română; **morfematice**: prefixele, printre care *re-* și *răs-/răz-* (cu valoare frecventativă), *a-* și *în-* / *îm-* (cu sens incoativ), *supra-* (cu valoare de intensitate), *trans-* (cu sens locativ) etc. Sistematizarea mijloacelor de redare a aspectualității în limba română, de asemenea, relevă noutatea și originalitatea demersului științific.

Recomandări 1. Rezultatele cercetării, inclusiv anexele, pot fi utilizate pentru întocmirea unor materiale didactice de diverse tipuri, în special, de dificultăți de traducere, în limba română, a verbelor prefixale aspectuale din limba rusă atât pentru românofonii nativi, cât și pentru locutorii de limba rusă.

2. Concluziile de ordin teoretic și materialul factologic, supus analizei în teză, pot fi luate în considerare la elaborarea ulterioară a unui studiu contrastiv al limbilor rusă și română în sfera aspectualității, întrucât unele aspecte, ce nu au constituit obiectul nostru de cercetare, nu au fost elucidate definitiv.

3. Unele compartimente ale tezei prezintă interes în plan tipologic, pentru a investiga mijloacele de exprimare a aspectualității și a categoriei Aktionsart în limbile, preponderent, sintetice (slave), în raport cu cele, predominant, analitice (romanice).

4. Rezultatele investigației ne-au fost binevenite în activitatea didactică și pot fi folosite în continuare pentru a completa atât disciplina *Limba română*, ținută în grupele cu predare în limba rusă, cât și cursurile universitare *Lingvistică generală și romanică*, *Tipologie lingvistică*.

5. Pentru a asigura echivalența textelor din limba-sursă și limba-țintă, traducătorii trebuie să țină cont de particularitățile semantice ale prefixelor la traducerea, în limba română, a verbelor prefixale aspectuale din limba rusă.

BIBLIOGRAFIE

În limba română:

1. Aga-Sobol A. Considerații generale privind teoria aspectului verbal. În: Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe filologice”. Chișinău: CE USM, 2001, vol. II, p. 23-26.
2. Aga-Sobol A. Diversitatea mijloacelor de exprimare a aspectualității în limba română. În: Probleme de lingvistică generală și romanică. Chișinău: CE USM, 2003, vol. II, p. 7-10.
3. Aga-Sobol A. Echivalentele românești ale verbelor aspectuale din rusă cu prefixul *za-*. În: Omagiu profesorului și omului de știință Anatol Ciobanu la 70 de ani. Chișinău: CEP USM, 2004, p. 342-347.
4. Aga-Sobol A. Mijloace sintactice de exprimare a aspectualității. În: Limba română. Revistă de știință și cultură, anul XIV. Chișinău, 2004, nr. 4-6, p. 147-149.
5. Aga-Sobol A. Note privind aspectualitatea (pe material aromân și meglenoromân). În: Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe filologice”. Chișinău: CE USM, 2002, vol. II, p. 13-15.
6. Aga-Sobol A. Unele echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *na-*. În: Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe filologice”. Chișinău: CEP USM, 2006, p. 17-21.
7. Aga-Sobol A. Unele echivalente românești ale verbelor cu prefixul *no-* din limba rusă. În: *Наукова спадщина професора С. В. Семчинського і сучасна філологія: Збірник наукових праць*. Київ: Видавнич-поліграфічний центр „Київський університет”, 2001, Частина перша, p. 14-20.
8. Bell R. T. Teoria și practica traducerii. Traducere de Cătălina Gazi. Iași: POLIROM, 2000. 312 p.
9. Beltechi E. Trei arii bănațene: do (-), pro-, ză-. În: Cercetări de lingvistică, anul XX. București, 1975, nr. 2, p. 173-187.
10. Berejan S. Contribuții la studiul infinitivului moldovenesc. Chișinău: Știința, 1962. 139 p.
11. Berejan S. Procedee sintactice de exprimare a aspectului verbal. În: Limba și literatura moldovenească, 1958, nr. 2, p. 36-42.
12. Bidu-Vrănceanu A., C. Călărașu ș.a. Dicționar general de științe. Științe ale limbii [online]. București: Editura Științifică, 1997. 573 p. [citat 30.03.2017]. Disponibil: [<https://www.academia.edu/10986209/87525919-DSL-Dictionar-de-Stiinte-Ale-Limbii>].

13. Bidu-Vrănceanu A., C. Călărașu ș.a. Dicționar de științe ale limbii. Ed. a 2-a. București: Nemira & Co, 2005. 606 p.
14. Bolocan Gh. Despre traducerea aspectelor verbale din rusă în română (Considerații de ordin stilistic). În: Limba română, VIII. București, 1959, nr.1, p. 74-80.
15. Buium S. Probleme ale teoriei traducerii. București: Universitatea din București, Facultatea de Limbi Slave, 1977. 184 p.
16. Butuc P. Manifestări ale redundanței la nivel sintactic. În: Cercetări actuale de lingvistică română *in memoriam* Ion Dumeniuc – 80 de ani de la naștere. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 42-44.
17. Capidan Th. Elementul slav în dialectul aromân. București: Cultura națională, 1925. 91 p.
18. Capidan Th. Meglenoromânii. Vol. I. Istoria și graiul lor. București: Cultura națională, 1925. 225 p.
19. Caragiu-Marioțeanu M. Compendiu de dialectologie română (nord- și sud-dunăreană). București: Editura științifică și enciclopedică, 1975. 299 p.
20. Caragiu-Marioțeanu M. ș.a. Dialectologie română. București: Editura didactică și pedagogică, 1977. 286 p.
21. Călărașu C. Timp, mod, aspect în limba română în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea. București: Tipografia Universității din București, 1987. 270 p.
22. Cemârtan C. Aspectul verbal în limba română: o reconsiderare. Chișinău: Bons Offices, 2016. 177 p.
23. Cemârtan C. Categoria aspectului verbal în limba română: opinii și controverse. În: Conferința corpului didactico-științific *Bilanțul activității științifice a USM în anii 2000-2002*. Rezumatele comunicărilor. Științe filologice. Chișinău: CE USM, 2003, p. 51-56.
24. Cemârtan C. Considerații privind aspectul verbal în limba latină. În: Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe filologice”. Chișinău, 2001, vol. II, p. 154-156.
25. Cemârtan C. Un mijloc de exprimare a aspectualității în limba română veche. În: Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe filologice”. Chișinău, 2000, p. 122-124.
26. Cemârtan C. Valorile aspectuale ale timpurilor verbului românesc. În: Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe umanistice”. Chișinău: CEP USM, 2015, nr. 10 (90), p. 3-7.
27. Cemârtan C., Kucеров E. Limba latină. Chișinău, 1995. 252 p.

28. Chivescu R., Ivanov A., Wolf S. Dicționarul rus-român de structuri verbale. Paradigmatică, rectiune și sintagmatică. București: Albatros, 1983. 459 p.
29. Ciobanu A. Conjunctivul în componența sintagmelor predicative-incoative. În: Limba și literatura moldovenească. Chișinău, 1959, nr. 3, p. 10-13.
30. Ciobanu A. Conjunctivul și întrebuințarea lui în sintagmele predicative în limba moldovenească literară contemporană. Disertație pentru obținerea gradului științific de candidat în științe filologice. Chișinău, 1960. 393 p.
31. Ciobanu A. ș.a. Lingua Latina. Manual pentru instituțiile de învățământ superior. Chișinău: Știința, 1996. 686 p.
32. Ciochină L. Traducerea ca echivalență socioculturală, interlinguală, cu referire la versiunile în limba engleză a poveștilor lui Ion Creangă și Petre Ispirescu și ale povestirilor fantastice de I. L. Caragiale și Mircea Eliade. Teză de doctor. București, 1998. 201 p.
33. Clopoțel M. Despre „aspectul” verbal în graiurile bănățene. În: Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Seria Philologie, (anul IX). Cluj-Napoca, 1964, p. 122-129.
34. Comșulea E., Șerban V., Teiuș S. Dicționar de expresii și locuțiuni. Chișinău: Știința, 1998. 347 p.
35. Condrea I. Traducerea din perspectivă semiotică. Chișinău: Cartdidact, 2006. 266 p.
36. Constantinovici E. Realizarea distincțiilor aspectuale în limba română. În: Buletin de lingvistică. Chișinău, anul XI, 2013, nr. 14, p. 29-36.
37. Constantinovici E. Semantica verbului și temporalitatea internă. În: Omagiu profesorului și omului de știință Anatol Ciobanu. Chișinău: CEP USM, 2004, p. 392-397.
38. Constantinovici E. Semantica și morfosintaxa verbului în limba română. Chișinău: CEP USM, 2007. 268 p.
39. Coteanu I. Elemente de dialectologie a limbii române. București: Editura științifică, 1961. 312 p.
40. Cristea T. Heteronimie sau echivalență semantică. În: Lingvistica modernă în texte. Red. resp.: Maria Iliescu, Lucia Wald, București, 1981, p. 367-369.
41. Danilov I. Problematika predării aspectului verbelor limbii ruse studenților din facultățile nefilologice. În: Studii de slavistică. Iași: Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 1996, vol. VII, p. 33-36.
42. Dicționar contextual de termeni traductologici: franceză-română. Volum coordonat de Maria Țenchea. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2008. 245 p.

43. Dicționar de expresii și locuțiuni românești. Coordonator: Alexandru Dobrescu. Iași: MYDO CENTER, 1997, Vol. I. 425 p.
44. Dicționarul explicativ al limbii române. Ed. a II-a. București: Univers Enciclopedic, 1996. 1992 p.
45. Dimitrescu Fl. Asupra caracterului impersonal și aspectiv al locuțiunilor verbale. În: Studii și cercetări lingvistice. București, 1957, nr. 2, p. 154-157.
46. Drincu S. Aspectul verbal în concepția lui G. Ivănescu. În: Analele Universității de Vest din Timișoara. Seria Științe Filologice. Vol. L, 2012. p. 87-92 [online]. [cit. 20. 06. 2018] Disponibil: https://litere.uvt.ro/publicatii/stiintefilologice/pdf/anale-2012_final.11121301.pdf
47. Ducrot O., Schaeffer J. M. Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului. București: Editura Babel, 1996. 532 p.
48. Eco U. A spune cam același lucru: Experiențe de traducere. Iași: POLIROM, 2008. 398 p.
49. Enciclopedia limbii române. Coordonator: Marius Sala. București: Univers Enciclopedic, 2001. 634 p.
50. Enciclopedia limbilor romanice. Coordonator: Marius Sala. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989. 335 p.
51. Evseev I. Semantica verbului: Categoriile de acțiune, devenire și stare. Timișoara: Facla, 1974. 183 p.
52. Flora R. Despre stadiul actual al istroromânei. Contribuția geografiei lingvistice la chestiunea stabilirii poziției graiurilor istroromâne față de dacoromână În: Fonetica și Dialectologie. București: ARPR, 1962, nr. 4. p. 135-170.
53. Formarea cuvintelor în limba română. Vol. II. Prefixele. București: Academia RSR, 1978. 383 p.
54. Gherasim A. Actualizarea valorilor conotative la nivel aspectual. În: Rezumatele comunicărilor de la Conferința corpului didactico-științific *Bilanțul activității științifice a USM în anii 2000-2002*. Chișinău: CE USM, 2003, p. 23-24.
55. Gheție I. Introducere în dialectologie istorică românească. București: Editura Academiei Române, 1994. 174 p.
56. Giosu Șt. Dialectele limbii române. Câteva considerații generale. În: Limba română. Chișinău: Universul, 1991, nr. 2, p. 69-76.
57. Gramatica limbii române. Vol I. Cuvântul. Coordonator: Valeria Guțo-Romalo. București: Editura Academiei Române, 2005. 712 p.

58. Gramatica limbii române. Vol II. Enunțul. Coordonator: Valeria Guțo-Romalo. București: Editura Academiei Române, 2008. 1089 p.
59. Graur Al. Introducere în lingvistică. București: Editura Științifică, 1965. 381 p.
60. Guranda E. Indicatorii lexicali ai aspectualității în limba germană. Teză de doctor în filologie. Chișinău, 2016. 186 p.
61. Guțu Gh. Dicționar latin-român. București: Editura Științifică, 1993. 472 p.
62. Guțu-Romalo V. Repetiția, procedeu sintactic de exprimare a aspectului în limba română. În: Studii și cercetări lingvistice, anul XI. București, 1960, nr. 3, p. 485-493.
63. Guțu-Romalo V. Semiauxiliare de aspect? În: Limba Română, anul X, 1961, nr. 1, p. 3-15.
64. Hazy Șt. Predicativitatea: determinare contextuală analitică. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1997. 150 p.
65. Iancu V. Istoria limbii române. Privire sintetică. București: Editura Fundației Culturale Române, 2000. 101 p.
66. Ilie A. Aspect și contrastivitate. Studiu semantico-sintactic al verbelor de experiență subiectivă. Rezumatul tezei de doctorat. București, 2008. 24 p. [online]. [citat 20.06.2018]. Disponibil: <https://drive.google.com/drive/search?q=ILIE>
67. Ilincan V. Dicționar de expresii în contexte. Cluj: Presa Universitară Clujeană, 2015. 302 p.
68. Klepikova G. P. Funcțiile prefixelor verbale de origine slavă în dialectul istroromân. În: Fonetica și Dialectologie. București, 1960, vol. 2, p. 169-207.
69. Kovačec A. Descrierea istroromânei actuale. București: Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1971. 230 p.
70. Luchian T. Mijloacele de exprimare a felului acțiunii incoative în limba română. În: Studia lingvistica et philologica. Chișinău: CEP USM, 2009, p. 181-186.
71. Luchian T. Mijloace de redare a aspectelor durativ și momentan în limba română. În: Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe filologice”. Chișinău, 2005, p. 44-47.
72. Luchian T. Modul acțiunii iterative și semelfactive în exprimarea aspectualității din limba română. În: Revista de lingvistică și știință literară. Chișinău: Institutul de Filologie al AȘM, 2008, nr. 5-6, p. 110-115.
73. Lungu-Badea G. Mic dicționar de termeni utilizați în teoria, practica și didactica traducerii. Ediția a III-a, revăzută și adăugată. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2012. 221 p. [online]. [citat 20.06.2018]. Disponibil: <https://www.researchgate.net/>

- publication/ 284187775 _Mic_dictionar _de_termeni_ utilizati_in _teoria_ practica _si _didactica _traducerii.
74. Luță (Țiprigan) M. Aspectul verbal slovac din perspectivă didactică. În: Romanoslavica. Vol. XLVI, nr. 1, p. 143-152.
 75. Manoliu-Manea M. Gramatica comparată a limbilor romanice. București: Editura didactică și pedagogică, 1971. 308 p.
 76. Margan M. Câteva observații asupra relației timp-aspect în limbile română și engleză, „Philologica Banatica”, 2009, nr. 1, p. 49-58 [online]. [citat 20.06.2018]. Disponibil: [http://philologica-banatica.ro/temp_volume_pdf/Philologica_Banatica\(2009-I\).pdf](http://philologica-banatica.ro/temp_volume_pdf/Philologica_Banatica(2009-I).pdf)
 77. Melnic V. Leca Morariu despre dialectul istroromân. În: Limba română. Chișinău: Moldpresa S.A., 1997, nr. 3-4, p. 203-206.
 78. Mihăilescu Silvia. Aspectul verbal în limba bulgară și modalități de redare în limba română. București: Editura Universității din București, 2016. 150 p.
 79. Mirsca-Lasota H. Compatibilitatea verbelor românești cu exprimarea aspectului. În: Studii și cercetări lingvistice, anul XXVI. București: Acad. RSR, 1975, nr. 4, p. 383-389.
 80. Mișan A. Categoria gramaticală a aspectului verbal (I). În: Cercetări de lingvistică, anul XIV. București, 1969, nr. 2, p. 250-280.
 81. Moraru M. Particularitățile stilistice în proza rusă contemporană și modalități de redare a lor în limba română (pe baza povestirilor și romanelor lui V. M. Șukșin), teză de doctorat, București, 1996. 339 p.
 82. Nedioglu Gh. Aspectul verbal. În: Cum vorbim, anul IV, 1952, nr 4, p. 11-13.
 83. Oglindă E. Lingvistică generală și romanică. (Suport de curs). Chișinău: CEP USM, 2015. 160 p.
 84. Oglindă E., Sobol A. Lingvistică contrastiv-tipologică (Suport de curs). Chișinău: CEP USM, 2015. 160 p.
 85. Pătruț I. Studii de limba română și slavistică. Cluj: Dacia, 1974. 296 p.
 86. Petrescu A. (Săvulescu). Timpul și aspectul verbului în limba română. Rezumatul tezei de doctorat. Arad, 2017. 30 p. [online]. [citat 24.06.2018]. Disponibil: <http://uav.ro/files/doctorat/2017/Petrescu/Rezumat%20PDF.pdf>
 87. Petrovici E. Studii de dialectologie și toponimie. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970. 339 p.
 88. Poghirc C. Cu privire la aspectul verbal în limba română. În: Limba română. București, 1953, nr. 6, p. 17-22.

89. Popescu Fl. Tempo-aspectualitate contrastivă (*în engleză și română*). Iași: SPANDA 2000, 242 p. [online]. [citat 20.06.2018]. Disponibil: [https:// archive. org/details /TEMPO ASPECTUALITATECONTRASTIVA](https://archive.org/details/TEMPOASPECTUALITATECONTRASTIVA)
90. Reinheimer Rîpeanu S. Structuri morfosintactice de bază în limbile romanice. București: Universitatea București, 1993. 312 p.
91. Savin-Zgardan A. Motivația unităților polilexicale stabile în limba română. Chișinău: Dira AP, 2019. 274 p.
92. Savin-Zgardan A. Valori lexico-gramaticale ale locuțiunilor verbale românești în plan sincron și diacronic. Categoriile Aktionsart și Terminativitate: Aterminativitate. Chișinău: Bons Offices, 2001. 135 p.
93. Savin-Zgardan A. Dicționar de valori lexico-gramaticale ale locuțiunilor verbale românești. Modurile desfășurării acțiunii (Aktionsart) și Terminativitate: Aterminativitate. Chișinău: Centrul editorial-poligrafic U.S.M.F., 2004. 308 p.
94. Sădeanu Fl. Paralele româno-spaniole în sintaxa verbului. În: Studii și cercetări lingvistice, București, 1967, nr. 2, p. 203-208.
95. Sârbu R. Repere ale analizei contrastive orientate uni- și bidirecționale. În: Analele Universității de Vest din Timișoara. Seria Științe Filologice, Vol. XLVIII. Timișoara, 2010, p. 272-285 [online]. [citat 20.06.2018]. Disponibil: [https://litere.uvt.ro/ publicatii/ stiinte filologice /pdf/2010_integral.pdf](https://litere.uvt.ro/publicatii/stiinte-filologice/pdf/2010_integral.pdf)
96. Sârbu R. Texte istroromâne și glosar. Timișoara: Tipografia Universității din Timișoara, 1987. 124 p.
97. Simenschi Th., Ivănescu Gh. Gramatica comparată a limbilor indoeuropene. București, 1981. 495 p.
98. Sobol A. Conceptul de echivalență în teoria traducerii. În: Limba română. Revistă de știință și cultură, anul XXIV, Chișinău, 2014, nr. 2, p. 263-271.
99. Sobol A. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *do-*. În: Limba română. Revistă de știință și cultură, anul XXIII, Chișinău, 2013, nr. 9-12, p. 114-120.
100. Sobol A. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *upo-*. În: Cultivarea limbii române în condițiile comunicării actuale. Materiale ale simpozionului științifico-practic interuniversitar. Chișinău: CEP USM, 2013, p. 73-76.
101. Sobol A. Procedee de traducere a verbelor prefixale din limba rusă (în baza traducerilor românești). În: Studia Universitatis Moldaviae. Chișinău: CEP USM, 2014, nr. 4 (74), p. 44-48.

102. Steiner G. După Babel. Aspecte ale limbii și traducerii. București: UNIVERS, 1983. 608 p.
103. Stoianova D. Temporalitate și aspectualitate în limbile română și bulgară. Teză de doctor, Universitatea București, 1986.
104. Teoria textului: termeni-cheie. Coordonator: E. Constantinovici. Chișinău: Profesional Service SRL, 2011. 224 p.
105. Tratat de dialectologie românească. Craiova: Scrisul românesc, 1984. 970 p.
106. Ungureanu V. Teoria traducerii. Bălți, 2013. 123 p. [online]. [citat 20.06.2018]. Disponibil: <http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/999/1/traducere.pdf>
107. Vaimberg S. Contribuții la semantica aspectului verbal slav: o valoare a trecutului imperfectiv rus. În: Romanoslavica, București, 1992, nr. XXIX, p. 245-251.
108. Wolf S. Prelegeri de gramatică rusă. Din istoria gramaticilor contrastive ruso-române. București: Editura Universității București, 1995. 210 p.
109. Zacordoneț A. Probleme de stilistică comparată privind limba română și limba rusă. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2000. 284 p.
110. Zbanț L. Intensitatea absolută a calității și acțiunii (în limbile franceză și română). Chișinău: CEP USM, 2009. 300 p.

În limba rusă:

111. Авилова Н.С. Вид глагола и семантика глагольного слова. Москва: Наука, 1976. 327 p.
112. Агрель С. О способах действия польского глагола. В: Вопросы глагольного вида. Москва: Издательство иностранной литературы, 1962. с. 35-38.
113. Андреева-Васина Н.И. Глаголы с приставкой ПРИ- в русских народных говорах (в сопоставлении с литературным языком). Автореф. дис. канд. филол. наук. Ленинград, 1975. 20 с.
114. Басыров Ш.Р. Сопоставительный анализ глаголов конфликсных рефлексивных немецкого, русского и польского языков. В: Сопоставительное изучение лексики и грамматики германских, романских и славянских языков. Киев: УМКВО, 1989, с. 6-8.
115. Бондарко А.В. Вид и время русского глагола. Москва: Просвещение, 1971. 239 с.
116. Бондарко А.В. Принципы функциональной грамматики и вопросы аспектологии. Отв. ред. В.Н. Ярцева. 2-е изд. Москва: Эдиториал УРСС, 2001. 208 с. [online]. [citat 16.01.2019]. Disponibil: <http://bookre.org/reader?file=1024549&pg=78>

117. Бондарко А.В. Теория значения в аспектологических исследованиях. В: Теория грамматического значения и аспектологические исследования. Отв. ред. А.В. Бондарко. Ленинград: Наука, 1984, с. 5-21.
118. Бондарко А.В., Буланин Л.Л. Русский глагол. Ленинград: Просвещение, 1967. 190 с.
119. Буланин Л.Л. Трудные вопросы морфологии: пособие для учителей. Москва: Просвещение, 1976. 207 с.
120. Вандриес Ж. Язык. Лингвистическое введение в историю. Москва: Государственное Социально-Экономическое Издательство, 1937. 409 с.
121. Васильева-Шведе О.К., Степанов Г.В. Теоретическая грамматика испанского языка. Морфология и синтаксис частей речи. Москва: Высшая школа, 1972. 342 с.
122. Васченко В. О соотношении глагольных категорий вида и способа действия в русском языке. În: Prelegeri de limbă și literatură rusă destinate cursurilor de perfecționare pentru cadrele didactice. București, 1983, vol. I, p. 48-67.
123. Виноградов В.В. Русский язык. Грамматическое учение о слове. Издание второе. Москва: Высшая школа, 1972. 616 с.
124. Гак В.Г. Сравнительная типология французского и русского языков. Москва: Либроком, 2010. 287 с. [online]. [citat 16.07.2017]. Disponibil: <http://listid.ru/item/1408023.html>
125. Джамshedов П. Проблемы глагольной типологии (Время и вид). Душанбе: Дониш, 1984. 158 с.
126. Закордонец А. Лингвистические аспекты переводов с русского языка на румынский. În: Romanoslavica, XVI, București, 1968, с. 397-407.
127. Илюшкина М. Ю. Теория перевода: основные понятия и проблемы: [учеб. пособие]. Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2015. 84 с.
128. Лебедь С.А. Видовое формообразование и внутриглагольное словообразование в сфере глаголов с заимствованной основой в чешском языке. В: *Исследования по славянскому языкознанию*. Москва: Издательство московского университета, 1984. с. 91-114.
129. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва: Советская энциклопедия, 1990. 688 с.
130. Ломов А.М. Очерки по русской аспектологии. Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1977. 364 с.

131. Маслов Ю.С. Вопросы глагольного вида в современном зарубежном языкознании. В: Вопросы глагольного вида. Москва: Издательство иностранной литературы, 1962. с. 7-32.
132. Маслов Ю.С. Избранные труды: Аспектология. Общее языкознание. Сост. и ред. А.В. Бондарко и др. Москва: Языки славянской культуры, 2004. 840 с.
133. Маслов Ю.С. Морфология глагольного вида в современном болгарском литературном языке. Издательство Академии наук СССР [Ленинградское отделение], 1963. 183 с.
134. Милославский И.Г. Морфологические категории современного русского языка. Москва: Просвещение, 1981. 253 с.
135. Морару М. К вопросу о выборе вида (На основании видовых форм современного русского языка). В: *Romanoslavica*, București, 1990, nr. XXIIIIV, p. 129-154.
136. Ожегов С.И. Словарь русского языка. Изд. 22-е. Москва:Русский язык,1990. 921 с.
137. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. Москва, 2010 [online]. [Citat 11.01.2018]. Disponibil: [http:// ozhegov. textologia. ru/definit/do/?q=742 &n=170485](http://ozhegov.textologia.ru/definit/do/?q=742&n=170485)
138. Падучева Е. Опыт систематизации понятий и терминов русской аспектологии. В: *Russian Linguistics*. Netherlands: Kluwer Academic Publishers. 22, 1998. с. 35-58 [online]. [citat 20 iunie 2018]. Disponibil [http://lexicograph. ruslang. ru/ Text Pdf2/Asp_rasp.pdf](http://lexicograph.ruslang.ru/TextPdf2/Asp_rasp.pdf)
139. Палоси И. Способы выражения интенсивности действия в русском языке. În: *Studia Russica*, XXIII, Budapest, 2009, с. 289–297 [online]. [citat 19.06.2018]. Disponibil: [http:// szlavintezet .elte. hu/ publications/ russ_pub/ studiarussica /23/28 Palosi.pdf](http://szlavintezet.elte.hu/publications/russ_pub/studiarussica/23/28Palosi.pdf)
140. Панов В.А. Аспектуальные функции латинских превербов: проблемы описания [online]. [citat 22.06.2018]. Disponibil: [https://alp.iling.spb.ru/ static/alp _VIII _2 / panov.pdf](https://alp.iling.spb.ru/static/alp_VIII_2/panov.pdf)
141. Пециар Шт. Типы видовых альтернатив в словацком языке. В: *Исследования по славянскому языкознанию*. Москва: Наука, 1971, с. 216-218.
142. Пихлак А.И. Отражение значений приставочных способов действия в русско-эстонских словарях. В: *Учёные записки Тартуского Государственного*

- Университета. Аспектуальность и средства её выражения. Вопросы русской аспектологии. Тарту, 1980, Т. V, с. 70-100.
143. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике. Москва: Просвещение, 1977, Том 4, Вып. 2. 406 с.
144. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика: Очерки лингвистической теории перевода. 3-е изд., стереотип. Москва: Р. Валент, 2007. 244 с. [online]. [citat 24.06.2018]. Disponibil: http://lib.ysu.am/open_books/311203.pdf
145. Русская грамматика. В двух томах. Москва: Наука, 1980, Том 1. 784 с.
146. Сафаревич Я. О выражении совершенности и несовершенности в латинском языке. В: Вопросы глагольного вида. Москва: Издательство иностранной литературы, 1962, с. 323–334.
147. Сигалов П.С. История русских прерывисто-смягчительных глаголов. В: Вопросы русской аспектологии. Вып. 2. Тарту, 1977, с. 146-160.
148. Словарь русского языка: В 4-х т. / АН СССР, Ин-т рус. яз.; Под ред. А. П. Евгеньевой. — 2-е изд., испр. и доп. Москва: Русский язык, 1982, Том 2. 736 с.
149. Словарь русского языка: В 4-х т. / АН СССР, Ин-т рус. яз.; Под ред. А. П. Евгеньевой. — 2-е изд., испр. и доп. Москва: Русский язык, 1983, Том 3. 750 с.
150. Смирнов Л.Н. Об одной особенности функционирования глаголов совершенного вида в словацком языке (сравнительно с русским). В: Исследования по славянскому языкознанию. Москва: Наука, 1971, с. 236-241.
151. Современный русский язык. Морфология. Тексты лекций и практические задания. Кишинев, 1998. 129 с.
152. Современный русский язык. Под редакцией В.А. Белошапковой. Москва: Высшая школа, 1981. 559 с.
153. Телин Н.Б. Вид и способ действия в русском языке. В: Новое в зарубежной лингвистике, Вып. 15. Москва: Прогресс, 1985, с. 250-260.
154. Тимберлейк А. Инвариантность и синтаксические свойства вида в русском языке. В: Новое в зарубежной лингвистике, Вып. 15. Москва: Прогресс, 1985, с. 261-285.
155. Толоченко П. Сопоставительная характеристика языковых явлений (на материале русского и румынского языков). Кишинев, 1999. 224 с.
156. Шанский Н.М., Тихонов А.Н. Современный русский язык. Ленинград: Просвещение, 1981. 270 с.
157. Швейцер А.Д. Теория перевода (статус, проблемы, аспекты). Москва: Наука, 1988. 215 с.

158. Шелякин М.А. Категория вида и способы действия русского глагола. (Теоретические основы). Тарту: Валгус, 1983. 216 с.
159. Шелякин М.А. О значении и образовании кумулятивного (накопительного) способа глагольного действия в русском языке. В: Вопросы русской аспектологии. Вып. 3. Тарту, 1978, с. 136-141.
160. Шелякин М.А. О причинах устойчивости двувидовых глаголов в современном русском языке. В: Категория вида и функциональные связи. Вопросы русской аспектологии. Вып. 4. Тарту, 1979, с. 3-17.
161. Шелякин М.А. Об одном значении глагольной приставки *про-* в русском языке. В: Вопросы русской аспектологии. Тарту, 1977, Том 1, с. 142-145.
162. Шелякин М.А. Терминативно-продолжительные и терминативно-интенсивные способы действия в современном русском языке. В: Категория вида и функциональные связи. Вопросы русской аспектологии. Вып. 4. Тарту, 1979, с. 64-74.
163. Шелякин М.А. Функциональная грамматика русского языка. Москва: Русский язык. 2001. 288 с. [online]. [Citat 11.01.2018]. Disponibil: <http://bookre.org/reader?file=134620&pg=91>
164. Яхонтов С. Вид и время русского глагола в сравнении с английским и китайским. В: Русский глагол в сопоставительном освещении. Саратов: Издательство Саратовского университета, 1984, с. 34-44.

În limba engleză:

165. Comrie B. Aspect: An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems. Cambridge: Cambridge University Press, 1976. 142 p. [online]. [citat 30.06.2015]. Disponibil: <http://user.phil-fak.uni-duesseldorf.de/~filip/Comrie.Aspect.pdf>
166. Crăiniceanu Il. The category of aspect in English and Romanian with special reference to the progressive aspect. Craiova: Reprografia Universității din Craiova, 1997. 376 p.
167. Lyons J. Introduction to Theoretical Linguistics. Cambridge University Press, 1968. 519 p.
168. Newmark P. A Textbook of Translation. New York: Prentice Hall, 1988 [online]. [citat 10.11.2014]. Disponibil: <http://carynannerisly.wikispaces.com/file/view/A+Textbook+of+Translation+by+Peter+Newmark.pdf>

În limba franceză:

169. Cohen D. L'Aspect verbal. Paris: Presses Universitaires de France, 1989. 272 p.

170. Feuillet J. Systèmes aspectuels en français et en bulgare. În: Съпоставително езикознание. nr. 8 (1–2), p. 26-36.

171. Pohl J. Aspect-temps et aspect-duree. În: Le Francais Moderne, 1964, nr. 3, p. 170-178.

În limba slovacă:

172. Sekaninová E. Sémantická analyza predponového slovesa n rustine a slovenčine. Bratislava: Veda, 1980. 200 s.

Surse:

173. Bulgakov M. Maestrul și Margareta. Traducere din limba rusă și note: Antoaneta Olteanu. București: Corint, 2015. 464 p.

174. Creangă I. Opere. În 2 volume. Chișinău: Literatura artistică, 1989, Vol. 1. 375 p.

175. Dicționar rus-român. Gh. Bolocan, E. Șodolescu-Silvestru, T. Voronțova. Coord. ed. A. Zgardan-Crudu. Ed. a II-a revăzută și adăugită. Chișinău: Gunivas, Arc, 2002. 1632 p.

176. Dicționar rus-român. Gh. Bolocan, E. Șodolescu-Silvestru, T. Voronțova. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1985. 1703 p.

177. Dostoievski F.M. Amintiri din Casa morților. Traducere: Nicolae Gane. București: Litera, 2017. 528 p.

178. Dostoievski F.M. Frații Karamazov. Traducere din limba rusă: Ovidiu Constantinescu, Isabella Dumbravă. București: RAO CLASIC, 1997. 507 p.

179. Dostoievski F.M. Oameni sărmani. Dublul. Traducere: Antoaneta Olteanu. București: Corint, 2015. 347 p.

180. Drută I. Scrieri. Chișinău: Literatura artistică, 1989, Vol. 1. 534 p.

181. Eminescu M. Opere. În 8 volume. Vol. I. Poezii. Coordonator: acad. M. Cimpoi. Chișinău: Gunivas, 2001. 760 p.

182. Eminescu M. Opere. În 8 volume. Vol. II. Proză. Teatru. Literatură populară. Coordonator: acad. M. Cimpoi. Chișinău: Gunivas, 2001. 719 p.

183. Gogol N. Suflete moarte. Poem. Traducere: Emil Iordache. Ed. a 2-a. Chișinău: Cartier, 2007. 572 p.

184. Gogol N. Suflete moarte. Poem. Traducere: Igor Crețu, Chișinău: Litera, 1997. 274 p.

185. Soljenițîn A. O zi din viața lui Ivan Denisovici. Traducere: Sergiu Adam și Tiberiu Ionescu. București: Quintus, 1991. 121 p.

186. Tolstoi A. Drumul pătimirilor: Trilogie. Vol. 1: Cartea 1: Surorile. Cartea 2: Anul optsprezece. Traducător Vasile Levițchi. Chișinău: Literatura artistică, 1978. 720 p.

187. Булгаков М.А. Мастер и Маргарита. Москва, 1984. 441 с. [online]. [citat 11. 01. 2018]. Disponibil: <https://www.bulgakov.ru/pdf/Master-i-Margarita.pdf>

188. Гоголь Н.В. Мёртвые души. Поэма. Москва Ausburg: im WERDENVERLAG, 2003. 128 с. [online]. [citat 19.06.2018]. Disponibil: https://imwerden.de/pdf/gogol_mertvy_e_dushy.pdf
189. Достоевский Ф.М. Бедные люди. Москва Ausburg: im WERDENVERLAG, 2003. [online]. [citat 19.06.2018]. Disponibil: http://imwerden.de/pdf/dostoevsky_bednye_ljudi.pdf
190. Достоевский Ф.М. Братья Карамазовы. Москва: АСТ, АСТ Москва, Хранитель, Харвест, 2007. 510 с. [online]. [citat 20.06.2018]. Disponibil: http://rtunes.ru/content/ebooks/free_ebooks/fyodor_dostoevsky/karamazov_brothers/karamazov_brothers.a4.pdf
191. Достоевский Ф.М. Записки из мертвого дома. Москва: Эксмо, 2005 [online]. [citat 20.06.2018]. Disponibil: <https://www.litres.ru/fedor-dostoevskiy/zapiski-iz-mertvogo-doma/chitat-onlayn/#link-m139833888901072>
192. Солженицын А. Один день Ивана Денисовича. Москва Ausburg: im WERDENVERLAG, 2001. 62 с. [online]. [citat 20.06.2018]. Disponibil: http://imwerden.de/pdf/solgenizin_odin_den.pdf
193. Толстой А. Хождение по мукам. Том I. Трилогия: Сестры. Восемнадцатый год. Кишинев: Лумина, 1978. 478 с.

ANEXE

Tabelul A.2.1. Tipuri de Aktionsart exprimate de verbe prefixale din limba rusă

Prefixul verbal		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Tipul de Aktionsart		<i>воз-/вот-</i>	<i>до-</i>	<i>за-</i>	<i>на-</i>	<i>от-</i>	<i>неп-</i>	<i>по-</i>	<i>под-</i>	<i>при-</i>	<i>про-</i>
1.	Incoativ	+		+		+		+			
2.	Cumulativ (sativ)		+		+				+	+	
3.	Iterativ	+	+		+		+	+			
4.	Finitiv		+			+		+			
5.	Finitiv-negativ		+								
6.	Intensiv	+		+	+	+	+	+			+
7.	Excesiv-durativ			+							
8.	Intensiv-rezultativ		+								
9.	Orientat		+		+	+	+		+	+	+
10.	Neorientat						+	+	+		
11.	Atenuativ					+	+	+	+	+	
12.	Intermitent--atenuativ							+	+		
13.	Durativ-atenuativ				+					+	
14.	Limitativ							+		+	+
15.	Durativ-amplificativ		+								
16.	Durativ-monosecvențial										+
17.	Prospectiv			+							
18.	Amplificativ				+				+	+	+
19.	Distributiv						+	+			+
20.	Reciproc						+				

Tabelul A.2.2. Elemente structurale în componența echivalentelor românești ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă

Nr	Elementul structural	Echivalentul românesc	Verbul din limba rusă
PREFIXE			
1	re-	a reeduca	<i>перевоспитать</i> , pf.
2	pre-	a preface	<i>переделявать</i> , ipf.
3	ră-	a răsa	<i>пересадить</i> , pf.
4	trans-	a transplanta	<i>пересадить</i> , pf.
5	răs-	a răsfierbe	<i>переварить</i> , pf.
6	supra-	a supraîncărca	<i>перегрузить</i> , pf.
7	între-	a întredeschide	<i>приоткрыть</i> , pf.
ADVERBE CANTITATIVE la gradul pozitiv			
8	mult	a se chinui mult	<i>перемучиться</i> , pf.
9	puțin	1. a alerga, a fugi puțin	<i>пробежаться</i> , pf.
10	încă	2. a mai imprima încă (o cantitate), a imprima suplimentar	<i>допечатать</i> , pf.
11	prea	a se îngâmfă, a deveni prea mândru, a se umfla în pene	<i>загордиться</i> , pf.
12	suficient	a îndulci mult; a pune (suficient) zahăr; a presăra cu mult zahăr	<i>насахарить</i> , pf.
13	îndeajuns	a merge îndeajuns , a se sătura de mers (cu un vehicul)	<i>наездиться</i> , pf.
14	destul	1. a munci mult, a lucra destul	<i>наработаться</i> , pf.
15	excesiv	a pipera prea mult, puternic/excesiv	<i>перегорчить</i> , pf., fam.
ADVERBE DE MOD la gradul pozitiv			
16	amănunțit	a cugeta adânc , a chibzui (tot, amănunțit)	<i>додумать</i> , pf.
17	abuziv	a se scălda prea mult, abuziv, până la efecte nedorite	<i>закупаться</i> ² , pf., fam.
18	bine	a auzi totul, până la capăt, a auzi (a desluși) bine (mai ales în construcții negative)	<i>дослышать</i> , pf., pop.
19	anevoie	a căra anevoie	<i>дотащить</i> , pf.
20	Rău	a mușca rău	<i>закусать</i> , pf., pop.
21	Tare	a se încorda (tare)	<i>поднапрячься</i> , pf., fam.
22	profund	a se neliniști profund , a se îngrijora	<i>перетревожиться</i> , pf.

23	ușor	a parfuma (ușor)	<i>подушить</i> , pf.
24	treptat	a fura treptat (câte ceva, multe sau totul)	<i>поворовать</i> , pf., fam.
25	puternic	a pipera prea mult, puternic/excesiv	<i>перегорчить</i> , pf., fam.
26	complet	a arde, a se consuma complet . 3. a arde (câtva timp)	<i>прогореть</i> , pf.
27	incomplet	a face un tratament incomplet ; a se trata (puțin, în mod incomplet); a se mai vindeca	<i>подлечиться</i> , pf.
28	reciproc	a se imita, a se strâmba, a se maimuțări, a se îngâna reciproc/unul pe altul	<i>передразниться</i> , pf., fam.
29	altfel	1. a lipi, a încleia; a lipi altfel , a lipi din nou	<i>переклеить</i> , pf.
30	încet	2. a fluiera (încet), a șuiera (încet)	<i>насвистывать</i> , ipf.
31	leoarcă	a se uda leoarcă , a se uda până la piele . 2. a se uda mai mult decât trebuie	<i>перемокнуть</i> , pf.
32	superficial	a corecta puțin, superficial sau suplimentar	<i>подкорректировать</i> , pf., fam.
33	încetișor	1. a lovi încetișor	<i>приударить</i> , pf.
ADVERBE DE LOC la gradul pozitiv			
34	înainte	1. a merge înainte , a înainta	<i>продвинуться</i> , pf.
35	înapoi	1. a se rostogoli înapoi ; a da/a aluneca înapoi . 2. (fig.) a se da înapoi	<i>откатиться</i> , pf.
36	îndărăt	1. a se da îndărăt , a se rostogoli înapoi	<i>отплеснуть</i> , pf.
37	dedesubt	1. a coase dedesubt , a căptuși	<i>подшить</i> , pf.
38	departe	a arunca departe	<i>забросить</i> , pf.
39	deasupra	1. a lipi, a suda deasupra	<i>напаять</i> , pf.
40	împrejur	a săpa (împrejur , dedesubt)	<i>подрыть</i> , pf.
41	alături	1. a se așeza (alături , lângă)	<i>подсесть</i> , pf.
ADVERBE TEMPORALE ASPECTUALE la gradul pozitiv			
42	îndelung	1. a sta nemișcat (prea mult timp). 2. a se strica (devenind stătut) (despre un lichid). 3. a se opri îndelung	<i>застояться</i> , pf.
43	câteodată	1. merge fără grabă (plimbându-se). a mergeunde (câteodată)	<i>похаживать</i> , ipf.
44	intermitent	1. a scădea (câte puțin, intermitent)	<i>перепасть</i> , pf., pop.
45	mai	a ține până la, a mai ține	<i>додержать</i> , pf.
ADVERBE la gradul comparativ			
46	mai adânc	a tăia mai adânc , mai mult decât este necesar	<i>зарезать</i> , pf.

47	mai aproape	1. a strânge mai tare. 2. a trage (mai aproape), a apropia	<i>подтянуть</i> , pf.
48	mai bine	1.a înșuruba mai bine , a strânge mai bine șuruburile	<i>подвинтить</i> , pf.
49	mai tare	a suci, a strânge, a înșuruba (mai tare)	<i>подкрутить</i> , pf.
50	mai tare decât altul	a striga, a țipa mai tare decât altul ; a acoperi vocea altuia strigând	<i>перекричать</i> , pf.
51	mai tare decât toți	2. a vorbi mai tare decât toți , a-i bate pe toți cu gura	<i>переговорить</i> , pf.
52	mai mult	a trăi mai mult , a supraviețui	<i>пережить</i> , pf.
53	mai mult decât alții	1. a bea prea mult; a se întrece la băutură. 2 a bea mai mult decât alții	<i>перепить</i> , pf.
54	mai mult decât toți	1. a mânca prea mult, a se ghiftui, a se îndopa. 2. a mânca mai mult decât toți	<i>переесть</i> , pf.
55	mai departe (de)	a se muta, a se așeza mai departe (de)	<i>отсесть</i> , pf.
56	mai departe decât trebuie	1. a traversa în zbor, a zbura peste ceva. 2. a zbura, a trece în zbor dincolo de, mai departe decât trebuie	<i>перелететь</i> , pf.
ADVERBE la gradul superlativ			
57	prea mult	a alerga prea mult	<i>добежаться</i> , pf.
58	prea scump	a plăti prea scump , a cheltui mult , a toca bani	<i>переплатить</i> , pf.
59	prea tare	a supraîncălzi, a încălzi prea tare	<i>перегреть</i> , pf.
60	foarte mult	a râvni mult, a dori foarte mult	<i>возжаждать</i> , pf.
61	foarte tare	a avea un atac de tuse, a tuși foarte tare	<i>закашляться</i> , pf.
62	bine de tot	1. a amesteca (bine de tot). 2. a amesteca (câtva timp)	<i>промешать</i> , pf.
SEMIADVERBE			
63	nu	a înceta să sune, a nu mai suna, a nu mai răsună	<i>отзвенеть</i> , pf.
64	cam	a se cam teme, a-i fi frică	<i>побаиваться</i> , ipf., pop.
ADJECTIVE ADVERBIALIZATE			
65	definitiv	3. a se rupe, a se uza definitiv	<i>дорваться</i> , pf., pop.
66	suplimentar	1. a lua, a culege. a aduna suplimentar ;	<i>добрать</i> , pf.
67	adânc	a cugeta adânc , a chibzui (tot, amănunțit)	<i>додумать</i> , pf.
68	ulterior	a trimite, a expedia (ulterior), a mai trimite	<i>досылать</i> , pf.
69	gogonat	a se încurca în minciuni; a minți cu nerușinare , a spune minciuni gogonate	<i>завраться</i> , pf.

70	mai substanțial	a hrăni mai substanțial , a îmbunătăți hrana, a supraalimenta	<i>подкормить</i> , pf.
LOCUȚIUNI ADVERBIALE cantitative			
71	până la capăt	a termina de fumat, a fuma până la capăt	<i>докурить</i> , pf.
72	până la sfârșit	a aștepta până la sfârșit ; a vedea îndeplinirea celor așteptate	<i>дождаться</i> , pf.
73	până la fund	a bea până la fund , a bea tot (paharul), a bea până la sfârșit	<i>допить</i> , pf.
74	peste măsură	1. a se lăuda prea mult, a se făli peste măsură	<i>нахвалиться</i> , pf.
75	într-o anumită măsură	a se chinui într-o anumită măsură . 2. a scăpa de chinuri	<i>домучиться</i> , pf.
76	o cantitate mare	a tăia, a doborî o cantitate mare	<i>порубить</i> , pf.
77	în cantitate mare	a înghiți (în cantitate mare)	<i>наглотаться</i> , pf.
78	în cantități mari	a rebuta în cantități mari	<i>набраковать</i> , pf., pop.
79	o cantitate oarecare	a lua (o cantitate oarecare)	<i>набрать</i> , pf.
80	o cantitate suplimentară	1.a fierbe (o cantitate suplimentară). 2.a fierbe din nou , a încălzi	<i>подварить</i> , pf.
81	în cantități suficiente	a pregăti în cantități suficiente	<i>наготовиться</i> , pf., pop.
82	în număr mare	a înfige în număr mare	<i>наколоть</i> ² , pf.
83	într-un număr mare	2. a veni călare (într-un număr mare)	<i>наскакать</i> , pf.
84	destul de mult	a târgui destul, a câștiga destul vânzând, a vinde destul de mult	<i>наторговаться</i> , pf., fam.
85	câte puțin	a bea câte puțin , a sorbi câte o înghițitură	<i>отхлебнуть</i> , pf., pop.
86	peste normă	a cheltui (a consuma) peste prevederi (peste normă)	<i>перерасходовать</i> , pf./ipf.
87	peste prevederi	a cheltui (a consuma) peste prevederi (peste normă)	<i>перерасходовать</i> , pf./ipf.
88	o înghițitură	1. a bea (o înghițitură), a gusta dintr-o băutură	<i>отпить</i> , pf.
89	câte o înghițitură	a bea câte puțin , a sorbi câte o înghițitură	<i>отхлебнуть</i> , pf.
90	o parte dintr-o cantitate de lichid	a turna, a vărsa o parte dintr-o cantitate de lichid	<i>отлить</i> ¹ , pf.
91	în plus	3. a ara o bucată de pământ în plus	<i>запахать</i> , pf.
92	o mulțime	a inventa o mulțime de lucruri	<i>напридумать</i> , pf., fam.
LOCUȚIUNI ADVERBIALE de mod			
93	la rezezeală	2. a spăla (puțin, la rezezeală). 3. a spăla, a mânca, a eroda (dedesubt)	<i>подмыть</i> , pf.
94	în parte	a se topi puțin/ în parte ; a se topi pe dedesubt	<i>подтаять</i> , pf.

95	pe furiș	1. a arunca (în sus sau sub ceva). 4. a arunca pe furiș , a strecura	<i>подбросить</i> , pf.
96	pe ascuns	1. a băga, a vâri sub ceva; 2. a strecura, a vâri, a băga pe ascuns	<i>подсунуть</i> , pf.
97	cu greu	a trezi, a scula (cu greu)	<i>добудиться</i> , pf
98	fără grabă	1. merge fără grabă (plimbându-se), a merge undeva (câteodată)	<i>похаживать</i> , ipf.
99	în grabă	a clăti, a spăla puțin, a spăla în grabă/la repezeală	<i>простирнуть</i> , pf., (pop.)
100	în două	1. a tăia, a împărți (în două), a tăia, a înjunghia, a omorî (în mare număr)	<i>перерезать</i> , pf.
101	cu desăvârșire	a se usca complet, cu desăvârșire	<i>досохнуть</i> , pf.
102	până la piele	a se uda leoarcă , a se uda până la piele . 2. a se uda mai mult decât trebuie	<i>перемокнуть</i> , pf.
103	până-n temelii	2. a arde până-n temelii , a arde complet ; 2. a arde (un timp)	<i>погореть</i> , pf.
104	în întregime	1. a săpa din nou. 2. a săpa în întregime , a săpa peste tot . 3. a săpa de-a curmezișul	<i>перекопать</i> , pf.
105	în mod stăruitor	a invita pe cineva în mod stăruitor , a pofti, a chema cu insistență , a stăruî, a-l convinge să vină	<i>зазвать</i> , pf.
106	în mod excesiv	a birocratiza în mod excesiv	<i>забюрократизировать</i> , pf./ipf.
107	în mod incomplet	a trata o boală (puțin, în mod incomplet), a mai vindeca	<i>подлечить</i> , pf.
108	de tot	a strica de tot , a termina de stricat, a strica până la capăt	<i>доломать</i> , pf.
109	cu totul	a putrezi cu totul	<i>перегнить</i> , pf.
110	cu admirație	a se uita îndelung , a se uita cu admirație , a nu-și mai lua ochii	<i>засмотреться</i> , pf.
111	cu ridicata	1. a cumpăra, a achiziționa (de obicei, cu ridicata, cu toptanul)	<i>закупить</i> , pf.
112	cu toptanul	1. a cumpăra, a achiziționa (de obicei, cu ridicata, cu toptanul)	<i>закупить</i> , pf.
113	cu foc	a acoperi cu sărutări, a săruta cu foc	<i>зацеловать</i> , pf., pop.
114	în voie	a mirosi în voie , a se sătura de mirosit	<i>нанюхаться</i> , pf.
115	cu poftă	a râde mult, a râde cu poftă , a se sătura de râs	<i>насмеяться</i> , pf., pop.
116	cu nesaț	a răsufla, a respira în voie, cu nesaț	<i>надышаться</i> , pf.
117	cu toată greutatea	a apăsa, a se lăsa cu toată greutatea	<i>навалиться</i> , pf.
118	cu nerușinare	a se încurca în minciuni; a minți cu nerușinare , a spune minciuni gogonate	<i>завратъся</i> , pf.
119	cu mare plăcere	a asculta cu mare plăcere , a nu se mai sătura ascultând	<i>заслушаться</i> , pf.
120	pe săturate	1. a bea, a-și potoli setea, a bea pe săturate	<i>напиться</i> , pf.
121	până la săturate	1. a călări până la săturate . 2. a zburda în voie	<i>наскакаться</i> , pf., fam.

122	din cale afară	1. a se lăuda prea mult, a se făli din cale afară	<i>нахвастаться</i> , pf.
123	de-a curmezișul	1. a săpa din nou. 2. a săpa în întregime , a săpa peste tot . 3. a săpa de-a curmezișul	<i>перекопать</i> , pf.
124	cu înghițituri mici	a sorbi câte puțin , a bea cu înghițituri mici	<i>прихлебывать</i> , ipf.
LOCUȚIUNI ADVERBIALE de loc			
125	în sus	1. a arunca (în sus sau sub ceva). 4. a arunca pe furiș , a strecura	<i>подбросить</i> , pf.
126	prin multe locuri	1. a se plimba mai mult timp (decât trebuie) . 2. a se plimba prin multe locuri	<i>перегулять</i> , pf., fam.
127	în mai multe locuri	a călători în mai multe locuri	<i>напутешествоваться</i> , pf., fam.
128	de colo până colo	a umbla de colo până colo , a hoinări, a colinda, a rătăci, a cutreiera un timp	<i>побродить</i> ¹ , pf.
129	în alt loc	a se culca în alt loc	<i>перелечь</i> , pf.
130	într-un alt loc	1. a așeza într-un alt loc , a despărți; 2. a răsădi , a transplanta	<i>отсадить</i> , pf.
131	dintr-un loc în altul	1. a trece în zbor, a zbura peste, a zbura dintr-un loc în altul	<i>перепорхнуть</i> , pf.
132	în altă parte	2. a mâna, a duce (în altă parte)	<i>перегнать</i> , pf.
133	într-o parte	a sări înapoi, a sări într-o parte	<i>отпрыгнуть</i> , pf.
134	la o parte	1. a face un pas într-o parte , a se da la o parte	<i>отшагнуть</i> , pf.
135	în partea de jos	1. a mușca (dedesubt, în partea de jos)	<i>подкусить</i> , pf.
136	peste tot	1. a săpa din nou. 2. a săpa în întregime , a săpa peste tot . 3. a săpa de-a curmezișul	<i>перекопать</i> , pf.
137	de jur împrejur	2. a lega de jur împrejur ; a încinge; 3. a împleti din nou, a tricota din nou, a reface	<i>перевязать</i> , pf.
138	în lături	a face un salt (în lături, îndărăt); a sări (într-o parte, înapoi)	<i>отпрыгнуть</i> , pf.
139	pe deasupra	a arunca, a pune (pe deasupra)	<i>набросить</i> , pf.
LOCUȚIUNI ADVERBIALE de durată			
140	o clipă	a tăcea o clipă , a mai tăcea	<i>помолчать</i> , pf.
141	pentru o clipă	a se ridica (puțin), a se scula (pentru o clipă)	<i>привстать</i> , pf.
142	câtăva vreme	a învăța, a studia, a urma un curs (câtăva vreme)	<i>проучиться</i> , pf.
143	câtva timp	a se bălăci câtva timp	<i>наполоскаться</i> , pf., fam.
144	un timp	a sta de vorbă, a conversa, a se întreține (un timp)	<i>побеседовать</i> , pf.
145	un timp oarecare	a vorbi de rău, a bârbi un timp oarecare	<i>посплетничать</i> , pf.
146	un timp anumit	1. a fi într-un serviciu un timp anumit	<i>послужить</i> , pf.

147	prea mult timp	1. a sta nemișcat (prea mult timp). 2. a se strica (devenind stătut) (despre un lichid). 3. a se opri îndelung	<i>застояться</i> , pf.
148	mai mult timp	1. a fierbe bine, a fierbe mai mult timp . 2. a fierbe un timp oarecare	<i>проварить</i> , pf.
149	mai mult timp (decât trebuie)	1. a se plimba mai mult timp (decât trebuie) . 2. a se plimba prin multe locuri	<i>перегулять</i> , pf., fam.
150	destul timp	2. a trăi un timp mai îndelungat , a locui, a sta destul timp (într-un loc)	<i>нажиться</i> , pf.
151	mult timp	a sta lungit/tolănit (mult timp)	<i>наваляться</i> , pf.
152	timp îndelungat	a flămânzi timp îndelungat , a suferi de foame	<i>наголодаться</i> , pf.
153	un timp mai îndelungat	2. a trăi un timp mai îndelungat , a locui, a sta destul timp (într-un loc)	<i>нажиться</i> , pf.
154	pentru un scurt timp	2. a se așeza (pentru un scurt timp), a lua loc	<i>присесть</i> , pf.
155	puțin timp	1. a foșni, a fâsâi, a fremăta, a adia (puțin timp)	<i>прошелестеть</i> , pf.
156	pentru puțin timp	1. a se culca (pentru puțin timp)	<i>прилечь</i> , pf.
157	pentru un timp oarecare	a opri pentru un timp oarecare , a suspenda, a întrerupe	<i>приостановить</i> , pf.
158	până la consecințe neplăcute	1. a termina bătaia/încăierarea. 2. a se bate până la consecințe neplăcute	<i>додраться</i> , pf.
159	până la istovire	a istovi, a slei de puteri, a goni până la istovire	<i>загонять</i> ¹ , pf.
160	până la istovire totală	a slei/a istovi/a stoarce de puteri; a chinui foarte mult, până la istovire totală	<i>домучить</i> , pf.
161	până la ultimul grad de uzură	a purta (o îmbrăcăminte) până la ultimul grad de uzură, până se face ferfeniță	<i>доносить</i> , pf.
162	până la deteriorare	1.a bate până la capăt ; 2. a scutura/a bate până la capăt ; 3.a bate/a scutura până la deteriorare, până la distrugere	<i>доколотить</i> , pf.
163	până la distrugere	1.a bate până la capăt ; 2. a scutura/a bate până la capăt ; 3.a bate/a scutura până la deteriorare, până la distrugere	<i>доколотить</i> , pf.
LOCUȚIUNI ADVERBIALE de frecvență			
164	cu întreruperi	a trage ușor/ cu întreruperi	<i>подергивать</i> , ipf.
165	de câteva ori	1. a mușca de câteva ori	<i>покусать</i> , pf.
166	de câteva ori la rând	a arunca, a azvârli de câteva ori la rând	<i>отшвырять</i> , pf.
167	de mai multe ori	a primi, a lua (de mai multe ori)	<i>напринимать</i> , pf., fam.
168	din timp în timp	a urla (din timp în timp)	<i>подвывать</i> , pf.
169	din când în când	1. a trage din când în când cu arma	<i>постреливать</i> , ipf.
170	în repetate rânduri	a da (mult sau în repetate rânduri)	<i>надавать</i> , pf.
171	de repetate ori	a cădea de repetate ori , a cădea unul după altul	<i>попадать</i> , pf.

172	din nou	1. a se reînnoi, a se reface, a se regenera, a renaște, 2. a apărea din nou , a reapărea, a renaște	<i>возродиться</i> , pf.
173	încă o dată	a măsura din nou, a măsura încă o dată	<i>перемерить</i> , pf.
174	în câteva reprize	a înghiți ceva (în câteva reprize , mult, tot)	<i>переглотать</i> , pf., fam.
175	în mai multe rânduri	a muta, a duce dintr-un loc în altul (în mai multe rânduri)	<i>переносить</i> , pf.
ADJECTIVE			
176	nouă	a face o nouă repartizare, a repartiza din nou, a redistribui, a reîmpărți	<i>перераспределять</i> , pf.
177	mică	a scălda, a îmbăia, a face (o mică) baie (cuiva)	<i>покупать</i> ¹ , pf.
VERBE ASPECTUALE incoative			
178	a începe	1. a începe să curgă/să toarne	<i>полить</i> , pf.
179	a se pune pe	a izbucni în hohote de plâns, (a începe) a plânge cu sughițuri, a se pune pe bocit	<i>зарыдать</i> , pf.
180	a prinde	a urî, a fi cuprins de ură, a prinde pică	<i>возненавидеть</i> , pf., înv.
181	a se porni pe	începe a striga, a țipa, a se porni pe urlat	<i>завопить</i> , pf.
182	a izbucni	a începe a râde, a izbucni în râs	<i>засмеяться</i> , pf.
183	a fi cuprins de	a se bucura, a fi cuprins de bucurie	<i>возрадоваться</i> , pf., înv.
184	a se apuca de	1. a începe a lucra, a se apuca de lucru	<i>заработать</i> , pf.
VERBE ASPECTUALE finitive			
185	a termina	2. a termina vizita, a pleca (din musafirie)	<i>отгостить</i> , pf.
186	a sfârși	a dețuna, a lua o gustare de dimineață, a sfârși dejunul	<i>отзавтракать</i> , pf.
187	a înceta	a înceta să sune, a termina de sunat	<i>отзвонить</i> , pf.
188	a isprăvi	1. a-și termina plimbarea, a isprăvi petrecerea	<i>отгулять</i> , pf.
LOCUȚIUNI VERBALE			
189	a prinde dragoste	a îndrăgi, a se îndrăgosti, a prinde dragoste	<i>полюбить</i> , pf.
190	a da în clocot	1. a începe a fierbe/a da în fiert/ a da în clocot	<i>закипеть</i> , pf.
191	a trece prin suferințe/chinuri	1. a trece prin toate suferințele/chinurile	<i>отстрадать</i> , pf.
192	a copleși cu laude	1. a lăuda peste măsură, a copleși cu laude , a ridica în slăvi . 2. a începe a lăuda	<i>захвалить</i> , pf., fam.
193	a copleși cu daruri	a copleși cu daruri , a umple cu daruri	<i>задарить</i> , pf.
194	a copleși cu dezmierdăriile	a dezmiarda prea mult; a obosi/ a copleși cu dezmierdăriile	<i>заласкать</i> , pf.

PREPOZIȚII simple			
195	spre	1. a împinge, a rostogoli spre... a propti	<i>привалить</i> , pf., pop.
196	peste	a arunca (peste ceva)	<i>перекинуть</i> , pf.
197	prin	a vârî (prin ceva)	<i>просунуть</i> , pf.
198	sub	a vârî, a băga (sub ceva)	<i>подсунуть</i> , pf.
199	lângă	1. a se așeza (alături, lângă)	<i>подсесть</i> , pf.
200	între	1. a împinge (înainte sau între ceva)	<i>продвинуть</i> , pf.
PREPOZIȚII compuse			
201	până la	a se târî (până la), a se apropia târâș. 2. a se târî sub ceva	<i>подползти</i> , pf.
202	pe lângă	a înota, a trece înot (o distanță); a străbate (navigând, plutind); a naviga (pe lângă ceva)	<i>проплыть</i> , pf.
PRONUME NEHOTĂRATE			
203	tot	a cheltui tot sau mult	<i>потратить</i> ся, pf., pop.
204	toți	a sări unul după altul (toți sau mulți)	<i>повскакать</i> , pf.
205	mulți	a sări unul după altul (toți sau mulți)	<i>повскакать</i> , pf.
206	toate	1. a arunca, a zvârli la întâmplare (multe, toate)	<i>побросать</i> , pf.
207	(pe) toți	a biciui, a bate pe toți sau pe mulți	<i>перепороть</i> ² , pf.
208	(cu) toți	a face cuiva cunoștință (cu mulți, cu toți); a face prezentările, a prezenta	<i>познакомить</i> , pf.
209	(pe) mulți	a biciui, a bate pe toți sau pe mulți	<i>перепороть</i> ² , pf.
210	(cu) mulți	a face cuiva cunoștință (cu mulți, cu toți); a face prezentările, a prezenta	<i>познакомить</i> , pf.
211	multe	a vedea multe , a trăi multe	<i>перевидать</i> , pf.
212	unul pe altul	a se imita, a se strâmba, a se maimuțări, a se îngâna reciproc/unul pe altul	<i>передразниться</i> , pf., fam.
213	unul la altul	a schimba o privire, a se uita unul la altul	<i>переглядываться</i> , pf.
214	unul altuia	2. a-și arunca unul altuia ceva	<i>переброситься</i> , pf.
215	altuia	a încredința altuia o sarcină primită	<i>передоверить</i> , pf.
ADJECTIVE PRONOMINALE NEHOTĂRATE			
216	câteva	1. a mișca puțin, a face câteva mișcări. 2. a mișca de câteva ori	<i>подвигать</i> , pf.
217	puțină	a vopsi puțin, a da cu puțină vopsea	<i>подмалевать</i> , pf., pop.

218	mulți	a invita (mulți/prea mulți oaspeți)	<i>наприглашать</i> , pf., fam.
219	multe	a face multe datorii	<i>надолжать</i> , pf.
220	mai multe	1. a sta prea mult în vizită. 2. a vizita mai multe persoane	<i>перегостить</i> , pf., fam.
221	prea mulți	a invita (mulți/ prea mulți oaspeți)	<i>наприглашать</i> , pf., fam.
222	prea multe	1. a prăji prea tare, a arde. 2. a frige, a prăji prea multe	<i>пережарить</i> , pf.
223	tot	a bea până la fund , a bea tot (paharul), a bea până la sfârșit	<i>допить</i> , pf.
224	alte	1. a îmbrăca alte haine	<i>переодеть</i> , pf.
225	altei	a încredința altuia; a transmite o misiune altei personae	<i>перепоручить</i> , pf.
SUBSTANTIVE			
226	restul	a mai da, a da și restul	<i>додать</i> , pf.
227	totul	a spune până la capăt, a termina de spus, a spune totul	<i>досказать</i> , pf.
228	diferența	a plăti suplimentar , a plăti diferența , a plăti restul	<i>доплатить</i> , pf.
EXPRESII			
229	a intra în vorbă cu cineva	1. a începe a vorbi, a lua cuvântul. 2. a se adresa cuiva, a intra în vorbă cu cineva	<i>заговорить</i> , pf.
230	a intra în grevă	a declara grevă, a face grevă, a se pune / a intra în grevă	<i>забастовать</i> , pf.
231	a se umfla în pene	a se îngâmfa, a deveni prea mândru , a se umfla în pene	<i>загордиться</i> , pf.
232	a-si lua zborul	1. a-și lua zborul , a zbura	<i>отлететь</i> , pf.
233	a duce până la capăt	1. a duce până la capăt gândul cuiva, a sfârși gândul cuiva	<i>домыслить</i> , pf.
234	a duce la bun sfârșit	a isprăvi de construit, a termina de clădit, a duce la bun sfârșit o construcție	<i>достроить</i> , pf.
235	a o păți	a o păți (sărind)	<i>допрыгаться</i> , pf.
236	a o lua la fugă	a începe să fugă, a o lua la fugă	<i>побежать</i> , pf.
237	a o lua la goană	a o lua la goană , a porni în fugă/în goană	<i>помчаться</i> , pf.
238	a (se) pune în mișcare	a (se) pune în mișcare	<i>задвигаться</i> , pf.
239	a cădea bolnav	a se îmbolnăvi, a cădea bolnav	<i>заболеть</i> ¹ , pf.
240	a nu-și mai lua ochii	a se uita îndelung , a se uita cu admirație , a nu-și mai lua ochii	<i>засмотреться</i> , pf.
241	a nu mai putea de	a se bucura mult, a nu mai putea de bucurie	<i>нарадоваться</i> , pf.
242	cât poștești	a fuma în voie, a fuma cât poștești	<i>накуриться</i> , pf.

243	cât îți pofteste sufletul	a ospeți cât îți pofteste sufletul	нагоститься, pf.
244	a-și ușura inima	a plânge mult, a-și ușura inima plângând	наплакаться, pf.
245	a se lua cu vorba	a se lua cu vorba, a sta la taifas	забеседоваться, pf.
246	a se lua cu joaca	a se lăsa furat de joc, a se lua cu joaca	заиграться, pf.
247	mult și bine	a obosi așteptând, a aștepta mult și bine	заждаться, pf.
248	multe și nevrute	a se lua cu vorba, a sta la taifas. 2. fam. a spune multe și nevrute, a pălăvrăgi	заговориться, pf.
249	a ridica în slăvi	1. a lăuda peste măsură, a coplesi cu laude, a ridica în slăvi. 2. a începe a lăuda	захвалить, pf., (fam.)
250	a ridica în slava cerului	a lăuda prea mult, a ridica în slava cerului, a coplesi cu laude	нахвалить, pf.
251	a trage cu urechea	a trage cu urechea, a afla ceva trăgând cu urechea	подслушать, pf.
SUBORDONATE			
252	până răspunde cineva	a suna până răspunde cineva	дозвониться, pf.
253	până va fi auzit	a striga (până va fi auzit)	докричаться, pf.
254	până să iasă cineva	a chema pe cineva, a striga în repetate rânduri (până să răspundă, să iasă cineva)	дозваться, pf.
255	până ți se va deschide	a bate până ce ești auzit, a bate până ți se va deschide	достучаться, pf.
256	până se face ferfeniță	a purta (o îmbrăcăminte) până la ultimul grad de uzură, până se face ferfeniță;	доносить, pf.
257	până te sature	a vorbi cât poțesti, până te sature	наговориться, pf.
258	cât este posibil	a înflori cât este posibil, a înflori de tot	доцвести, pf.
259	cât trebuie	1. a coace bine/ cât trebuie. 2. a coace (un timp oarecare).	пропечь, pf.
260	ceea ce rămăsese de făcut	1. a face ceea ce rămăsese de făcut; a completa, a isprăvi, a duce la bun sfârșit, a termina	доделать, pf.
261	cu tot ce este necesar	a termina de utilat, a utiliza suplimentar, a utiliza cu tot ce este necesar	дооборудовать, pf./ ipf.

**Tabelul A.2.3. Modelele structurale ale echivalentelor românești ale verbelor prefixale din
limba rusă**

Prefixul verbal		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Modelul structural		<i>воз-/воц-</i>	<i>до-</i>	<i>за-</i>	<i>на-</i>	<i>от-</i>	<i>неп-</i>	<i>по-</i>	<i>под-</i>	<i>при-</i>	<i>про-</i>
1.	Verb pref. (2.20)	+	+			+	+		+	+	
2.	V+Prep. (2.29)				+		+		+	+	+
3.	V+Prep. comp. (2.21)		+								
4.	V+S (2.14)		+		+						
5.	V+Adj. adv. (2.12)		+						+	+	
6.	V+Adj. pron. nehot. (2.13)		+								
7.	V+Adv. (2.11)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
8.	V+Adv. (gr. comp.) (2.28)			+		+	+		+	+	
9.	V+Adv. (gr. sup.) (2.10)	+	+	+	+		+				+
10.	V+ LA (2.7)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
11.	V+Adj. pron. nehot. (gr. comp.) (2.44)						+				+
12.	V+Adj. pron. nehot. (gr. sup.) (2.32)				+		+				
13.	Pron. nehot. (nom.)+V (2.51)							+			
14.	V+Pron. nehot. (acuz.) (2.30)				+		+	+			
15.	V+Pron. nehot. (dat.) (2.41)						+				
16.	Vasp.+ V (inf.) (2.22)	+		+				+			
17.	Vasp. + V (sup.) (2.1)		+	+		+		+			
18.	Vasp. + V (ger.) (2.23)			+							
19.	Vasp. + V (conj.) (2.2)		+	+		+		+			
20.	Vasp. + S (2.3)	+	+	+		+					
21.	Vasp.+ Prep. + S (2.5)		+								
22.	Vasp. + LV (2.4)		+								
23.	LV (2.24)			+	+			+			

24.	LV+Adj. (2.26)			+			+	+	+		
25.	LV +Pron. nehot. (2.43)						+				
26.	LV + Adj. pron. nehot. (2.31)				+	+		+	+	+	
27.	LV+Adv. (2.25)			+	+						
28.	LV+ LA (2.39)					+					
29.	Adv.+V (2.17)		+							+	
30.	Adv.+LV(2.52)								+		
31.	Sadv.+V (2.47)							+	+		
32.	V+Adj. pron. nehot. +S (2.42)						+				
33.	V + Prep. + Adv. (2.15)		+								
34.	V+LA+Adv. (2.48)							+			
35.	V+LA+LA (2.50)							+			
36.	V + Pron. nehot. (nom.) + Pron. nehot. (dat.) (2.46)						+				
37.	V + Pron. nehot. (nom.) + Pron. nehot. (acuz.) (2.45)						+				
38.	V + Adv. + LA (2.49)							+			
39.	Vasp. + Prep.+ V (inf.) (2.38)					+					
40.	Vasp.+Prep.+Part. subst. (2.35)					+					
41.	Vasp.+Prep.+S (2.5)					+					
42.	Adv. +V+ Adv. (2.18)		+					+			
43.	Sadv. + Adv.+ V (2.37)					+					
44.	Expr (2.9)	+	+	+	+	+		+	+		
45.	Expr. + S. (2.6)		+								
46.	V + Expr. (2.35)				+						
47.	Expr. + V (2.34)				+						
48.	V + Sub. (compl.) (2.19)		+								
49.	V + Sub. (temp.) (2.8)		+		+						
50.	V + Sub. (mod.) (2.16)		+								+

51.	Sint. (2.27)			+	+						+
52.	V + Sint. (2.33)				+				+		
53.	LV+Sint. (2.53)									+	
	Total	7	21	14	16	14	15	16	12	9	7

Declarația privind asumarea răspunderii

Subsemnata, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și rezultate științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Sobol Aliona

04.04.2019

CV-ul AUTORULUI

Numele, prenumele: Sobol Aliona
Data și locul nașterii: 06.12.1972
s. Bravicea, r. Călărași, Republica Moldova
Cetățenia: Republica Moldova

Studii:

- **Licență: 1989-1994** – Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Litere, Specialitatea Limba și Literatura română. Calificarea: filolog, profesor de limba și literatura română.
- **Doctorat: 1998-2002** – Universitatea de Stat din Moldova, Specialitatea 621.01 Lingvistică generală, filosofia limbajului, psiholingvistică, lingvistică informatizată.

Stagii și formări:

- **01-28 februarie 2002** – Cursuri de specializare la Catedra de Limbă Română a Facultății de Litere de la Universitatea din București, România;
- **23 iunie-04 iulie 2003** – Programul de training și schimb de experiență *Didactica limbii române pentru alolingvi*, oferit de Centrul Educațional *Pro Didactica*, în cadrul proiectului *Limba română pentru alolingvi – perfecționarea cadrelor didactice*, cu sprijinul Înalțului Comisariat pentru Minoritățile Naționale, OSCE;
- **25-26 aprilie 2013** – Seminarul de instruire *Predarea limbii române ca limbă străină*, organizat de Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR), cu suportul financiar al Uniunii Europene, în contextul Proiectului de Integrare Locală a Refugiaților în Belarus, Moldova și Ucraina;
- **03 iulie 2014** – Seminarul Internațional de valorizare *Comunicarea medicală în contexte multilingvistice și multiculturale*, organizat și găzduit de Universitatea de Medicină și Farmacie *Grigore T. Popa* din Iași, România;
- **23 aprilie 2016** – Trainingul *Elemente interactive de predare în Sistemul Educațional din Republica Moldova*, organizat de către DGETS în comun cu Academia Nicolae Dumitrescu, în cadrul conferinței științifico-practice naționale *Educația lingvistică-mijloc de promovare a dialogului intercultural și al integrării socioprofesionale*;
- **23-24 iunie 2016** – Seminarul *Limba Română ca Limbă Străină*, organizat de către UNHCR Moldova în parteneriat cu Ministerul Educației al Republicii Moldova.

Domenii de interes științific:

- Formarea cuvintelor în limba română;
- Lingvistică contrastiv-tipologică;
- Didactica limbii române;
- Practica traducerii.

Experiența profesională:

- **01/09/1993-30/06/1994** – **lector-stagiar** la Catedra de Lingvistică Generală și Romanică, Facultatea de Litere, Universitatea de Stat din Moldova;
- **1994-1998** – **profesor de limba și literatura română** la Liceul Teoretic *Vasile Alecsandri* din Chișinău, Republica Moldova;
- **10/01/1998-prezent** – **lector** la Departamentul Lingvistică Română și Știință Literară, Facultatea de Litere, Universitatea de Stat din Moldova.

Participări în proiecte:

- Proiectul *Dictare pentru fiecare*, organizat de către Primăria Chișinău, Facultatea de Litere a USM, edițiile 2014, 2017;
- Testarea Pilot PISA în Republica Moldova, organizată de către Ministerul Educației al Republicii Moldova și Agenția de Asigurare a Calității, în cadrul Programului Internațional de Evaluare Școlară (PISA) al Organizației pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OECD), ediția 2015;
- Proiectul *Testare pentru fiecare*, organizat de Primăria Chișinău, Facultatea de Litere a USM, Casa Limbii Române *Nichita Stănescu*, august 2016.
- Proiectul *Ora de română*, organizat de Primăria Chișinău, Facultatea de Litere a USM, desfășurat în ianuarie, 2017.
- Proiectul *Valorificarea și promovarea în municipiul Chișinău a tezaurului cultural și universal*, organizat de Primăria Chișinău, Departamentul Cultură și Facultatea de Litere a USM, 2017.

Participări la forumuri științifice (naționale și internaționale):

Am participat la 30 de forumuri științifice naționale și internaționale.

Lucrări științifice și științifico-metodice publicate:

- 27 lucrări științifice (dintre care 23 la tema tezei: 16 articole și 7 teze ale comunicărilor; coautor al unui suport de curs: Oglindă, E., Sobol, A. *Lingvistică contrastiv-tipologică* (Suport de curs). Chișinău: CEP USM, 2015. 159 p.

Alte activități:

- evaluator la disciplina *Limba și literatura română*, în cadrul mai multor sesiuni de examene de Bacalaureat;
- membru al juriului, la etapa zonală a Olimpiadei la disciplina *Limba și literatura română* (alolingvi), desfășurată la 11 februarie 2017; Olimpiada republicană la *Limba și literatura română*, pentru elevii din colegii, ediția 2018, *Nichita Stănescu*;
- membru al Comitetului Olimpic la Olimpiada republicană la *Limba și literatura română* (alolingvi), edițiile 2017-2019.

Distinctii:

Medalia *Universitatea de Stat din Moldova*, decernată în 2006, cu prilejul celei de-a 60 aniversări a USM.

Cunoașterea limbilor: limba română – maternă

Alte limbi cunoscute	Înțelegere		Vorbire		Scriere
	Ascultare	Citire	Participare la conversație	Discurs oral	
Rusă	C2	C2	C2	C2	C2
Engleză	B1	B2	B1	B1	C1

Levels: A1/A2: Basic user - B1/B2: Independent user - C1/C2: Proficient user
[Common European Framework of Reference for Languages](#)

Date de contact: (+373) 69 36 32 32 aliona_act@yahoo.com

